

Handwritten scribbles at the top of the strip.

Handwritten scribbles in the middle of the strip.

Handwritten scribbles in the middle of the strip.

Handwritten word "Hano" written vertically.

Handwritten scribbles at the bottom of the strip.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΟΛΕΜΗ

35,00
03

46072

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Μετὰ προσωπογραφιῶν τῶν συγγραφέων καὶ εἰκόνων
σχετικῶν πρὸς τὰ κείμενα.

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ

ΤΗΣ Γ' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΥ ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ Α' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΔΣΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΤΩΝ ΘΗΒΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ

46 ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ—ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ

1921

Ἄριθ. ἔργου. ἀποφότος 15, 726
Ἄριθ. ἀδείας; κυκλοφορίας 419
Τιμὴ π. μ. π. β. βιβλίου 4, 50
Ἄδω βιβλιοθήκην ἀπὸ 6, 00

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς

τὸν κ. Ἰωάννην Πολέμη,
συγγραφεὶα διδακτικῶν βιβλίων.

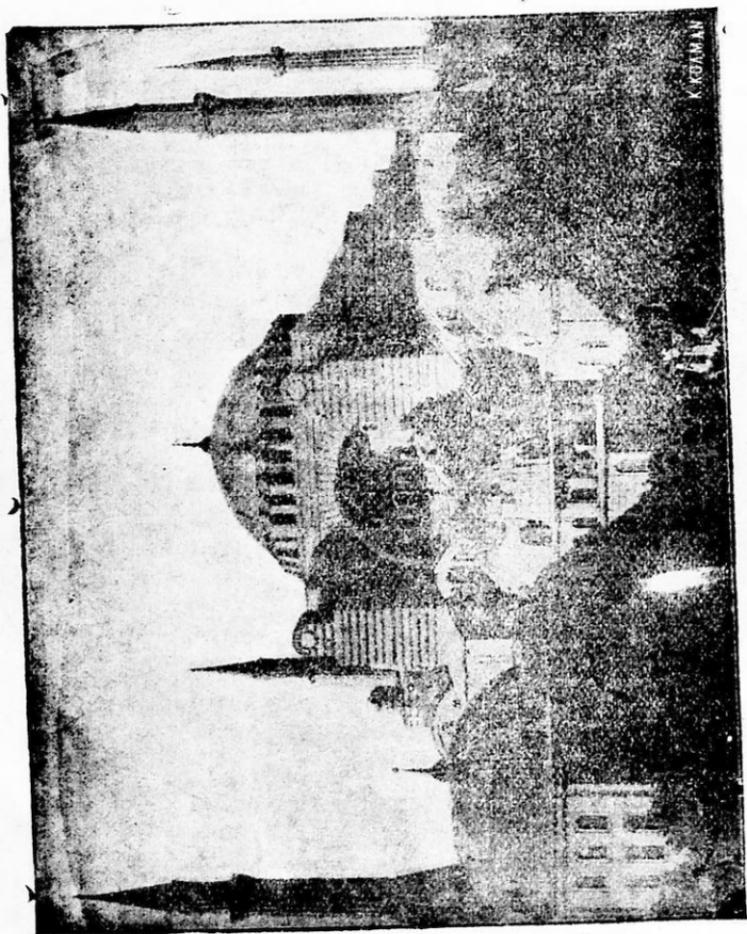
Γνωστὸν ποιῶμεν ὑμῖν, ὅτι δι' ἡμετέρας πράξεως τῇ 20 τοῦ
λήξαντος μηνὸς ἐκδοθείσης καὶ τῇ 27 τοῦ αὐτοῦ καταχωρισθείσης
ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμὸν 28 φύλλῳ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως
ἐνεκρίθη τὸ πρὸς κρίσιν ὑποβληθὲν ἐν χειρογράφῳ ὑμέτερον βιβλίον
«Νεοελληνικὰ ἀναγνώσματα» **τόμος Γ', διὰ τὴν Γ' τάξιν** τῶν
ἐλληνικῶν σχολείων, τὴν ἀντίστοιχον τάξιν τῶν λοιπῶν σχολείων
τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως καὶ τὴν Α' τάξιν τῶν ἀστικῶν σχολείων
τῶν θηλέων, μετὰ τῆς ὑποχρεώσεως ὅπως πρὸ τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ
βιβλίου τούτου συμμορφωθῆτε πρὸς τὰς ἐν ταῖς σχετικαῖς ἐκθέσεσι
τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου περιλαμβανομένας ὑποδείξεις.

Ὁ Υπουργός
ΔΗΜ. ΔΙΓΚΑΣ

Π. Ζαγανιάρης

Η ΕΘΝΙΚΗ ΠΙΣΤΙΣ
(*Εκ μεγάλης ελαιογραφίας Δ Μπισκίνη*).

Η ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ

ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

(Στροφαι 35—87).

Ἴδου ἔμπρός σου ὁ τοῖχος στέκει
τῆς ἀθλίας Τριπολιτοῦς·
τώρα τρόμου ἀστροπελέκι
νὰ τῆς ρίζης πιθυμᾶς.

Μεγαλόψυχο τὸ μάτι
δείχνει πάντα δὴ πὸς νικεῖ,
καὶ ὡς εἶν' ἄρματα γεμάτη
καὶ πολέμια χλαροῆ.

Σοῦ προβαίνουνε καὶ τρίξουν,
γιὰ νὰ ἰδῆς πὸς εἶν' πολλὰ·
δὲν ἀκοῦς ποῦ φοβερῖζουν
ἄνδρες μύριοι καὶ παιδιά ;

Λίγα μάτια, λίγα στόματα
 θά σ' ας μείνουνε ανοιχτά,
 γιὰ νὰ κλαίσετε τὰ σώματα,
 ποὺ θά νάβρη ἡ συμφορά.

Κατεβαίνουνε, καὶ ἀνάφτει
 τοῦ πολέμου ἀναλαμπή·
 τὸ τουφέκι ἀνάβει, ἀστράφτει,
 λάμπει, κόφτει τὸ σπαθί.

Γιατί ἡ μάχη ἐστάθη ὀλίγη ;
 Λίγα τὰ αἵματα γιατί ;
 τὸν ἐχθρὸ θωρῶ νὰ φύγη,
 καὶ στὸ κάστρο ν' ἀνεβῆ.

Μέτρα... Εἰν' ἄπειροι οἱ φευγάτοι,
 ὅπου φεύγοντας δειλοῦν·
 τὰ λαβώματα στὴν πλάτη
 δέχοντ' ὥστε ν' ἀνεβοῦν.

Ἐκεῖ μέσα ἀκατορεῖτε
 τὴν ἀφεύγατη φθορά·
 νά, σ' ας φθάνει ἀποκριθῆτε
 στῆς νυκτὸς τῆ σκοτεινιά.

Ἀποκρίνονται, καὶ ἡ μάχη
 ἔτσι ἀρχίζει, ὅπου μακριά
 ἀπὸ ράχη ἐκεῖ σὲ ράχη
 ἀντιβούζε φοβερὰ.

Ἀκούω κούφια τὰ τουφέκια,
 ἀκούω σμίξιμο σπαθιῶν,
 ἀκούω ξύλα, ἀκούω πελέκια,
 ἀκούω τρέξιμο δοντιῶν.

Ἄ! τί νύκτα ἦταν ἐκεῖνη,
 πού τὴν τρέμει ὁ λογισμὸς!
 Ἄλλος ὕπνος δὲν ἐγίνη
 πᾶρεξ θάνατου πικρός.

Τῆς σκηνῆς ἡ ὄρα, ὁ τόπος,
 οἱ κραυγές, ἡ ταραχή,
 ὁ σκληρόψυχος ὁ τρόπος
 τοῦ πολέμου καὶ οἱ καπνοί,

καὶ οἱ βροντῆς καὶ τὸ σκοτάδι,
 ὅπου ἀντίσκοφτε ἡ φωτιά,
 ἐπαράσταιναν τὸν ἄδη
 πὺν ἀκατέρευε τὰ σκυλιά.

Τ' ἀκατέρευε. — Ἐφαίνοντ' ἴσκιοι
 ἀναρίθμητοι γυμνοί,
 κόρες, γέροντες, νεανίσκοι,
 βρέφη ἀκόμη εἰς τὸ βυζί.

Ὅλη μαύρη μυρμηγκιάζει,
 μαύρη ἐντάφια συντροφιά,
 σὰν τὸ ροῦχο πὺν σκεπάζει
 τὰ κρεβάτια τὰ στερνά.

Τόσοι, τόσοι ἀνταμωμένοι
 ἐπειοῦντο ἀπὸ τῆ γῆ.
 ὅσοι εἶν' ἄδικα σφαγμένοι
 ἀπὸ τούρκικην ὀργή.

Τόσα πέφτουσε τὰ θερι-
 σμένα ἀστιάγνα εἰς τοὺς ἀγρούς.
 σχεδὸν ὅλα ἐκαὶ τὰ μέρη
 ἐσκεπάζοντο ἀπ' αὐτούς.

Θαμποφέγγει κανέν' ἄστρο,
καὶ ἀναδεύοντο μαζί,
ἀναβαίνοντας τὸ κάστρο
μὲ νεκρώσιμη σιωπή.

Ἔτσι χάμου εἰς τὴν πεδιάδα,
μὲς στὸ δάσος τὸ πυκνό,
ὅταν στέλνη μιὰν ἀχνάδα
μισοφέγγαρο γλομό,

ἐὰν οἱ ἄνεμοι μὲς στ' ἄδια
τὰ κλαδιὰ μουγκοφυσοῦν,
σειοῦνται, σειοῦνται τὰ μαυράδια,
ὅπου οἱ κλώνοι ἀντικτυποῦν.

Μὲ τὰ μάτια τους γυρεύουν
ὅπου εἶν' αἵματα πηχτὰ
καὶ μὲς στὰ αἵματα χορεύουν
μὲ βροντίσματα βραχνά,

καὶ χορεύοντας μανίζουν
εἰς τοὺς Ἑλληνας κοντὰ
καὶ τὰ στήθια τους ἐγγίζουν
μὲ τὰ χέρια τὰ ψυχρά.

Ἐκεῖ τὸ ἐγγίσμα πηγαίνει
βαθιὰ μὲς στὰ σωθικά,
ὅθεν ὄλη ἡ λύπη βγαίνει
καὶ ἄκρα αἰσθάνονται ἀσπλαγιά.

Τότε αὐξάινει τοῦ πολέμου
ὁ χορὸς τρομακτικά,
ὅαν τὸ σκόρπισμα τοῦ ἀνέμου
στοῦ πελάου τῆ μοναξιά.

Κτυποῦν ὄλοι ἀπάνου κάτου·
 κάθε κτύπημα πού ἐβγή
 εἶναι κτύπημα θανάτου,
 χωρίς νά δευτερωθῇ.

Κάθε σῶμα ἰδρώνει, ρέει·
 λές καί ἐκείθεν ἡ ψυχή,
 ἀπ' τὸ μῖσος πού τὴν καίει,
 πολεμάει νά πεταχθῇ.

Τῆς καρδιάς κτυπιές βροντᾶνε
 μέσ στα στήθια τους ἀργά
 καί τὰ χέρια ὁπού χουμᾶνε
 περισσότερο εἶν' γοργά.

Οὐρανός γι' αὐτοὺς δὲν εἶναι,
 οὐδὲ πέλαγο, οὐδὲ γῆ·
 γι' αὐτοὺς ὅλους, τὸ πᾶν εἶναι,
 μαζωμένο ἀντάμα, ἐκεῖ.

Τόση ἡ μάνητα καί ἡ ζάλη,
 πού στοχάζεσαι, μὴ πῶς
 ἀπὸ μιὰ μεριά καί ἀπ' ἄλλη
 δὲ μείνη ἕνας ζωντανός.

Κοίτα χέρια ἀπελπισμένα
 πῶς θερίζουνε ζωές !
 χάμου πέφτουνε κομμένα
 χέρια, πόδια, κεφαλές.

Καί παλάσκες καί σπαθία,
 μὲ ὀλοσκόρπιστα μυαλά
 καί μὲ ὀλόσχιστα κρανία,
 σωθικά λαχταριστά.

Προσοχὴ καμιά δὲν κάνει

κανείς, ὄχι, εἰς τὴ σφαγὴ·
 πᾶνε πάντα ἔμπρός ! ὦ ! φθάνει,
 φθάνει· ἕως τότε οἱ σκοτωμοί ;

Ποιὸς ἀφήνει ἐκεῖ τὸν τόπο,
 πάρεξ ὅταν ξαπλωθῇ ;
 δὲν αἰσθάνονται τὸν κόπο,
 καὶ λὲς κι εἶναι εἰς τὴν ἀρχή.

Ὀλιγότευαν οἱ σκύλοι
 καὶ Ἄ λ ἂ ἐφώναζαν, Ἄ λ ἂ·
 καὶ τῶν χριστιανῶν τὰ χεῖλη
 φω τ ι ἂ ἐφώναζαν, φω τ ι ἂ.

Λεονταρόψυχα ἐκτυπιοῦντο,
 πάντα ἐφώναζαν φω τ ι ἂ,
 καὶ οἱ μιαιοὶ κατασκορπιοῦντο,
 πάντα σκούζοντας Ἄ λ ἂ.

Παντοῦ φόβος καὶ τρομάρα
 καὶ φωνὲς καὶ στεναγμοί·
 παντοῦ κλάψα, παντοῦ ἀντάρα
 καὶ παντοῦ ξεψυχισμοί.

Ἦταν τόσοι ! πλέον τὸ βόλα
 εἰς τ' αὐτιά δὲν τοὺς λαλεῖ·
 ὄλοι χάμου ἐκοίτοντ' ὄλοι
 εἰς τὴν τέταρτην αὐγή.

Σὰν ποτάμι τὸ αἶμα ἐγίνη
 καὶ κυλάει στὴ λαγκαδιά,
 Καὶ τ' ἀθῶο χόρτο πίνει
 αἶμα ἀντὶς γιὰ τὴ δροσιά.

Τῆς αὐγῆς δροσάτο ἀέρι
 δὲ φυσᾷς τῶρα ἐσὺ πλιὸ

στῶν ψευδόπιστων τὸ ἀστέρι·
φύσα, φύσα εἰς τὸ ΣΤΑΥΡΟ.

Ἄπ' τὰ κόκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά !

Τῆς Κορίνθου ἰδοὺ καὶ οἱ κάμποι·
δὲ λάμπ' ἥλιος μοναχά
εἰς τοὺς πλάτανους, δὲ λάμπει
εἰς τ' ἀμπέλια, εἰς τὰ νερά.

Εἷς τὸν ἥσυχον αἰθέρα
τώρα ἀθῶα δὲν ἀντηγεῖ
τὰ λαλήματα ἢ φλογέρα,
τὰ βελάσματα τὸ ἀρνί.

Τρέχουν ἄρματα χιλιάδες,
σὰν τὸ κῦμα εἰς τὸ γαλιό·
ἀλλ' οἱ ἀνδρεῖοι παλικαράδες
δὲν ψηφοῦν τὸν ἀριθμό.

ὦ τριακόσιοι ! σικωθῆτε
καὶ ξανάλθετε σὲ μᾶς·
τὰ παιδιὰ σας θέλ' ἰδῆτε
πόσο μοιάζουνε μὲ σᾶς.

Ὅλοι ἐκείνοι τὰ φοβοῦνται
καὶ μὲ πάτημα τυφλὸ
εἰς τὴν Κόρινθο ἀποκλειοῦνται
καὶ ὅλοι χάνονται ἀπ' ἐδῶ.

Στέλνει ὁ ἄγγελος τοῦ ὀλέθρου
πεῖνα καὶ θανατικό,
ποῦ μὲ σχῆμα ἐνὸς σκελέθρου
περπατοῦν ἀντάμα οἱ δύο.

Καὶ πεσμένα εἰς τὰ χορτάρια
ἀπεθαίνανε παντοῦ
τὰ θλιμμένα ἀπομεινάρια
τῆς φυγῆς καὶ τοῦ χαμοῦ.

Καὶ σὺ ἀθάνατη, ἐσὺ θεία,
ποῦ ὄ,τι θέλεις ἠμπορεῖς,
εἰς τὸν κάμπο, Ἐλευθερία,
ματωμένη περπατεῖς !

Στὴ σκιά χειροπιασμένες,
στὴ σκιά βλέπω κι ἐγὼ
κρινοδάχτυλες παρθένες,
ὁποῦ κάνουνε χορό.

Στὸ χορὸ γλυκογυρίζουν
ὄραϊα μάτια ἐρωτικά,
καὶ εἰς τὴν αὔρα κυματίζουν
μαῦρα, δλόχρυσα μαλλιά.

Ἡ ψυχὴ μου ἀναγαλλιᾶζει,
πὼς ὁ κόρφος καθεμιᾶς
γλυκοβύζαστο ἐτοιμάζει
γάλα ἀνδρείας καὶ ἐλευθεριᾶς.

Μὲς στὰ χόρτα, στὰ λουλούδια
τὸ ποτήρι δὲ βαστῶ
φιλελεύθερα τραγοῦδια
σὰν τὸν Πίνδαρο ἐκφωνῶ.

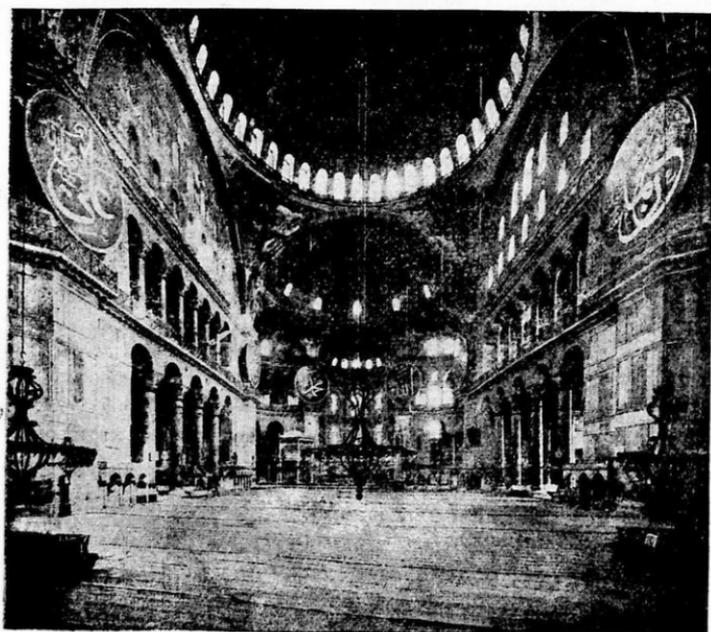
Ἄπ' τὰ κόκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά !

Διονύσιος Σολωμός.

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ

Ἦτον ἑσπέρου τῆς Κυριακῆς 27 Μαΐου 1453, ἡ ἀποπράξ ἡμέρα τῶν Ἁγίων Πάντων.

Ὁ ἦχος τῶν κλαυθμῶν, ἡ βοή τῶν γυναικείων γογγυσμῶν καὶ αἱ φωναὶ τῶν παιδῶν κατασκέπαζον τὰς δεήσεις τῶν διακόνων, οἵτινες, ἐνώπιον τῆς ὁραίας Πύλης Ἰστάμενοι, τὴν τελευταίαν ἤδη ἀνέπεμπον ἱκεσίαν ἐν τῇ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ «ὕπερ

Τὸ ἑσωτερικὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας ὅπως εἶναι σήμερον

τοῦ καθυποτάξαι ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν ὀρθοδόξων πάντα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον». V

Σύνολος ἡ κύκλις σκιηὴ ἐνέπνεε λύπην, πένθος, μελαγχολίαν· αἱ καρδίαι πάντων ἦσαν καταπεπιεσμέναι, ὡσάν νὰ ἐτελεῖτο ἡ νεκρώσιμος κηδεία ὀλοκλήρου γενεᾶς.

Ἡ ἐθιμοταξία ἐξέλιπεν· αἱ κοινωνικαὶ ἀνισότητες διεσκεδάσθησαν· οἱ δημόται συγκεχυμένως ποιοῦσι μετανοίας μετὰ τῶν πατρικίων, οἱ πένητες μετὰ τῶν ἀρχόντων, καί, ὡς ἐπὶ τὸ χεῖλος τοῦ κοινοῦ τάφου, πολῖται μετὰ πολιτῶν ἀδιακρίτως συμπεριπίπτουσιν.

Καὶ αὐτὸς ὁ πάνσεπτος Ναός, τὸ σύμβολον τῆς πάλαι ποτὲ κραταιᾶς Ὁρθοδοξίας, ἡ κατοικία τῶν αἰώνων, τοῦ Χριστιανισμοῦ τὸ κάλυμμα, νῦν γεγομνωμένος παντὸς πολυτίμου κοσμήματος καὶ ἀπεκδεδυμένος αὐτῶν ἐτι τῶν πρὸς τὴν μυσταγωγίαν ἀναγκαίων σκευῶν, ἀφώτιστος, ἀκαλλώπιστος, σκυθρωπός, εὐτελισμένος, εἰκονίζει πιστῶς τὴν τλαλίπωρον Ἑλλάδα κατὰ τὸ δούλειον ἐκεῖνο στάδιον ἐν ᾧ μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ὡρῶν γραμμέμον ἦτο νὰ εἰσέλθῃ. ✓

Ὅσο πλέον ἡ Λειτουργία προχωρεῖ καὶ προσεγγίζει τὴν ἀπόλυσιν, τόσο μᾶλλον αὐξάνει ἡ βοή τοῦ κλαυθμοῦ καὶ ὁ κοπετός τοῦ λαοῦ διπλασιάζεται. Ἐφαίνεται ὅτι ἡ ζωὴ πάντων τῶν περισσώτων ἦτο περιορισμένη μόνον ἐντὸς τῆς διαρκείας ἐκείνης τῆς Εὐχαριστίας καὶ ὅτι ἐκάστη συλλαβὴ τῶν εὐχῶν ἐκείνων, πίπτουσα ἀπὸ τοῦ στόματος τῶν ἱερέων, ἦτο νέον βῆμα πρὸς τὴν προκειμένην ἀβυσσον.

Τονιζομένου τοῦ Κοινωνικοῦ, αἰφνιδίως σχίζονται οἱ ὄχλοι, οἱ σωματοφύλακες ἀναμερίζονται, ὁ δὲ Κωνταντίνος περιβεβλημένος τὰ βασιλικά μὲν, ἀλλὰ φεῦ πενιχρὰ καὶ τετριμμένα ἱμάτιά του προβαίνει πρὸς τὸ ἅγιον Βῆμα ἀσκεπής, κατηφής, μετὰ ὀφθαλμῶν δεδακρυσμένων.

Οἱ στεναγμοὶ καταπαύονται, ὁ θόρυβος σιγάζει· καθ' ἕλον ἐκεῖνον τὸν ἀπέραντον ναὸν δὲν ἀκούεται πάρεξ ἡ φωνὴ τοῦ λειτουργοῦ, τοῦ προσκαλοῦντος τοὺς χριστιανούς, ἵνα μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης προσέλθωσιν. ✓

Ὁ αὐτοκράτωρ γασρῶς ἐπὶ πολλὴν ὄραν προσεύχεται, κύριος οἶδε, τίνα λυτήριον καὶ πατριωτικὴν προσευχὴν προσπίπτει τρὶς ἐνώπιον τῆς εἰκόνος τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ καὶ τῆς Θεομήτορος, ἀναχατίζων δι' ἐνὸς σπασμοδικοῦ κινήματος τοῦ στόματος καὶ τῶν παρειῶν τοὺς λυγμούς, οἵτινες ἀπὸ καιροῦ

εἰς καιρὸν ταραχιδῶς ἀναβαίνουσιν ἀπὸ τῆς καρδίας του, εἶτα στραφεῖς πρὸς τὸν λαὸν ἀναβοᾷ γεγωνίᾳ τῇ φωνῇ:

»Χριστιανοί, συγχωρήσατε τὰς ἁμαρτίας μου καὶ ὁ Θεὸς ἂς συγχωρήσῃ τὰς ἰδικὰς σας!».

Παραλαμβάνων δέ, ὡς ἔθος, παρὰ τῶν χειρῶν τοῦ ἀρχιερέως τὰ ἄχραντα μυστήρια μεταλαμβάνει αὐτῶν.

Ἄπαντες ἐνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ ἐφώνηξαν:

«Ἐσο συγχωρημένος!».

Καὶ τῶνόντι ἐσυγχωρήθησαν αἱ ἁμαρτίαι τῆς μεσαιωνικῆς μοναρχίας.—Ἀπὸ τοῦ νῦν κυφορεῖται εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος νέα βασιλεία, ἡ βασιλεία τῆς Ἀναγεννήσεως!

Μετὰ ταῦτα ὁ ἀγνισμένος καὶ ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγῆν ἀγόμενος τοῦ μεσαιῶνος ἔσχατος βασιλεὺς, ἀποτεϊνόμενος πρὸς τοὺς παρευρισκομένους, παραινεῖ αὐτοὺς νὰ συγκοινωνήσωσιν ἅπαντες· πρῶτον νὰ συγκοινωνήσωσιν ἀδελφικῶς καὶ ἔπειτα νὰ ἐνθυμηθῶσιν «ὅτι ἤγγικεν ἡ ὥρα ὅτε μέλλουσι νὰγωνισθῶσι τὸν ὑπὲρ πάντων ἀγῶνα καὶ ὅτι, ἐὰν δὲν εἶναι παρὰ Θεοῦ ὄρισμένοι νὰ σώσωσι διὰ θυσίας τὴν ἀγαπητὴν πατρίδα, τοῦλάχιστον ὀφείλουσι νὰ καταλείψωσιν εἰς τοὺς ἀπογόνους μνήμην ἀνδρείας καὶ ἀρετῆς τοιαύτην, οἷα εἶναι ἀναγκαία, ὅπως οὗτοι διαφυλάξωσιν ἐν τῇ ἐνδεχομένῃ δουλείᾳ τὴν πίστιν τῶν πατέρων καὶ τὸν σεβασμὸν πρὸς τὸ παρελθόν». ✓

Εἰς τούτους τοὺς λόγους τοὺς λυπηροῦς, οἵτινες μυριάκις ἀπὸ στόματος εἰς στόμα ἐπαναλαμβάνόμενοι ἀντηχοῦσιν εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν ὡς ἡ τῆς Πατρίδος καὶ τῆς Πίστεως τελευταία διαθήκη, μετὰ πλείονος ἢ πρότερον ὀρμῆς, ἐκρηγνύονται οἱ κλαυθμοὶ καὶ οἱ ὄδυμοι τῶν προσερχομένων εἰς τὴν μετάληψιν. Ἡ φωνὴ τῶν αἰτούντων συγχώρησιν δὲν ἀκούεται πλέον· «ἐν τῇδε τῇ ὥρᾳ» λέγει ὁ Φραντζῆς συνοπτικῶς «τίς διηγῆσεται τοὺς τότε κλαυθμοὺς καὶ θρήνους; ἐὰν ἀπὸ ξύλου ἄνθρωπος ἢ ἐκ πέτρας ἦν, οὐκ ἠδύνατο μὴ θρηγῆσαι».

Ὁ ἦχος τῆς σάλπιγγος διακόπτει τὴν τραγικὴν σκηνήν. Αἱ μητέρες ἀποχαίρετόσι τὰ τέκνα τῶν· αἱ γυναῖκες ῥίπτονται εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν συζύγων· οἱ τελευταῖοι ἀπασμοὶ συγχέονται μὲ τὸν κρότον τῶν σπαθίων καὶ τῶν ἀσπίδων. ✓

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐκοινωνήσαν ἅπαντες ἐν μῆ καὶ τῇ αὐτῇ κοινωνίᾳ πίστεως, ἀγάπης καὶ ἐλπίδος· ἅπαντες ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ὄμωσαν ὄρκον, καὶ βασιλεὺς καὶ ἀριστοκρατία καὶ λαὸς καὶ ἱερατεῖον.

Διότι ἄλλο τις δὲν ἤκουεν εἰμὴ φωνὰς περὶ ἀμοιβαίας συγχωρήσεως τῶν ἀμαρτημάτων καὶ φρικτοὺς ὄρκους σταθερότητος εἰς τὰ τῆς ἐθνικῆς πίστεως δόγματα, τυχοῦστος αἰχμαλωσίας. Συγχωρήσόν με, ἀδελφε! εἰς ἐφ' ὧνάξεν ὧδε· καὶ πάλιν, ὁ Θεὸς ἕς σὲ συγχωρήσῃ! ἀπεκρίνοντο ἕτεροι. Ἡ ἀμοιβαία ἀφesis τῶν πλημμελημάτων παρεξετάθη σχεδὸν μέχρι αὐγῆς.

Ἴσως οὐδαμοῦ τῆς χριστιανικῆς ἱστορίας εὐρίσκεται παρόμοιον παρομοίαις πνευματικῆς ἐνώσεως καὶ ὁμονοίας.

Σπυρίδων Ζαμπέλιος.

Ο ΑΝΕΜΟΜΥΛΟΣ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

Πλησιέστατα τῆς πόλεως, συνδεόμενον μετ' αὐτῆς διὰ βραχείας λιθίνης προεκτάσεως τῆς προκυμαίας, ἐξεστίνετο γυμνὸν καὶ ξηρὸν τὸ νησιδίον, μόλις πεντήκοντα στρεμμάτων χώρον καταλαμβάνον ἐπὶ τῆς ἀβαθοῦς παρὰ τὴν πόλιν ἐκτεινομένης θαλάσσης. Οὐδὲν περιτείχισμα ἐφύλαττεν αὐτὸ ἀπὸ τῆς θα-

λασσίας πλημμύρας καὶ οὐδεμίᾳ σιὰ ἀπὸ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων. Ἐπὶ τοῦ γλοιώδους ἐδάφους αὐτοῦ ἐφ' οὗ ἐστύλβον ὑπὸ τὸν ἥλιον, ὡσεὶ ἀργύρου ψήγματα, κόκκοι συμπαγέντος ἄλατος, ἐφ' οὗ ἐσπάνιζεν ἡ γλῶσση καὶ ἠφθόνουσι οἱ ἀκανθώδεις σχοῖνοι, ἐπεσκεύαζον οἱ ἄλιεῖς τὰ πλοιαῖρά των ψάλλοντες καὶ ἔπαιζον θορυβωδῶς τὰ παιδιά. Κατὰ τὰς εὐαγγέλιους χειμερινὰς ἡμέρας ἐξηρχοντο εἰς περίπατον ἐπ' αὐτοῦ εὐάριθμοι ἐκ τῶν κατοίκων. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ νησιδίου ὕψυτο παλαιὸς ἀνεμόμυλος ἡρειπωμένος. Ἡ τρογγύλη αὐτοῦ περιφέρεια ἐδεικνύετο μεστή ραγάδων καὶ χαλασμάτων. Λίθοι κατέρρευσαν ἀπὸ τῆς κο-

ρουφής αὐτοῦ σχηματίζαντες περὶ τὴν βᾶσιν αὐτοσχεδίουσ βαθμίδας καὶ καθίσματα. Ἐνθα τὸ πάλαι ἠνοίγοντο ἡ θύρα καὶ αἱ θυρίδες τοῦ ἀνεμόμυλου, ἔχαινον ἤδη εὐρεία· ἀκανόνιστοι ὄπαι, καὶ ὄπου γοργῶς διεκινουόντο ὑπὸ τὴν πνοὴν τοῦ ἀνέμου αἱ πτέρυγες αὐτοῦ, προεξείγε νῦν ὀριζοντίως σεσηπυῖα καὶ ἡμίθροτος δοκός, ὡς ἄμορφον ὄστον σκελετοῦ ἐκεῖ ἔνθα τὸ πάλαι ἐκινεῖτο καὶ ἔζη τὸ πρόσωπον. Ὁ ἀνεμόμυλος ἀλλαγῶ μὲν ὑποκίτρινος, ἀλλαγῶ δὲ καταμέλας, ἔφερε τὰ ἴχνη τῶν κατ' αὐτοῦ προσβολῶν δύο ἀδαμάστων δυνάμεων, τοῦ χρόνου καὶ τοῦ πυρός. Καὶ ἄνω πρὸς τὴν κορυφὴν καὶ κάτω πρὸς τὴν βᾶσιν ἐκυκλοῦτο ὑπὸ ἀκαληφῶν, αἵτινες φύονται ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ὡς αἱ φθειραὶ ἐπὶ τῶν ἀλιγῶν. Πρωτὰν τινὰ συνηγνῆθησαν παρὰ τὸν ἀνεμόμυλον ὁ γέρον ἀγωνιστὴς καπετὰν Μῆτρος καὶ ὁ νεαρὸς κύριος Τιμόθεος διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς. Ὁ κύριος Τιμόθεος, εἰκοσιτεσσάρων ἔτων μῆλις, ἐπανεκάμφεν ἄρτι ἐκ Τεργέστης, ἔνθα ἐπὶ ἔτος διέμενε παρὰ τῷ θεῷ αὐτοῦ μεγαλεμπόρῳ. Εἶχεν ἐπὶ τινὰ καιρὸν συλλάβει ἀπόφασιν ἐγκαταλιπῶν τὸν Ἀσκληπιὸν νὰ ταχθῆ μετὰ τῶν ἀκολούθων τοῦ Ἑρμοῦ. Ἀλλὰ παραδύξως ἐν Τεργέστη καταληφθεὶς ὑπὸ ἀνιάτου νοσταλγίας, ὡς εἶλεγεν, ἔσπευσε μετὰ πάροδον χρόνου νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν γενέθλιον προτιμήσας τῆς ἐν τῇ ξένη ἐπ' ἀμφιδόλῳ πλουτισμῷ δικιμονῆς τὸν ἐν τῇ πατρίῳ γλίσχρον ἀλλὰ βέβαιον πορισμὸν τῶν τοῦ βίου ἐκ τῆς ἐξασκήσεως τοῦ ἰατρικοῦ ἐπαγγέλματος.

Ἄλλ' ἦτο φύσει εὐπαθὴς, εὐερέθιστος, καὶ ὁ ἰατρὸς συνεκρούετο ἐν ἑαυτῷ πρὸς τὸν ὄνειροπόλον. Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς φοιτήσεως αὐτοῦ ἐλιποθύμησε κατὰ συνέχειαν τρεῖς εἰς τὸ μάθημα τῆς ἀνατομίας. Ὁ δὲ καπετὰν Μῆτρος, παρὰ τὸ ἄχθος τῶν ἑβδομάκοντα ἔτων του, παρέμενε ἐθυτενῆς ἀνήκων εἰς τὴν τάξιν τῶν ἰσχυρῶν καὶ ὑπερόχων ὄντων ἄτινα, ὄρος ἢ ἀνθρώποι, θραύονται, ἀλλὰ δὲν κάμπτονται.

Ἐφόρει πλούσιαν καὶ μακρόστοιχον τὴν φουστανέλαν, ἀμιλλομένην κατὰ τὴν λευκότητα πρὸς τὸν ἄδρον μύστακα, καὶ ἀργυροῦν περὶ τὴν ὄσφον σελάχι· ἐτήρει δ' ἐν τῇ μνήμῃ τὰς ἱστορίας δεκάδος ἐνδόξων μαχῶν, ἐν αἷς ἐπολέμησε, καὶ θησαυρὸν περιέργων καὶ ἡρωϊκῶν ἐπεισοδίων τοῦ Ἀγῶνος. Ἠγάπα.

νά τρώγῃ, πολὺ καὶ νά λέγῃ πολλά. Πάσχων ἐξ ἀπνίας ἐνω-
ρίς κατέλειπε τὴν κλίνην, ἐνίοτε δὲ στενοχωρούμενος καὶ τὴν
οἰκίαν, ὅπως ἐκτεθῆ ἀφρόως εἰς τὴν ἐπήρειαν τῆς πρωϊνῆς θρό-
σου ἐπὶ τοῦ νησίου, ὀλίγον ἀπέχοντος τῆς παρὰ τὴν παραλίαν
κατοικίας του. Ὁ κύριος Τιμόθεος εἶχεν ἔλθει ἐκεῖ διὰ νὰ λου-
σθῆ παρὰ τὴν ἀκτὴν. — Ἰούλιος ἦτο — διὰ νὰ ἀναπνεύσῃ θρο-
σερὸν ἀέρα καὶ ἀπολαύσῃ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου.

Μετὰ τοὺς πρώτους χαριτισμοὺς οὗς ἀντήλλαξαν, — ἦσαν
γνώριμοι καὶ γείτονες — ὁ νέος εὐρέθη καθήμενος ἐπὶ τοῦ σω-
ροῦ τῶν πρὸ τοῦ ἀνεμομύλου πετρῶν παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ γέ-
ροντος. Ὁ καπετὰν Μήτρος ἤνοιξεν εὐθέως τὸ δυσπύλωτον
στόμα του, καὶ ὁ κύριος Τιμόθεος, μὴ ἔχων τὴ ὥρα ἐκείνη
σπουδαιότεραν φροντίδα, εὐαρέστως ἀπεδέχθη τὴν συντροφίαν
τοῦ γέροντος. Ἐνόμισε μάλιστα εὐκαιρον τὴν περίστασιν πρὸς
λύσιν ἀποριῶν τινῶν, τὰ ὁποίας ἡ παρουσία τοῦ καπετὰν Μή-
τρου ἔφερεν εἰς τὸν νοῦν του. Ὅθεν ἐπιψάβων διὰ τῆς χειρὸς
τὸν ἀνεμόμυλον, ἐφ' οὗ ἐστήριζον ἀμφότεροι τὰ νῶτα, ὥστε
ἐζήτει οὕτω νὰ διευκρινήσῃ τὴν ἱστορίαν του, ἡρώτησε :

— Καὶ δὲν μοῦ λές, καπετὰν Μήτρο, πῶς εὐρέθη, ὁ ἀνεμό-
μυλος ὀλαμόναχος μέσα εἰς τὰ νερά μας, σὰν καρὰδι πού τὸ
ἔχει ρίζε· στήν ξέρα ἢ τρικυμία; Ἀπὸ τὰ μακρὰ μου χρόνια
ἔτσι χάλασμα τὸν θυμόμαϊ.

— Νά σοῦ πῶ, παιδί μου, καλὰ καλὰ κι ἐγὼ δὲν ξέρω.
Ἐδῶ κι ἐξηνταπέντε χρόνια, ἡμῶνα ἔξι χρονῶν παιδί, τὸν θυ-
μομαϊ. Ὅμως τότε δὲν ἦταν χάλασμα ὅπως εἶναι τώρα. Τὸν
ἀγνάτσω ἀπὸ τὸ σπίτι· μας πού ἦταν ἐκεῖ πού ἔχτισε τώρα
σπίτι· ὁ κουμπάρος μου ὁ Ἀποστόλης φαίνεται ἀπὸ δῶ· τὸ
βλέπεις; θυμομαϊ· πῶς ὁ ἀνεμόμυλος ἦταν τὸ πρῶτο πράγμα
πού ἐσταματήσαν ἐπάνω του τὰ μάτια μου, ψηλὸς καὶ στοργ-
γυλὸς μὲ τὴ μυτερή του τὴν κορφή, μὲ τὸ φεγγίτη, μὲ τὰ
φερούγια του. Ὅταν ἐδασίλευεν ὁ ἡλιος, ἐχτυποῦσεν ἀπάνου
στό γιαλὶ τοῦ φεγγίτη, κι ἐκεῖνο ἐφεγγοδολοῦσε, κι ἐγὼ ἀπὸ
μακριὰ ἔτρεμα καὶ δὲν τὸ κοίταζα καὶ μοῦ ἐφαίνετο μάτι· κα-
μιᾶς μεγάλης λάμιαις. Ἡ μητέρα μου, ὅταν ἐλκaiγα, μ' ἐφο-
δέρριζε πῶς θὰ μὲ δώσῃ στὴ λάμια τοῦ μύλου νὰ μὲ φάῃ, κι

ἐγὼ ἐσώπαινα. Κι ὅταν ἐγύριζαν στὸν ἄνεμο γλήγορα γλήγορα τὰ φτερούγια του, πάντα σκιασμένοι ἀπὸ τὰ λόγια τῆς μάνας μου ἐνόμιζα πῶς ἡ λάμια ἐδούλευε τὴν ἀνέμη τῆς.

Καὶ δὲν ἤμποροῦσα τότε ἀπὸ τὸ φόβο μου νὰ βγάλω τὰ μάτια μου ἀπὸ καὶ πέρα. Ὑστερα, ὅταν ἐμεγάλωσα κάπως δὲν εἶχα πλέον τέτοιους φόβους. Ἐμεῖς τότε, μικροὶ καὶ μεγάλοι, δὲν εἶχαμε φόβο· εἶχαμε μόνο μῖσος ἐναντίον τῆς σκλαβιάς.

Τότε τὸ νησί δὲν ἦταν ἀνταμωμένο μὲ τὴ χώρα, ὅπως εἶναι τώρα πού ἐμολώθηκε ἡ θάλασσα· ἤρχοντο μὲ τὶς βάρκες ἢ ἔμπαιναν στὸ νερὸ καὶ τραβοῦσαν ἐδῶ πελαγοτὰ ὡς τὸ γόνατο τοὺς ἔπαιρναν ἢ θάλασσα. Ἐνα ἀπόγευμα, ἐγὼ μὲ κάποια παιδιὰ ἐπελαγώσαμε γιὰ νάρηθουμε στὸ νησί. Ἐθέλαμε νὰ ἴδου-με τὸν ἀνεμόμυλο πού εἶχε ἀνοίξει τὴν πορτοῦλα του καὶ γύριζε τὰ φτερούγια του. Ἡμαστέ στὴ μέση τοῦ δρόμου, ὅταν ἔτρεξε ὁ πατέρας μου μὲ δύο ἄλλους, γονεῖς τῶν παιδιῶν, καὶ μᾶς ἐγύρισαν πίσω· μᾶς ἔδειραν καὶ μᾶς ἐφοβέρισαν νὰ μὴ ξανακάμουμε τέτοιο ταξίδι γιατί εἴμαστε χαμένοι. Ὑστερα εἶχα ἀκούσει ἀπὸ τὸν πατέρα μου ὅτι τὸν ἀνεμόμυλο τὸν ἔχει ἕνας Τούρκος Ἀγάς. Εἶχε πάγει ἕνα πρωτὶ, σκότωσε τὸν μυλωνά, πήρε τὸν ἀνεμόμυλο. Ἄλεθε τὰ γεννήματα τὰ δικά του, ἄλεθε καὶ τοῦ ξένου κόσμου, ἀλλὰ χωρὶς νὰ τὰ δίνει πίσω. Τὸν ἐφαίνονταν κανένας νοικοκύρης βαρετός; Τὸν καλοῦσε στὸν ἀνεμόμυλο νὰ φᾶνε, κι ὁ βαρκιῆς δὲν ἐξαναγύριζε. Κι ἔτσι ποτέ μου δὲν ἐτόλμησα νὰ πατήσω τὸ πόδι μου στὸ μύλο, ὡς τὴν Ἐπανάστασι.

Ὅταν σηκώθηκε ἡ Ἐπανάστασι, οἱ δικοὶ μας ἐσκότωσαν τὸν Ἀγά, πήραν τὸ μύλο καὶ ἔδωκαν ἐκεῖ πέρα φρουρά. Ὅταν ὕστερα ἀπὸ ἕξι μῆνες κλεισμὸ ἐμπήκαν οἱ Τούρκοι μέσα στὸ κάστρο, οἱ δικοὶ μας ὅσο τοὺς ἐδάσταγεν, ἀφοῦ τοὺς ἐθέρισαν στὸ τουφεκίδι, πήραν ἔσους μποροῦσαν νὰ περπατήσουν καὶ χτυπώντας δεξιά καὶ ἀριστερά πέρασαν ἀνάμεσα καὶ βγήκαν καὶ τραβήχθηκαν στὰ βουνά.

Ἀφοῦ ἐβγήκαν ἀπὸ τὸ κάστρο, πέντε ἀδέρφια, τὰ παιδιὰ τοῦ Τασούλα, εὐρέθησαν στὴ μέση τοῦ δρόμου ξεχωρισμέν' ἀπὸ τ' ἄλλα. Μέσα στὸ κακὸ τῆς νύχτας παραστράτισαν καὶ ἀντι

νά τραθήξουν ψηλά πρὸς τὸ κάστρο βρέθηκαν χαμηλά πρὸς τὴ θάλασσα κατὰ δῶθε, Βλέπουν πὺς ἐλάθεσαν, κάνουν νά γυρίσουν, ἦτον ἀργά. Καμιὰ ἑκατοστάδα Λιάπηδες τοὺς κλείνουν ἀπὸ πίσω τὸ διάβα. Τὰ πέντε ἀδέρφια ρίχνονται στὴ θάλασσα, πελαγώνουν, βγαίνουν ἐδῶ πέρα, Οἱ Λιάπηδες τοὺς μυρίζονται, βροχή τὸ τουφεκίδι.

Κοιτάζουν μὴν ἀγναντέφουν στὴν ἄκρη κανένα μονόξυλο τοῦ νάγναντέφουν μέσα στὴ νύχτα!

Δὲ χάνουν καιρό, τραβοῦν μπροστά, πελαγώνουν στὴ θάλασσα· τὰ νερὰ ρηχά, ἐπρόσμεναν νά ξεμακρύνουν, κι ἐγὼ δὲν ξέρω τί ἐπρόσμεναν.

Ψηλά τὰ καριοφίλια, τὸ σελάχι· στὸ λαϊμό, τί πάλες στὰ χέρια. Οἱ Ἀρβανῖτες παίρνουν δύο βάρκες, μπαίνουν ὅσοι χωροῦσον μέσα καὶ δὲν τοὺς ἀφήνουν νά ξανασάνουν ἀπὸ τὸ τουφεκίδι. "Ἐνα βόλι σκοτώνει ἓν' ἀπὸ τ' ἀδέρφια. Τότε λένε ἀναμεταξύ τους:—Βρὲ τί εἴματε ἐμεῖς; γυναικόπαιδα νά μᾶς κυνηγοῦν οἱ Τούρκοι;

—Πᾶμε νά πάρουμε πίσω τὸ αἷμα τοῦ ἀδερφοῦ μας. Ἀπάνου στὰ σκυλιά! Γυρίζουν ἴσια ἀπάνου στὶς κάννες τῶν τουφεκίων, Οἱ Ἀρβανῖτες κοντοστέκουνε μιὰ στιγμή σὰν ξαφνισμένοι δίχως ἀπόφαση. Καὶ στὴ στιγμή τ' ἀδέρφια βλέποντας ἀνοιχτὴ τὴν πορτοπούλα τοῦ ἀνεμομόλου, ὅτι βγήκε τὸ φεγγάρι, δὲν χάνουν καιρό, καὶ πάντα τὸ πρόσωπο κατὰ τοὺς Ἀρβανῖτες, ρίχνοντας βόλια καὶ ρίχνοντας κορμιά, σιμώνουν στὸν ἀνεμόμολο, μπαίνουν, φράζουν τὴν πόρτα. Πολεμοῦνε ἀπὸ μεσ' ἀπὸ τοὺς δύο φεγγίτες, βαστοῦνε ὡς τὰ ξημερώματα. Ποῦ νά σιμώσουν οἱ Ἀρβανῖτες! Οἱ δύο φεγγίτες εἶναι δύο ἔξυπνα μάτια ὅπου ἔχουν γιὰ ματιές τὰ βόλια. Ἀλλὰ κοντὰ στὰ ξημερώματα οἱ Ἀρβανῖτες λυσσασμένοι κατάφεραν κι ἐχάλασαν τοὺς φεγγίτες· ὁ τοίχος ἐγκρεμίσθηκε. βλέπεις, ὅπως εἶναι τώρα, οἱ φεγγίτες ἀνοιξαν καὶ σχίσθηκαν. ἐφαίνονται ἓ μύλος ἀπὸ μέσα καὶ ἀπ' ἔξω μαυρισμένος, τρυπημένος, ἀραχνιασμένος, μισοκρυμμένος μέσα εἰς τὸν καπνὸ. Ἀπάνου κάτω ὅπως φαίνεται καὶ τώρα. Μὰ δὲν ἐφαίνονταν καὶ τὰ τέσσερα ἀδέρ-

φια. Ἐξάρνα, Θεέ μου ! τί εἶν' ἐκεῖνο ποῦ ἀπλώνεται καί κλείνει σάν ταμπούρι τὸν ἕνα τὸν φεγγίτη !

Καί ὁ καπετάν Μῆτρος ἀνορθωθείς καί τήν ὄψιν ἐστραμμένην ἔχων πρὸς τὸν γηραιὸν ἀνεμόμυλον δὲν ἐφαίνετο ἀπλῶς ἀφηγούμενος, ἀλλὰ διδάσκων ἐν τραγικῇ ὑποκρίσει τὸ ἥρωικὸν δράμα ἐνώπιον τοῦ ἐν συγκινήσει ἀκρωμένου νεανίου. Καί ἐτι μάλλον ἐφαίνετο οὗτος θεώμενος ζωντανὰ ἐνώπιον αὐτοῦ ἀνελισσόμενα τὰ γεγονότα, ὡς ἐν ὑπερφυεῖ ὀπτασία καί παθαινόμενος καί μεθύων ἐκ τῆς θέας αὐτῶν.

— Εἶναι στρῶμα ; εἶναι σακί ; τί νὰ εἶναι ; ἄχ ! κορμιὰ εἶναι ; εἶναι δύο ἀπ' τ' ἀδέρφια ! Πῶς εἶναι στριμωγμένα, κουλουριασμένα ! τοῦ ἐνὸς κρέμονται τὰ χέρια ἀπ' ἔξω τοῦ ἄλλου τὰ πόδια. Τὰ δύο ἄψυχ' ἀδέρφια, ἔτσι ἀνταμωμένα, κάνουν μιὰ γερὴ φυλάχτρα στὰ ἄλλα ἀδέρφια ποῦ ἀπομένουν ζωντανά. Τώρα ὁ ἄλλος ὁ φεγγίτης δουλεύει μοναχά ὁ μύλος ἀπόμεινε μ' ἕνα μάτι. Ἀράπηδες, Κονιάροι, Τόσκιδες, Γκέκιδες, ἔλοι μαζώνονται, λυσσομανοῦν καί χυμοῦν καί ρίχνουν, μὰ δὲν ἀποκοτοῦν καί νὰ κοντοζυγώσουν. Ἦταν πρωί, ὅ τι θαμπόφεγγε.

Ἐξάρνα σιωπᾶνει ἀπ' τὸ μύλο τὸ τουφέκι. Ἄνοιγ' ἡ πορτοπούλα διάπλατη, γρικιέται μιὰ φωνὴ «Στὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ ! πίσω, σκυλιά !» καί πετιέται ἕνας λεθέντης, ἕνας ἀρχιπαλίκαρος, δράκοντας στὴ λύσσα καί Ἄϊ Γιώργης στὴ λάμψη. Δὲν σοῦ εἶπα τ' ὄνομά του ; Ἦταν ὁ Τάσος ὁ Τασούλας. Τραβάει ἴσια κατὰ τ' ἀσκέρια σὰ σαῖτα, σὰ βοριάς, σάν ἀστραπή. Μωρὲ πιστεύεις, παιδί μου, μωρὲ τὸ πιστεύεις ; Κανεῖς δὲν ἀπλώνει νὰ τὸν βαρέσει καί ἔλοι παραμερίζουν. Φθάνει μὲ δύο τρία πηδήματα στὴν ἄκρη ἀπὸ τὸ νησί. Θάλασσα μπροστά, ρίχνεται πάλι μέσα. Ἄλλὰ δὲν μπορούσε νὰ περπατήσῃ μέσα στὴ ράχη ἔλο κολοῦσε μέσα στὸ βοῦρκο, πιάστηκε σάν τὸ πουλί στὰ ξόβεργα. Τότε κράζει ἔλο τ' ἀσκέρι :

— Κανεῖς μὴν τοῦ ρίξῃ. Ζωντανὸ νὰ τὸν πιάσουμε ! στὸν πασὰ νὰ τὸν πᾶμε ! Καί τρέχουν μὰ πρὶν φτάσουν, ὁ Τασούλας μὲ τὸ πιστόλι του εἶχε πετάξει τὰ μυαλά του. — Ἐσεῖς ἐμένα ! πρόφθασε μονάχα νὰ εἰπῇ. Ἐπεσε, μωρὲ παιδί μου,

τάπιστομα πάνου στο νερό, κι άπλωσαν τὰ μακριὰ μαλλιά του κι έδάφηκαν τριγύρω του κόκκινα τὰ νερά. Λές και ήτανε θεό-ρατος χρυσοδέλφινας που τόν έρριξε τὸ βόλι του κυνηγοῦ. Κά-θηκε για μιὰ στιγμή και πάλι ξεναφάνηκεν. Έκεινη τήν ὥρα πρωτόδγαινεν ὁ ήλιος, καθώς βγήκε και τώρα και πρωτολαμπύ-ρισε στη σθησμένη ὄψη του και στ' ἄρματά του. Πέρα στο νησί οί Τοῦρκοι λές και έμεναν ἀκόμα μισοκρυμμένοι ἀπό τοῦ καπνοῦ τῆ θαλοῦρα σάν δαίμονες μες στην κόλαση.

Έκεινος ἀστραφτε

— Σὰ νάδγαινεν ἀπό τήν ὄψη του και ἀπό τ' ἄρματά του ή ανάσταση τοῦ Γένους! συνεπλήρωσεν ὁ νέος τοῦς λόγους τοῦ γέροντος.

Κωστής Παλαμᾶς.

ΤΟ ΔΕΙΨΑΝΟΝ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

Έλλάδα μου, τί οὐράνιο φῶς εἰς τὰ βουνά σου ἐφάνη;
οί ἄνδρες γύρω ἕμνολογοῦν, σπιθοβολαίει τὸ κῦμα
Μακριὰ σὰ ξένα ἕνας νεκρὸς ἀσκῶνεται ἀπ' τὸ μνήμα
και ἀνθεῖ στ' ἀχνό του μέτωπο μαρτυρικό στεφάνι.

Ένα καρᾶβι καρτερεῖ, ἀπλώσε τὰ πανιά του
δέησες και θρηνοὶ και ψαλμοί! τὸ ξόδι κατεβαίνει,
σηκώσου σὰ βασίλισσα, Έλλάδα ἀναστημένη,
και δέξου στὲς ἀγκάλες σου τὸν πρωτομάρτυρά σου.

Τὸ λείψανον τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου ριπτόμενον εἰς τὴν θάλασσαν

Κῆμα τοῦ πόντου φοβερό ! μιὰ μέρα τ' ἅγιο σῶμα
 σὺ σπλαχνικὰ ἐδέχτηκες, καὶ εἰς ξένης γῆς ἀγκάλῃ
 εὗρηκε δάκρυα καὶ ταφή· συνόδευσέ το πάλι
 τώρα πού πάει ν' ἀναπαυθῆ στὸ πατρικὸ του γῶμα.

Νά, τὸ καράβι ἐκίνησε γοργά, κι ὅθε διαβαίνει
 ἀναγαλλιᾶζουν οἱ στεριές, ξάφνου τὰ δάση ἀνθίζουν·
 ὁ οὐρανός, ἡ θάλασσα κι ἡ γῆ πανηγυρίζουν,
 τοῦ τάφου ὁ τάφος ὀμιλεῖ, ξυπνοῦν οἱ πεθαμένοι.

Στὸ βράχο, πού παντέρημος τῇ θάλασσα κοιτάει,
 ὅθεν ὁ Δούναβης μ' ὄρμῃ ρίχτει τὰ κύματά του
 ὦ, ποιὸς προβαίνει ! τὰ μακριὰ κι ὀλόμαυρα μαλλιά του
 στ' ἄερι κυματίζουνε, λύρα χρυσὴ βαστάει.

Φορεῖ κι αὐτὸς μαρτυρικὸ στεφάνι, τᾶσηκῶνει,
 τὸν θεῖον διαβίτη χαιρετᾷ καὶ χάνεται στ' ἄερι.
 ὦ ! πές μου, ἀνδρεῖτε τραγουδιστή, τῆς Θεσσαλίας ἀστέρι,
 ποῖα ἄκρη γῆς ἀγνώριστη τὰ κόκαλιά σου χώνει ;

Καὶ τὸ καράβι προχωρεῖ· ἴσκιοι πολλοὶ προβαίνουν
 στὴ μαύρη Χιὸ καὶ στὰ Ψαρά, δάση, βουνὰ σκεπάζουν·
 οἱ τόσοι ἀδικοθάνατοι μὲ θαυμασμὸ κοιτᾶζουν,
 καὶ πάλι μὲς στὸ μνήμα τους πέφτουνε καὶ προσμένουν.

Πέλαο καὶ γῆ Σὲ χαιρετοῦν, πατέρα κι εὐεργέτη,
 γιὰ ἰδὲς ἢ Ἑλλάδα σύσσωμη κλίνει τὸ γόνυ ἐμπρὸς σου
 καὶ χύνει δάκρυα θλιβερὰ στὸ νεκροκρέβατό σου.
 Νά, τὸ μαρτύριο ἐνίκησε. ὦ ! ἀσκώσου ἐδλόγησέ τη.

Ἰούλιος Τυπάλδος.

ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΑ·Ι·ΤΟ

Ἄπο μικρὸ κι ἀπ' ἄφαντο πουλιάκι, σταυραϊτέ μου,
παίρνεις κορμί με τὸν καιρὸ και δύναμη κι ἀγέρα
κι ἀπλώνεις πῆχες τὰ φτερά και πιθαμὲς τὰ νύχια
καί μες στὰ σύγνεφα πειρῆς, μες στὰ βουνὰ ἀνεμίξεις·
φωλιάζεις μες στὰ κράκουρα, συχνομιλῆς με τ' ἄστρα,
με τὴ βροντὴ ἐρωτεύεσαι και ἀπιδρομῆς και παίξεις
με τ' ἄγρια ἀστροποπέλεκα και βασιλιά σὲ κράζουν
τοῦ κάμπου τὰ πετούμενα και τοῦ βουνοῦ οἱ πετριτές.

Ἔτσι ἐγεννήθηκε μικρὸς κι ὁ πόθος μου στὰ στήθη,
κι ἀπ' ἄφαντο κι ἀπ' ἄπλερο πουλιάκι, σταυραϊτέ μου,
μεγάλωσε, πῆρε φτερά, πῆρε κορμί και νύχια
καί μοῦ ματώνει τὴν καρδιά, τὰ σωθικά μοῦ σκίζει
κι ἐγινε τώρα ὁ πόθος μου αἰτός, στοιχειὸ και δράκος
κι ἐφώλιασε βαθιὰ βαθιὰ μες στ' ἄσαρκο κορμί μου
και τρώει κρυφὰ τὰ σπλάγνα μου, κουφοβοσκάει τὴ νιότη.
Μπεζέρισα νὰ περπατῶ στοῦ κάμπου τὰ λιοβόρια.

Θέλω τ' ἀψήλου ν' ἀνεβῶ, ν' ἀράξω θέλω αἰτέ μου,
μες στὴν παλιά μου κατοικιά, στὴν πρώτη τὴ φωλιά μου,
θέλω ν' ἀράξω στὰ βουνά, θέλω νὰ ζῶ μ' ἐσένα.
Θέλω τ' ἀνήμερο καπρί, τ' ἀρκούδι, τὸ πλατόνι,
καθημερινή μου κι ἀκριβὴ νὰ τᾶχω συντροφιά μου·
κάθε βραδοῦλα, κάθε αὔγη, θέλω τὸ κρῦο τ' ἀγέρι
νᾶρχεται ἀπὸ τὴ λαγκαδιά, σὰν μίνα, σὰν ἀδέρφι
νὰ μοῦ χαϊδεύη τὰ μαλλιά και τ' ἀνοιχτά μου στήθη.

Θέλω ἡ βρυσούλα, ἡ ρεματιά, παλιὲς γλυκὲς μου ἀγάπες,
νὰ μοῦ προσφέρουν γιαντρικὸ τ' ἀθάνατα νερά τους.
Θέλω τοῦ λόγγου τὰ πουλιά με τὸν κελαηδισμό τους
νὰ με κοιμίζουν τὸ βραδύ, νὰ με ξυπνοῦν τὸ τάχυ.
Καί θέλω νᾶχω στρώμα μου, νᾶχω και σκέπασμα μου
τὸ καλοκαίρι τὰ κλαδιά και τὸ χειμῶνα χιόνια.

Κλωνάρια ἀπ' ἀγριοπρίναρα, φρουράλες ἀπὸ ἐλάτια
θέλω νὰ στρώνω στοιβανιές κι ἀπάνω νὰ πλαγιάζω,
ν' ἀκούω τὸν ἦχο τῆς βροχῆς καὶ νὰ γλυκοκοιμέμαι.

Ἄπο ἡμερόδεντρον, αἰτέ, θέλω νὰ τρῶ βαλάνια,
θέλω νὰ τρώω τυρὶ ἀλαφιού καὶ γάλα ἀπ' ἀγριο γίδι.
Θέλω ν' ἀκούω τοιγύρω μου πεῦκα κι ὄξυές νὰ σκούζουν.
θέλω νὰ περπατῶ γκρεμούς, ραϊδιά, ψηλά στεφάνια,
θέλω κρεμάμενα νερὰ δεξιά ζερβιά νὰ βλέπω.
Θέλω ν' ἀκούω τὰ νύχια σου νὰ τὰ τροχᾶς στὰ βράχια,
ν' ἀκούω τὴν ἄγρια σου κραυγή, τὸν ἴσκιο σου νὰ βλέπω.
Θέλω, μὰ δὲν ἔχω φτερά, δὲν ἔχω κλαπατάρια,
καὶ τυραννιέμαι καὶ πονῶ καὶ σβηέμαι νύχτα μέρα.

Παρακαλῶ σε, σταυραῖτέ, γιὰ χαμηλώσου ὀλίγο
καὶ δός μου τὲς φτεροῦγες σου καὶ πάρε με μαζί σου
Πάρε με ἀπάνω στὰ βουνά, τί θὰ μὲ φάη ὁ κάμπος!

Κώστας Κρυστάλλης

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΒΑΠΤΙΣΤΙΚΗ

Ἄν ἄλλη τις χρηστὴ γυνὴ εἶδε ποτὲ καλὰ νοικοκυριά εἰς
τὰς ἡμέρας τῆς, ἀναντιρρήτως εἶδε τοιαῦτα καὶ ἡ θεια-Σοφούλα

Κωνσταντινιά, σεβασμία οἰκοδέσποινα ἐβ-
δομηκοντάετις, κάτοικος παραθαλαστίου
κώμης εἰς μίαν τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου.

Τὴν ἐκάλουν κοινῶς Σαραντανού καὶ
πολλοὶ ὑπέθετον ὅτι τὸ ἐπίθετον τοῦτο τῆ
ἀπεδόθη, διότι δῆθεν εἶχεν ἴσον μὲ σα-
ράντα γυναικῶν νοῦν, ὅπερ δὲν ἐνομιζέτο
ὑπερβολή. Ἄλλοι ὅμως ἔλεγον ὅτι ἡ λέ-

ξις ἐσχηματίθη κατὰ συγκοπὴν ἐκ τοῦ Σαραντανοῦ, ἦτοι νοῦν
μὲ σαράντα βαπτιστικούς.

Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι, ἂν δὲν εἶχε φθάσει εἰς τὸν ἀριθμὸν τοῦ-
τον, δύο ἢ τρεῖς μονάδες τῆς ἔλειπον καὶ ἤλπιζε προσεχῶς νὰ
συμπληρώσῃ τὴν τεσσαρακοντάδα. Ὁμολογητέον δὲ ὅτι καὶ αὐτὴ
κατ' ἀρχὰς εἶχε βαπτίσει αἰκείαθελῶς μόνον πέντε ἢ ἕξ νήπια

τῶν γειτόνων τῆς, ὅσα καὶ πᾶσα ἄλλη, καλὴ οἰκοκυρὰ συνήθως βαπτίζει. Ἄλλ' ὅταν ἀπαξ ἐγνώσθη καὶ ἀπεδείχθη ὅτι εἶχε καλὸ χέρι, τότε ἔλαι αἱ γειτόνισσαι, συγγενεῖς, παρασυγγενεῖς, κολήγισσαι, ἤρχισαν νὰ τὴν πολιτοκοῦν.

Εἶχε πάρει καλὸ ὄνομα, ὅτι τῆς ἐξοῦσαν τὰ παιδιὰ, ὅσα ἀνεδέχето ἐκ τῆς κολυμβήθρας. Εἶναι δὲ τόσον σπουδαῖον νὰ εὐρεθῆ ἰονὰ «νὰ τῆς ζοῦν τὰ παιδιὰ» ὅσον καὶ ἱερεὺς νὰ «πιάνῃ τὸ διάβασμά του».

Ἡ θειά-Σοφοῦλα ὅμως ὑπέφερε μετὰ χάριτος τὴν ἀγγαρεία ταύτην. Εἶναι ἀληθές, ὅτι τὰ φωτίκια εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, χιτῶν καὶ κουκούλιον μετὰ σταυροῦ, καθὼς καὶ τὰ μαρτυριάτικα, ἑαρινὴ βροχὴ λεπτῶν καὶ διλέπτων διὰ τοὺς ἀγυιόπαιδας, ἐκόστιζαν ἐν ἔλῳ δέκα γρόσια.

Ἡ θειά-Σοφοῦλα ὁμοίᾳζε μὲ τὴν ἐπιμελῆ ἀνθοκόμον, ἥτις δὲν ἀρκεῖται νὰ φυτεύῃ μόνον τὰ ἄνθη τῆς, ἀλλὰ τὰ περιθάλλει καὶ τὰ καταρδεύει. Ἠγάπα τὰ πνευματικά τῆς τέκνα ὡς τέκνα τῆς ἐγκαρδιακά, τὰ ἐθόπευε, τὰ ἐφίλευε καὶ τὰ ἐπαιδαγώγει.

Ὁ Μπαρμπακωσταντής, ὁ πρῶτος γρινιάρης τοῦ χωριοῦ, δὲν συνεμερίζετο τὴν ἀδυναμίαν ταύτην τῆς συζύγου του.

— Ἄ, μπράβο! φίλενέ τα τ' ἀναδεξιμά σου, ἐγόγγυζεν ἐκάστοτε, ὁσάκις τὴν ἔδλεπε μεριμνῶσαν περὶ τῶν ἀναδεκτῶν τῆς ἡδρες κι' ἀλωνίζεις! . . .

Ἡ θειά-Σοφοῦλα ὀλίγον ἀνησύχει περὶ τῆς ἰδιοτροπίας ταύτης τοῦ συζύγου τῆς, ὅστις ἦτο ἀγαθὸς ἄνθρωπος εἰς τὰς καλὰς του ὥρας. Ἐπειτα ὁ Μπαρμπακωσταντής σπανίως ἐφαίνετο ἐν τῇ πολίχνῃ. Ἀφ' οὗτου ἔπαυσε τὰ θαλάσσια ταξίδια ἠσχαλεῖτο ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν κτημάτων του. Κατὰ πᾶσαν πρωίαν ἔπνευεν ἐπὶ τοῦ εὐρώστου ἡμιόνου του, ἐτρέπετο εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ ἐπανήρχετο μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου.

Κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, περὶ τὸ 184 . . . ἡ θειά-Σοφοῦλα εἶχε φθάσει εἰς τὸ τριακοστὸν ἔνατον βαπτιστικόν. Ἐν μόνον τῇ ἔλειπε διὰ νὰ τὰ κάμῃ σαράντα, πρὸς ἀνάπαυσιν τῆς συνειδήσεώς τῆς. Ἐβάπτιζεν ἀδιακρίτως ἄρρενα καὶ θήλεα, ἀλλ' ἐφρόντιζε νὰ δίδῃ ἀκριβεῖς σημειώσεις εἰς τοὺς ἱερεῖς καὶ πνευματικούς, διὰ

νά μή τυχόν γίνῃ κανέν συνοικέσιον εἰς τὸ μέλλον μεταξὺ δύο ἑτεροφύλων ἀναδεκτῶν καὶ κολασθῆ ἢ ψυχῇ της.

Κατ' ἔτος, τὴν Μεγάλην Πέμπτην, μεγίστη κίνησις ἐγίνετο ἐν τῇ εὐρυχωρῇ αὐτῆς οἰκίας. Ἡ θεία-Σοφοῦλα ἀνεσκουμπώνετο μέχρις ἀγκυῶνων καὶ ἐξύμνε μόνη της τὰς τριακονταενέναι κύκακουλούρας διὰ τοὺς τοσοῦτους βαπτιστικούς της . . . Ἄλλὰ πλὴν τῶν βαπτιστικῶν ὑπῆρχον καὶ τὰ ἐγγόνια καὶ τὰ δισεγγόνα, καὶ ταῦτα δὲν ἦσαν ὀλιγάριθμα.

Ἐν συνόλῳ ἐχρειάζετο ἐδόμογκοντα καὶ πλέον κοκόνες, δηλ. παιδικὰς κολούρας, διὰ τοὺς βαπτιστικούς, διὰ τοὺς ἐγγόνους καὶ τὰ δισεγγόνα. Εἰς τὸν ἀριθμὸν τοῦτον δὲν περιλαμβάνονται αἱ μεγαλύτεραι: κολουραὶ, τὰς ὁποίας παρεσκευάζε διὰ τὰς συντακίσσας, διὰ τὰς ἀνεψιάς καὶ δισεξαδέλφας της.

Μέγας δὲ ἐδόμβει ὁ ἔσμος τῶν ἀναδεκτῶν καὶ δισεγγόνων παρὰ τοὺς ἀνθρώπας της αὐτῆς κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Ἀπὸ της τρίτης ὥρας τοῦ δειλινοῦ, κατ' ἦν ὁ Μπαρμπανωσταντής ἐξηγεῖρετο τοῦ μεσημέρινοῦ ὕπνου, μὲ δριμείαν ἐπικαθημένην της ρινὸς τὴν χολήν, καὶ ἐφόρει τὸ τσόχιον βραχίον του, ἐπύργωνεν ἐπὶ της κεφαλῆς μεγαλοπρεπὲς τὸ τυνησιακὸν φέσι του, ἐλάμβανεν ὡς σκῆπτρον τὴν μεγάλην ἤλεκτρόστομον τσιμπούκαν του, ἀνίρτα ἐπὶ της ὀσφύος βαθύκολπον τὴν μεταξωτὴν καπινοσακούλαν καὶ κατήρχετο εἰς τὸ καφενεῖον νὰ εἰσπνεύσῃ τὴν θαλασσίαν αἶραν, ἀπὸ της ὥρας ἐκείνης ἢ εὐρεῖα καὶ τετράγωνος αὐτῆ παρεδίδοτο ἐξ ἐφόδου εἰς τὴν λεηλασίαν τῶν βαπτιστικῶν καὶ τῶν δισεγγόνων. Μεγίστην εὐτυχίαν καὶ ἀνήκουστον ἡδονὴν ἐνόμιζον τότε τὰ παιδία της γειτονίας, ἂν κατῴρθαναν νὰ παρεισδύσωσιν εἰς τὸ προαύλιον της θεία-Σοφοῦλας, ἕπαρ ἔθεωρεῖτο ὡς μυθῶδές τι. Πολλὰ αὐτῶν προέτεινον τὰς κεφαλὰς διὰ τῶν σχισμῶν της κλειστῆς αὐλείου θύρας, ἤτις ἐμοχλεύετο ἔξωθεν ὑπὸ τῶν ζηλοτύπων βαπτιστικῶν διὰ τοὺς μὴ ἔχοντας ἔνδυμα γάμου. Ἄλλα παιδία τολμηρότερα ἀνεῖρπον εἰς τὸν θριγκὸν τοῦ τοίχου της αὐτῆς καὶ εὕρισκον τρόπον νὰ εἰσπηδήσωσιν ἐκεῖθεν εἰς τὰ ἔνδον.

Ἄλλ' ἀλίμονον ἂν παρετηροῦντο ὑπὸ τῶν ἀγρόπνων εὐ-

νοουμένων ! Ἀπεδιώκοντο ὡς ὁ κηφήν ὑπὸ τῶν μελισσῶν.

Τὴν Μεγάλην Πέμπτην τοῦ ἔτους 185 . . . ἔλοι· οἱ ἀναδεκτοὶ ἦσαν συνηγμένοι ἐν τῇ αὐτῇ τῆς γραίας Σοφούλας. Ὁ πρεσβύτερος αὐτῶν ἦτο ἤδη νεανίας εἰκοσαετής, τὸ δὲ νεώτερον ἦτο κοράσιον διετής, εἰς ὃ ἡ νονὰ εἶχε δώσει τὸ ὄνομά της. Τὸ βρέφος τοῦτο ἦτο τὸ τεσσαρακοστὸν πνευματικὸν γέννημα τῆς θεία-Σοφούλας.

Εἶχε γεννηθῆ τέλος τὸ ἀπὸ πολλοῦ προσδοκώμενον τοῦτο συμπλήρωμα τοῦ προσδιωρισμένου ἀριθμοῦ καὶ ἦτο τὸ χαδευμένον τῆς θεία-Σοφούλας. Ἡ νονὰ ἔτρεφε φιλοδόξους σκοποὺς ὡς πρὸς τὸ μέλλον τοῦ θυγατρίου τούτου. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Πατριστασιάρχης ἐξ ὅλων τῶν ἀναδεκτῶν μόνον τὸ μικρὸν τοῦτο ἠνεύχετο. Ἡ στοργὴ ὁμοῦ τῆς θεία-Σοφούλας πρὸς αὐτὸ ἔφθανε μέχρι παραφροσύνης.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡ θεία-Σοφούλα ἦτο κλειστὴ εἰς τὸ ἐσθύνειον καὶ ἐξύμωεν. Ἐκ τῶν παιδίων τινὰ τὴν ἐπολιόρκουν ἐξώθειεν τῆς θύρας παραμονεύοντα.

Τὰ πλεῖστα ὁμοῦ ἐπαιζον ταραχωδῶς περὶ τὸν ὑπερμεγέθη ληρὸν, πλησίον τοῦ ἐλαιοτριβείου, τὸ κρυφτάκι, καὶ ἄλλα ἐθορύβουν περὶ τὰς κηκλίδας τοῦ κήπου καὶ πλησίον τοῦ φρέατος.

Ἡ μικρὰ Σοφούλα, ἥτις ἦτο μόλις διετής, ὡς εἵπομεν, ἐξέπεμπε χαρμωδῶς κραυγὰς, ἐψέλλιζεν ὡς νεοσσὸς χελιδόνας καὶ ἔτρεχε καὶ αὐτὴ κατόπιν τῶν ἄλλων παιδίων. Ἡ νονὰ της ἐξήτησε κατ' ἀρχὰς νὰ τὴν κρατήσῃ πλησίον της, ἀλλ' ἡ μικρὰ ἐστενοχωρήθη καὶ ἀπήτησε νὰ ἐξέλθῃ.

— Νὰ πάω κι ἐγὼ νὰ παίξω, νονά μου ;

— Τί νὰ παίξῃς ἐσύ ;

— Τὸ κρυφτάκι, νονά μου ! ἐτραύλισεν ἡ μικρὰ.

— Δὲν παίξουν τὰ κορίτσια τὸ κρυφτάκι, τῇ εἶπεν αὐστηρῶς ἡ νονά.

Ἡ μικρὰ δὲν ἐμεμφιμοίρησε μὲν, ἀλλ' ἐσκυθρόπασεν. Ἴδουσα τοῦτο ἡ νονὰ ἔκραξε τὴν Ἀθηνιώ, εἰκοσαετῆ τὴν ἡλικίαν, δουλεύτραν της, ἥτις ἦτο καὶ αὐτὴ μία τῶν βαπτιστικῶν της, καὶ τῇ ἐνεπιστεύθη τὴν μικρὰν, συστήσασα αὐτῇ αὐστηρὰν ἐπαγρύπνησιν.

Ἄλλ' ἢ Ἀθηνίῳ ἐλησημόνησεν ἅμα ἀκούσασα τὴν σύστασιν τῆς κυρίας τῆς, καὶ ἐπειδὴ εἰς τὰς πεζούλας ἐκάθηντο τέσσαρες ἢ πέντε γειτόνισσαι—καὶ γνωρίζομεν πόσον περισπούδαστος εἶναι ἡ συνδιάλεξις τῶν ἀέργων γυναικῶν—ἐκάθισε πλησίον αὐτῶν καὶ ἄφησε τὴν μικρὰν Σοφούλαν νὰ τρέχη.

Δὲν ἤρκεσε τοῦτο, ἀλλὰ παραγγελλθεῖσα ὑπὸ τῆς κυρίας τῆς ν' ἀντλήσῃ ὕδωρ ἐκ τοῦ φρέατος ἐγέμισε μὲν τὴν στάμναν, ἀλλὰ δὲν ἐφρόντισε νὰ κλείσῃ τὸ στόμιον τοῦ φρέατος, ὅπως τὸ εὔρε κεκλεισμένον, τὸ ἄφησε δὲ ἀνοικτόν. Ἀπροσεξία εἰς τὴν οὐδέποτε θὰ ὑπέπιπτεν ἡ γραῖα Σοφούλα, ἢ ἄλλη φρόνιμος γυνή. Μή τις δὲ ἀμφιδάλῃ ὅτι τὴν σύστασιν ταύτην ἡ γραῖα ἔκαμε χιλιάκις εἰς τὴν δουλεύτραν τῆς, ἀλλ' ἢ Ἀθηνίῳ δὲν ἦτο ἐξ ἐκείνων τῶν γυναικῶν αἵτινες καθίστανται προσεκτικαί.

Εἰς τὴν ἀκμὴν λοιπὸν τῆς πλήρους ἐνδιαφέροντος συνδιαλέξεώς των ἤκουσαν αἰφνης αἱ εἰς τὴν πεζούλαν καθήμεναι γυναῖκες κρότον τινά, ὡς πλατάγισιν σώματος πίπτοντος εἰς ὕδωρ, καὶ συγχρόνως πεπνυγμένην κραυγὴν, καὶ μετ' αὐτὴν δευτέραν κραυγὴν δυνατωτέραν.

Αἱ γυναῖκες ἀνωρθώθησαν αὐτομάτως.

Ἀλλὰ πρὶν αὐταὶ κινήθωσιν, ἡ θύρα τοῦ ἰσογείου ἠνοιχθή, μετὰ κρότου καὶ ἡ θεῖα-Σοφούλα ἔντρομος, ἀνυπόδητος, μὲ τῆς κάλτσες μόνον, γυμνώλενος, μὲ τὰς χεῖρας ζαρωμένες ἔτρεξε πρὸς τὸ φρέαρ κράζουσα :

— Τὸ κορίτσι ! τὸ κορίτσι !

Διὰ τῆς εἰς τὴν στοργὴν ἰδιαζεύτης μαντείας ἡ θεῖα-Σοφούλα ἐνόησεν ἀμέσως, ὅτι ἡ μικρὰ τῆς βαπτιστικὴ εἶχε πέσει ἐντὸς τοῦ φρέατος. Καὶ τῶντι δὲν ἠπατάτο.

Ἐνῷ ἔτρεχεν ἡ Σοφούλα, ἰδοῦσα τὸ στόμιον τοῦ φρέατος ἀνοικτόν ἐπλησίασε, προσεκολλήθη ἐπὶ τοῦ χθαμαλοῦ ξυλίνου φραγμοῦ, εἶδεν ἐπὶ τοῦ ὕδατος εἰκονιζομένην τὴν ἀγγελικὴν ξανθὴν μορφήν τῆς, ἤρχισε νὰ τὴ προσμειδίῃ, ἔκυψεν ὑπερμέτρως, ὥλισθησεν ἐπὶ τῆς σιλιπνῆς ὡς ἐκ τῆς συχνῆς προστριβῆς τοῦ σχοινοῦ σανίδος καὶ ἔπεσε κατακέφαλα ἐντὸς τοῦ φρέατος.

Αί ἄλλαι γυναῖκες, καὶ ἡ Ἀθηνιώ μετ' αὐτῶν, καθ' ὑπερβολὴν διαστελλούσαι τοὺς βραχίονας ἔτρεξαν κατόπιν τῆς θεια-Σοφούλας.

— "Ἐναν κουδά! ἕνα γουρδέλι! ἔκραύγαζεν ἔκφρων ἡ γραῖα Σοφούλα.

— "Ἐνα ταιγγέλι! ἔκραξε καὶ ἡ Ἀθηνιώ σκοτισμένη (ὡς νὰ εἶχε πέσει: θηλ. εἰς τὸ φρέαρ τὸ Ἰβάνιον, δι' οὗ ἀντλοῦσιν ὕδωρ).

— Τὰ ταιγγέλια νὰ σὲ τραβοῦν, σκύλα! τῇ ἔκραξε μὲ κεραυνοβόλον βλέμμα ἡ θεια-Σοφούλα. Μοῦ ἐπνίξες τὸ παιδί.

Ἡ γραῖα τῶνόντι δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐννοήσῃ ὅτι τὸ δυστύχημα ὤφειλετο εἰς τὴν ἀπροσεξίαν τῆς δουλεύτρας τῆς.

— Νὰ κατεῶ ἐγὼ στὸ πηγάδι, νονά, τῇ εἶπεν ἡ Ἀθηνιώ.

Ἐπειδὴ ἐβράδυνε νὰ φανῇ πουθενὰ κουδάς, διότι εἶναι γνωστὸν πόσον τὰ χάνουν οἱ ἄνθρωποι εἰς τὰς δεινὰς περιστάσεις, καὶ ἐνθ' μία τῶν γυναικῶν ἔτρεχεν ἀπ' ἐκεῖ, ἄλλη ἀπ' ἐδῶ, καὶ ἡ μικρὰ ἐν τῷ μεταξύ ἐπνίγετο, ἡ θεια-Σοφούλα ἐπέτρεφεν εἰς τὴν Ἀθηνιώ τὴν χάριν ταύτην. Ἡξευρε δὲ ἄλλως ὅτι εἰς τοῦτο, καθὼς καὶ εἰς πᾶσαν ἄλλην ἐργασίαν εἰς τοὺς ἄνδρας μᾶλλον ἀρμόζουσιν, ἦτον ἐπιτηδεῖα.

Ἡ Ἀθηνιώ λοιπὸν ἐσῆκωσε τὰ φουστάνια τῆς ὑπεράνω τοῦ γόνατος καὶ πατοῦσα εἰς τὰς γνωστὰς αὐτῇ ἐσοχὰς τοῦ ἐσωτερικοῦ λιθοκτίστου τοῦ φρέατος τὰς ἐπίτηδες κατασκευαζομένας εἰς πᾶσαν ὄρυχὴν φρέατος, κατήλθε μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος.

Οὐδαμῶς ἐφάνετο ἡ μικρὰ.

Τὸ βάθος τοῦ ὕδατος ἦτο τρις ἴσον μὲ ἀνάστημα ἀνδρός, καὶ ἡ Ἀθηνιώ δὲν ἠδύνατο νὰ προχωρήσῃ κατωτέρω.

Ἐν τῷ μεταξύ εὐρέθη καὶ ὁ κουδάς καὶ κατεβιάσθη μέχρι τῶν χειρῶν τῆς Ἀθηνιώ. Αὕτη ἔλαβε τὸ σχοινίον καὶ ἤρχισε νὰ περιστρέψῃ τὸ Ἰβάνιον ἐντὸς τοῦ ὕδατος.

Ἡ θεια-Σοφούλα ὠλόλυξε καὶ ἔσχιζε τὰς παρεῖάς τῆς. Ἡ καρδιά τῆς δὲν ἠσθάνετο πλέον τῆς ἐλπίδος τὴν θαλπωρήν . . .

Τέλος τὸ Ἰβάνιον προσέκοψεν εἰς σῶμά τι ἀνερχόμενον. Ἡ μικρὰ ἀνέβη εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, ἀλλ' ἦτο ἤδη πτώμα . . .

Ἡ καραλή ἦτο δεινῶς μεμώλωπισημένη. Κατενεχθεῖσα σπορῶς εἰς τὸ ὕδωρ εἶχε κτυπήσει ἐπὶ τοῦ λίθου, ἐξάλισθη, κατέπιε πολὺ νερὸν καὶ δὲν ἀνῆλθε ταχέως εἰς τὴν ἐπιφάνειαν.

Ἐπὶ ζωῆς τῆς δὲν ἐπαρηγορήθη ἡ θεία-Σοφούλα διὰ τὸ αὐτὸν τοῦτο ἀτύχημα. Ἰσα ἴσα ἡ τελευταία βαπτιστικὴ τῆς!...

Διετήρησε δὲ τὴν πρὸς τὴν ἀθώαν νεκρὰν στοργὴν τῆς μέχρις εὐσεβοῦς προλήψεως. Ζήσασα ἐπὶ ἱκανὰ ἔτη ἀκόμη κατεσκεύαζεν ἀνελλιπῶς κατ' ἔτος τῇ Μεγάλῃ Πέμπτῃ τὴν κοκόναν τῆς ἀτυχοῦς μικρᾶς, καὶ τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα. ἅμα ἐπέστρεφε τὸ πρωὶ ἀπὸ τῆς λειτουργίας τῆς Ἀναστάσεως, ἤνοιγε τότε μόνον τὸ ἄχρηστον μείναν φρέαρ καὶ ἔρριπτεν εἰς τὸ ὕδωρ τὴν κοκόναν καὶ τὰ κόκκινα αὐγὰ τῆς μικρᾶς Σοφούλας τῆς.

Ἐθεδαίου δὲ ἡ ἀγαθὴ γυνὴ, ὅτι ἀνεξήγητος εὐωδία ἀνήρχετο τότε ἀπὸ τοῦ ὕδατος, ὡς θυμίαμα ἀθώας ψυχῆς, ἀναθαῖνον πρὸς τὸν θεάνθρωπον Πλάστην.

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης.

Ο ΒΡΑΧΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΥΜΑ

— «Νέριασε, βράζε, νὰ διαβῶ!» — τὸ κῦμ' ἀνδρειωμένο
λέγει στὴν πέτρα τοῦ γαλοῦ θολό, μελανιασμένο —

« μέριασε, μὲς στὰ στήθη μου, πούσαν νεκρὰ καὶ κρῶα,
 » μαῦρος βοριάς ἐφώλιασε καὶ μαύρη τρικυμία.
 » Ἄφρους δὲν ἔχω γι' ἄρματα, κούφια βοή γι' ἀντάρα·
 » ἔχω ποτάτι αἵματα, μὲ θέρειψε ἡ κατάρα
 » τοῦ κόσμου, πὸν βαρέθηκε, τοῦ κόσμου, πούπε τώρα,
 » βράχε, θὰ πέσης, ἔφτασεν ἡ φοβερὴ σου ἡ ὄρα.
 » Ὅταν ἐρχόμυνα σιγά, δειλό, παραδαρμένο
 » καὶ σόγλυφα καὶ σπλενα τὰ πόδια δουλωμένο,
 » περιήφανα μ' ἐκοίταζες καὶ φώναζες τοῦ κόσμου
 » νὰ ἰδῆ τὴν καταφρόνηση πὸν πάθαινε ὁ ἀφρός μου.
 » Κι' ἀντὶς ἐγὼ κρυφὰ κρυφά, ἐκεῖ πὸν σ' ἐφιλοῦσα,
 » μέρα καὶ νύχτα σ' ἔσκαφτα, τὴ σάρκα σου ἐδαγκοῦσα
 » καὶ τὴν πληγὴ πὸν σ' ἀνοίγα, τὸ λάκκο πούθε κάμω
 » μὲ φύκη τὸν ἐπλάκωνα, τὸν ἔκρυβα στὴν ἄμμο.
 » Σαῦψε νὰ ἰδῆς τὴ ρίζα σου στῆς θάλασσας τὰ βύθη,
 » τὰ θέμελά σου τᾶφαγα, σ' ἔκαμα κουφολίθι.
 » Μέριασε, βράχε, νὰ διαβῶ! Τοῦ δούλου τὸ ποδάρι
 » θὰ σὲ πατήσῃ στὸ λαιμό... Ἐξύπνησα λιοντάρι ».
 Ὁ βράχος ἐκοιμότουνε. Στὴν καταχνιά κρυμμένος,
 ἀναισθητός σου φαίνεται, νεκρός, σαβανωμένος.
 Τοῦ φώτιζαν τὸ μέτωπο, σχισμένο ἀπὸ ρυτίδες
 τοῦ φεγγαριοῦ, πούταν γλωμό, μισόσβηστες ἀχτίδες.
 Ὀλόγυρά του ὄνειρατα κατάρες ἀνεμίζουν
 καὶ στὸν ἀνεμοστρόβιλο φαντάσματα ἀρμενίζουν,
 καθὼς ἀνεμογέρονουνε καὶ φτεροθορυβοῦνε
 τὴ δυσωδία τοῦ νεκροῦ τὰ ὕγια ἂν μυριστοῦνε.

Τὸ μούγκρισμα τοῦ κύματος, τὴν ἀσπλαγχνή φοβέρα
 χίλιες φορὲς τὴν ἄκουσεν ὁ βράχος στὸν αἰθέρα
 ν' ἀντιβοᾷ τρομαχτικά χωρὶς κἄν νὰ ξυπνήσῃ·
 καὶ σήμερ' ἀνατρίχιασε, λὲς θὰ ψυχομαχῆσῃ.

— «Κῶμα, τί θέλεις ἀπὸ μὲ καὶ τί μὲ φοβερίζεις;
 » Ποιὸς εἶσαι σὺ κι' ἐτόλμησες, ἀντὶ νὰ μὲ δροσιζῆς,
 » ἀντὶ μὲ τὸ τραγούδι σου τὸν ὕπνο μου νὰ εἰφραίνῃς

- » και με τὰ χροῖά σου νερὰ τῆ φτέρνα μου νὰ πλένης,
- » ἔμπρός μου στέκεις φοβερό, μ' ἀφροῦς στεφανωμένο :
- » Ὅποιος κι ἂν εἶσαι, μάθε το, εὐκόλα δὲν πεθαίνω ».

— « Βράχε, με λένε Ἐκδίκηση· Μ' ἐπότισεν ὁ χρόνος
 » γολὴ καὶ καταφρόνηση. Μ' ἀνάθρεψεν ὁ πόνος.
 » Ἦμωνα δάκρυ μιὰ φορά, καὶ τώρα κοίταξέ με,
 » ἔγινα θάλασσα πλατιά, πέσε προσκύνησέ με.
 » Ἐδῶ μέσα στὰ σπλάχνα μου, βλέπεις, δὲν ἔχω φύκη,
 » σέρνω ἓνα σύγγεφο ψυχές, ἔρμιὰ καὶ καταδίκη·
 » ζῦπνησε τώρα, σὲ ζητοῦν τοῦ ἄδη σου τ' ἀχνάρια . . .
 » Μ' ἔκαμες ξυλοκρέβατο . . . Μὲ φόρτωσες κουφάρια . . .
 » Σὲ ξένους μ' ἔρριξες γιαλούς . . . Τὸ ψυχομάχημά μου
 » τὸ περιγέλασαν πολλοὶ καὶ τὰ παθήματά μου
 » τὰ φαρμακέψανε κρυφὰ μὲ τὴν ἔλεημοσύνη.
 » Μέριασε, βράχε, νὰ διαβῶ, ἐπέρασε ἡ γαλήνη·
 » καταποτῆρας εἶμ' ἐγώ, ὁ ἄσπονδος ἐχθρός σου,
 Ἰγάντας σιέκω ἔμπρός σου! »

Ὁ βράχος ἐβουβάθηκε. Τὸ κῆμα στὴν ὀρμηὶ του
 ἐκαταπόντισε μεμιᾶς τὸ κούφιο τὸ κορμί του.
 Χάνεται μες στὴν ἄβυσσο, τρίβεται, σβήνει, λιώνει
 σὰν νᾶταν ἀπὸ χιόνι.

Ἐπάνωθε του ἐβόγγιτε γιὰ λίγο ἀγριωμένη
 ἡ θάλασσα κι ἐκλείστικε. Τώρα δὲν ἀπομένει
 στὸν τόπο ποῦταν τὸ στοιχειὸ κανεὶς παρὰ τὸ κῆμα,
 ποὺ παίζει γαλανόλευκο ἐπάνω ἀπὸ τὸ μῆμα.

Ἄριστοτέλης Βαλαωρίτης

Η ΨΥΧΟΥΛΑ

Ὅσὰν γλυκόπνοο
 δροσάτ' ἀεράκι
 μέσα σὲ ἀνθότοπο
 καιὸ τὸ παιδάκι
 τὴν ὕστερη ἔβγαλε
 ἀναπνοή.

Καί ἡ ψυχούλα του
εἰς τὸν ἀέρα
γλήγορα ἀνέβαινε
πρὸς τὸν αἰθέρα
σὰν λιανοτρέμουλη
σπίθα μικρή.

Ὅλα τὴν ἔκραζαν,
ὅλα τ' ἀστερία,
κι ἐκείνη ἐξάπλωνε
δειλὴ τὰ χέρια,
γιατὶ δὲν ἦξευρε
σὲ ποιὸ νὰ μπῆ.

Ἀλλά, νά, τοῦδωσε
ἓνα Ἀγγελάκι
τὸ φιλι ἀθάνατο
στὸ μαγουλάκι
ποῦ ἔξαφνα ἔλαμψε
σὰν τὴν αὐγή.

Διονύσιος Σολωμὸς

Ο ΤΑΦΟΣ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ

Τοῦ πατέρα σου, ὅταν ἔλθης,
δὲν θὰ ἰδῆς παρὰ τὸν τάφο·
εἶμαι ὀμπρὸς του καὶ σοῦ γράφο
μέρα πρώτη τοῦ Μαγιοῦ.

Θὰ σκορπίσουμε τὸ Μάη
πάνου στ' ἄκακα τὰ στήθη,
γιατὶ ἀπόψε ἀποκοιμήθη
εἰς τὸν ὕπνο τοῦ Χριστοῦ.

Ήταν ἴσυχος κι ἀκίνητος
ὡς τὴν ὕστερη τὴν ὥρα,
καθὼς φαίνεται καὶ τώρα,
ποὺ τὸν ἄφησε ἡ ψυχὴ.

Μόνον, μιὰ στιγμή πρὶν φύγῃ
τ' οὐρανοῦ κατὰ τὰ μέρη,
ἀργοκίνησε τὸ χέρι,
ἴσως γιὰ νὰ σ' εὐχθῆ.

Διονύσιος Σολωμὸς

Η ΠΑΤΡΙΣ ΤΟΥ ΡΗΓΑ

Μὲ μεγάλην συγκίνησιν ἤκουσα ἐν τῇ σιδηροδρομικῇ ἀμάξῃ, ὅτε τὸ πρῶτον κατηρχόμην εἰς Λάρισα, ὅτι ἐπλησιάζομεν τὸν Βελεστίνον. Οὕτε αἱ ἀρχαῖαι Φεραὶ καὶ ὁ Ἄδμητος, οὕτε τῆς Ἀλκήστιδος ἡ συζυγικὴ ἀγάπη καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος ἡ ταπεινὴ θητεία οὕτε τοῦ Ἡρακλέους ἡ πάλη μετὰ τοῦ Θανάτου, οὐδὲ ἀκόμη τοῦ μεγάλου Ἰάσονος τὸ θλιβερὸν τέλος ἐκέντησαν τόσον τὴν καρδίαν καὶ τὸ πνεῦμά μου. Μόνον ὁ Βελεστίνας, ὁ ταπεινὸς καὶ ἄσημος Βελεστίνας, μὲ τὸν μουδῆρην καὶ τὸν μπέτην του, τοὺς χαμηλοὺς οἰκίσκους τῶν δούλων καὶ τοὺς ὑψηλοὺς πύργους τῶν ἀγάδων, μὲ τὰ ἐπηρμένα μέτωπα τῶν κατακτητῶν καὶ τὰς κυπτούσας κεφαλὰς τῶν κατακεκτημένων. μὲ τὸ σκότος τῆς δουλείας καὶ τὴν πυκνὴν ἐμίχλην του, παρέστη πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου ὀλοφάνερος. Κι αἰφνης χαμηλὸς οἰκίσκος, χαμηλότερος ἐκεῖνου ὅν οἱ ἀρχαῖοι Πενέσται τῆς χώρας αὐτῆς κατέφκησάν ποτε, μοῦ ἔδειξεν ὑπὸ ἀδέδαιον φῶς λυχνίας γέροντα ὑψηλόν, λευκόμαλλον, κύπτοντα ὑπὸ τὸ βῆρος δυνατῆς συμφορᾶς καὶ γρατῆν γυναῖκα ἄφωνον χαμαὶ καὶ γυναῖκας ἄλλας καὶ ἄνδρας καὶ παιδιὰ, ὅλους συμμαζευομένους ἐκεῖ κατατρομαγμένους, ἀναμένοντας ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν φοβερὰν κραυγὴν

καὶ φοβερώτερον κτύπημα θανάτου, ὡς ἡ οἰκογένεια τοῦ Ηριάμου παρὰ τὸν βωμὸν τῶν Ἐφεστίων ἀνέμενε τοὺς ἐπιδρομείς. Καὶ ἰδοὺ ἡ κραυγὴ ἀκούεται εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖον καὶ ἡ ποδοβολή φθάνει· ἀγρία, ἡ θυρὶς θραύεται καὶ πηδῶσιν ἐντὸς μαχαιροφόροι, ἐκσπῶντες τὸν θυμὸν τῶν κατὰ ἀόπλων καὶ ἀνυπεράσπιστων θυμάτων!

Καὶ ἦσαν τ' ἀτυχῆ αὐτὰ καὶ ἀνυπεράσπιστα θύματα ὁ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ καὶ οἱ συγγενεῖς δεκαοκταετοῦς νεανίου, ὅστις μὴ δεχθεὶς νὰ διαπεράσῃ ἐπὶ τῶν νώτων του διὰ τοῦ βρέματός τὸν ἀγὰν τὸν ἐπνιξεν εἰς τὰ θολὰ νερά του. Καὶ παρηκολούθουν τώρα διὰ τῆς φαντασίας τὸν φλογερὸν νεανίαν φεύγοντα τῆς πατρικῆς στέγης, τῶν συγγενῶν καὶ φίλων, μὲ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, ἀλλὰ πλήρη μίσους τὴν καρδίαν καὶ ἔρκου ἐκδικήσεως τὰ χεῖλη, πλανώμενον εἰς τὴν ξένην, ψάλλοντα τ' ἀγαθὰ τοῦ ἐλευθέρου πολίτου, σαλπίζοντα τὴν ἡμίθεον καταγωγὴν τῶν ἀγγαρευομένων δούλων, πασχίζοντα γὰρ κινήσῃ εἰς συμπάθειαν τοὺς ξένους, νὰ συνδουλίσῃ τὴν κοιμωμένην λάβαν τῶν πατριωτῶν καὶ νανάψῃ μεγάλην πυρκαϊάν, ἀποδίδων ὡς ὁ Μωϋσῆς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τοὺς ὁμοφύλους του καὶ ὡς ὁ Μωϋσῆς βασιζόμενος εἰς τὸν θεὸν του μόνον καὶ εἰς ἑαυτὸν. Καὶ μετ' ὀλίγον τὸν ἔβλεπον συλλαμβανόμενον, μαστιγούμενον, φραγγελοῦμενον ἀλλ' ἄκαμπτον κρατοῦντα τὸ ἡράκλειον σῶμα, ὕψηλὰ ἀνατένοντα τὴν χονδρὴν κατασάρμαλλον κεφαλὴν μὲ τοὺς ἐκφραστικoὺς ὀφθαλμούς καὶ τὸν μαῦρον μύστακα, ἀλύγιστον τὴν ψυχὴν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν καὶ ρίπτοντα αὐτὴν μετὰ παρρησίας κατὰ πρόσωπον τῶν τυράννων του :

— Μετὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς μου αὐτὸς εἶναι ὁ μεγαλύτερος πόθος μου.

Εἶγα ἐμπρὸς μου Γῆγα τὸν Βελεστινλή!

~~~~~

Βελεστινὸς· δέκα λεπτά!

Ἦ ἔντονος κραυγὴ τοῦ ὀδηγοῦ τῆς ἀμαξοστοιχίας μὲ ἀπέσπασε τοῦ ὄνειρου μου καὶ ἔστρεψα γύρω ἐκπληκτικὸς τοὺς ὀφθαλμούς. Παχεῖα σκιά καὶ ρωμαλέα βλάστησις ἠγγείρετο παντοῦ· τὰ

Νεοελληνικά ἀναγνώσματα γ'.

κηπάρια, αἱ αἵμασιαι καὶ αἱ φυτεῖαι τοῦ Πολυβίου ἤχημαζον ἔτι; ἀποτελοῦντα ὡς καὶ κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους ἐρασιμῶν ἄσιν ἀνὰ τὰς ἀδένδρους θεσσαλικὰς ἐκτάσεις. Πρὸ τοῦ σταθμοῦ βρακοφόροι καὶ φουστανελοφόροι χωρικοὶ μὲ κόκκινα καὶ γαλάζια μανδύλια εἰς τὴν κεφαλὴν. Τοῦρκοι τινὲς μὲ τ' ἀντερῖα καὶ τὰ σαρίκια τῶν βλάχοι μὲ τὰς φουστανέλας καὶ τὰ φέσια καὶ τὰ σελάχια τῶν μὴ βλάχοι γραῖα μὲ τὴν σειριτόφορτον τοῦ Πίνδου ἐνδυμασίαν, στρίφουσα τὴν ρόκαν τῆς εἰς τσαρουχὰς μὲ τὴν δερματίνην ἐμπροσθέλαν καὶ τὰς ὀζώδεις χεῖράς του εἰς κουλουροπόλης περιπέρων εἰς πώλησιν τὰς κουλούρας του ἄλλος στραγαλοπόλης ὄρθιος πρὸ τοῦ στρογγύλου πάγκου του, ἔλοι περιήρχοντο πρὸ τῶν ἀμαξῶν, περιέρχως ἐξετάζοντες διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὸ ἐσωτερικὸν τῶν εἶτε συνομιλοῦντες μετὰ τῶν ταξιδιωτῶν.

Ἦμην εἰς τὴν πατρίδα τοῦ Ρήγα. Ἀλλὰ τὰς οἰκίας καὶ τοὺς πύργους τοῦ χωρίου πουθενὰ δὲν διέκρινα. Ἐπήδησα διάπυρος τῆς ἀμαξοστοιχίας καὶ ἠρώτησα ἓνα χωρικόν :

— Ποῦ εἶναι τὸ χωριό, ρέ;

— Πίσ' ἀπὸ τ' ὄρμάνι· μ' εἶπεν ἀδιαφόρως δεικνύων δι' ἀνατάσεως τῆς κεφαλῆς πρὸς τὰ ἔμπρός, ὅπισθεν τοῦ δάσους.

— Εἶναι μακρῶν;

— Ἐδὲ χάμου.

Δὲν ἐκρατίθην· ἔλαβα τὸν μανδύαν μου καὶ προσεκάλεσα τὸν χωρικὸν νὰ μὲ ὀδηγήσῃ εἰς τὸ χωρίον.

— Νὰ φύγῃ πρώτα τὸ παπύρι· μοι εἶπε δεικνύων τὸ σιδηρόδρομον.

— Θὰ βάλῃς κανένα μέσα;

— Ὅχι. . . . ἔτσι.

Ἦ ἀπάθεια μετὰ τῆς ὁποίας μοι ἀπῆντησε μ' ἔδειξεν ἔτι ὁ χωρικὸς εἶχε καιρὸν νὰ χάσκη ἀκόμη.

Ἐπὶ τέλους ἔφυγε τὸ παπύρι. Ὁ χωρικὸς τὸ παρηκολούθησε διὰ τῶν ὀφθαλμῶν μέχρις οὗ ἐξηφανίσθη εἰς τὴν πεδιάδα καὶ στραφεὶς τότε :

— Πᾶμε· μοι εἶπε.

Τὸν ἠκολούθησα μέχρις οὗ μὲ ὀδηγήσεν εἰς εὐρεῖαν ἀμα-

Ξιτήν ἑδόν, ἄγρουσαν ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ εἰς τὸ χωρίον. Καὶ ἄλλοι χωρικοὶ ἀνέβαινον μεθ' ἡμῶν, τινὲς μὲ παντοειδεῖς ἀποσκευάς, ἐπανελθόντες ἐκ Βόλου, ἄλλοι παραλαβόντες τι ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ· ὁ τσαρουχᾶς μὲ κύλινδρον δερμάτων ἐπ' ὤμου· ὁ κουλουροπιώλης καὶ ὁ στραγαλοπιώλης μὲ τοὺς πάγκους τῶν ἐπὶ κεφαλῆς· ἡ γραῖα μὲ τὴν ρόκαν τῆς καὶ ἄλλοι καταβάντες, ὡς ὁ Μέντωρ μου, διὰ τὴν ἰασησίωσι· μόνον κὶ ἐπιστρέφοντες ἤδη μ' ἐλαφρὰν συνείδησιν ὅτι ἐξεπλήρωσαν τῆς ἡμέρας τῶν τὰ καθήκοντα. Ὅλοι δὲ οὗτοι καθ' ὀμίλους πορευόμενοι συνεζήτουν, διὰ μυριοστὴν ἴσως φοράν ἀφ' ἧς ἦλθεν ὁ σιδηρόδρομος εἰς τὸν τόπον τῶν, πῶς φυσᾷ καὶ πῶς ξεθυμαίνει, πῶς κινεῖται καὶ πῶς συρίζει ἡ ἀτμομηχανή.

— Εἶναι καλὸς δρόμος τοῦτος; ἠρώτησα τὸν σύντροφόν μου.

— Ὅχι· τώρα τὸν φτιάνει ὁ δήμαρχος· ὁ καλὸς εἶν' ἀπὸ κεῖ.

Καὶ διὰ τῆς χειρὸς τοῦ μοὶ ἔδειξε δεξιᾶ.

— Εἶναι πολὺ καλὸς;

— Πάππου πρὸς πάππου· μοὶ ἀπίντησε λακωνικῶς.

— Ἡ ἰδέα ὅτι τὸν δρόμον ἐκεῖνον ἴσως ἐπάτησέ ποτε καὶ ὁ Πήγας μ' ἐγαλθάνισε.

— Δὲν πάμε ἀπὸ κεῖ; ἐπρότεινα εἰς τὸν χωρικόν.

— Τί θές τί γυρεύεις; εἶναι μακρύτερα.

— Ἐχεις δουλειὰ στὸ χωριό;

— Ὅχι! σὰν θές πάμε.

Κὶ ἔστρεψε δεξιᾶ. Εἰσῆλθομεν εἰς ὄρομίσκον στενὸν μόλις ἑνὸς μέτρου πλάτους κὶ ἐλικοειδῆ. Πυκναὶ συστοιχίαι κυπαρίσσιων, δένδρα ἄλλα παντοειδῆ, σχοῖνοι καὶ ἀγριόδατοι καὶ παλιουροὶ ἐξετείνοντο δεξιᾶ καὶ ἀριστερά· κισσοὶ πλατύφυλλοι ἀνεργιῶντο ἐπὶ τῶν στελεχῶν καὶ ἠπλοῦντο εἰς ἀναδενδράδας μετὰ τοῦ αἰγοκλήματος καὶ τῆς ἀγριαμπέλης ἄνωθεν, καὶ μᾶς ἀπέκλειον ἀπὸ βήματος εἰς βήμα ἐντὸς τερπνοῦ ἀσιατικοῦ κισκίου· νερὰ ἔτρεχον ἐδῶ κὶ ἐκεῖ ἀφθονά μὲσω τῶν θάμνων καὶ προσέκρουον ἐπὶ τῶν ριζῶν καὶ ἀνεπήδων τὰ φυλλώματα καὶ παρέσυρον τὰ ἄνθη κὶ ἐκύλιον τοὺς χάλικας εἰς ἀρμονικὴν συμφωνίαν· ἐνῶ πτηνὰ παντοδαπὰ ἐπέτων κὶ ἑτερέτιζον κὶ ἐλατρεύοντο ἐπὶ τῶν χλωρῶν κλαδίσκων ὡς εἰς καμμίαν πανήγυριν τῆς φύ-

σεως. Ἐν μέσῳ δὲ τοῦ πυκνοῦ φυλλώματος ὁ ἥλιος, δύων ὀπισθεν τοῦ βουνοῦ, ἐφ' οὗ ἰχνογραφεῖτο ὡσεὶ φλογοδόλον μικρὸν ἐρημοκλήσι· καὶ δύο κυπάρισσοι κατεπλημμύρει διὰ χρυσῶν ἀκτίνων τὸ δάσος.

Πολλάκις ἀνεμνήσθη ἐκεῖ τὸν Ἑλληνα Μωυσῆν καὶ ἐσκεπτόμην τάχα ἂν εἰς τὸ δάσος ἐκεῖνο πλανώμενος πρὸ τῆς φυγῆς του εἰς τὸ βογγητὸ τῶν δένδρων καὶ τὴν ἐλευθέραν πτῆσιν τῶν πτηνῶν δὲν ἐνεπνεύσθη κανένα ὕμνον, ἀπ' ἐκείνους οἵτινες ἐθέρμαναν ἔπειτα τὰ στήθη τῶν πατριωτῶν, ἂν δὲν ὠνειροπόλησεν ἡ μεγάλη ψυχὴ του ἐκεῖ τὸ πρῶτον τὴν ἀπέραντον Πατρίδα, ἣν ἤθελε νάναστήσῃ ἀπὸ τὴν Μπόσνα ὡς τὴν Ἀραπιά.

Ὁ Βελεστίνος κεῖται ἐπὶ τῶν προπόδων τοῦ λόφου καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ οἰκίας τουρκικῆς, εἰς τὰς ὁποίας κατοικοῦν ἤδη οἰκογενεαὶ βλάχων, καὶ ἀπὸ πύργους ἀγάδων, ἐντὸς τῶν ὁποίων διατιπῶνται ἀνέτως αἱ κορώναι· καὶ οἱ πελαργοί. Τουρκικὰ καλδερῖμια, ὑψηλοὶ περίβολοι, μεγάλαι θύραι σιδηρόφρακτοι καὶ μυστηριώδη θυρίδια, δύο τουρκικὰ τεμένη, καὶ δεξιά, ἀντίπεραν τοῦ Ἐγριᾶ, ἐπὶ τῆς κλιτύος λόφου, σωρεῖα τουρκικῶν μνημάτων, μὲ τὰς πλάκας ὀρθίας ὡσεὶ φυτρωμένας εἰς τὴν γῆν· μαρτυροῦν εὐγλώτως εἰς τὸν ξένον τὴν πολυχρόνιον κυριαρχίαν, ἣτις ἐδάρυεν ἐπὶ τοῦ τόπου.

Τὸ χωρίον ἐπὶ τουρκοκρατίας ἠρίθμει περὶ τὰς τριακοσίας οἰκογενεῖας τὰς πλείστας ὀθωμανικῆς. Ἦτο ἔδρα ὑποδιοικήσεως, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐξηγρῶντο τὰ πέριξ τοιφλίκια. Ἦδη ὅμως δὲν ἔχει οὐδὲ τὸ ἦμισυ τοῦ τότε πληθυσμοῦ καὶ εἶναι ἔδρα τοῦ δήμου Φερῶν. Ὁ Δῆμαρχος μὲ παρέδωκε προθύμως εἰς τὸν οὐλεμᾶν τοῦ τόπου, τὸν κ. σχολάρχην, νὰ μὲ ξεναγήσῃ εἰς τὸ χωρίον.

Ὁ σχολάρχης ἦτο νέος Μακεδὼν πολὺ συμδιστακτικὸς καὶ καλόκρητος. Μ' ἔφερε κατὰ πρῶτον εἰς δεξιόν, ἄνω τοῦ χωρίου, λόφον, ἔπου μοῦ ὑπέδειξεν ἐρείπια τειχῶν τῆς περιφήμου Πελασγικῆς πόλεως, μ' ἐβεβαίωσε δὲ ὅτι καὶ ἄνω ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου σώζονται ἀκόμη λείψανα τῆς ἀκροπόλεως καὶ ὅτι ἐντὸς τῆς νεοκτίστου ἐκκλησίας τοῦ χωρίου ὑπόδαθρον ἀρχαίου ἀγάλματος ὑποδαστᾶζει τὴν ἁγίαν Τράπεζαν.

Ἐπειτα μ' ἔφεραν εἰς τι ἐξοχικὸν καφενεῖον νὰ μοὶ δώσῃ τὸ

οὔζον, τὸ ἀπαραίτητον θεσσαλικὸν ποτόν. Νερὸν κατερχόμενον ἀπὸ τοῦ Κεφαλοδύρου ἐσχημάτιζε μικρὰν λίμνην καὶ κατήρχετο εἰς αὐλάκα πρὸς τὸ δάσος, ὅπου ἀνεκίνει τοὺς ὕδρομύλους. Εἰς τὴν λίμνην γυμνόποδες καὶ ἔξωμοι αἱ χωρικοί, ἀνακινούμενοι ἐν πάσῃ ἐλευθερίᾳ, ἐκοπάνιζον ἀσπρόρουχα. Ἄνω δύο τρεῖς γηραιοὶ πλάτανοι καὶ μιὰ μηλιὰ ἔρριπτον παχυτάτην σκιάν. Οἱ πλάτανοι οὗτοι κατὰ τοὺς χωρικοὺς ἐχρησίμευον ἄλλοτε εἰς τοὺς δεσπότης ὅπως κρεμῶσι τοὺς δούλους· εἰς αὐτοὺς δ' εὖρον οἰκτρὸν τέλος καὶ οἱ συγγενεῖς τοῦ Ρήγα.

Τὸ Κεφαλόδουρον εἶναι λεκάνη ἀρκετὰ μεγάλη, ἐκτεινόμενη παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου τοῦ καλουμένου ἤδη Σεράι, ἕνεκέν τῶν ἐπ' αὐτοῦ ἀρχαίων ἐρειπίων βέβαια. Γύρω αὐτῆς μεγάλοι ὀγκόλιθοι ἐκτείνονται εἰς βαθμίδας, ἀπὸ τῶν ὁποίων κατέρχονται οἱ χωρικοὶ εἰς τὸ κέντρον, ὅπου ἀπὸ λιθοκτίστου ὑψώματος τρέχει ἀφθονον τὸ νερόν. Εἰς τὴν μίαν ἄκραν ὀρθοῦται γαλιανοβαμμένον τζαμί καὶ ξύλινον παράπηγμα καφελείου· γύρω δ' ὑψοῦνται γηραιοὶ πλάτανοι, οἱ πλεῖστοι ἀπεξηραμμένοι καὶ ἐρημωμένοι ἤδη.

Ὁ ἥλιος εἶχε δώσει καὶ ἀπ' ὅλους τοὺς δρόμους ἐσπευδὸν αἱ χωρικοί νὰ γεμίσουν τὰς ὑδρίας των καὶ οἱ χωρικοὶ νὰ ποτίσουν τὰ κτήνη των. Ὅμιλοι παιδίων ἔτρεχον παρὰ τὰ χεῖλη τῆς λεκάνης παίζοντα καὶ πετροβολοῦντα τὰς ἐν τῇ νερῷ νηχομένας χήνας, αἵτινες ἔφευγον ἐν κρωγμῇ ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἀντίπεραν πλευρὰν, ἐκτινάσσουσαι ὀργυρᾶς ψεκᾶδας διὰ τῶν πετρῶν των. Ἄρά γε δὲν ἔπαιζεν οὕτω καὶ ἐπετροδόλει τὰς χήνας καὶ εἰσήρχετο εἰς τὸ νερὸν παιδίον ὁ Ρήγας ἀφροντίς, μὴ βαρυνόμενος διὰ τὴν δουλείαν τῆς πατρίδος του, μηδὲ φανταζόμενός ποτε ὅτι θάπέδαινε μίαν ἡμέραν ὁ Τυρταῖος τῶν δούλων, ἢ λατρεία καὶ τὸ σέμνωμα ὀλοκλήρου λαοῦ; Ἄλλὰ καὶ ἂν ἔπαιζεν οὕτως, ἤρκε· ἡ ἐμφάνισις τυραννικῆς μορφῆς μόνον νὰ τῇ κόψη τὴν χαρὰν καὶ νὰ τῇ φέρῃ τὰ δάκρυα· ἐνῶ οἱ σημερινοὶ ἀπόγονοί του εἶναι ἐλεύθεροι εὐτυχῶς νὰ χαίρωνται τὴν χαρὰν καὶ τὰ παιδικὰ των χρόνια!

Ἐφθάσαμεν ἄνω τοῦ χωρίου μετὰ τοῦ ὁδηγοῦ μου, πορευόμενοι εἰς στενὸν καὶ πετρώδη κοίλον δρομίσκον. Δεξιὰ καὶ ἀρι-

στερά ηγείροντο πέτρινοι τοίχοι, ἄνω τῶν ὁποίων διεκρίνοντο ἀπ' ἀδῶ καὶ ἀπ' ἐκεῖ μεγάλα τετράγωνα, μὲ πετρώδεις αὐλάς καὶ θεμέλια οἰκιῶν καὶ πηγάδια ἀνωρυγμένα. Τινὰ τούτων εἶχον καθαρισθῆ ἀπὸ τῶν πετρῶν κι ἐντὸς ἐφύετο εἰς ὕψος ὁ καπνὸς καὶ ὁ ἀραδόςσιτος.

Ἐκεῖ ἔκειτο ἄλλοτε τὸ χωρίον κατὰ τὰς ἰδέας τοῦ ὁδηγοῦ μου. Εἰς τὴν ἀριστερὰν τῷ ἀνερχομένῳ συνοικίαν, καλουμένην καὶ σήμερον Τσιγγέλι· μαχαλάς, κατόικουν Τούρκοι, ἀράπηδες καὶ γύφτοι, εἰς τὴν δεξιάν, τὸν Βαρούση μαχαλάν, κατόικουν οἱ Ἕλληνες.

Ἐπὶ τέλους ἀνέβημεν δεξιὰ καὶ μετὰ μικρὰς ἀναζητήσεις τοῦ ὁδηγοῦ μου εἰσῆλθομεν εἰς ἓνα περίβολον, ὃν ἐδείκνυον οἱ παλαιότεροι κάτοικοι ὡς τὴν οἰκίαν τοῦ Ρίγγα. Ὁ περίβολος ἦτο τετράγωνος, εὐρύς, πλήρης πετρῶν. Ὅπως συνηθίζεται ἀκόμη εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἡ οἰκοδομὴ ἦτο κατὰ τὸ τουρκικὸν σχέδιον. Ἰψηλοὶ περίβολοι εἰς διπλάσιον τοῦ ἀνθρωπίνου ἀναστήματος πῆριξ, ὥστε νὰ μὴ δύναται ἀνθρώπινος ὀφθαλμὸς νὰ εἰσχωρήσῃ ἀπ' ἔξω καὶ μολύνη τοῦ οἰκογενειακὸν ἄσυλον τοῦ οἰκοδεσπότη. Εἰς τὸ βάθος τοῦ περιβόλου οἰκία ἕσον τὸ δυνατόν ταπεινὴ, στενὴ, σκοτεινὴ διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς οἰκογενείας καὶ αὐτὴ μεγάλη ἐμπρὸς διὰ τὰ ζῶα καὶ ἓνα πηγαδάκι ἐν τῷ μέσῳ στενόλαιμον διὰ τὴν ὕδρευσιν.

Ἐκτὸς τοῦ πηγαδίου, ξηροῦ κι ἐκείνου, τίποτε ἄλλο δὲν φαίνεται ἀπὸ τὴν οἰκίαν τοῦ Ρίγγα. Καὶ οἰκοδομὴ καὶ περίβολος πῆριξ κείνται πέτραι ἐπὶ πετρῶν, ὥσανεὶ ἐσαρώθησαν, ἐξηλείφθησαν ἀπὸ τὴν ζηλότυπον πνοὴν τῆς τυραννίας. Μόνον μακρὰ κάπαρις, ἐξερχομένη ἀπὸ σχισμάδος τῆς γῆς περιέπλεκε γύρω τὴν πέτραν τοῦ πηγαδίου μὲ τὸ χλωρὸν φύλλωμά της καὶ τὰ λευκὰ της ἄνθη, ὡς νὰ ἐστεφάνου τὴν πηγὴν, ἣτις ἐπόρισεν ἄλλοτε καὶ ἠνῆρωσε κι ἴσως ἔδωκε τοιαῦτα αἰσθήματα εἰς τὸν θεόληπτον ψάλτην.

Ἐκάθισα ἐπὶ τῶν πετρῶν κάθιδρος καὶ συγκεκλιγμένος. Ὁ ἥλιος, ἂν καὶ πρωΐα ἀκόμη, κατεφλόγιζε τὰς ἐκτάσεις κι ἔκαμνε τὸ βουνὸν νάναδίδῃ λάθας. Κάτω ἐξετείνετο τὸ χωρίον σιωπηλὸν καὶ τὸ δάσος ἤρειον, ὥσεὶ ἀποκαμωμένον ἀπὸ τὴν

φλόγα· ἔπειτα ἤρχετο ἡ πεδιάς, αἱ παχέαι νομαί, ὅπου ὁ Ἄπόλλων, ταπεινὸς καὶ ἄσημος βροχὸς, ἐνόμεισε τὰ ποίμνια τοῦ Ἀδμήτου· ἔπειτα μακρὰ καὶ βαθυγάλανος ἠπλοῦτο ἡ Κάρολα, ἡ καλλίνας Βοιδοῆς τοῦ Εὐρυπίδου· καὶ ὅπισθεν ἔκλειε τὸν ὀρίζοντα τὸ Πήλιον, συγγερόμενον μετὰ τοῦ Ἀμυρικοῦ πεδίου.

Ὁ ὀδηγὸς μου, ἀφοῦ μ' ἔφερεν, ἀπεμακρύνθη εἰς τὰ ἔργα του καὶ ἔμεινα μόνος ἐκεῖ, μέσῃ τῆς ἐρημίας καὶ τῶν ἐρειπίων, παρ' αὐτὴν τὴν κοιτίδα τοῦ Ρήγγα. Ἀδιάφορον ἂν δὲν εἶναι δι' ἐπιγραφῶν ἀποδεδειγμένον, ὅτι ἐκεῖνη ἦτο ἡ οἰκία καὶ οὐχὶ ἄλλη παρέκει. Τὸ ἴδιον κάμνει. Ἦτο αὐτὸς ὁ τόπος ὅστις τὸν εἶδε γεννώμενον· ἦτο αὐτὴ ἡ γῆ ἣτις τὸν εἶδεν ἀναπτυσσόμενον, ἀνδρούμενον· ἦτο ὁ ἴδιος ἀῆρ ὃν ἀνέπνευσαν τὰ μεγάλα στήθη του· ἐκεῖνος ὁ ψιθύρος τὸν ἐλίκνισε, τοῦτο τὸ δένδρον τὸν ἐνέπνευσεν, ἐκεῖνη ἡ πηγὴ τὸν ἐπότισε, τοῦτο τὸ ξηρὸν βουνὸν εἴλκυσε ἰκπερισσότερον τὴν ἀγάπην του. Καὶ ὀλόκληρος ἡ περίξ εἰκὼν ἐξωγραφήθη εἰς τὴν φαντασίαν του· οὗτος ὁ αἰθῆρ καὶ τοῦτο τὸ μοσχοδόλημα τοῦ χόρτου τὸν περιέλουσε καθ' ἣν στιγμήν ἔκλεισε τὸ ὕστατον τοῦς ὀφθαλμοὺς ὑπὸ τὸν βρόχον τοῦ θυμίου.

Ἔμεινον ἐκεῖ ἀκίνητος καὶ σιωπηλὸς ὡς εἰς ἔκστασιν. Τὸ ξηρὸ ἐκεῖνο πηγαδάκι καὶ ὅλας ὁ περίξ χώρος ἀνέδιδον ἀναθυμιάσεις, ὡς αἱ μυθολογούμεναι ἐκεῖνα· τῶν μαντείων, αἵτινες ἔκαμνον ἀλλόφρονας τὰς ἱερείας. Κι ἐνθυμοῦμαι ὅτι τὴν ὄραν ἐκεῖνην, μυρία λόγχοι νὰ προσέβαλλον τὰ στήθη μου καὶ χίλια ἀστραπτερά ξίφη νὰ ἐκρέμαντο ἄνω τῆς κεφαλῆς μου, δὲν θὰ ἐδίσταζα καὶ ἐγὼ νὰ φωνάξω στεντορείως :

— Πρὸ τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς του ἐπιθυμῶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος μου!

Ἄνδρέας Καρναβίτσος

Η ΕΠΑΙΤΙΣ ΤΗΣ ΒΙΖΥΗΣ

Τῆς Θράκης τὰ χωριά πολλά,
 σὰν τὴν Βιζώ, κανένα,
 μὲ γειτονιὰ στὰ χαμηλά·
 τοῦ Πλάσσα τήνε λένα.

Στῆς Πλάσας τὴν ἀγελαριά
 μιὰ πέτρα, ἵνα κοιτρῶνι·
 δίπλα στὴ πέτρα μιὰ γριά
 τὴ φούχτα τῆς ἀπλώνει :

—“ὦ, δῶστε μ’ εὐσπλαγνῆ καρδιά
 ἔν’ ἄσπρο καὶ σ’ ἔμένα,
 νὰ μνημονέψω τὰ παιδιὰ,
 ποῦ μ’ ἔχουν σκοτωμένα !

Ἄνεμοζάλες τὴν χτυποῦν,
 φοιροτοῦνες τήνε δέρνουν
 καὶ τὰ φακιόλια τῆς ἄρποῦν,
 καὶ τὰ μαλλιά τῆς σέρνουν.
 Μά, σὰν τὴν πέτρ’ αὐτὴ στεριά,
 δὲ σειέται, δὲ σαλεύει,
 μόνο θλιμμένα καὶ βαριά
 τὰ χεῖλη γαργαλεύει :

—“ὦ, δῶστε μ’ εὐσπλαγνῆ καρδιά
 ἔν’ ἄσπρο καὶ σ’ ἔμένα,
 νὰ μνημονέψω τὰ παιδιὰ,
 ποῦ μ’ ἔχουν σκοτωμένα !

Ἡ θλίψη ἔσκαφε πολλὰ
 στὴν ὄψη τῆς αὐλάκια,
 ποῦ τῆς ἔρρεῦσαν τὰ θολὰ
 ποτάμ' ἀπ' τὰ ματάκια.
 Ἐγάλασε, κι ἔχει σταθῆ
 τοῦ νοῦ τῆς τ' ὥρολόγι.
 Στὸ καύκαλό του τὸ βαθὺ
 γυροῦν μόνον οἱ λόγοι:

—ὦ, δώστε μ' εὐσπλαχνη καρδιά
 ἐν' ἄσπρο καὶ σ' ἐμένα,
 νὰ μνημονέψω τὰ παῖδιά.
 ποῦ μ' ἔχουν σκοτωμένα!

Σὰ λυσασμένα τὰ σκυλιὰ
 χυμήσανε, προφθάξαν!
 Σὰ φίδια μπῆκαν στὴ φωλιά
 καὶ μοῦ τὴν ἐρημάξαν!
 Σὰν κουκουβιάγια μοναχί,
 ποῦ μὲς στὸν κάμπο κλαίγει,
 μ' ἀφῆκαν μένα τὴ φτωγὴ
 χωρὶς ψωμί καὶ στέγη!

—ὦ, δώστε μ' εὐσπλαχνη καρδιά
 ἐν' ἄσπρο καὶ σ' ἐμένα,
 νὰ μνημονέψω τὰ παῖδιά,
 ποῦ μ' ἔχουν σκοτωμένα;

Ἐμπρὸς μου εἶδα ἡ ὄρφανὴ
 τόνα μου παλικάρι,
 πῶς σπαρταροῦσε σὰν ἀρνὶ
 μπροστὰ στὸ μακελάρη!
 Τ' ἄλλο τοὺς Τούρκους κυνηγεῖ,
 σὰ θαρρετὸ ξεφτέρι . . . .
 Μιὰ σφαῖρα τῶρριψε στὴ γῆ
 μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι! . . .

—“Ω, δῶστε μ’ εὐσπλαγην καρδιά
 ἔν’ ἄσπρο καὶ σ’ ἔμένα,
 νὰ μνημονέψω τὰ παιδιά,
 ποὺ μ’ ἔχουν σκοτωμένα!

Χωρὶς θυμιάμα καὶ κερί,
 χωρὶς παπὰ καὶ διάκο,
 ἔσκαψα μόν’ ἢ θλιβερὴ
 στὸν κῆπο μ’ ἓνα λάκκο . . .

Δυὸ μ’ ἔσκοτώσαν τὰ σκυλιά,
 τὰ δυὸ μου τ’ ἀγοράκια·
 μὰ τρία θάψαν ἀγκαλιὰ
 τὰ χέρια μ’ ἀδελφάκια!

—“Α, δῶστε μ’ εὐσπλαγην καρδιά
 ἔν’ ἄσπρο καὶ σ’ ἔμένα,
 νὰ μνημονέψω τὰ παιδιά,
 ποὺ μ’ ἔχουν σκοτωμένα!

Τὴν κόρη θέλαν μοναχὴ
 γερὴ νὰ τὴν ἀρπάξουν,
 νὰ τῆς μολέψουν τὴν ψυχὴ
 τὴν πίστι τῆς ν’ ἀλλάξουν!
 Ποιανοῦ βασιτῆ ποτὲ καρδιά,
 ποιὰ μάνα τὸ πομένει,
 νὰ διῆ σφαγμένα δυὸ παιδιά,
 μιὰ κόρη τουρκεμένη!

—“Ω, δῶστε μ’ εὐσπλαγην καρδιά
 ἔν’ ἄσπρο καὶ σ’ ἔμένα,
 νὰ μνημονέψω τὰ παιδιά,
 ποὺ μ’ ἔχουν σκοτωμένα!

Βοήθεια ἢ κόρη μὲ ζητῶ,
 βοήθεια μὲ γυρεύει!
 Μὲ τὸ θεριὸ ποὺ τὴν κρατῶ
 τοῦ κάκου πιά παλεύει!

ὦ, μάνα! Τρέξε στή στιγμή
 και γλίτωσ' μ' ἀπ' τὸ κρῖμα!
 Παρὰ γερὴ χωρὶς τιμῆ,
 κάλλιο μ' αὐτὴ στὸ μνήμα!

— ὦ, δώστε μ' εὐσπλαγχνῆ καρδιὰ
 ἔν' ἄσπρο και σ' ἔμένα,
 νὰ μνημονέψω τὰ παιδιὰ,
 ποὺ μ' ἔχουν σκοτωμένα!

Σὰ μαχαιριῆς οἱ λόγ' αὐτοὶ
 τὰ σπλάγχνα μου σπαράζουν.

Οἱ ἀποραγμοὶ μ' οἱ δυνατοὶ
 τὰ σίδερά μου σπάζουν.

Ὁ νοῦς μου μ' ἔχει νταλωθῆ·
 γαῖμα παντοῦ ξανοίγω...

Τοῦ γιοῦ μ' ἀρπάζω τὸ σταθὶ
 στὰ στήθια της τὸ μῆγω!

Ἐδῶ τῆς πνίγει τὴ φωνὴ
 τῆς λύπης τὸ ποτάμι
 και μιὰ τρεμούλα τὴν κλονεῖ,
 σὸν ξέβαθο καλάμι!

Κι ὦρα πολλὴ μὲν ἦ γριὰ
 μὲ κρεμαστὸ κεφάλι
 και μὲ νεκρόγλομη θωριά,
 και δὲν τολμᾷ νὰ ψάλλῃ!

— ὦ, δώστε μ' εὐσπλαγχνῆ καρδιὰ
 ἔν' ἄσπρο και σ' ἔμένα,
 νὰ μνημονέψω τὰ παιδιὰ,
 ποὺ μ' ἔχουν σκοτωμένα!

Γ. Βιζυηνός.

ΕΡΕΧΘΕΙΟΝ

Ἐν μιᾷ τῶν ὀραίων ἀττικῶν ἡμερῶν, ἐνῶ λαμπρὸς ἠγείρετο ὁ ἥλιος ὑπὲρ τὸν Ὑμηττὸν καὶ χρυσοῦς ἐγρίσθη, ὁ ἀντιπέραν Πάρνης, σκεπτικὸς ἐκάθητο ὁ Κέκροψ εἰς τὸν βράχον τῆς Ἀκροπόλεως ξέων τὸν ἀντίχειρα διὰ τοῦ λιχανοῦ του, ἔπερ, ὡς γνωστόν, βοηθεῖ εἰς τὸ νὰ καταδαίνωσιν αἱ ἰδέαι, καὶ περὶ αὐτὸν ἴσταντο αἱ τρεῖς θυγατέρες του, ἀδουσαι καὶ ποικίλλουσαι τὸν πέπλον τῆς Ἀθηνᾶς.

Αἶφνης πρὸς τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως ἠκούσθησαν φωναὶ ὀπωσῶν θορυβώδεις, ὡς ἀνθρώπων φιλονεικούντων, καὶ διὰ μιᾶς ἡ Ἄγγραυλος καὶ ἡ Ἔρση ἀνεπήδησαν ἐρυθριῶσαι σφοδρῶς.

— Ὅχι, δὲν εἶν' ἐκεῖνος, εἶπον καὶ αἱ δύο συγχρόνως, ἰδοῦσαι ὅτι οἱ προσερχόμενοι καὶ οὕτω μεγαλοφώνως ὀμιλοῦντες ἦσαν εἰς ἀνὴρ εὐρωστος καὶ ἀθλητικὸς, ὑγρὸν ἔχων τὸ βλέμμα, μακρὸν τὸν πώγωνα καὶ κυματοῦσαν τὴν κόμην, καὶ μία γυνὴ εὐσχημοῦς, γαλανὴ καὶ μεγαλοπρεπῆς.

— Μὲ συγχωρεῖς, ἰδικὸς μου εἶναι, ἔλεγεν ὁ ἀνὴρ μετὰ ζωηρότητος.

— Παντάσασιν, ἀπατάσαι, διότι εἶναι ἰδικός μου, ἀπεκρίνετο ἡ γυνὴ μεθ' ὑπεροφίας.

— Οὐδεὶς μέχρι τοῦδε μοι εἶπε ποτὲ ὅτι ἀπατῶμαι, εἶπεν ὁ ἀνὴρ ὀργιζόμενος.

— Ἀντὶ νὰ παροξυνώμεθα, ἀπεκρίθη μετριοπαθῶς ἡ γυνὴ, ἰδοὺ ἐδῶ πρόχειρος δικαστής, ἄς τῷ ἐκθέσωμεν τὴν ἔριν ἡμῶν.

— Περὶ τίνος πρόκειται; ἠρώτησεν ὁ Κέκροψ.

— Ὁ τόπος οὗτος, ἀπεκρίθη ὁ ἀνὴρ, δυσχουρίζομαι ὅτι εἶναι ἰδικόν μου κτήμα καὶ ἔχω ἀπείρους αὐτοῦ ἀποδείξεις.

— Καὶ κηρύττω ἐξεναντίας, υπέλαβεν ἡ γυνὴ, ὅτι εἶναι ἰδικός μου, καὶ οὐδεὶς ποτε μοι τὸν ἡμφισβήτησε. Θέλωμεν νὰ κρίνῃτε μεταξὺ ἡμῶν.

— Καὶ ἔκρινα ἤδη, ἀπεκρίθη ὁ Κέκροψ. Ὁ τόπος οὗτος, ἂν ἐπιτρέπεται, δὲν εἶναι οὔτε τοῦ ἑνός οὔτε τοῦ ἄλλου, ἀλλ' εἶναι ἰδικός μου, διότι εἶμαι Κέκροψ, ὁ βασιλεὺς του.

— Τοῦτο δὲν ἐμποδίζει, ἀπήντησεν ὁ ἀνὴρ.

— Πῶς δὲν ἐμποδίζει; εἶπεν ὁ Κέκροψ.

— Δὲν ἐμποδίζει, διότι ἐγὼ εἶμαι ὁ Ποσειδῶν.

— Καὶ ἐγὼ ἡ Ἀθηνᾶ, ἐπρόσθεσεν ἡ γυνὴ.

— Ἄ! τότε ἀλλάζει, ἀπεκρίθη ὁ Κέκροψ, καὶ τότε τὸ μόνον ὃ δύναμαι νὰ εἰπῶ εἶναι ὅτι ἡ γῆ αὕτη εἶναι ἰδική σας, καὶ οὐχὶ ἰδική μου. Ἄλλὰ τίνος ἐκ τῶν δύο, πῶς θέλετε νὰ τὸ κρίνω ἐγὼ ὁ θνητός!

— Ἐγὼ τὴν ζωννύω εἰς τὰς ἀγκάλας μου, καὶ, ἂν θέλω νὰ τὴν σφίγγω, τὴν κατατρέφω, εἶπεν ὁ Ποσειδῶν.

— Ἐγὼ προστατεύω καὶ σώζω τοὺς κατοίκους αὐτῆς, καὶ ἡ πόλις αὕτη εἶναι ἰδική μου ἐπώνυμος, εἶπεν ἡ Ἀθηνᾶ.

— Δηλαδή ἰδική μου, εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὁ Κέκροψ.

— Ἰδική σου σήμερον, υπέλαβεν ἡ θεά, ἀναγνοῦσα εἰς τὸν μυχόν τοῦ νοός του. Κεκροπία καλεῖται ἐνόσω σύγκειται ἐκ τινων εὐτελῶν καλυθῶν, ἐρριμένων ἐπὶ τῆς παρυφῆς τραχεῆς σκοπέλου. Ἄλλὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀθηνᾶ θέλει ἰδεῖ φθάνουσαν τὴν δόξαν τῆς μέχρι τῶν ἀστέρων, θέλει ζῆσει μέχρις ἐσχάτων αἰῶνων καὶ θέλει ἀναδειχθῆ εἰς εὐπρέπειαν λαμπροτέρα πάσης χώρας τῆς γῆς.

— Εἰς τὰ ὑγρά νῶτά μου τῇ φέρω θησαυροὺς ἀπὸ περάτων τῆς γῆς, εἶπεν ὁ Ποσειδῶν, καὶ τῇ παρασκευάζω τὰς ὁδοὺς τῆς δόξης καὶ τῆς ἰσχύος τῆς.

— Ἐγὼ, ὑπέλαθεν ἡ Ἀθηνα, τῇ δίδω τὴν ἀνδρείαν εἰς τοὺς πολέμους καὶ τὴν σύνεσιν εἰς τὰς βουλὰς. ἤτις σώζει καὶ μεγαλύνει τὰς πόλεις.

— Ὅμως, εἶπεν ὀργιζόμενος ὁ Ποσειδῶν, τὴν χόραν, ἣν καυχᾶσαι ὅτι προστατεύεις, ἀφήνεις ἔρμικιον εἰς τὰς ληστρικὰς εἰσβολὰς τῶν Ἀόνων ἐκ Βοιωτίας.

— Δὲν τὴν βλάπτουσιν, ἀπεκρίθη πικρῶς ἡ Ἀθηνα, ὅσον οἱ βάρβαροι τῆς Καρίας, οὓς ἀποθέτεις εἰς τοὺς λιμένας τῆς.

— Βλέπω, ἀπεκρίθη ὁ Κέρροψ, ἀφοῦ ἔξεσεν ὀλίγον τὸν ἀντίχειρα διὰ τοῦ λιχανοῦ του, βλέπω, ὅτι αἱ ὑποσχέσεις σας, μεγάλαί, ὑπερβολικαὶ ἐκατέρωθεν, ἰσοζυγοῦσι περίπου. Ἐπίσης ἐξισοῦνται καὶ ὅσα κακὰ ἐπιφέρετε ἢ ἐπιτρέπετε εἰς τοῦτον τὸν τόπον. Ἐπὶ τῶν παρόντων κακῶν δὲν δύναμαι νὰ στηρίξω τὴν πρόκρισίν μου, ἐπὶ δὲ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν πῶς θὰ ἐπιφέρω κρίσιν ἐγὼ ὁ ἐφήμερος, ἐγὼ ὁ μὴ ἔχων τὴν προφητικὴν χάριν τοῦ μέλλοντος; Εἶμι ἀπλοὺς ἄνθρωπος, καὶ παρ' ἡμῖν τοῖς ἀνθρώποις ἀξίος εὐγνωμοσύνης λογιζέται ὄχι ὁ πολλὰ ὑποσχόμενος, ἀλλ' ὁ ἀληθῶς εὐεργετῶν. Ἄν τοῦτο ἰσχύη καὶ εἰς τὸν Ὀλυμπον, πράξατέ τι ἐμπρός μου ὑπὲρ τοῦτου τοῦ τόπου, καὶ εἰς τὴν μεγαλειτέραν εὐποιᾶν δοθήσεται τὸ μεγαλύτερον γέρας.

Ἄμφότεροι οἱ θεοὶ ἔνευσαν τότε ὡς ἂν ἔλεγον :

— Μὰ τὸν Δία, δι' ἄνθρωπον ἀνόητα δὲν ὀμιλεῖ.

— Μάλιστα, εἶπεν ὁ Ποσειδῶν, καὶ Ἰδοῦ.

Καὶ διὰ τῆς τριαινῆς του ἐπλήξε βιαιῶς τὸν ξηρὸν βράχον, ὁ δὲ βράχος ἐσείσθη σφοδρῶς καὶ ἐσχίσθη διχα, καὶ ἡ τριαινὰ ἐδυθίσθη μέχρι τῶν σπλάγγνων τῆς καὶ ἠνέωξε φρέαρ πλησθὲν ὕδατος. ὕπερ ἐβόα διὰ τῆς μεγάλης φωνῆς τῆς θαλάσσης.

— Ἰδοῦ! ἐπανελάθεν ὁ Ποσειδῶν, δίδωμι τὸ ὕδωρ εἰς τὴν αὐχηρὰν Ἀττικὴν, δίδωμι τὴν θάλασσαν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς πετρώδους ἀκτῆς. Ἡ πυρὰ τοῦ ἡλίου ἤθελεν ἀποξηράνει πᾶσαν τὴν ζωτικὴν αὐτῆς ἰκμάδα, ἤθελεν ἀπορροφήσει τὰ σπάνια νάματα τῶν ρυάκων τῆς. ἀπομαράνει ριζήδων τὰ φυτὰ τῆς.

καὶ μεταβάλλει τὴν γῆν τῆς εἰς φλέγουσαν κόνιν. Τὸ φρέαρ τοῦτο τὴν ἔσωσε! Τεχνητὸς ρυὰξ θέλει ἀνασῦρεσθαι ἐκ τῶν ἐγκάτων τῆς γῆς καὶ θέλει διαχέει δρόσον καὶ ζωὴν ἐπὶ τὴν ἐπιφάνειαν καὶ μεταβάλλει τὴν ἔρημον εἰς εὐθαλῆ καὶ εὐφορον κήπον.

Προσέτι δέ, ὅταν μαστίξῃ τὸ Αἰγαῖον ὁ Νότος, θέλει κυματεῖ καὶ τὸ φρεάτιον τοῦτο ὕδωρ, εἰς ἐνδειξίν ὅτι θεωροῦμαι δι' αὐτοῦ εἰς τὰς Ἀθήνας τὴν θάλασσαν, ἣτις θέλει εἰσθαῖ τοῦ πλοῦτου αὐτῶν ἢ πηγῆ, τῶν θριάμβων αὐτῶν τὸ πεδίον, καὶ θέλει περιφέρει τὰς τροπαιοῦχους σημαίας των ὅπου περιφέρει τὰ κύματά τῆς.

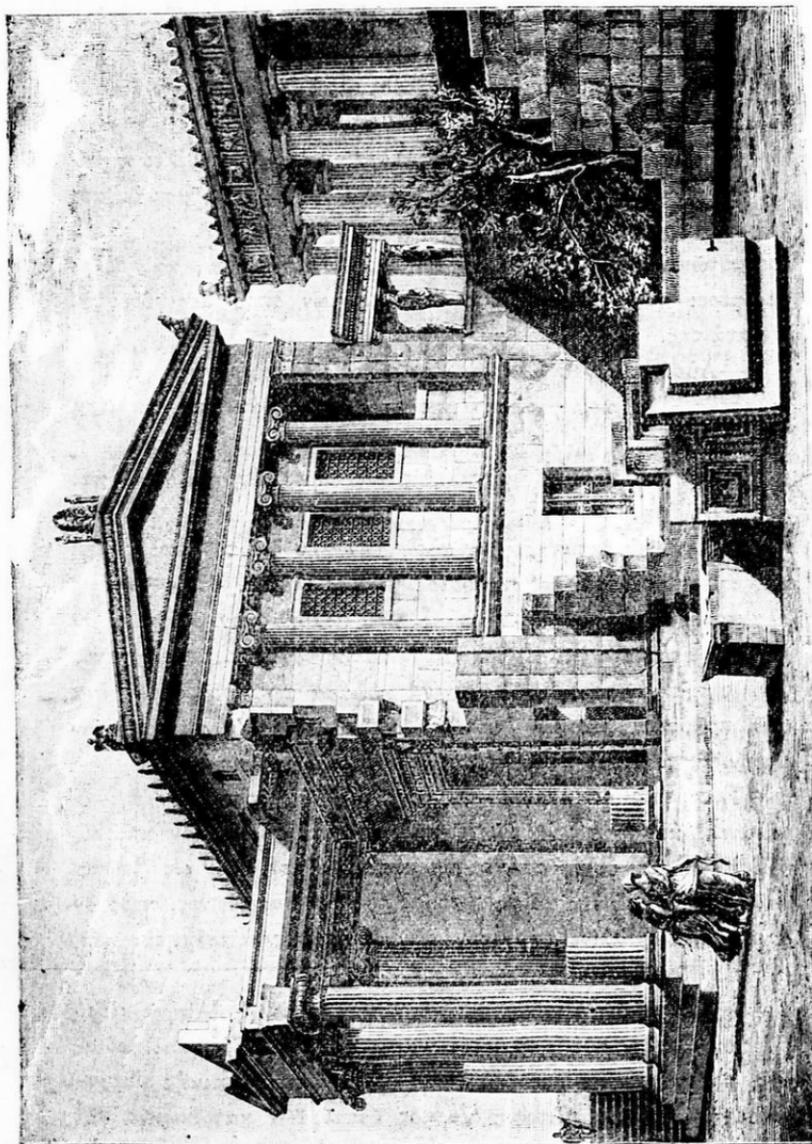
—Αὐτά, εἶπεν ὁ Κέκροψ, δὲν εἶναι εὐκαταφρόνητα, ἀλλ' ὁ δικαστὴς, ἵνα κρίνῃ ἀμερολήπτως, πρέπει νάκούσῃ τὰ μέρη ἀμφοτέρω.

Αὐτὴ ἦτο πλαγία πρόσκλησις εἰς τὴν Ἀθηναῖν, ὅπως καὶ αὐτὴ ὀμιλήσῃ.

Τότε ἡ θεὰ ἐκτύπησε καὶ αὐτὴ τὴν γῆν διὰ τοῦ ποδός τῆς καὶ ἀμέσως ἀνεφύη ὡς πηχυαῖος θαλλὸς ἐλαίας, ὅστις ταχέως βλαστάνων ἠῤῥῆσεν εἰς εὐθαλὲς καὶ πολύκαρπον δένδρον. Ὁ Κέκροψ ἐτέρπετο ἐπὶ τῇ θεᾷ αὐτοῦ καὶ ἠὐφραίνετο δροσιζόμενος ὑπὸ τὴν σκιάν του. Ἡ δ' Ἀθηναῖα κόψασα τῷ προσέφερεν ἕνα τῶν πρασίνων καρπῶν αὐτοῦ· ἀλλ' ὁ Κέκροψ, προσαγαγὼν αὐτὸν εἰς τὸ στόμα του, διέστρεψε τὸ πρόσωπον σιωπῶν.

Ἐντούτοις οἱ καρποὶ ὠριμάζαντες ἀπὸ πρασίνων ἔγιναν μέλανες, καὶ ἡ Ἀθηναῖα ἔδωσε καὶ ἐκ δευτέρου καρπὸν καὶ εἰς τὸν Κέκροπα, ὅστις ἀπογευσάμενος τὸν εὖρεν ἠδὺν εἰς βρῶσιν καὶ ἡ πλάστιγξ τῆς κρίσεώς του, ἀπὸ τοῦ Ποσειδῶνος, πρὸς ὃν εἶχεν ἐντελῶς κλίνει, ἤρχισεν ἠδῆ ἀδιοράτως νὰ τρέπηται κατ' ἐναντίαν διεύθυνσιν.

—Ἄν τὸ ὕδωρ γονιμοποιῇ τὴν γῆν, εἶπεν ἡ Ἀθηναῖα, ἰδοὺ τῆς γονιμότητος αὐτῆς τὸ ἄριστον προϊόν. Αὐτὸ ἐνδύον καὶ πεδιάδας καὶ ὄρη θέλει μεταβάλλει τὴν ἔρημον τῆς Ἀττικῆς εἰς χαριέστατον κήπον. Αὐτοῦ ὁ καρπὸς ἔσται τῶν κατοίκων αὐτῆς τροφὴ προσφιλέης. Ὁ δ' ὅπως αὐτοῦ οὐ μόνον ἔσται τῶν τεχνῶν βοηθός, ἀλλ' ἀφανεῖς ἐγκλείων τὰς τοῦ ἡλίου ἀκτίνας ζωρήσε-

Τό. Τεμπλόν Ουλύμπιον (έπισημοίον).

ται ἐπὶ γῆς τὸ οὐράνιον φῶς, καὶ παρατενεῖ ἐν τῇ νυκτὶ τὴν ἡμέραν.

» Ἀλλὰ πρὸ πάντων ἐν τῷ δένδρῳ τούτῳ δωροῦμαι ὑμῖν τὸ ὑπέρτατον τῶν ἀγαθῶν, τὴν εἰρήνην, τῆς φρονήσεως θυγατέρα. Αὕτη ἐστὶ τῶν ἀνθρώπων ἡ μεγαλοεργὸς εὐεργέτις, αὕτη ἡ πλουτοδότις θεὰ, αὕτη ἡ τῶν ἔθνων ἐμπεδοῦσα τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν εὐήμεριαν ριζοῦσα. Οἱ ἀνδρικοὶ ἀγῶνες, ὁ πόλεμος καὶ αἱ νίκαι, ἄς οὐχ ἦττον θαλλὸς τῆς ἐλαίας μου θέλει ἀμείβει, τότε συμβάλλονται εἰς τῶν ἀνθρώπων τὴν εὐτυχίαν, ἔταν μόνον προπαρασκευάζωσι τὴν εἰρήνην. Ἄλλως φυτεῖουσι χωρὶς νὰ θερίζωσι, καταστρέφουσι χωρὶς νὰ οἰκοδομῶσιν. Εὐτυχὴς ὁ λαὸς ὁ ἀσπασάμενος τὴν εἰρήνην καὶ νικῶν οὐχὶ ἕνα νικήσῃ, ἀλλ' ἕνα διατηρήσῃ τὸν θησαυρὸν αὐτῆς. Πᾶσα ἡμέρα αὐτοῦ ἡμέρα εὐδαιμονίας, πᾶν βῆμα αὐτοῦ τὸν προάγει εἰς εὐπορίαν, πᾶς βῶλος αὐτοῦ μεταβάλλεται εἰς χρυσόν.

Ὁ Κέκροψ τότε ἀπεκρίθη :

— Ἀμφοτέρα τὰ δῶρα ὑμῶν εἰσὶ θεῖα καὶ ἀνεκτίμητα. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς τὴν ἐμὴν ἀσθενῆ ἀνθρώπινην κρίσιν ἀνετέθη ἡ δεινὴ αἵρεσις μεταξὺ τῶν δύο, ἐπικαλοῦμαι μὲν ἀμφοτέρους ἰλέους εἰς τὴν χώραν κούτην, ἀλλὰ τὴν κυριότητα αὐτῆς ἀνατίθημι εἰς τὸν ἐπαγγελλόμενον ἔχει τοὺς κερανοὺς τῶν πολέμων καὶ τὴν ἐκ τούτων μεγάλην ἀλλὰ στιγμιαίαν λαμπρότητα, τὴν παραχωρῶ εἰς τὸν χορηγοῦντα ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ τῆς εἰρήνης καὶ τὸ ἡμέρον ἀλλὰ διαρκῆς αὐτῆς φῶς.

Ἄμα δὲ ταῦτα εἶπεν, ὁ Ποσειδῶν ἀνεπήδησε θυμωθεὶς καὶ ἐπάταξε τὸ ἔδαφος τῆς Ἀκροπόλεως διὰ τῆς τριακίτης του, τῆς τὰ ἔγχνη τῶν ὀδόντων φαίνονται μέχρι τοῦδε ἐπὶ τοῦ βράχου. Μετὰ ταῦτα δ' ἐβουβήθη βιαίως εἰς τὸ Αἰγαῖον, οὗ τ' ἀφρίζοντα κύματα ἀνεπήδησαν μέχρι τοῦ οὐρανοῦ.

Ἡ δ' Ἀθηναῖ ἡρέμα διὰ τῆς χειρὸς καὶ εὐμενῶς νεύρασα πρὸς τὸν Κέκροπα ἀπέβλεψε μετὰ ταῦτα πρὸς τὰς θυγατέρας αὐτοῦ, καὶ ἀφνιδίως τις στοχασμὸς ἐφάνη ἀναφύει ἐντὸς τῆς σοφῆς κεφαλῆς. Μακρὸν δὲ καὶ σκεπτικὸν ἐπ' αὐτὰς προσήλωσε βλέμμα καὶ ἔπειτα ἀπέπτη εἰς τοὺς ἀέρας, φῶς καὶ ἀρώματα διαχύσατα εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν.

— Πόσον γλυκαίς καὶ ἡγεμονικοῖς οἱ γλαυκοὶ ὀφθαλμοὶ τῆς θεᾶς, εἶπεν ἡ Πάνδρσος, ἡ μία τῶν θυγατέρων τοῦ Κέκροπος. Τὸ βλέμμα τῆς ὡς βέλος μοὶ διεπέρασε τὴν καρδίαν καὶ ὡς φλόξ μοὶ ἀνῆπτε τὸ αἷμα.

— Πόσον δὲν ὁμοιάζει τὴν ὠραίαν καὶ μεγαλοπρεπῆ θεὴν τὸ δύσμορφον αὐτὸ ξανάον τῆς, εἶπεν ἡ ἀδελφὴ αὐτῆς Ἔρση, δεικνύουσα τὸ ξύλινον ἄγαλμα, εἰς οὗ τὸ αὐτοσχέδιον βᾶθρον ἐκάθητο.

— Δὲν ἡξέυρω, εἶπεν ἡ τρίτη ἀδελφὴ Ἀγραυλος, ἂν ἀξίξῃ νὰ κοπιᾶζωμεν κεντώσαι δι' αὐτὸ πέπλον. Ἐγὼ δὲν κεντῶ πλέον προτιμῶ νὰ κρεμάσω στέμματα εἰς τὸ δόρυ τοῦ Ἄρεως.

— Καὶ ἐγὼ, εἶπεν ἡ Ἔρση, νὰ καλλιεργήσω τὰς μυρσίνας ὡς ἐφύτευσα περὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἑρμοῦ.

— Ἄφετε, πιστεῦσατέ μοι, τὸν Ἑρμῆν καὶ τὸν Ἄρην, εἶπεν ἡ Πάνδρσος. Μὴ ἀπέθειαν πρὸς τὸ ἱερὸν ἄγαλμα. Ὁ πατὴρ μας εἶπεν, ὅτι τοιοῦτον ὅποιον εἶναι ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.

— Ἀληθῶς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔπεσε, πάτερ; ἠρώτησαν αἱ δύο κόραι.

— Ὅταν ἐπὶ τῆς γῆς δὲν εὐρίσκωμεν τὴν καταγωγὴν του, ἀπεκρίθη ὁ Κέκροψ, ὑπεκφεύγων τὴν ἐρώτησιν, πρέπει νὰ τὸ πιστεῦωμεν ὡς πεμφθὲν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ Διυπετὲς νὰ τὸ ὀνομάζωμεν.

Καὶ ἀπῆλθεν, ὅπως καλέσας οἰκοδόμους περιτειχίσῃ εἰς τὸν αὐτὸν περίβολον τὰ ἱερὰ καὶ ὄρατὰ τῆς ἡμέρας ἐκεῖνης μνημόσυνα, παρὰ τὰ ξάνα τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ Ἑρμοῦ, τὴν θάλασσαν ἢ τὸ φρέαρ τοῦ Ποσειδῶνος μετὰ τοῦ Ἰχθυοῦ τῆς τριακίτης αὐτοῦ καὶ τὴν ἐλαίαν τῆς Ἀθηνᾶς.

— Μὴ παραμελήτε, ἀδελφαί, τὴν εὐσεβῆ ἡμῶν ἐργασίαν, ἐπανάλαβε παραينوῦσα ἡ Πάνδρσος. Τὰ Ἀθήνια μετ' ὀλίγον θέλουσιν ἐπιστῆ· πρέπει ὁ πέπλος νὰ γίνῃ ἑτοιμος.

Ἄλλ' ἐνθ' αἱ δύο κόραι ἤρχοντο νὰ καθίσωσι παρὰ τὴν ἀδελφὴν των αἴφνης ἔστησαν ἀμφότεραι, ἐφάνησαν ἀκροώμεναι καὶ ἔπειτα ὡς δύο νέαι ἐλαφοὶ ὄρμησαν ὁμοῦ τρέχουσαι πρὸς τὴν πύλην τῆς Ἀκροπόλεως, δι' ἧς εἰσῆρχοντο δύο νέοι ἐξόχου φαιδότητος, ὁ μὲν ρωμαλέος καὶ ἀνδρικός, τὴν ὄψιν ἔχων κατα-

πληκτικὴν, τὸ βλέμμα εὐγενές καὶ σπινθηροβόλον, καὶ τὸ βᾶδι-
σμα στιβαρὸν, ὁ δὲ νεανικός, τρυφερὸς καὶ κοῦφος, ὥστε ἐφαί-
νετο πετῶν ὅταν ἐπεριπάτει.

Ὁ πρῶτος ἦτον ὁ Ἄρης, ὁ δὲ δευτέρος ὁ Ἑρμῆς.

Τὴν δ' ἐπαύριον ὁ Κέκροψ εἶχεν ἤδη περατώσει τὸν περὶ-
βολὸν του, οὐχὶ ἔμως καὶ αἱ θυγατέρες του τὸν πέπλον τῆς
Ἀθηνᾶς, διότι, ἂν ἡ Πάνδρσος, ἔδλεπεν ἐμπρὸς τῆς μόνον τὸ
ἔργον τῆς, αἱ ἄλλαι δύο, μεταξὺ ἐργαζόμεναι, ἔδλεπον τὸν Ἑρ-
μῆν καὶ τὸν Ἄρην.

— Δὲν μοι λέγετε, ἀδελφαί, εἶπεν ἀφελῶς ἡ Πάνδρσος, κα-
θήμενῃ μετ' αὐτῶν καὶ κεντώσα εἰς τὴν σκιὰν τῆς ἱερᾶς ἐλαίας,
ποῖαν εὐχαρίστησιν εὐρίσκετε εἰς τὴν συναναστροφὴν τῶν δύο
ἐκείνων ξένων, ὥστε δι' αὐτοὺς ν' ἀμελήτε τὴν ἱερὰν ἐργασίαν
σας; Ποῦ ὑπάγετε μετ' αὐτῶν, τί λέγετε καὶ τί κάμνετε ὅταν ἐρ-
χωνται; Ἐγὼ πολλὴν περιέργειαν νὰ τὸ μάθω.

— ὦ! ἀδελφή, εἶναι κάκιστον πρᾶγμα ἡ περιέργεια, εἶπεν
ἡ Ἔρση, καὶ σὲ συμβουλεύω πολὺ νὰ τὴν ἀπομάθῃς.

— Δὲν ἠμπορῶ νὰ ἐνοήσω, εἶπεν ἡ Ἀγγραυλος, πῶς εὐρί-
σκονται περιεργοὶ ἄνθρωποι! Εἶναι δι' ἐμὲ ἀνεξήγητον πάθος. Τί
τοῖς μέλει διὰ τῶν ἄλλῶν τὰ μυστικά; Διὰ τί δὲν περιορίζονται
εἰς τὰ ἰδικὰ των;

— Ὅταν δὲν θέλετε, ἀδελφαί, νὰ μ' εἰπῆτε ὅ,τι σας ἐρωτῶ,
εἶπεν ἡ Πάνδρσος μετὰ πολλῆς ἀφελείας, ἐννοεῖται ὅτι δὲν ἐπι-
μένω. Ὁμολογῶ ὅτι εἶμαι περιεργός.

Ἐνῶ δὲ ταῦτα ἐλέγοντο, ἀνέλαμψεν αἴφνης ὁ οὐρανὸς καὶ
αὔρα μυροβόλος περιεχύθη περὶ τὴν Ἀκρόπολιν, ἐκ φωτεινῆς δὲ
ναφέλῆς ἐπεφάνη εἰς τὰς τρεμοῦσας κόρας ἡ Ἀθηνᾶ, γνῶριμος ἐκ
τῶν αἰθρίων γλαυκῶν ὀφθαλμῶν τῆς, ἐκ τοῦ ἔγχρους καὶ τῆς ἀσπί-
δος τῆς, καὶ ἐκ τοῦ ποδῆρους χιτῶνός τῆς. ἐφ' οὗ ἀπαισιῶς
ἐμόρραξεν ἡ τερατώδης κεφαλὴ τῆς γοργόνας. Στατα δ' ἐμπρὸς
τῶν νεανίδων.

— Σας εἶδον χθὲς εὐσεβεῖς καὶ ἐπιμελεῖς, εἶπε, σας φέρω ἐν
δειγμα τῆς ἐμπιστοσύνης μου.

Λαδοῦσα δὲ μικρὸν κιώτιον ὑπὸ τὴν ἀσπίδα τῆς.

— Σας παραδίδω, προσέθηκε, τούτου τὴν παρακαταθήκην.

Φυλάξατέ το ἐπιμελῶς καὶ προσέξατε μὴ τύχη καὶ ἀνοιχθῆ.

Εἶπε καὶ εἰπούσα ἀπέπτῃ.

Αἱ δύο κόραι ἔμειναν ἀκίνητοι, ἄφωνοι καὶ σχεδὸν ἄπνοοι.

Ἄλλὰ κατ' ὀλίγον ἤρχισαν νὰ συνέρχωνται.

— Ἡ Ἄθηνᾶ ! εἶπεν ἡ Πάνδροςος.

— Ἡ Ἄθηνᾶ ! ἡ Ἄθηνᾶ ! ἐπανέλαβον αἱ ἄλλαι δύο.

Ἐπειτα δὲ τὰ βλέμματα καὶ τῶν τριῶν ἐστράφησαν πρὸς τὸ κιβώτιον.

— Ἄλλὰ τὸ κιβώτιον τοῦτο, εἶπεν ἡ Ἄγρραυλος, τί ἄραγε νὰ εἶναι ; τί περιλαμβάνει ;

— Τί παράδοξον μυστήριον ! εἶπεν ἡ Ἐρση.

— Ἰερὰ παρακαταθήκη, εἶπεν ἡ Πάνδροςος· ἡ θεὰ μᾶς τὴν ἐνεπιστεύθη. Πρέπει νὰ τὴν φυλάξωμεν μετὰ φόβου καὶ μετὰ πίστεως.

— ὦ ! ἀναμφιβόλως, ὑπέλαβεν ἡ Ἐρση, πρέπει νὰ τὴν φυλάξωμεν. Ἄλλὰ τί ἄραγε περιέχει ;

— Ἴσως ἄγνωστον τινα θησαυρόν, εἶπεν ἡ Ἄγρραυλος, ἐνφύστραπτον οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς, ἴσως πολυτίμους λίθους ἐκ τῶν κορυφῶν ἢ τῶν φαράγγων τοῦ Ὀλύμπου.

— Ἴσως νέκταρ ἢ ἀμβροσίαν, προσέθηκεν ἡ Ἐρση. Ἴσως τε οὐράνιον προῖον ἄγνωστον εἰς τὴν γῆν.

— Ἡ φάρμακόν τι δίδον τὴν ἀθανασίαν, εἶπεν ἡ Ἐρση.

ὦ ! ἂν μόνον ἦτο δυνατόν νὰ τὸ ἴδωμεν.

— Ἀπαγε ! εἶπεν ἡ Πάνδροςος. Ἡ Ἄθηνᾶ ἀπηγόρευσε ν' ἀνοιχθῆ τὸ κιβώτιον.

— Ἀπαγε ! ἀναμφιβόλως ! ἀπεκρίθη ἡ Ἐρση. Βεβαίως ἡ Ἄθηνᾶ εἶπε νὰ μὴ ἀνοιχθῆ. Ἄλλ' ἤθελον τόσον νὰ ἡξεύρω τί περιέχει.

— ὦ ! μίαν μόνον γωνίαν ἂν ἦτο δυνατόν νὰ διεγείρωμεν, εἶπεν ἡ Ἄγρραυλος.

— Φυλαχθῆτε, ἀδελφαί, φυλαχθῆτε, εἶπεν ἡ Πάνδροςος. Ἐνθυμηθῆτε τῆς θεᾶς τὸν λόγον.

— Τῆς θεᾶς τὸν λόγον τὸν ἐνθυμούμεθα· τίς τὸν λησμονεῖ ; ὑπέλαβεν ἡ Ἐρση. Ἄλλ' ἐν μόνον βλέμμα δύναται τόσον νὰ βλάψῃ ;

— Ἀφήτε τοῦτο, εἶπεν ἡ Πάνδροσος· νικήσατε τὴν περιέρ-
γειάν σας· αἰδέσθητε τὴν θεάν· φοβήθητε τὴν ὀργὴν τῆς.

Αἱ κόραι ὑπήκουσαν καὶ ἤρχισαν νὰ κεντώσι σιωπηλῶς.

Ἄλλὰ μετ' ὀλίγα λεπτά

— Ἄγγραυλε! εἶπεν ἡ Ἔρση.

— Ἔρση, ἀπεκρίθη αὐτή.

— Μόνον ἐν βλέμμα! εἶπεν ἐκεῖνη.

— Ἐν μόνον βλέμμα, ἀπεκρίθη ἡ Ἄγγραυλος, τί θὰ βλάψῃ;

Ἰδέ, τὸ πῶμα ὑποχωρεῖ. Ὀλίγον ἂν τὸ ὠθήσω, ἀνοίγει.

— Ὀλίγον μόνον, εἶπεν ἡ Ἔρση, καὶ τὸ κλειόμεν πάλιν
ἀμέσως.

— Πρὸς Ἀθηναῖς σας παρακαλῶ, ἀδελφαί, σας ἐξορκίζω νὰ
μὴ πράξετε τοῦτο, ἀνέκραξεν ἡ Πάνδροσος.

— Ἄλλ' ἀμέσως θὰ τὸ κλείσωμεν πάλιν, ἐπανέλαβεν ἡ Ἄγγραυ-
λος, κρατοῦσα ἤδη εἰς τὰς χεῖρας τὸ πῶμα. Ἡ Ἀθηναῖ εἶναι ἤδη
εἰς τὴν ἐστίαν τοῦ πατρός τῆς· οὔτε θὰ ὑποπτεύῃ ὅτι τὸ ἡγγίσα-
μεν. Νὰ τὸ ἀνοίξω;

— Μή, μή! εἶπεν ἡ Πάνδροσος.

— Ἀνοίξε, ἀνοίξε, εἶπεν ἡ Ἔρση.

— Τὸ ἀνοίγω λοιπόν, εἶπεν ἡ Ἄγγραυλος.

— ὦ! ἐγὼ φεύγω καὶ ἀποστρέφω τὸ πρόσωπον, ἀνέκραξεν ἡ
Πάνδροσος, ἐγερθεῖσα καὶ ὀρμαίως μακρυνομένη.

— Ἀνοίξε, ἀνοίξε, ἐπανέλαβεν ἡ Ἔρση. Ἐν μόνον βλέμμα
καὶ ἀμέσως τὸ κλείεις.

Καὶ ἡ Ἄγγραυλος διὰ ταχείας κινήσεως τῆς χειρὸς ἠνέωξε τὸ
πῶμα.

— Ἄ! ἀνεφώνησαν καὶ αἱ δύο συγχρόνως καὶ κατέρριψαν
πάλιν τὸ πῶμα, μείνασαι ὡς ἀπολελιθωμένοι, διότι· εἰς τὸ κιβώτιον
ἀντι πολυτίμων κόσμων καὶ θησαυρῶν εἶδον κείμενον... βρέφος.

Ἐνθ' ὃ αὐτὰ: ἀνεφώνουον ἐκπληττόμεναι, κορώνη ἡγέρθη ἐκ
τῶν κλάδων τῆς ἱερᾶς ἐλαίας καὶ ὄξεϊται κραυγὴν ἀφείσα διέ-
σχισε πρὸς βορρὰν τὸν ἀέρα.

— Εἶδες; ἠρώτησεν ἡ Ἄγγραυλος, δειλῶς ἀναβλέψασα πρὸς
τὴν Ἔρσην.

— Είδον, είπεν αὐτή. Ἡ Ἀθηνᾶ! Λοιπὸν ὄλαι αἱ καυχίσεις καὶ ὄλη ἡ ἀσθηρότης . . . ;

— Προσποίησις! ἐψιθύρισεν ἡ Ἄγραυλος μετὰ φωνῆς ἥτις μόλις ἤκούετο.

— Καὶ ἡμεῖς ἐμπρὸς τῆς ἐτρέμομεν! εἶπε μετὰ τόλμης ἡ Ἔρση. Δὲν ἔχομεν νὰ τὴν φοβώμεθα. Καὶ αὐτὴ ἀσθενῆς ὡς ἡμεῖς.

— Εἶδες τί ἀσχημιον βρέφος! εἶπεν ἡ Ἄγραυλος.

— Ναί! καὶ παρατήρησας τοὺς πόδας του; ἀπεκρίθη ἡ Ἔρση. Δὲν ἠξεύρω πῶς μ' ἐφάνησαν στρεβλοὶ καὶ ραιβοί.

Ἵφεις μᾶλλον ἢ πόδες παιδιοῦ ὁμοιάζουν!

— ὦ! τῶνόντι, ἄφες νὰ ἴδω!

Καὶ ἠνέωξεν πάλιν τὸ κιβώτιον καὶ ἡ μορφή τοῦ παιδιοῦ καὶ τῆς Ἀθηνᾶς ἡ διαγωγὴ ἦσαν ἀλληλοδιαδόχως τὸ ἀνεξάντητον θέμα τῆς φλυαρίας των.

Ἐντούτοις δ' ἡ Ἀθηνᾶ, ἀφοῦ παραδοῦσα αὐταῖς τὸ κιβώτιον, ἐπέβη τοῦ νέφους τῆς πάλιν. ἀπ' αὐτοῦ ἐπέβλεψεν ἀνωθεν ἐπὶ τὴν μέλλουσαν πόλιν τῆς μετὰ στοργῆς καὶ μερίμνης, καὶ εἶδεν αὐτὴν καταλλήλως κειμένην διὰ τὸ προωρισμένον αὐτῆς μεγαλεῖον, καὶ τὸ φρούριον τῆς Ἀκροπόλεως ὡς βασιλικὸν στέμμα ἐπιστέφον αὐτήν, καὶ πρὸς Ἀνατολὰς μὲν τὸν Ἴμμητόν, πρὸς νότον δὲ τὸ Μουσεῖον, πρὸς δυσμὰς δὲ τὸν Ἄρειον Πάγον, περιβάλλοντας αὐτὴν ὡς φυσικὰ ὄχυράματα. Ἀλλὰ πρὸς βορρᾶν τὴν εἶδεν ἄφρακτον μέχρι τοῦ ἀπέχοντος Βριλησσοῦ, καὶ ἐλυπήθη. Ὁρμησεν ἐπομένως πρὸς τὸ ὄρος ἐκεῖνο, ἔκοψεν ἓνα τεμάχιον αὐτοῦ διὰ τῆς αἰχμῆς τῆς λόγχης τῆς, ὅπως τὸν θέσῃ περιτείχισμα κατὰ τὴν ἀσθενῆ θέσιν. καί, ἀφοῦ ἔπαλλεν αὐτὸν εἰς τὴν παλάμην τῆς, τὸν ἐφορτώθη εἰς τὸν ὄμον καὶ ἀπέπηγχε πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν.

Ἀλλὰ καθ' ὁδὸν τὴν ἀπήνησεν ἡ γάλας κορώνη, ἥτις εἶχεν ἀναπτῆ ἀπὸ τῆς ἐλαίας, καὶ τὴν προσεῖπεν ὡς ἔπαται :

— Κρὰ κρὰ! Κυρὰ Ἀθηνᾶ, κυρὰ Ἀθηνᾶ!

— Τί θέλεις, κορώνη μου, καὶ μ' ἀναχαιτίζεις; Ἰπάγω νὰ φράξω τὴν καλὴν μου πόλιν, νὰ ἔχη βράχους ὡς ἐπάλλξεις καὶ ὡς πυργώματα ὄρη.

— Κρά κρά, εἶπεν ἡ κορώνη. Ὀχυρώνεις καὶ φράττεις, καὶ αἱ κόρα· ἠνέωξεν τὸ κιβώτιον, καὶ ὁ ἥλιος εἶδε τὸ βρέφος καὶ ἐξεπλάγη.

— Κακὴ κορώνη, κακῶν ἄγγελε! μὴ φθάσῃς νὰ πατήσῃς τὴν Ἀκρόπολιν ποτὲ πλέον! Τὸ κιβώτιον, τὸ κιβώτιον! ἀνέκραξεν ἡ Ἀθηνᾶ, καὶ ἠνέωξεν εὐρέως τοὺς ὀφθαλμούς, τὸ στόμα καὶ τὰς χεῖρας, λησιμονούσα το ἄχθος τῆς, ὅπερ πεσὼν ἔμεινε δι' αἰῶνων κείμενον κατὰ γῆς καὶ ὀνομάσθη Λυκαδητῆς ὑπὸ τῶν μετὰ ταῦτα ἀνθρώπων.

Καὶ ἡ μὲν κορώνη, τῆς θεᾶς τρομάζουσα τὴν ἀράν, ἔκτοτε οὐδέποτε πλέον ἐπέβη τῆς Ἀκροπόλεως, ἡ δὲ θεὰ ἔπη εὐθὺς πρὸς αὐτήν, καὶ ἀόρατος, ἀλλ' ὄρωσα αὐτή, εἶδε τὰς δύο κόρας κυπούσας ὑπὲρ τὴν λάρνακα καὶ πολυπραγμονούσας περὶ τὸ βρέφος.

— Ἐπάρατοι σεῖς καὶ ἡ ἄπιστος περιέρχεται σας! Κακαὶ κακῶς ἀπόλοισθε! ἔκραξεν ἡ θεὰ, καὶ ἡ κραυγὴ τῆς ἀντήχησεν ὡς βροντὴ εἰς τὰς φάραγγας τοῦ Ἰμηττοῦ, τοῦ Βριληιστοῦ καὶ τοῦ Πάρνηθος καὶ ἔνευσε φοβερά, καὶ ἐσείσθη ἡ γῆ, καὶ ἐσείσθησαν τῶν δυστυχῶν νεανίδων αἱ φρένες καὶ αἱ καρδίαι.

Ἔρση, Ἔρση! τί εἶναι τὸ βαθὺ τοῦτο σκότος; ἐφώναξεν ἀναπηδῶσα ἡ Ἀγραυλός. Διὰ τί ὡς φλεγομένη πίσσα διαρρέει ὁ οὐρανός; διὰ τί τὰ ὄρη παλαίουσιν ὡς μαινόμενα; διὰ τί ἡ γῆ συστρέφεται στροβιλιζούσα;

— Ἀκουσον, ἀνέκραξεν ἡ Ἔρση, ἡ θάλασσα βοᾷ ὡς ἐκ μυρίων στομάτων καὶ κορυθαντιῶτα τινάσσεται, ὁ οὐρανός ἐρράγη καὶ προχέει ὕλακτοῦντας τοὺς καταρράκτας του, καὶ ὁ βορρᾶς σφίξει συναυλίαν μετὰ τοῦ νότου! Ἡ φύσις ἔλη μυκᾷται ὡς σφαγᾶζομένη.

— ὦ! πῶς οἱ οὐρανοὶ ἠνέωχθησαν! εἶπεν ἡ Ἀγραυλός. Ποῖον φῶς χλιοπλάσιον τοῦ φωτὸς τῆς ἡμέρας διεχύθη ἐπὶ τῆς γῆς! Ἰδέ, ἰδέ τὰ χαρίεντα δάση, ἰδέ, ἰδέ τοὺς λειμῶνας. Ἰδέ, ἰδέ τὰ ἄνθη, τοὺς ρύακας καὶ τοὺς λόφους! ὦ! πῶς ἡ γῆ σφίζεται! φῶς ἐκχεῖται ἐκ τῆς χαινούσης πληγῆς τῆς. Αἱ Ἐρινύες, Ἔρση! φρίκη! αἱ Ἐρινύες ἐξέρχονται! Ὅχι! δὲν

εἶναι αἱ Ἐρινύες ! Εἶναι ὁ Ἄρης ! ὁ ἀνδρεῖός μου Ἄρης !
Πάλλει τὴν φοβερὰν λόγχην του καὶ με καλεῖ εἰς χορόν !

Ἦ ποῖος ἦχος πλήττει τὴν ἀκοήν μου ! ἔλεγε συγχρόνως
ἡ Ἔρση. Ποῖα ἐπουράνιος μουσικὴ διαχεῖται ἐπὶ τῆς γῆς !
Ἄκουσον, ἄκουσον τὰς μυριάς κιθάρας, ἄκουσον, ἄκουσον τοὺς
χιλιοστόμους αὐλοὺς, ἄκουσον τὰ χίλια μέλη συγγεόμενα εἰς
ἓν μέλος ! Ἄλλὰ πῶς ! προχωροῦσιν αἱ Ἐρινύες τρίζουσαι
τοὺς ὀδόντας καὶ ὀλκτοῦσαι ὡς πειναλέαι λέκιναι ! Ὅχι ! δὲν
εἶναι αἱ Ἐρινύες· εἶναι ὁ καλός μου Ἑρμῆς, γλυκὺ μαιδιῶν,
τὴν τρίχορδον λύραν του κρούων καὶ προσκαλῶν με εἰς χορόν.

Καὶ συγχρόνως ἀνέκρουσαν ἀμφότερα· ἄσμα ἀνέκφραστον
καὶ ἀνήκουστον, οὔτε ὀλοφυρμὸν οὔτε ἀλαλαγμὸν, ἀλλ' ἀμφο-
τέρων μετέχον καὶ ἐκπλήττον τὴν ἠχὴν τῶν πέριξ σπηλαίων.
Κρατούμεναι δὲ ἐκ τῶν χειρῶν ἤρχισαν ἀλλόκοτον ὄρχησιν,
συνισταμένην εἰς ἄλματα καὶ στροφὰς παραφόρους, ὧν ἐκάστη
τὰς ἐπλησίαζεν εἰς τοῦ κρημνοῦ τὸ ἄφρακτον χεῖλος.

Ἐπιστάσαι· ὁ εἰς αὐτὸ ἐξέτε· ἄμφότερα· μαιδιῶσαι τὰς
χεῖρας, καὶ

— Ἐλθέ, ὦ φίλτατε Ἄρη, ἐλθέ, ὦ φίλτατε Ἑρμῆ, προ-
φέρουσαι, ἐπήδησαν ἐμπρός, καὶ κατὰ τῶν βράχων ριφθεῖσαι
μετὰ μεγάλης κραυγῆς κακῶς συνετρίβησαν.

Τοιαύτη ἦν ἡ πρώτη ποινὴ τῆς πρώτης γυναικείας περιερ-
γείας ἐν Ἀθήναις.

Τὴν λύπην τῆς Πανδρόσου διὰ τὴν καταστροφὴν ταύτην
ἀφῆνομεν τὸν ἀναγνώστην νὰ συμπεράνη, καὶ τόσον μάλλον,
ἔσον δὲν τὴν ἡξυρομεν. Πιθανὸν δὲ φαίνεται· ὅτι ἀπέδωκεν εἰς
τὰς θανούσας αὐτῆς ἀδελφὰς τὰ τελευταῖα καθήκοντα, ἐντα-
φιάσασα αὐτὰς εἰς τὸ σπήλαιον παρ' ᾧ ἐκρημνίσθησαν, ὡς ἐνε-
ταφίασε καὶ τὸν πατέρα τῆς, ὅτε μετὰ ταῦτα ἀπέθανεν, εἰς τὸ
ἱερὸν ἔδαφος παρὰ τὴν ἐλαίαν τῆς Ἀθηναῶν, τὸ δὲ βρέφος, τῆς
θεᾶς τὸν τροφίμον, ἀνέθρεψε καὶ ἐκάλεσεν αὐτὸ Ἐρεχθέα ἢ
Ἐριχθόνιον.

Τὸ βρέφος τοῦτο ἡὔξησεν ἐπὶ τῶν βασιλείων Κραναοῦ καὶ
Ἀμφικτιόνος καὶ μετὰ ταῦτα ἔγινε καὶ αὐτὸ βασιλεὺς. Ἐπειδὴ
δὲ ἦτο χωλὸς εἰς βαθμὸν ὥστε ἠναγκάσθη, ὅπως μετακινήται,

νά ἐφεύρη μηχανήν, ἣν ἐκάλεσεν ἄμαξαν, ἴσως διὰ τοῦτο μὴ δυνάμενος νὰ μεταβάλῃ ὅσον ἤθελε συνεχῶς εἰς τὸν τόπον ὃν καθιέρωσε τῆς προστάτιδος αὐτοῦ ἡ νίκη, ὑποδόμησεν ἐν αὐτῷ τούτῳ τὸν οἶκόν του, τὸν μὲν ἓνα τοῖχον στηρίζων ἐπὶ τῶν βράχων τῆς Ἀκροπόλεως, εἰς δὲ τὸν ἄλλον περιλαβὼν καὶ τὸ φρέαρ καὶ τὴν ἐλαίαν καὶ τῆς τριάντης τὰ ἴχνη καὶ τὸν τάφον τοῦ Κέκροπος καὶ τῆς Ἀθηνᾶς τὸ Διυπετὲς τόξον.

Ἄλλ' ὁ Ποσειδῶν, ἔσον θεὸς καὶ ἂν εἶναι, ἠξεύρομεν ὅτι εἶναι φύσει ὀργίλος. Ἄμα λοιπὸν ἠττηθεὶς ἐδουθήσθη, ὡς εἶπομεν, εἰς τὸν ὠκεανὸν πνέων τρικυμῖαν καὶ θύελλαν, καὶ εὐτυχία ὅτι τότε ἄκόμη δὲν διέτρεχον τὰς θαλάσσας στόλοι, ἄλλως θὰ κατεποντίζοντο αὐτανδροί. Ἄφου δ' ἔμεινε χωνεύων τὸν θυμὸν του τεσσαράκοντα περίπου στιγμάς, ἃς ἡμεῖς οἱ ὠκύμοροι ὀνομάζομεν ἔτη, ἀνήλθε διὰ σίφωνος εἰς τὸν Ὀλυμπον καὶ παρουσιάσθη εἰς τὸν Δία, ἐκδίκησιν μελετῶν.

— Τί ἔχει ὁ ἀγαθός μου ἀδελφός καὶ πνευστιᾶ ὡς τὰς φύσας τοῦ Ἥφαιστου εἰς τῆς Αἴτνης τὰ ἐργαστάσια; ἠρώτησεν ὁ Ζεὺς.

— Εἰς αὐθάδης . . . . . εἶπεν ὁ Ποσειδῶν, ἀποπνιγόμενος ὑπὸ τοῦ θυμοῦ του, — δὲν ἐξέτασα ἂν Αἰγύπτιος ἢ ἂν Πελασγός . . . διότι φαίνεται τὴν φύσιν διπλοῦς . . . ὁ βασιλεὺς . . . ὁ οἰκιστὴς . . . ὁ δὲν ἠξεύρω τί τοῦ βράχου ἐκείνου ὃν ὠνόμασε Κεκροπίαν . . . ὁ Κέκροψ τέλος . . .

— Αἶ ! τί ὁ Κέκροψ; ἠρώτησεν ὁ Ζεὺς γελῶν διὰ τὴν τοῦ ἀδελφοῦ του ἔξαψιν.

— Ἄλλὰ τὸ τί ἦτο δύσκολον νὰ εἶπῃ ὁ Ποσειδῶν, διότι πῶς νὰ κατηγορήσῃ τὸν Κέκροπα ὅτι αἰρεθεὶς δικαστὴς ἀπεφάσισε κατὰ συνείδησιν καὶ πῶς νὰ τὸ παραστήσῃ ὡς ἐγκλήμα εἰς τὸν Δία ὅτι ἀντὶ τοῦ ἀδελφοῦ ἐδικαίωσε τὴν θυγατέρα αὐτοῦ; Ἀνάγκη λοιπὸν ἀντὶ ἀφορμῆς νὰ εὐρεθῇ πρόφασις.

— Ἄλλ' ὁ Κέκροψ, ὑπέλαθεν ὁ Παντεπόπτης Ζεὺς, πρὸ πολλῶν στιγμῶν, ἢ ἐτῶν, ὡς λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀνῆκει ἤδη εἰς τὸν ἀδελφὸν Πλούτωνα καὶ ἀντ' αὐτοῦ βασιλεύει ἤδη, ἐν Ἀθήναις ὁ θετὸς αὐτοῦ υἱὸς Ἐρεχθεὺς.

Ἴδου ἐτοίμη, ἢ πρόφασις, καὶ πρὸς τούτοις ἢ ἐκδίκησις κατὰ

τοῦ Ἑρεχθέως περιελάμβανεν οὐ μόνον τὸν δικαστὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἀντίζηλον, διότι ὁ Ἑρεχθεὺς ἦτο θετὸς ἀμφοτέρων.

— Καὶ περὶ τούτου τοῦ Ἑρεχθέως ἤθελον νὰ εἰπῶ, ἀπήγγησεν ἀμέσως ὁ Ποσειδῶν. Ἠξεύρεις τί ἐπραξεν; Ὁ ἀθάνατος αὐτὸς ἐπολέμησε τοὺς γείτονάς του Ἐλευσινίους, καὶ ἐπειδὴ ὁ υἱός μου Εὐμόλοπος ἦλθεν ἐκ Θράκης εἰς βοήθειαν αὐτῶν, ἐτόλμησε καὶ μοὶ τὸν ἐφόνευσεν! Ἀκούεις, πάτερ ἀνδρῶν τε θεῶν τε; Τὸν υἱόν μου! Ὁ Ἑρεχθεὺς μοὶ ἐφόνευσε τὸν υἱόν μου!

— Ἀτρέμας ἔγε, ἀγαπητέ, εἶπεν ὁ Ζεὺς μετ' ἀμυγῆτου ἡρεμίας! Δὲ ἓνα τῶν θνητῶν τούτων σκολιῶν ὀργίζεσαι; Νὰ κινήσω μόνον τὸν βραχίονά μου, καταστρέψω πάσης τῆς γενεᾶς αὐτῶν.

— Κίνησον λοιπόν, εἶπεν ὁ φιλέκδικος Ποσειδῶν.

— Οὐ φροντίς, Ἐννοσίγητων, ἀπεκρίθη ὁ Ζεὺς, καὶ ἐκτείνων τὴν χεῖρα ἔλαβεν ἀπὸ τῆς ὀπλοθήκης τῆς Αἴτης ἓνα του κεραυνόν, καὶ γασμώμενος τὸν ἀφῆκε νὰ πέσῃ εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἑρεχθέως.

— Ἰδοὺ, φίλτατε, τῷ εἶπε, ὕπαγε τώρα ν' ἀναπαυθῆς. Ἄν ὁ ζέφυρος σοὶ ἔστρωσε μαλακὴν τὴν κλίνην σου, ἀπλώσων τὸν ἓνα βραχίονα εἰς τὴν Ἀτλαντικὴν καὶ τὸν ἕτερον εἰς τὸν Εἰρηναίαν καὶ ρέγγε τὸν ῥόγγον τοῦ ὠκεανοῦ.

Ὁ δ' Ἑρεχθεὺς ἐπέσεν ἐμβρόντητος καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἐνεταφίασαν ἐντὸς τοῦ περιόλου τῆς οἰκίας του.

Ἄλλ' ἐκεῖ, ἐξ ἄλλης γωνίας τοῦ Ὀλύμπου, ἠκούσθησαν μεγάλαι φωναί, καὶ ἡ Ἀθηναῖα εἰσώρησεν ἐρωτώσα τίς ἐφόνευσε τὸν υἱόν της.

— Εὐφύμει, παρθένη, ἠθέλησε νὰ εἰπῇ ὁ Ζεὺς.

Ἄλλ' ἐκείνη εἰς ἀστεϊσμόν δὲν ἦτο ποσῶς διατεθειμένη καὶ ὁ λόφος τοῦ κράνου της ἔνευε φοβερός, ἐνῶ ἀπ' ἐτέρου ὁ Ποσειδῶν ἠγγιστο. Λοιδορίαὶ ἤρχισαν ἐκατέρωθεν νὰ διαφεύγωσι τὰ θεῖα στόματα, καὶ ἡ Ἐρις ἤρχισε νὰ ἐπικροτῇ τρίζουσα τοὺς ὀδόντας, ὅτι ὁ θρίαμβός της ἤθελεν ἀνανεωθῆ ἐνώπιον τοῦ Διός. Τούτου αὐτὸς τὸν κίνδυνον αἰσθανόμενος.

— Ὅτι ἔγινεν ἔγινεν, εἶπε· τώρα εἰρήνην, παρακαλῶ.

Ὁ ἀγαπητός σου Ἑρεχθεὺς ἀπέθανε, φίλη Τριτογένεια! ἔσ

τιμάται ὡς ἥρωα, καὶ ἄς μείνη ὁ οἶκός τοῦ ἔσκει σεβόμενος ὡς ἰδικός σου ναός, ἔπου μετὰ σοῦ νὰ λατρεύηται καὶ ἡ πιστὴ σου Πάνδροσος, ἢ ἡξεύρουσα νὰ μὴ πολυπραγμονῇ εἰς τὰ σκάνδαλα. «Καὶ σὺ προσέτι, ἀδελφέ, — προσέθηκεν ἔπειτα βλέπων τοῦ Ποσειδῶνος τὴν ὀργὴν ἐτοιμὴν νὰ ἐκραγῇ, — ἔχε καὶ σὺ τὸ μέρος σου εἰς τὸν οἶκον τοῦτον. Ὅπου σὰς διήρρησε θεῖα ἀντιζήλεια, ἄς σὰς ἐνώσῃ ἀνθρωπίνῃ λατρεία. Ἄς θύωσιν οἱ Ἄθηναῖοι ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βωμοῦ εἰς σέ καὶ εἰς τὸν Ἑρεχθεά ἀνάιμακτα ἡύματα, διότι ἰκανόν αἶμα μεταξὺ σὰς ἐχύθη».

Μετὰ τὴν ἐτομηγορίαν λοιπὸν ταύτην, ἤτις ὡς πάσαι τῶν ὑπερτάτων ἀρχόντων αἱ ἐτομηγορίαι ἐθαυμάσθη ὑπὸ τῶν αὐλικῶν τοῦ Ὀλύμπου ὡς δεῖγμα ὑπερτάτης δικαστικῆς ἀγχινοίας, καὶ ἐπανέφερεν εἰς αὐτὸν πάλιν τὴν ἄρμονίαν, οἱ Ἄθηναῖοι καθιέρωσαν τὸν οἶκον τοῦ Ἑρεχθέως ἢ τὸ Ἑρεχθεῖον εἰς τὸν Νεὸν τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς, καὶ διασκευάσαντες αὐτὸν ἀναλόγως ἐτέλουν ἐν αὐτῷ τῆς θεᾶς τὴν λατρίαν.

Μετὰ τινὰς δ' ἑκατοντατηρίδας, ἐπελθὼν ὁ Πέρσης κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀσεβῶς σολήσας τοὺς ναοὺς αὐτῆς, ἐπυρπόλησε καὶ τὸ Ἑρεχθεῖον μετ' αὐτῆς τῆς ἐλαίας, πρὸς μεγίστην θλίψιν τῶν Ἀθηναίων. Ἄλλ' ὅποια ὑπῆρξεν ἢ χαρὰ αὐτῶν καὶ ὅποια ἢ ἐκπληξίς, ὅτε μετὰ μίαν ἡμέραν ἀνελθόντες εἰς τὴν Ἀκρόπολιν κατὰ διαταγὴν τοῦ τυράννου, ἔπωε θύωσιν εἰς τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ, εὗρον εἰς τὴν ἱερὰν ἐλαίαν ποδιαῖον ἢ διποδιαῖον θαλλὸν βλαστῆσαντα ἐν μιᾷ νυκτὶ ἐπὶ τοῦ κεκαυμένου στελέχους!

Μετὰ βαθείας εὐλαθείας ἐδέχθησαν ὅλοι τὸ θαῦμα, καὶ ἅμα διὰ τῶν ἐνδόξων ἐκείνων ἀνδραγαθημάτων ἔσωσαν τῆς Ἑλλάδος τὴν ἐλευθερίαν ἐμνήσθησαν τῆς προστατίδος αὐτῶν θεᾶς καὶ οὐ μόνον τῇ ἀνίγειραν τὸν μεγαλοπρεπῆ Παρθενῶνα, ἀλλ' ἀνωκοδόμησαν ἐν Ὀλυμπιάδι 92 1)2 καὶ 93ῃ τὸ Ἑρεχθεῖον μετὰ λαμπρότητος καὶ εὐπρεπείας ἀπεριγράπτου, τὸν πολυτελεῖ εἰς αὐτὸν ἐφαρμόσαντες Ἴώνιον ρυθμὸν, περιστήσαντες τρεῖς στοάς, ὧν τὴν μίαν ἀντὶ κιόνων στηρίζουσι παρθένοι γλυπταί, τὰ γλαφυρὰ κιονόκρανα εἰς ἐπιγάλκους ἑλικας κάμφαντες, τὸν λίθον εἰς ὁμοιοτήτα λεπτῶν ποικιλαντες ἀνθεμίων,

καὶ πᾶν τὸ οἰκοδόμημα διὰ γραφῆς καὶ γλυφῆς πλουσίως καθω-
ραΐσαντες. Διήρσαν δὲ τὸν ὄλον ναὸν δίγα, τὸ μὲν αὐτοῦ, τὸν
τάφον περιέχον τοῦ Ἐρεχθέως, τῇ Παλλάδι καθιερώσαντες καὶ
τῷ Ποσειδῶνι, τὸ δὲ τὴν ἐλαίαν ἐγκλιετον καὶ τὸ φρέαρ καὶ τὸν
τοῦ Κέκροπος τάφον καὶ τὸ ἀρχαῖον τῆς Ἀθηνᾶς ξόανον, εἰς
τὴν Πάνδροσον ἀναθέντες. Ἀρχιτέκτονες δὲ τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ
ποῦτου ἀριστουργήματος ἦσαν ὁ Ἀρχιλόγος καὶ ὁ Φιλοκλῆς.

Ἄλέξανδρος Ρ. Ραγκαβῆς.

Ο Σ Τ Ρ Α Τ Ο Σ Μ Α Σ

Ποῖς θὰ σὲ τραγουδήσῃ
καὶ ποῖς θὰ σ' ἀνυμνήσῃ,
χρυσή μας λεβεντιά;
ὦ δός μου τὴ φωτιά
τῇ θεία, ποῦ σ' ἀρπάζει,
τὸ πῦρ ποῦ σ' ἀνεβάζει
σὲ δόξας οὐρανοῦς.
Δός μου τοὺς κερανοῦς
ποῦ βρέμουν καὶ σφυρίζουν.
Δός μου τὴν μουσικὴ τῶν
καὶ τὴν ἀναλαμπή τῶν,
ποῦ μέθῃ σὲ ποτίζουν.

Τέτοιο τραγούδι σοῦ ἀνήκει,
ὦ ἥρωική μας λεβεντιά,
πλεγμένο μὲ φωτιά,
μὲ κερανοῦς πλεγμένο,
μ' αἵματα ἐχθρῶν βαμμένο!
Τέτοιο τραγούδι σοῦ ἀνήκει,
μὲ τὴ θριαμβικὴ κραυγὴ
τῶν νικητῶν χρυσοπλεγμένο
καὶ μ' Ἀναστάσεως αὐγὴ

φωτοπεριχυμένο,
 πλεγμένο με τὴ Δόξα,
 πλεγμένο με τὴ Νίκη !

Ὡ τί φωτιά οὐράνια
 φλογίζει τὴν ψυχὴ σου
 καὶ τρέμουν τὰ Μπαλκάνια
 στὴν κεραυνώδη ὀρμὴ σου !
 Εἶν' ἡ φωτιά πού παίρνεις
 ἀπ' τῆς πατρίδος τὸ βωμό.
 Εἶν' ἡ φωτιά πού σπέρνεις
 καὶ στοὺς βαρβάρους φέρνεις
 τρομάρα καὶ χαμό.

Σὺ τὴν Μακεδονία
 λυτρώνεις τὴν ὠραία
 ἀπ' τὴν κατάρατη γενιά.
 Μὲ λυτρωτοῦ ρομφαία,
 μ' ἐκδικητοῦ μανία
 συντρίβεις τὸ φονιά.
 Ὁργὴ κολάσεως εἶν' ἐκεῖνοι,
 ἀλλ' εἶσαι σὺ Θεοῦ ὀργή,
 εἶσαι Θεοῦ δικαιοσύνη.
 Εἶν' ἡ ὀρμὴ σου ὠθηρία
 στὴ ματοκυλισμένη γῆ.
 Εἶν' ἡ ὀργὴ σου τιμωρία
 σὲ τέρατα θεοστυγῆ.

Σ' ἐσένα ἡ δόξα καὶ εὐλογία
 δικαίων καὶ εὐγενῶν ἀγώνων.
 Σ' ἐκείνους μὲν ἡ κακουργία
 μέν' ἡ κατάρα τῶν αἰώνων.
 Στὸ βῆμά σου θὰ ξανανθίσῃ
 τὸ χῶμα τὸ πυρπολημένο

καὶ τὸ χωριὸ τὸ ρημωμένο
ζωὴ καινούργια θὰ στολίση.

Μέσ' ἀπ' τὰ αἵματα π' ἀχνίζουν,
κι ἀπ' τὰ ρημάδια ποὺ καπνίζουν
ἰδοὺ ἀνατέλλ' ἡ λευτεριά
μὲ τὰ οὐράνια της δῶρα,
εἰρήνη καὶ παρηγοριά,
μὲς στὴ βασανισμένη χώρα.
Ἰδοὺ ἀνατέλλ' ἡ λευτεριά !
κι ἔμπρὸς στὸ φωτερό της στέμμα
κι ἔμπρὸς στὸ φλογερό της βιέμμα
φεύγουν τοῦ σκότους τὰ θεριά !

Ἄριστομένης Προβελέγγιος.

Ο ΛΥΣΣΑΣΜΕΝΟΣ

Ὁ λόγος ἦτο περὶ σκύλων.

Τὸ δείπνον εἶχε τελειώσει. Αἱ κυρίαί εἰς τὸν ἐξώστην ἐθιχύμαζον τὰ φλογοφανῆ, νέφη τῆς δόσεως, ἡμεῖς δὲ περὶ τὴν τράπεζαν ἐπίνομεν τὸν καφὲν καπνίζοντες. Ὁ Ἄνδρέας μόνος ὁ ἀνεπιός μου, ὅστις δὲν καπνίζει ἀκόμη ἢ καπνίζει· ἐν τῷ κρυπτῷ, ἔπαιζεν εἰς μίαν γωνίαν μὲ τὸν σκύλον του. Ἄλλ' ἢ θεωροῦντες ἐκδήλωσις τῆς ἀμοιβαίας τῶν δύο τούτων ἀγάπης δὲν συνετέλει· οὔτε πρὸς διασκέδασιν οὔτε πρὸς τὴν καλὴν χώνευσιν ἡμῶν τῶν περὶ τὴν τράπεζαν πρεσβυτέρων. Οὐδεὶς παρεπονεῖτο, διότι ὁ μὲν Ἄνδρέας ἦτο τοῦ οἰκοδεσπότης ὁ μονογενὴς υἱός, ὁ δὲ σκύλος ἦτο ὁ ἀγαπητός τοῦ Ἄνδρέα σύντροφος, δὲν ἐχρειάζετο ὅμως μεγάλη εὐφύτας δόσις διὰ νὰ ἐνοήσῃ τις, ὅτι οἱ πλείστοι ἠθέλομεν εὐχαριστηθῆ ἐπὶ τῇ ἀποπομπῇ τοῦ ζωηροῦ τετραπόδου. Ὁ γαμβρός μου, ὅστις δὲν ἐννοεῖ δυσκόλως, ἔσπευσε νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ τῆς παρουσίας του, πρὸς προφανῆ τοῦ υἱοῦ του δυσαρέσκειν.

Ἐπανελθούσης τῆς ἡσυχίας ἐπανελήφθη ζωηροτέρα περὶ τὴν τράπεζαν ἢ συνομιλία, φυσικῶ δὲ τῷ λόγῳ ἡρχίσασμεν λα-

λοῦντες περὶ τοῦ ἀποπεμφθέντος, περὶ τῶν ποικίλων ἀρετῶν του, περὶ τῆς κατὰγωγῆς του καὶ ἐν γένει περὶ σκύλων. Προκειμένου περὶ σκύλων κατήγγισαμεν ἀπὸ ἐν εἰς ἄλλο εἰς τὸ

κεφάλαιον τῆς λύσεως. Ὁ δὲ Ἀνδρέας, ὅστις ἐφαίνετο πλέον παντὸς ἄλλου ἐνδιαφερόμενος εἰς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο, ἠρώτησε τὸν ἱερέα τοῦ χωρίου μετὰ τοῦ ὁποίου εἶχομεν συνδειπνήσει, ἀν ἦτο συνήθης ἢ λύσσα εἰς τὸ χωρίον.

— Συνήθης ὄχι, ἀλλ' ὄχι καὶ ἄγνωστος, ἀπεκρίθη ὁ Παπα-Σεραφίμ, καὶ μᾶς διηγήθη μετὰ ἄλλων τὰ τῆς ἀσθενείας ἐνὸς καλοῦ σκύλου του, τὸν ὅποιον εἶχεν ἀναγκασθῆ πρό τινων ἐτῶν νὰ φονεύσῃ, ἀφοῦ ἐδεδαϊώθη ὅτι ἀσθενεία του ἦτο ἡ λύσσα.

Τὴν διήγησιν τοῦ ἱερέως διέκοπεν ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ὁ Ἀνδρέας μὲ τὰς ἐρωτήσεις του : Πῶς ἐνόησεν ὁ Παπα-Σεραφίμ ὅτι ὁ σκύλος ἦτο λυσσασμένος, τί τὸν ἔκαμε, ποῦ τὸν ἔδεσε, πῶς τὸν ἐφόνευσεν ; Ὁ ἱερεὺς ἀπεκρίνετο λεπτομερῶς, ἐκ δὲ τῶν ἐρωταποκρίσεων ἐκείνων ὁμολογῶ ὅτι ἔμαθα οὐκ ὀλίγα περὶ λύσεως τὴν ἐσπέραν ἐκείνην.

— Ὅμιλοῦμεν περὶ σκύλων, εἶπεν ὁ γαμβρὸς μου διακόψας τελευταίαν τιὰ τοῦ υἱοῦ του ἐρώτησιν. Ἀλλὰ τί θὰ ἐλεγες, Ἀνδρέα, ἐὰν ἤκουες τὸν Παπα-Σεραφίμ νὰ σοῦ διηγήθῃ ὅτι εἶδε καὶ ἄνθρωπον λυσσασμένον ;

— Ἀνθρωπον λυσσασμένον ! ἀνεφώνησεν ὁ Ἀνδρέας. Ὅλοι δὲ μετ' αὐτοῦ ἤρχισαν ἀπευθύνοντες ἐρωτήσεις πρὸς τὸν ἱερέα. Πῶς, ποῦ, πότε, τί συνέβη, τί ἀπέμεινεν ;

Αἱ δασεῖαι ὀφρῦες τοῦ Παπα-Σεραφίμ εἶχον συσπληνῆ ἄμα ἤκουσε τὰς τελευταίας τοῦ γαμβροῦ μου λέξεις. Δὲν ἀπεκρίθη εἰς οὐδεμίαν τῶν ἀλλεπαλλήλων ἐρωτήσεων μας· ἢ σιωπῆ καὶ ἢ κατῆφειά του ἐμαρτύρουν, ὅτι ἀναμνήσεις θλιβεραὶ ἐπίεζον τὴν καρδίαν του, ὅτι δὲν τῷ ἦτο ἀρεστόν νὰ τὰς ἀναφαίνοι. Ἀλλὰ βλέπων ὅλους ἡμᾶς περιέργους καὶ ἀνυπομόνους νὰ τὸν ἀκούσωμεν ἐνίκησε τὸν δισταγμὸν του, ἀνεκάθισεν ἐπὶ τῆς καθέκλας του, ἐσίκησεν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τὸ καλυμμαύχιόν του, τὸ ἀπέθεσεν ἐπὶ τῆς τραπέζης, ἔτριψε δις ἢ τρίς τὸ μέτωπον μὲ τὴν δεξιὰν παλάμην του καὶ ρίψας τὸ ἥριμον βλέμμα του κατὰ σειρὰν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὄλων ἡμῶν ἤρχισεν ὡς ἔξῃς τὴν διήγησίν του :

— Γνωρίζετε ὅλοι τὰ Παλαιὰ Ἀλώνια ἐδῶ ἔξω πρὸς βορρὰν τοῦ χωρίου. Τὸ νεκροταφεῖόν μας, καθὼς ἐνθυμεῖσθε,

κείται ὀλίγον μακρότερα, πρὸς δυσμάς. Ἀμπέλια δεξιᾷ, τὸ βουνὸν ἀριστερά, καὶ ἀνάμεσα ὁ δρόμος ἀπὸ τῆς Ἀλώνια εἰς τὸ νεκροταφεῖον. Εἰς τὸ μέσον περίπου τοῦ δρόμου, πρὸς τοῦ βουνοῦ τὸ μέρος ἕως παρετηρήσατε ἓν μεγάλον πεῦκον· τὰ γηρασμένα του κλωνάρια σχηματίζουν μικρὰν ὄσιν σκιᾶς ἔταν ὁ ἥλιος φλογίζῃ τὴν ἄξενδρον ἐκείνην ἔκτασιν. Ὅποτεν διαθαίνω ἐκείθεν, ἡ καρδίᾳ μου σφίγγεται· εἰς τὴν θέαν τοῦ πεύκου καὶ ὁ ἦχος του μοῦ φαίνεται ὡσάν νὰ συλλαβίξῃ τὸ ὄνομα τοῦ δυστυχικοῦ Χριστοῦ.

Δεκατρία ἔτη ἐπέρασαν ἔκτοτε. Ἦτο περὶ τὰ μέσα Αὐγούστου. Πρὸ τινων ἡμερῶν εἶχεν ἀκουσθῆ ὅτι ἐφάνη λύκος γύρω τοῦ χωρίου. Ὁ Γερομήτρος, ὁ ὁποῖος εἶχε κτίσει κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος τὴν καλύδην του πλησίον εἰς τὴν Ἀλώνια, διηγεῖτο ὅτι αἱ φωναὶ τοῦ σκύλου του τὸν ἐξύπνησαν μίαν νύκτα, ὅτι ἤνοιξε τὸ παράθυρον καὶ εἶδεν ἕξ ἀπὸ τὸν τοίχον τοῦ αὐλογύρου του ἓνα φοβερὸν λύκον, ὅτι ἤρπασε τὸ ὄπλον του καὶ ἐτουφέκισεν, ἀλλὰ δὲν τὸν ἐπέτυχε, καὶ τὸν εἶδεν εἰς τὸ φῶς τῆς σελήνης ἀποσυρόμενον μετὰ τὴν οὐρὰν χαμηλὰ καὶ μετὰ βήματα ὡσάν μεθυμένου ἀνθρώπου καὶ ὅτι τὸσον ἐτρόμαξεν ὥστε δὲν ἐσκέφθη νὰ γερῆσῃ καὶ πάλιν τὸ μονόκαννον ὄπλον του διὰ νὰ πυροβολήσῃ ἐκ δευτέρου. Καὶ ἀπὸ ποιμένας ἠκούσθησαν ἄλλα παραπλήσια, ὥστε διέτρεχε φήμη εἰς τὸ χωρίον, ὅτι λύκος ἐπικίνδυνος ἦτο πλησίον μας, οἱ δὲ χωρικοὶ τὴν νύκτα ἐκοιμῶντο μετὰ τὸν ἓνα ὀφθαλμὸν ἀνοικτόν, ἔχοντες τὸν νοῦν εἰς τὰ ζῶά των.

Ὁ κίνδυνος ἦτο μεγαλύτερος παρ' ὅσον ἐφαντάζοντο, διότι ὁ ἔχθρὸς δὲν ἦτο λύκος πεινασμένος, ἀλλὰ λυσσασμένη λύκαινα.

Ἐν ἀπόγευμα—ἦτο Δευτέρα—ὁ Χριστὸς ἔδοσε τὰ πρόβατα τοῦ πατρὸς του πλησίον εἰς τὸ πεῦκον, περὶ τοῦ ὁποῖου σὰς ἔλεγα. Ἐκάθητο εἰς τὴν σκιάν καὶ διώρθωνε μίαν παλαιὰν καρδάραν, ὅτε ἔξαφνα βλέπει τὰ πρόβατά του καὶ ἐφευγον καταφοβισμένα, τὸ ἓν ἐπάνω εἰς τὸ ἄλλο. Στρέφει πρὸς τὸ Νεκροταφεῖον καὶ τῆ! νὰ ἴδῃ! Εἰς εἴκοσι βημάτων ἀπόστασιν ἡ λύκαινα ἀγριευμένη, ἐτοίμη εἰς ἐπίθεσιν, ἐδείκνυε τοὺς φοβεροὺς ὀδόντας τῆς. Σηκῶνεται ἄμέσως ὁ Χριστὸς καὶ ἀρπάζει μίαν πέτραν. Ὁ λύκος συνήθως φοβεῖται τὸν ἀνθρώπον καὶ φεύγει. Ἀλλ' ὁ Θεὸς νὰ φυλάγῃ ἀπὸ λυσσασμένον ζῶον!

Ὁ Παπα-Σεραφίμ ἐπήρε μηχανικῶς ἀπὸ τὴν τράπεζαν τὸ καλυμμάχιόν του καὶ τὸ ἔθεσεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του. Μετὰ τινων στιγμῶν σιωπῆν ἐπανάλαβεν :

— Συγχωρήσατέ με, φίλοι μου, νὰ σὰς δώσω μίαν συμβουλήν, τῆς ὁποίας εὐχομαι ποτὲ νὰ μὴ λάβητε ἀνάγκην. Λύκον λυσσασμένον δὲν εἶναι πιθανόν νὰ ἰδῆτε ποτέ. Ἄλλ' ἐάν, ὃ μὴ γένοιτο, τύχη νὰ ὀρμήσῃ ἐπάνω σας σκύλος λυσσασμένος καὶ δὲν κρατῆτε ἢ ἔπλον ἢ ξύλον ἀρκετὰ δυνατὸν διὰ νὰ τοῦ σπάσῃ τὸ καύκαλον, προσέχετε πρὸ παντὸς ἄλλου νὰ προφυλάττητε τὰς χεῖράς σας. Ἄν ζητήσῃτε μὲ τὰς χεῖρας νὰ παλαίσῃτε πρὸς τὸ ζῶον, θὰ σὰς τῆς ἀγκάσῃ. Σεῖς οἱ φραγκαφορεμένοι ἔχετε τὸ καπέλον, ἐγὼ τὸ καλυμμάχιόν μου, ὃ φουσανελάς τὸ φέσι του. Ὅποσδήποτε ἔχετε τὸν νοῦν σας πῶς νὰ ὑπερασπισθῆτε τὰς γυμνάς χεῖράς σας μεταχειριζόμενοι τὸ προφύλαγμα των ὡς ἀσπίδα κατὰ τοῦ ζῴου.

Ὁ Χρῆστος δὲν ἦτο οὔτε εἰς θέσιν οὔτε εἰς καιρὸν νὰ προφυλαχθῇ. Ἄντι νὰ στρέψῃ τὰ νοῦτα ἢ λύκων καὶ νὰ φύγῃ ἐξεναντίας ἅμα εἶδε τὸν νέον ἐγειρόμενον χύνεται ἐπάνω του, καὶ πρὶν κἂν προφθάσῃ ὁ Χρῆστος νὰ ρίψῃ τὴν πέτραν, οἱ ἐμπρόσθιοι πόδες τοῦ θηρίου ἐσφιγγον τὸ δεξιὸν πλευρὸν του καὶ οἱ ὀδόντες του ἐξέσχιζον τὸ στήθος του.

Ἡ πέτρα ἔπεσεν ἀπὸ τὰ δάκτυλά του, ἀλλ' ἔμειναν καὶ αἱ δύο του χεῖρες ἐλεύθεραι.

Ὁ Χρῆστος ἦτο ὁ ὑψηλότερος νέος τοῦ χωρίου μας, εὐρωστος καὶ γενναῖος, σωστὸν παλικᾶρι. Ἄλλ' ὁ κίνδυνος κάμνει καὶ τὸν δεξιὸν γενναῖον. Κατεβάζει διὰ μιᾶς τὸν δεξιὸν του βραχίονα καὶ σφιγγει κάτω ἀπὸ τὴν μασχάλην τὸν λαιμὸν τῆς λυκαίνης, ἀρπάζει μὲ τὴν ἀριστερὰν τὴν κεφαλὴν τῆς καὶ προσπαθεῖ νὰ τὴν πνίξῃ. Τότε ἤρχισε πάλι φοβερά. Οἱ δυναχεῖς καὶ οἱ ὀδόντες τοῦ λυσσασμένου θηρίου κατεξέσχιζαν ὅλον τὸ δεξιὸν πλευρὸν τοῦ δυστυχοῦς νέου. Δὲν ἠδύνατο νὰ μεταχειρισθῇ τὴν μάχαιράν του, διότι διὰ νὰ τὴν ἐκβάλῃ ἀπὸ τὴν ζώνην του ἔπρεπε νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν κεφαλὴν τῆς λυκαίνης, τὴν ὁποίαν ἐκράτει πάντοτε μὲ τὴν ἀριστερὰν χεῖρά του. Δὲν ἠδύνατο νὰ κινήσῃ τὴν δεξιὴν καὶ νὰ

χαλαρώσει τὴν λωρίδα, ὅπου ἔμενε σφιγμένος ὁ λαίμηρος τοῦ ζώου. Νὰ φωνάξῃ δὲν ἐτόλμα. Ἀλίμονον εἰς ὅποιον παλαιῆ ἐὰν ἀρχίσῃ νὰ ἐξοδεύῃ τὰς δυνάμεις τοῦ φωνάζων. Ἐπὶ τέλους πίπτουν κατὰ γῆς καὶ οἱ δύο, χωρὶς νὰ διασπασθῇ ὁ φρικτὸς ἐκείνος ἐναγκλισμὸς. Ὁ Χρῆστος ἀπ' ἐπάνω, ἢ λύκαινα ἀπὸ κάτω ἄλλ' ἢ κεφαλὴ τῆς, ἀπλάκωτος ἄντικρι τοῦ στήθους τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὅποιον κατεσπάρασσε πάντοτε, ἀγωνιζομένη, ν' ἀπαλλαγῇ.

Ὁ Χρῆστος ἠσθάνετο τῆς δυνάμεις τοῦ ἐκλειπούσας καὶ ἤρχιζε ν' ἀπελπίζεται, ὅτε ἕξαφνα ἀκούει μακρόθεν μίαν φωνήν, τὴν φωνὴν τοῦ Γερομήτρου.

— Βάστα, Χρῆστε, ἔφθασα !

Τὰ πρόβατα τοῦ Χριστοῦ φεύγοντα εἶχον φθάσει μέχρι τῆς καλύβης τοῦ Γερομήτρου. Ἐκπλαγεὶς εἰς τὴν θέσιν των ὁ γέρον ἤνοιξε τὴν θύραν του καὶ εἶδε μακρόθεν τὸν Χρῆστον παλαιόντα μὲ τὸ θηρίον. Ἀρπάζει ἀμέσως τὸ ἔπλον του ἀπὸ τὸν τοῖχον καὶ πρέχει δρομαλὸς ὅσον τὸ ἐσυγχώρουν οἱ γεροντικοὶ πόδες του.

Ὅτε ἐπὶ τέλους ἔφθασεν ὑπὸ τὸ πεύκον καὶ ἐστάθη ἄνω τοῦ συμπλέγματος ἐκείνου, εὐρέθη εἰς ἀμηχανίαν. Πῶς νὰ πυροβολήσῃ τὸ ζῶον χωρὶς νὰ βλάψῃ τὸν ἄνθρωπον ; Ὁ Χρῆστος νέας λαβῶν δυνάμεις, ὡς ἐκ τῆς ἐπικουρίας ἤτις τῷ παρουσιάσθη σφίγγει τὴν κεφαλὴν τῆς λύκαινης, τὴν κρατεῖ ὅσον ἡδύνατο μακρὰν τοῦ στήθους του καὶ φωνάζει : Φωτιά ! Ὁ γέρον χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸν στηρίζει τὴν κἀναν εἰς τὸ αὐτίον τοῦ ζώου καὶ πυροβολεῖ. Ἡ λύκαινα ἔμεινεν εἰς τὸν τόπον.

Ὁ Παπα-Σεραφίμ ἐσιώπησεν ἐπ' ὀλίγον. Οὐδεὶς ἡμῶν διετάραξε τὴν σιωπὴν του. Ἐδιδέπομεν ὅτι εἶχε καὶ ἄλλα νὰ μᾶς εἰπῇ καὶ ἐπεριμένομεν.

Ὁ ἤλιος ἐν τούτοις εἶχε δώσει· ἐντὸς τοῦ θαλάμου αἱ γωνίαι ἤρχισαν νὰ μαυρίζωσιν, αἱ κυρία ἔμενον εἰσέτι εἰς τὸν ἐξώστην καὶ ἠκούαμεν τὰς ζωηρὰς ὀμιλίαις καὶ τὸν εὐθυμον γέλωτά των.

— Ἡξεύρετε, φίλοι μου, ἐξηκολούθησεν ὁ ἱερεὺς, τί ἐσκεπτόμην τώρα καὶ τί συχιάκις σκέπτομαι ; Ἐσκεπτόμην πόσον ἢ ἀμάθεια μᾶς ζημιώνει, πόσα δεινὰ ἠθέλομεν ἀποφεύγει ἢ μετριάζει, ἐὰν ἐγνωρίζαμεν πλείοτερα πράγματα. Ἀλλὰ ποῖος νὰ μᾶς τὰ

διδάξη ; Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι καλύτερεύομεν βαθμηδὸν καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἀλλ' εἴμεθα ἀκόμη πολὺ ὀπίσω. Ἦξεύετε ὅτι εἰς ἔλα ἐδῶ τὰ χωρία τῆς περιφέρειας μας οὔτε ἰατρὸς ὑπάρχει οὔτε φαρμακεῖον. Δὲν γνωρίζω ἂν ἐτυπώθη ποτὲ εἰς Ἀθήνας, ὡς ἐδῶ ἕμεις δὲν ἔφθασε ποτὲ οὔτε βιβλίον οὔτε φυλλάδιον μὲ ὀδηγίαν περὶ τοῦ πῶς ν' ἀποφεύγωμεν ἢ νὰ θεραπεύωμεν τὰς κοινοτέρως νόσους, δὲν λέγω τὴν λύσσαν, ἀλλὰ τὰς ἀσθενείας αἱ ὅποιαι θερίζουν ἀδίκως τὰ τέκνα μας ! Θὰ γίνουσι ἔλα μὲ τὸν καιρὸν.

Ὅτε ἐπέστρεψεν εἰς τὸ χωρίον ὁ Χρῖστος στηριζόμενος εἰς τὸν ὄμον τοῦ Γερομήτρου, αἱματωμένος, πληγωμένος, μὲ τὰ φορέματα σχισμένα, τὸ χωρίον ὀλόκληρον κατεταράχθη. Τὸ ἔμαθα ἀμέσως καὶ ἔτρεξα νὰ τὸν ἴδω. Ἐξῆ εἰς τοῦ πατρὸς του, εἰς ἐκείνην τὴν δίπατον οἰκίαν παρέκει ἀπὸ τὸ καφενεῖον, εἰς τὸν δρόμον τῆς ἐκκλησίας. Κάτω ἀποθήκη καὶ ἐλαιοτριβεῖα, ἐπάνω δύο μικρὰ δωμάτια, ἡ δὲ εἰσοδὸς τῶν ἀπὸ μίαν ἐξωτερικὴν κλίμακα εἰς τὸ πρόσωπον τῆς οἰκίας, ἐπὶ τοῦ δρόμου.

— Ἐκεῖ ἔπου κατοικεῖ τώρα ὁ δημοδιδάσκαλος ; ἠρώτησάν ὁ Ἀνδρέας.

— Ἐκεῖ. Ὅτε ἀνέβην, μόλις καὶ μετὰ βίας κατώρθωσα νὰ φθάσω μέχρι τοῦ Χρῖστου. Αἱ γειτόνισαι εἶχον πλημμυρήσει καὶ τὰ δύο δωμάτια καὶ περιεκύκλωναν τὸν νέον, συμπαθεῖς ἀλλ' ἄχρηστοι, ἀντὶ βοήθειας φέρουσαι σύγχυσιν. Ἡ πρώτη ἀνάγκη δὲν ἦτο νὰ πλυθῶσι τὰ αἵματα ἢ νὰ διορθωθῶσι τὰ φορέματα τοῦ Χρῖστου, ἀλλὰ νὰ καυτηριασθῶσιν αἱ πληγαὶ του. Οὐδεὶς ἕμως ἐκεῖ ἐσκέπτετο περὶ τούτου. Ἡ σκέψις καὶ ἡ συλλογὴ ἦτο πῶς νὰ προμηθευθῶσι λυσσόχορτον.

Τί δὲν εἶπα διὰ νὰ τοὺς πείσω νὰ τὸν στείλωσιν ἀμέσως εἰς Ἀθήνας, εἰς τὸ νοσοκομεῖον ! Δὲν ἤθελάν νὰ τὸ ἀκούσωσι. Λυσσόχορτον καὶ πάλιν λυσσόχορτον. Αὐτὸ ἦτο ἡ ἐπιθυμητὴ πανάκεια, ἀλλὰ κανεὶς εἰς τὸ χωρίον δὲν εἶχε λυσσόχορτον.

— Τί χόρτον εἶναι τοῦτο ; ἠρώτησα διακόψας τὸν ἱερέα.

Οἱ ὀφθαλμοὶ ἔλων τῶν περὶ τὴν τράπεζαν ἐστράφησαν διὰ μᾶς πρὸς ἐμὲ καὶ ἠσθάνθησαν ὅτι ἠρρυθρίασα ὑπὸ τὰ βλέμματά των. Εἶδα ὅτι ἡ διακοπή μου δυσηρέστησε τὸ ἀκροατήριον καὶ μετε-

νόησα διὰ τὴν ἄκαιρον ἐρώτησίν μου. Δὲν ἦτο κατάλληλος ἡ στιγμὴ διὰ βροτανικὰς ἐρεῦνας, ἀλλ' ἀργὰ τὸ ἐνόησα.

— Δὲν ἤξεύρω πῶς νὰ τὸ περιγράψω, διότι δὲν τὸ γνωρίζω, μοὶ ἀπεκρίθη ὁ ἱερεὺς. Ὑποθέτω ὅτι βλασταίνει εἰς Σαλαμίνα. Εἶναι μυστικὸν καὶ εἰσόδημα τῶν καλογῆρων τῆς Φανερωμένης.

Δὲν ἐξήγησα πλειοτέρας διασαφήσεις, ἀλλ' ἔκυψα σιωπηλῶς τὴν κεφαλὴν. Ὁ Παπα-Σαραφὶμ ἐνόησε τὴν στενοχωρίαν μου καὶ ἐξηκολούθησεν ὡς ἑξῆς :

— Ἐπὶ τέλους καὶ μετὰ πολλὰ ἔπεισα καὶ τὸν Χρῆστον καὶ τοὺς—ἢ μᾶλλον τὰς—περὶ αὐτόν, καὶ ἀπεφασίσθη νὰ ὑπάγῃ εἰς Ἀθήνας. Ἡθελε ν' ἀναχωρήσῃ τὴν ἐπαύριον. Ἐπέμεινα καὶ ἐπὶ τέλους κατώρθωσα νὰ φύγῃ ἀμέσως, ὑποσχεθεὶς νὰ τὸν συνοδεύσω. Ἀνέβημεν εἰς τὰ ζῶα μας καὶ ἐξεκινήσαμεν. Αἱ γειτόνισσαι μᾶς ἔδιδαν εὐχὰς ἐν ἀφθονίᾳ, χωρὶς ἡμῶς νὰ φαίνονται πεπεισμένοι ὅτι τὸ νοσοκομεῖον θ' ἀντικαταστήσῃ τοῦ λυσσοχώρτου τὴν ἔλλειψιν. Ἐφθάσαμεν εἰς Ἀθήνας πολὺ ἀργά· ἀφῆκα τὸν Χρῆστον εἰς τὸ νοσοκομεῖον καὶ ἐπέστρεψα νύκτα βαθεῖαν εἰς τὸ καλλίον μου.

Ταῦτα συνέδησαν, καθὼς σὰς εἶπον, τὴν Δευτέραν. Τὴν Πέμπτην ὁ Χρῆστος ἐπέστρεψεν. Ὑπέφερεν ἀκόμη ἀπὸ τῆς καυτηριάσεως τοὺς πόνους, ἀλλὰ κατὰ τὰ ἄλλα ἐφαίνετο καλῶς ἔχων. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας αἱ πληγαὶ τοῦ σὺλώθησαν ἐντελῶς. Ἀλλ' οἱ χωρικοὶ δὲν εἶχον ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν θεραπείαν τοῦ νοσοκομείου. Ἡ ὑπόψια τῶν δὲν προήρχετο ἐκ τοῦ ὅτι ἐδράδουν ἢ καυτηρίασις, ἀλλ' ἐκ τοῦ ὅτι ἔλειψε τὸ λυσσοχώρτον. Πῶς ἦτο δυνατόν νὰ προληφθῇ ἡ λύσσα χωρὶς λυσσοχώρτον; Ὅπου λοιπὸν ἐφαίνετο ὁ Χρῆστος ἐξεδηλοῦτο γύρω του μυστηριώδης φόβος.

Αἱ μητέρες ἐφρόντιζον ἀμέσως νὰ συμμαζεύσῃσι τὰ τέκνα των διὰ νὰ μὴ εὐρίσκωνται πλησίον του. Οἱ ἄνδρες ἐφέροντο περιποιητικῶς ὡς ἂν νὰ ἐπροφυλάττοντο μὴ τυχὸν λάθῃ ἀφορμὴν νὰ θυμώσῃ· ἐν ἐνὶ λόγῳ τὸ χωρίον ὅλον ἦτο εἰς προσοχὴν. Συνμερίζετο ἄραγε καὶ αὐτὸς τοὺς φόβους τῶν συγχωρικῶν του περὶ τῆς θεραπείας του; Ἡ συστολὴ μὲ τὴν ὁποίαν μοὶ ἀπεκρίνετο ὅποτεν συνέβαινε νὰ τὸν συναντήσω, τὸ λοξὸν βλέμμα μὲ τὸ ὅποιον ἐκοίταζε τοὺς διαβαίνοντας ἐνῶ συνομιλοῦν μετ' αὐτοῦ,

ταῦτα καὶ ἄλλα μοὶ ἐφαίνοντο σημεῖα μαρτυροῦντα ὅτι ὁ δυστυχῆς εἶχε τὰς ὑποψίας του. Τὸν ἐλυποῦμην κατάκαρδα. Φαντασθῆτε, φίλοι μου, ὅποια βράσανος, ὅποια ἀγωνία νὰ φοβῆται τις ὅτι κρύπτει ἐντὸς αὐτοῦ τοιαύτην ἀσθένειαν καὶ νὰ περιμένῃ ἀπὸ ἡμέραν εἰς ἡμέραν τὴν ἐκρήξιν τῆς!

—Τὸ χειρότερον εἶναι, ὑπέλαθεν ὁ γαμβρὸς μου, ὅτι ὁ τοιοῦτος φόβος ὑποτρέφει τὴν ἀσθένειαν. Ἀνεγίνωσκα ἐσχάτως τοιοῦτόν τι εἰς ἓν ἐπιστημονικὸν περιοδικόν. Ὁ φόβος ὅστις κατακυριεύει πολλοὺς ὅταν τοὺς δαγκάτῃ σκύλος, φόβος τὸν ὅποιον κρύπτουσιν, εἴτε ἀπὸ ἐντροπῆν εἴτε διὰ νὰ μὴ τὸν μεταδώσωσιν εἰς τοὺς συγγενεῖς των, ἀποτελεῖ αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ἀσθένειαν. Ἡ δὲ τοιαύτη παθολογικὴ κατάστασις ἐπιδαρύνει τὰς συνεπεῖς τῆς πληγῆς καὶ τῆς καυτηριάσεως. Ταῦτα καὶ μόνα δύνανται νὰ προξενήσωσι τέτανον. Ἡ δὲ ὑδροφοβία καὶ ὁ τέτανος ὁμοιάζουσιν εἰς πολλὰ. Αὐτὰ λέγουν οἱ ἰατροί. Πρὸς τί ὅμως μᾶς τὰ λέγουν ἐνῶσω δὲν μᾶς διδάσκουν καὶ τὸ μυστικὸν πῶς νὰ κυριεύωμεν καὶ νὰ ἐκρηξώμεν τοὺς μυστικοὺς φόβους μας; Ἐδῶ τοὺς θέλω. Ἀλλὰ μὲ συγχωρεῖτε, πάτερ, σὰς διέκοψα.

—Χωρὶς ν' ἀναγνώσω τι περὶ τούτου, μοῦ ἤρχοντο ὑποψίασι τοιαῦται, ἐπανέλαθεν ὁ ἱερεὺς. Ἐντούτοις αἱ ἐβδομάδες παρήρχοντο καὶ ἤρχιζαν οἱ χωρικοὶ νὰ λησιμονῶσι τὴν ἱστορίαν αὐτὴν, ἢ τοῦλάχιστον νὰ μὴ ὁμιλῶσι περὶ αὐτῆς, ὅτε ἕξαφνα περὶ τὰ τέλη τοῦ Σεπτεμβρίου ἔρχεται μίαν αὐγὴν ὁ πατήρ τοῦ Χριστοῦ καὶ μοῦ λέγει ὅτι ὁ υἱὸς του δὲν εἶναι καλὰ. Τί ἔχει; Δὲν ἤξεύρω. Ἐχει θέρμην; Δὲν ἔχει ὄραξιν. Ἐπὶ γὰρ ἀμέσως νὰ τὸν ἴδω. Τὸν ἤυρα ἐξαπλωμένον κατὰ γῆς εἰς τὴν κάπαν του ἐπάνω. Ἦτο ἤσυχος, ἀλλ' ὠχρὸς καὶ φοβισμένος. Μοῦ εἶπεν ὅτι δὲν ἔμπορεῖ νὰ πάρῃ τὴν ἀναπνοὴν του, ὅτι τοῦ ἔρχεται κάποτε ὡσάν πνιξιμὸν εἰς τὸν λαϊμόν, ὅτι στενοχωρεῖται ὑπερβολικά. Τῷ ἔδωκα ὀλίγον γάλα καὶ τὸν παρεκίνησα νὰ τὸ πῇ. Ἀνεσηκώθη, ἐπῆρε τὸ ἀγγεῖον ἀπὸ τὰς χειρὰς μου καὶ ἤτοιμάσθη νὰ τὸ γευθῇ. Ἀλλ' ἄμα τὸ ἐπλησίασεν εἰς τὰ χεῖλη του κατελείφθη ὑπὸ ρίγους καὶ ἀηδίας. Μόλις ἐπρόφθασα νὰ πάρω ὀπίσω τὸ ἀγγεῖον. Τὸν κατέλαθον σπασμοὶ φεβεροί. Ἐνόμιζα ὅτι τελειώνει. Μετ' ὀλίγον συνηλθεν.

— "Αχ, μοῦ εἶπαν, ὁ γέρονς μοῦ τὰ πταίει. Ἄν ἐφρόντιζε νὰ μοῦ φέρῃ τὸ λυσσόχορτον, δὲν θ' ἀπέθνησκα λυσσασμένος!

Ἐπροσπάθησα νὰ τὸν πείσω ὅτι ἡ ἀσθένειά του ἦτο ἀπλή τοῦ στομάχου ταραχή, τῷ εἶπα ὅσα ἰδυνάμην χωρὶς δυστυχῶς νὰ τὰ πιστεύω καὶ τὸν ἀφήκα ὑποσχεθεὶς νὰ τὸν ἐπισκεφθῶ πάλιν τὸ ἑσπέρας, διότι εἶχα τὴν ἡμέραν ἐκείνην νὰ τελέσω γάμον εἰς τὸ πλέον ἀπόκεντρον χωρίον τῆς περιφερείας. Τοιαύτη ἡ ζωὴ τοῦ ἱερέως. Ἀπὸ τὴν λύπην εἰς τὴν χαράν, ἀπὸ τὰ στεφανώματα εἰς τὴν κηδείαν. Ἄς εἶναι!

Τὸ ἑσπέρας πρὶν εἶτι εἰσέλθω εἰς τὸ χωρίον ἔμαθα ὅτι ὁ Χρῆστος ἦτο μκνιώδης. Ὁ πατήρ του μ' ἐπερίμενον εἰς τὸ καλλίον μου. Ἦθελε τὴν βοήθειάν μου διὰ νὰ μεταφέρωμεν τὸν πάσχοντα εἰς ἄλλο οἶκημα ἰσόγειον. Τὸ ἀπήτουν οἱ γείτονες. Ἐφοβοῦντο μὴ ἐξέλθῃ εἰς τοὺς δρόμους καὶ ἀρχίσῃ νὰ σαγκάνῃ δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Εἰς τὸ ἀνώγειον ἔπου εὑρίσκετο δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐμποδισθῇ, ἐὰν ἤθελε νὰ ἐξέλθῃ. Ἠδύνατο νὰ πιθῆσῃ ἀπὸ τὰ παράθυρα. Τὸν ἤθελαν εἰς τὸ ἰσόγειον διὰ νὰ τὸν φρουρήσωσιν εὐκολώτερον. Οἱ χωρικοὶ ἦσαν φοβισμένοι, ὁ δὲ φόβος εἶναι ἄγριος καὶ σκληρὸς καὶ ἐνόησα ὅτι, ἐὰν ὁ δυστυχὴς Χρῆστος ἐγίνετο ἀπειλητικὸς καὶ ἐπικίνδυνος, θὰ ἐτουφεκίζετο.

Χωρὶς νὰ χάσω καιρὸν μετέδην εἰς τὸ ἀνώγειον. Εὐτυχῶς τῷρα τὸν ἀσθενῆ εἰς περίοδον ἡσυχίας. Ἐκάθητο κατὰ γῆς μὲ τὸς ἀγκῶνας ἐπὶ τῶν γονάτων καὶ τὴν κεφαλὴν ἐντὸς τῶν χειρῶν του. Τὰ ὀλίγα ἐπιπλα τοῦ δωματίου ἦσαν ἄνω κάτω, καὶ σπαρμένα ἐδῶ κι ἐκεῖ τρῖμματα πηλίνων ἀγγείων. Σὰς ἐξομολογοῦμαι ὅτι τὴν στιγμὴν ἐκείνην μὲ κατέλαβεν αἰσθημα φόβος. Ἐσκέφθην ὅτι ἦτο ἀνοησία μου νὰ ὑπάγω μόνος ἐκεῖ. Ἀλλὰ δὲν ἰδυνάμην πλέον καὶ ἂν τὸ ἤθελα, νὰ ὀπισθοχωρήσω. Ἐπλησίασα, ἔθεσα τὴν χεῖρά μου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του καὶ εἶπα μίαν εὐχὴν μεγαλοφώνως.

"Ὅτε ἐτελείωσα, ἔκαμε τὸν σταυρὸν του καὶ μοῦ ἐφίλησε τὴν χεῖρα.

— Δὲν εἶσαι καλὰ ἐδῶ, Χρῆστε μου. τῷ εἶπα. Ἔλα νὰ ὑπάγωμεν εἰς τοῦ θείου σου. Δὲν κατοικεῖ κανεὶς ἐκεῖ καὶ θὰ εἶσαι καλύτερα καὶ ἡσυχώτερος. Ἀκολούθει μοι!

Ἠγέρθη ἐν σιωπῇ.

— Δὲν θέλω νὰ μὲ ἴδῃ κανεὶς, εἶπεν ἡσύχως. Εἰπέ τους ὅλους νὰ φύγουν ἀπὸ τὸν δρόμον μας.

Ἦνοιξε τὴν θύραν καὶ μοιλονότι δὲν ἦτο κανεὶς ἔξω ἐκεῖ ἐφώναζε δυνατὰ : Φύγετε ὅλοι, πηγαίνετε εἰς τὰ σπίτια σας.

— Δὲν ἔμεινε κανεὶς ἔξω, Χρίστε. Πηγαίνομεν.

— Δὲν ἔμπορῶ νὰ βλέπω τὸ φῶς, πάτερ· μὲ πειράζει.

Ὁ ἥλιος ἐπλησίαζεν εἰς τὴν δύσιν του καὶ αἱ τελευταῖαι ἀκτινὲς του ἐχόνοντο διὰ τῆς ἀνοικτῆς θύρας ἐντὸς τοῦ πενιχοῦ δωματίου. Ἐπῆραν ὁ Χρῖστος τὴν κάπαν του, τὴν ἔθεσεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του, τὴν ἐχαμήλωσεν ἐπὶ τοῦ προσώπου του καὶ μοὶ ἔτεινε τὴν χεῖρα. Ἐγὼ ἔμπρός, ἐκαίνοσ κατόπιν, μετέδθημεν ἀπὸ τὸ ἐν σῆκημα εἰς τὸ ἄλλο. Ἐκεῖ ἔμεινα ἀρκετὴν ὥραν πλησίον του, ἐπροσπάθησα ὅπως ἡδυνάμην νὰ τὸν παρηγορήσω καὶ ἀνεχώρησα ἀφοῦ ἐνύκτωσεν. Ὅτε ἦνοιξα τὴν θύραν διὰ νὰ ἐξέλθω, μοὶ ἐφάνη ὅτι εἶδα εἰς τὸ σκότος ἀνθρώπους ὀπλισμένους. Ἐκλείσασα τὴν θύραν. Ἡ κλειὶς ἦτο ἔξωθεν. Τὴν ἐκλείδωσα καὶ ἐπροχώρησα.

Οἱ χωρικοὶ μὲ περιεκύκλωσαν ἀμέσως ἐρωτῶντες περὶ τοῦ ἀσθενοῦς. Τοῖς εἶπον ὅτι ἀποθνήσκει καὶ τοὺς παρεκάλεσα ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ τοῦ Ἐλέους νὰ τὸν ἀφήσωσι· ν' ἀποθάνῃ ἐν εἰρήνῃ. Οἱ δυστυχεῖς δὲν ἦσαν ἀναίσθητοι. Ἐλυποῦντο ἐξ ὅλης καρδίας τὸν φίλον, τὸν σύντροφόν των. Ἀλλὰ τὸ αἰσθημα τῆς αὐτοσυνηρήσεως εἶναι ἀνώτερον τοῦ ἐλέους, ὁ δὲ φόδος ἐξεγείρει εἰς τοῦ ἀμαθοῦς τὴν καρδίαν τοῦ θηρίου τῆς ὁρμάς. . .

Ἐκεῖ μᾶς διέκοψαν αἱ Κυρίαί. Ἡ ἐσπερινὴ δρόσος τῆς ἐδίωξεν ἀπὸ τὸν ἐξώστην.

— Ἀκόμη εἰς τὰ σκοτεινὰ κάθησθε, ἀνέκραξεν ἡ ἀδελφὴ μου. Ὁ Παπα-Σεραφὶμ θὰ σας λέγῃ κανὲν νόστιμον παραμῦθι. Δὲν μᾶς τὸ λέγετε καὶ ἡμᾶς, νὰ διασκεδάσωμεν :

Καὶ διέταξε τὴν ὑπηρέτριαν νὰ φέρῃ φῶτα.

— Τί ἀπέγινεν ὁ Χρῖστος ; ἠρώτησε σιγά ὁ Ἄνδρας.

Ὁ ἱερεὺς ἐκλείσσε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἐκίνησεν ὀριζοντίως τὴν χεῖρα.

Δὲν ἐνόησα, καὶ οὔτε ἠθέλησα πλέον νὰ ἐξετάσω. τί ἐσήμαινεν ἡ χειρονομία ἐκείνη. Ἀπέθανε ; τὸν ἐφόνευσαν ; . . .

Ἡ ὑπηρέτρια εἰσῆλθε μὲ τὰ κηρία ἀνημιμένα καὶ ἠλλάξαμεν ὀμίλιαν.

Δημήτριος Βικέλας.

ΑΓΙ ΔΥΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΙ

(Ἀποσπάσματα)

ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ (1453).

Ἄκόμα ἢ Ἄγια Σοφιά δὲν τούρκεψεν, ἀκόμα
ἀκόμα ἔχει μέσα της τὸ Αἶμα καὶ τὸ Σῶμα,
σταυρὸ στὸ ἓνα χέρι της καὶ στ' ἄλλο της κοντάρι,
καὶ ἀκόμα δὲν τὴν πάτησε Σαρακινὸ ποδάρι.
Καθὼς ὁ ἥλιος, στὰ βουνὰ ὀπότεν βασιλεύει,
τὸ φωτοβόλο πρόσωπο μὲ σπλάγχθος πίσω νεύει,
καὶ λίγο φῶς παρηγοριὰ πριχοῦ νὰ δύση γίνει,
ἔτσι καὶ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἀκόμα δὲν ἀφήνει
τὴν ἀκριβὴ τοῦ Ἐκκλησιᾶ, καὶ ἀκόμα τὴ ζεσταίνει,
ὡσάν ψυχὴ ποῦ σ' ἄρρωστο κορμὶ ἀκόμα μένει.

Ἄχ, τί γλυκὰ καὶ λυπηρὰ οἱ θόλοι της ἠχοῦνε!
θαρρεῖς πὼς ψέλνουν ἄνθρωποι ὁποῦ ψυχομαχοῦνε,
καὶ ἡ Ἐκκλησιᾶ νεκρώσιμο πὼς ψέλνει στὴν Πατριίδα.
Κι εἶναι ὁ ἦχος δάκρυα, ἀπελπισιὰ μ' ἐλπίδα,
πικρὸς ἀποχαιρετισμὸς μ' ἀντάμωση κρυμμένη,
θανάτου πίκρα μὲ χαρὰ κρυφὴ καὶ μακροσμένη . . .
Αὐτ' εἶναι ἡ Ἄγια Σοφιά ; . . . Αὐτὴ, ποῦ σὰν ἐγένη,
χαμήλωσαν οἱ οὐρανοὶ γιὰ νὰ τὴν δοῦν καὶ ἐκεῖνοι ;

Ποῦ εἶναι, ποῦ ἡ δόξα της, τὰ πλοῦτη της, τὰ κάλλη ;
 Πῶς ἐγυμνώθ' ἢ Ἐκκλησιά τοῦ Γένους ἡ μεγάλη ; ...
 Δέν τὴν ἐγύμνωσαν ἐχθροί· μονάχη στὴν Πατρίδα
 τὰ χάρισε, καὶ τᾶκανε σπαιθιά, κοντάρι', ἀσπίδα.
 Θέλει κι αὐτὴ τὸν πόλεμο· γι' αὐτὸ ἐγυμνώθη ὅλη.
 Πόσο γλυκὰ π' ἀντιλαλοῦν οἱ ἄγιοι της θόλοι !
 Πῶς ὁ ψαλμὸς λυπητερὰ ἐπάνω ἀνεβαίνει
 καὶ τρῶζουν τὰ Εἰκονίσματα κι ἡ Παναγιά χλομαίνει !
 Κλαίνει γυναῖκες καὶ παιδιά· τὰ βρέφη ξεφωνίζουν
 κι οἱ ἄνδρες εἰς τὰ μάρμαρα θλιμμένοι γονατίζουν.
 Εἰς τὸν Πατρίκιο κοντὰ ὁ φωμοζήτης στέκει.
 καὶ εἰς τὸ πλάγι τοῦ φτωχοῦ ὁ πλούσιος παρέκει.
 Ἄχ, ἡ μεγάλη συμφορὰ ξεχνᾷ τὰ μεγαλεῖα
 κι εἴμεθα μόνο ἀδελφοὶ στὴν ἄκρα δυστυχία !

Ἄργα ἄργα τῆς Ἐκκλησίας ἀκούει ἡ καμπάνα
 καὶ τὰ παιδιά της προσκαλεῖ ἡ πικραμμένη μάνα.
 Κάθε φορὰ π' ἀκούεται ἡ θλιβερὴ φωνὴ της,
 θαρρεῖς πὼς εἶν' ἡ ὕστερη κι ἐβγήκεν ἡ ψυχὴ της !
 Τὴν ὕστερὴ της λειτουργιὰ ἡ Ἐκκλησία δίνει
 καὶ εἶναι Δεῖπνος Μυστικὸς ἡ λειτουργιὰ ἐκείνη !
 Πότε, Θεέ μου, θ' ἀκουσθῇ κι Ἀνάσταση ἐκεῖ πέρα ;
 Εἶναι μακριά, πολὺ μακριὰ ἀκόμ' ἐκεῖν' ἡ μέρα ; ...
 Χιλιάδες χεῖλ' ἡ δέησις ἀνοιγοκλεῖ· χιλιάδες
 φιλοῦν τὰ Εἰκονίσματα κι ἀνάβουνε λαμπάδες !
 Παρακαλοῦνε τὸ Θεὸ τὰ πικραμμένα χεῖλη
 κανέν' ἀπ' τοὺς ἀγγέλους του σωτῆρα νὰ τοὺς στείλῃ.

Γιατί, γιατί τὸ μὴ μεριὰ κάθε ματιὰ γυρίζει ;
 Γιατί τὸ πλῆθος ἔξαφνα μεμιάς παραμερίζει
 μ' ἀγάπη καὶ μὲ σεβασμὸ ; Ποιὸς εἶναι ; ποιὸς προβαίνει ;
 « Ὁ Αὐτοκράτωρ ! » κράζουνε, κι ὁ Κογσταντίνος μπαίνει.
 Ἄχ, τί χλομός· τί σκυθρωπός· βασιλικά ντυμένος,
 μὰ μὲ φτωγὴ καὶ ταπεινὴ γλαμύδα σκεπασμένος !
 Ἐντύθη ἔτσι ταπεινά γιατί· εἶναι μαύρη ὥρα,

καὶ ἦλθε νὰ προσευχηθῆ γιὰ τὴν πατρίδα τώρα.
 Ἕνα μονάχα στολισμὸ δὲ βγάζει—τὸ σπαθὶ του·
 μαζί μ' αὐτὸ γεννήθηκε καὶ θὰ χαθῆ μαζί του.
 Στὰ πέδιλά του φαίνονται ἀπάνω κεντημένοι
 οἱ δυὸ δικέφαλοι αἰτοὶ μὲ φτέρυγ' ἀνοιγμένη·
 ἐκεῖνοι ποὺ σημαία τους τὴν ἔχουν τώρα ἄλλοι.
 Μὰ πάλι στὴν πατρίδα τους θεὰ γυρίσουν πάλι !
 Πότε, Θεέ μου, θὰ στραφοῦν στὴ γῆ τὴν πονεμένη ;
 Εἶναι μακριά, πολὺ μακριά οἱ δυὸ ξενιτεμένοι ;

Ὁραῖος εἰς τὴ θλίψη του, μὲ μάτι θολωμένο
 καὶ δίχως στέμμα—ἀκάνθινο σ' ὀλίγο θεὰ βάλλῃ—
 εἰς τ' Ἅγιο Βῆμα πρόχωρεῖ μὲ μέτωπο σκυμμένο,
 καὶ δὲν ἀκούεται φωνὴ σὲ τόσο πλῆθος ἄλλη,
 παρὰ μονάχα ἡ φωνὴ τοῦ λειτουργοῦ καὶ Ἐκεῖνος
 θλιμμένη γέρνει κεφαλὴ μπροστὰ στὸ Σταυρωμένο,
 καὶ ἀπ' τὸνα μέρος ὁ Χριστός, ἀπ' τ' ἄλλ' ὁ Κωνσταντῖνος.
 σιωπηλοὶ κοιτάζουνε μὲ μάτι δακρυσμένο...
 Ὅσάν νὰ εἶναι ἀδελφοὶ τὸ πρόσωπό τους μοιάζει·
 —καὶ τὸ Θεὸ ἢ συμφορὰ μαζί μας ἀδελφώνει !—
 Ὁ Κωνσταντῖνος τὸ Χριστὸ ἀκίνητος κοιτάζει
 καὶ τὴ γυμνὴ του κεφαλὴ μπροστὰ του χαμηλώνει.
 Τὰ χεῖλη του σαλεύουνε, μὰ δίχως νὰ μιλοῦνε...
 Εἰς τὸ μεγάλο Μάρτυρα τί λέγει ὁ Κωνσταντῖνος ;
 Γιὰ ποιὸν τὰ χεῖλη τὰ χλομά, γιὰ ποιὸν παρακαλοῦνε ;...
 Καὶ ποιὸς δὲν ξέρει τί ζητεῖ ἀπ' τὸ τὸ Χριστὸ ἐκεῖνος !

Σηκώνεται καὶ ταπεινὰ πρὸς τὸ λαὸ γυρίζει
 καὶ λέγει· «συχωρᾶτέ με !» βαθιὰ συγκινημένος,
 καὶ ἀπὸ χίλια στόματα ἡ Ἐκκλησιὰ βοῖζει,
 καὶ ὅλα τὰ χεῖλη κράζουνε μεμιᾶς «συχωρεμένος !»

ΑΓΙΑ ΛΑΥΡΑ (1821).

Χίλια καντήλι* ἀνάβουνε στὴ Λαύρα τὴν Ἁγία
καὶ μέσα σ' ἀνθη καὶ μυριτὲς ἀστράφτ' ἢ Παναγία!
λάμπουν Σταυρὸς καὶ ἄρματα, κι ἀγέρας ἀνεμίζει
τὴ φουστανέλα τὴ λευκή, τὸ ράσο ποῦ μαυρίζει.

Ποιὸς εἶν' ἐκεῖνος ὁ Πατὴρ ποῦ μ' ὄψη ἀναμμένη
σὰν φῶς ἀπὸ τῆς Ἐκκλησιᾶς τὸ ἱερό προβαίνει:
Σκίψε, Τουρκιά, στοῦ Γερμανοῦ τὸ λάβαρο· ἀστράφτει
Σταυρὸς στὰ μαῦρα στήθια του, τὸ μάτι του ἀνάφτει,
καὶ μέσα σ' ἄρματα, κερὰ κι ὀλόχρυσα τσαπράζια,
ἄσπρη σὰν κύκνου φτερωσιά, σὰν οὐρανὸ γαλαξία
Σημαί' ἀνασηκώνει
καὶ ἀνοιγμέν' εἰς τὰ φιλιὰ τῆς αὔρας τὴν ἀπλώνει!
Ἡ Ἐκκλησιὰ τὴν ἔκριβε στὸν κόλπο τόσα χρόνια,
ὡς ποῦ ν' ἀλλάξουν οἱ καιροὶ κι ἔλθουν τὰ χειλιόδια. . . .
Ὁ ἥλιος σκύβει καὶ φιλεῖ τὸν ἀργυρὸ σταυρὸ τῆς·
ὁ οὐρανὸς ἀπάνω τῆς σκορπᾷ μαργαριτάρια,
ἢ Παναγία χαμογελᾷ στὸν ἀνθηρὸ βωμὸ τῆς
κι ἔμπρὸς τῆς γονατίζουνε χιλιάδες παλικάρια,
Ἄ, τί σιγμὴ χαρούμενη, τί ὥρα καὶ τί μέρα!
Δάκρυα χαρᾶς στὰ μάσκαρα τῆς Λαύρας ψυχάλιζον,
σιμίζουν φιλιὰ καὶ στεναγμοὶ ἀγάπης στὸν ἀγέρα
καὶ ἀνυπόμονα σπαθιά σιτὲς θῆκες μέσα τρίζον!
Καὶ «καλῶς ἦλθες», κράζουνε, «στὰ ἔρημα παιδιὰ σου,
καλῶς μᾶς ἦλθες, μίνα μας, γλυκιὰ γαλανομάτα·
καλῶς μᾶς ἦλθες, οὐρανέ, μὲ τ' ἄσπρα σύνερά σου!»
Καὶ προσκυνοῦν ἄρματαῶλοι καὶ κλέφτες καὶ προπάτα.

Τοῦ Γερμανοῦ σαλεύουνε ἀμίλητα τὰ χεῖλη·
μαζὶ μὲ τὴ σημαία του τὸ ράσο κυματίζει,
καὶ κράζει ἔξαφνα μπροστὰ εἰς τὴν Ὁ ρ ι ἰ α Π ὅ λ η·
«ποιὸς θέλει τὴ σημαία μου; ποιὸ χέρι τὴν ἀΐζει;»
Τὸ χέρι ἀπλώνει ὁ Μοριάς, ἢ Ροῦμέλη τὴν πᾶνει·

Ἡ Ἁγία Λαύρα.

Ἴδρα καὶ Σπέτσες καὶ Ψαρὰ ἐπάνω τῆς ξαπλώνουν·
 τὸ Σούλι τὴν ἀναζητᾷ, τὴν ἐξήλευ' ἡ Μάνη,
 σπαθιά, μιλιόνια, μονομιάς, καὶ ράσα τὴν κυκλώνουν.
 Κι ὁ Ὑψηλάντης ἄρρωστος, ἀπὸ τῆ φυλακῆ του,
 μὲ δάκρυα τὴν εὐλογεῖ καὶ σβήνεν' ἡ ψυχὴ του !
 Καὶ νά' βογγᾷ ἡ θάλασσα καὶ ἡ στεριά σαλεύει
 καὶ ἡ σημαία στὰ φτερά τῆς νίκης ταξιδεύει·
 στήνεν' ἐδῶ, στήνεν' ἐκεῖ· τὰ τεῖχη ἀνεβαίνει,
 στὰ κύματα δροσιζεῖται, στὲς χῶρες μέσα μπαίνει !
 Τῇ νίκη ἔχει συντροφιά, πετοῖνε πλάι πλάι,
 κι ὅλα τὰ κάνει, γαλανὰ στὸ δρόμο ποῦ περνáει.
 Ταξίδευε, ταξίδευε, Ἐλληνοπούλα πάιι,
 ὅλος ὁ κόσμος ν' ἰδῆ τὰ γαλανὰ σου κάλλι !
 Λαγκάδια πέρνα καὶ βουνά μὲ τὸν Καραϊσκάκη·
 κυμάτιζε, κυμάτιζε, τοῦ Οὐρανοῦ πανάκι,
 στὴ βάρκα τοῦ Κανάρη σου ὅπου τὸ κύμ' ἀνάβει,
 καὶ τοῦ Μιαοῦλη φτέρωμε τ' ὀλόμανρο καράβι !

Ἄγγελος Παρόσχος

Τ Α Μ Α Ρ Μ Α Ρ Α

— Ἀκοῦστε, χωριανοί ! Ταχιά, ποῦ θὰ σημάνουν οἱ καμπάνες,
 νὰ σκωθῆτε ἔλ'σας, γιὰ νὰ πάμε γιὰ μάρμαρα ! Ὅποιος δὲ σκωθῆ
 καὶ δὲν πάη, νάχη τ' Ἀι-Νικόλα τὴν κατάρρα !

Τέτοια διαλάλησε προσταγὴ τὸ σαββατόβραδο στὸ μεσοχώρι· καὶ
 σ' ἀνηφορικὰ σταυροδρόμια ὁ πρωτόγερος, ἀνεβαίνοντας σὲ ξά-
 γναντους καὶ σὲ πεζούλια ἀπάνου, ἀκουμπώντας κατὰ πίσω τὸ
 χοντροκαμωμένο κορμί του στὸ δεκανίκι του τὸ κρανένιο καὶ προ-
 βάλλοντας κατὰ μπρῆς τ' ἀνοιχτὰ στήθια του, ὡς νάθελε νὰ
 βγάλῃ μέσ' ἀπὸ τὰ σωθικά ἔλα τὴν ἐβροντερῆ φωνή καὶ νὰ
 τὴν χύσῃ σ' ὅλο τὸ χωριὸ γύρα.

Καὶ τὸ ταχύ, μόλις ἐτσάκισαν τὰ ἑπτὰ μεσάνυχτα κι ἔσκασε
 μὲς στ' ἀνατολικά κορφοβούνια τὸ λαμπρότερο ἀστέρι, ὁ Γελαντζής,

ξάρνου μαζί κι οι πέντε καμπάνες τών άψηλών μας καμπαναριών ανάταραξαν τὸ χωριό, σκόρπισαν ἀπὸ τὰ ματόφυλλα τῶν χωρικῶν τὸν γλυκὸν αὐγερινὸ ὕπνο, σὰν ἀνεμοζάλη ὄργισμένη ποὺ σηκώνει τ' ἄερα καὶ σκορπᾷ τὴν πάχνη καὶ τὴν καταχνιά ποὺ πλακώνουν τὴν πλάση.

Οἱ καμπάνες χτυπᾶνε ζοηρὰ καὶ ἀδιάκοπα. Ἄλλες μὲ παιδιάτικους ἀσημένιους ἤχους, μαθημένες ἀπὸ τὰ παιδιὰ ποὺ κρᾶζουσε στὸ σχολεῖο σημαίνοντας αὐγὴ κι ἰσπόγευμα κι ἄλλες μὲ ἤχους ἠλιθεροῦς καὶ βαρυτάτους συνηθισμένες ἀπὸ τοὺς θάνατους κι ἀπὸ τὰ ξόδια ποὺ συχνότερα διαλλάσσταν, καὶ μιὰ, ἡ μεγαλύτερη τοῦ καμπαναριοῦ τ' Ἀι-Νικόλα, τρυπημένη κατὰ κορφ' ἀπὸ ντουφεκιὰ κλέφτικη, ξεχώριζε ἀπ' ἄλλες μὲ τὸ βραχνὸ καὶ σχισμένον ἤχό της.

Τ' αὐγουστιάτικο τὸ φεγγάρι, κυκλωμένο κι ἐλόλαιμρο, ἔφεγγε καταμεσὶς τ' οὐρανοῦ, ἴσκιωνε τὲς φυτιές καὶ τὰ λαγκάδια, τὲς σπιλιές καὶ τὰ ριζιμιά, τοὺς φράχτες καὶ τοὺς πλοκοὺς, τὰ κλαριά καὶ τὲς στοιδιανιές, κι ἐφώταε περίγυρα τὰ βουνὰ ἅλα καὶ τοὺς γκρεμνοὺς καὶ τὸ χωριὸ μέσα. Ἦταν θεοῦ χαρὰ. Μέρα ἡ νύκτα. Τὰ καλτερίμια τῶν ἀνήφορικῶν δρόμων τοῦ χωριοῦ, οἱ πέτρινες ροῦγες, τὰ μαρμαρένια πεζούλια, οἱ ἀφρόπλακες καὶ τ' ἀσπρόλιθα τῶν σπιτιῶν γυάλιζαν, λαμπύριζαν στὸ σεληνόφωτο. Ἄνοιγαν ἀνάρια κι ἀραδαριὰ τὰ παράθυρα τὰ καγκελλωτά, σὰ βάρυπνα μάτια μεγάλα, κι ἔφεγγαν μέσα στὰ σπίτια. Ἦστερ' ἀνοιγαν πύρτες καὶ παραπόρτια κι ἐχύνονταν στοὺς δρόμους πλήθος ἀντρες καὶ γυναικόπαιδα κι ἔπαιρναν τὸν ἀνήφορο.

Οἱ καμπάνες ἔλαένα δὲ σταμάτηγαν. Τὰ πλήθη ὅσο ψιλότερ' ἀνέβαιναν τόσο συμπυκνώνονταν, κι ἀγάλια, ἀγάλια οἱ κορφιοὶ τοῦ χωριοῦ δρόμοι ὅμοιαζαν σκοταδερεῖς ρεματιές καὶ λαγκάδια δασιὰ, τόσο μακρολογεῦσαν. Κι ὁ θρός, ἐπ' ἀκούγονταν στὰ χαμηλώματα, στὰ καλτερίμια καὶ στὰ χαλίκια ἀπὸ τὰ πατήματα τῶν λιγαστῶν διαδαστῶν, σιγὰ σιγὰ γένονταν τὸν ἀνήφορο σάλαγος, κι ἀπὸ σάλαγο πλιὸ ψηλὰ χλαλοῖ. Κι ἀπὸ τὴν χλαλοὴν αὐτὴ τὴ μεγάλη καὶ ἀπ' τὸ πολὺ τὸ σημανταριὸ ξαφνισμένα τὰ ὀρνίθια ζύπνυγαν στὴν κούρνια τους καὶ φώναζαν κι αὐτὰ πάρωρα. Καὶ πίσω πίσω οἱ δημογέροντες τοῦ χωριοῦ μὲ τὲς κραυγές καὶ μὲ τὰ βιολιά,

ἀπὸ ρούχα σὲ ρούχα κι ἀπ' αὐλόπορτα σ' αὐλόπορτα ἀνηφορών-
τας, ξύπνιζαν κι ἐπαιρναν ὀμπροστά ἔσους δὲ δυνήθησαν νὰ ξυ-
πνίσουν οἱ καμπάνες.

Δυὸ μεγάλες βαθιές ποταμιές, ποὺ καταβαίνουν ἀπὸ τὰ κορφο-
βούνια ψηλά, ζώνουν τὴν μαχαιροκομμένο κοκκινόβραχο ποὺ βρα-
στᾶει τὸ χωριό μου ἀπάνου του. Ἀπὸ τὸ φρύδι τοῦ βράχου, ποὺ
χάσκει ὀμπρὸς κάτω γκρεμὸς φοβερὸς κι ἄβυσσος ἀπατη, ἀρχί-
ζουν τὰ σπῖτια τοῦ χωριοῦ ἄσπρα ἄσπρα κι ἀραδιασμένα τὸν ἀνή-
φορο τὸν ἀπάνου ἀπὸ τ' ἄλλο, σὰ σκαλοπάτια, ὡς τὴν κορφή. Καί
μὲ τὸ σχῆμα του τὸ τριγωνικὸ μοιάζει τῇ νύχτα, μὲ τ' ἀναμμέ-
να τὰ φῶτα, σὰ μέγα πολυκάντιλο τὸ χωριό μας.

Βγήκανε στὴν κορφή ἀπάνου. Ἐδῶ σώνεται ὁ ἀνήφορος, κι
ἀνοίγονται στρωτὰ σάδια καὶ πλαγιές. Συμπυκνωμένο ἐδῶ τὸ
πλήθος σωρούς σωρούς, μαύριζε τὰ σάδια καὶ τὲς πλαγιές, ὡς
πούρθαν κι οἱ δημογέροντες μὲ τὰ βιολιά. Μὲ τὰ βιολιά τώρα,
μὲ τὲς χερὲς καὶ μὲ τὰ τραγούδια ποὺ κάμανε πέρα, πέρα, σμιγ-
μένοι καὶ χωριστὰ οἱ ἄνδρες ἀπὸ τὲς γυναῖκες, δὲν παράλλαζαν
ἀπὸ συμπεθερικὸ κι ἀπὸ ψίχι. Ἐνα μοναχά. Ὅπ' οὔτε νύφην οὔτε
γαμπρὸ πήγαιναν γιὰ νὰ πάρουν. Μὲ τὲς τριχιές ριγμένες πισό-
πλάτα, εἴτε κρεμάμενες ἀπὸ τὰ χέρια, πήγαιναν γιὰ τὰ μάρμαρα.

Ἐκεῖ ποὺ τελειώνουν πλέον τὰ σάδια κι ἀρχίζει πάλι ἡ μπρο-
στὲλα τοῦ βουνοῦ, ἐκεῖ ἦταν τὰ μάρμαρα. Ἐκεῖ μὲ τοὺς κασιμά-
δες καὶ μὲ τοὺς λαστοὺς δουλεύοντας ὅλο τὸ μεροδόμαδο τῆχαν
ἀραδιάσει σωρούς σωρούς χοντροκομμένα τ' ἀφράτα μάρμαρα οἱ
μαρμαράδες. Σὰν ὁ γονὸς τοῦ μελισσιοῦ ποὺ ρίχνει καὶ φεύγει
ἀπὸ τὸ κρινὶ καὶ σκαλώνει ἀπανωτὸ στριμωμένο στὸ πρῶτο κλω-
νάρι τοῦ κλαριοῦ ποὺ τυχαίνει μπροστά του καὶ τὸ κλωνάρι μαυ-
ρίζει ὀλόδοξο, ἔτσι μαύρισαν τώρα τὰ κάτασπρα ἐκεῖνα κι ἡ-
στραφτερὰ σὰ χιόνια μαρμαροσώρια, ἀπὸ τὰ πλήθη ποὺ κόλη-
σαν ἀπανωθὸ τους. Ἄντρες καὶ γυναῖκες, δίπλωναν τὲς φλοκά-
τες τους σταυρωτὰ κατὰ πίσω, τὲς πίστρωναν ὕστερα σὰ προσκέ-
φαλα κι ἐφορτώνονταν ἕνας μὲ τὸν ἄλλον τὰ θεόρατα μάρμαρα.
Ὡς ποὺ φορτώθηκαν ἔλοι κι ὡς π' ἀναλήφθηκαν ἀπὸ μπροστά
οἱ ἄσπροι σωροί.

“Όταν ξεκίνησαν τὸν κατήφορο κατὰ τὸ χωριό, χάραξε.

Ἄρχιζε τώρα κατὰ τὴ δύση του τὸ φεγγάρι καὶ στ’ ἀνατολικά κορφοβούνια, ἐκεῖ ποῦ πρῶτα ἔλαμπε ὁ Γελαντζής, ἔσκαε ὁ Αὐγερινὸς τώρα. Ὁ Μπάρος, ὁ Καταραχιάς, τ’ Αὐτὶ, οἱ Νύφες καὶ ἄλλες ὀλόγουρα κορφές ἀσπρογάλιαζαν στὸ γλυκοχάραμα. Πληθος αὐλάκια ἀφρόδρῶσα, ὅπ’ ἔρχονται ἀπὸ τὰ κεφαλόδρῶσ’ ἀπάνου καὶ ὅπ’ ἀλλοκάνουν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ὀλοῦθε τὰ πλάγια ἐκεῖνα ξύπναγαν στὰ πατήματα τοῦ λιθοφορτωμένου κόσμου καὶ μὲ τὰ τρυφερά τους μουρμουριτὰ ἔλεγες ὅτι τὸνα ρωτάει τ’ ἄλλο, νυσταγμένο τὸ μαῦρο ἀκόμα, γιὰ τὸ ξαφνικὸ ἐκεῖνο καὶ παράωρο ποδοβολητὸ τοῦ λαοῦ. Ξύπναγε ἢ πετροπέρδικα στὰ τουφωτὰ κοντοπρίναρα ποῦ κοιμόταν, ἔλουε τὸν ὄμορφο λαϊμὸ καὶ τὰ καμαρωτὰ στήθια τῆς στὰ κρυσταλλόνερα μέσα καὶ ἀνέδαινε στὴν κορφή τοῦ γκρεμοῦ καὶ ἄρχιζε τὸν ὀλόγλυκο κελαδισμό τῆς. Ἡ πέρδικα ξύπναγε τὸ βοσκόπουλο τὸ καλὸ μὲ τὴν γλυκιά του φλογέρα, ξύπναγεν ὅλη τὴν πλάση.

Οἱ χωριανοὶ ροδόλαγαν τὸν κατήφορο φορτωμένοι μὲ τὰ θεόρατα μάρμαρα. Κατέδαιναν καὶ ἔτρεχαν κιάλας ποιὸς νὰ πρωτοπεράσει τὸν ἄλλονε, ποιὰ νὰ παραδιαβῆ τὴν ἄλλη. Καὶ ἔσκαγαν ἐκεῖ γέλια καὶ χαρούμενες φωνές. Μπροστὰ τὰ βιολιά πάντα καὶ οἱ δημογέροντες καὶ οἱ παπάδες, φορτωμένοι καὶ αὐτοί, καὶ πίσω τὸ πλῆθος. Καὶ παρὰ πίσω ἀκόμα τὰ ξακουστότερα τοῦ χωριοῦ παλικάρια ὀποῦ συντρία καὶ συντέσσαρα μαζί κατέβιζαν στοὺς στοιχωμένους ὄμους τοὺς ἀπάνου ὀλόβολα χάλαρα, ἀκέρειους βαρικομένους βράχους. Ἐδῶ θυμόνταν κανέναν τοὺς παλαιοὺς ἀντρεωμένους τῶν τραγουδιῶν, τοὺς σαραντάπηγους τῶν παραμυθιῶν.

Κάπου κάπου σταμάταγαν γιὰ νὰ ξανασάνουν καὶ νὰ συγκεντρωθοῦν.

“Όταν χτύπησε ὁ ἥλιος στὰ βουνά, οἱ φορτωμένοι πλῆθυσμοὶ ἔφτασαν στὴν κορφή τοῦ χωριοῦ. Καὶ ὕστερ’ ἀπὸ λίγην ὥραν, ποῦ ξεφορτώνονταν αὐτοὶ στὸ περιαῦλι τῆς ἐκκλησιάς, οἱ χρυσές του ἀχτίδες στεφάνωναν τὰ ἰδρωμένα καὶ περήφανα μέτωπά τους. Τὰ λιθωσώρια ὅπ’ ἄσπριζαν ὀλονυχτὶς στὸ βουνὸ ἀπάνου λαμποκοποῦσαν τώρα στὸ περιαῦλι τῆς ἐκκλησιάς, καὶ γύρα τους ὀλόρ-

θος ὁ κόσμος τοῦ χωριοῦ, ξεφορτωμένοι καὶ κατακόκκινος καὶ χαριτωμένοι καὶ ἄμορφος καὶ λαμπρός, ἐδέχονταν μὲ χαρῆς καὶ μὲ παινετικά λόγια τοὺς ἀντρειωμένους, ὅπου στερνοὶ στερνοὶ κατέβδαν τοὺς στοιχωμένους τῶν ὄμων ἀπάνου ὀλόβουλα γάλαρα, ἀκέρειους βαριοκορμένους βράχους.

Εἶχαν οἱ μάστοροι τήρα γιὰ μιὰ βδομάδα μάρμαρα νὰ δουλέψουν. Ὡς τὸ σαββατόβραδο τ' ἄλλο, ποῦ ὁ πρωτόγερος θὰ φώναζε πάλι στὸ μεσοχώρι καὶ στ' ἀνηφορικά σταυροδρόμια τὸ συνηθισμένο διαλάλημά του :

— Ἀκοῦστε, χωριανοί ! Ταχιά, ποῦ θὰ σημάνουν οἱ καμπάνες, νὰ σκωθῆτε ἅλ' σας, γιὰ νὰ πάμε γιὰ μάρμαρα.

"Οποῖος δὲ σκωθῆ καὶ δὲν πάη νάχη τ'"Αι-Νικόλα τήν κατάραι!

Κώστας Κρυστάλλης

Ο ΚΙΤΖΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΝΕΡΑΚΙ

Σ' ἓνα κοντὸ θεόκτιστο κἀθετα διπλοπόδι
 ἓνας γεροπαλιόκαρος, ὁ Κίτζος ὁ Σουλιώτης,
 ἔχει τὴν τρίχα κἀτασπρη σὰν τὴν κορφή τοῦ Πίνδου.
 Πόσες ἀντάρες καὶ χιονιές τ' ἀσπρίσαν τὸ κεφάλι !
 Μὲ τὸνα χέρι ἐχάιδεεν ὀλόχουσα πιστόλια,
 μὲ τ' ἄλλο χέρι του ἔστρεφεν ἄσπρο μακρὸ μουστάκι.
 Ἐμπρὸς στὴ φουστάνελα του κοίτεται ξαπλωμένο
 ἓνα μιλίονι ξακουστὸ πᾶστραφτε σὰν ἀστέρι.
 Σὰν ὄχεντρα φαρμακερὴ ποῦ καρτερεὶ νὰ κρούξη,
 ἔδαιγε τὸ κεφάλι του τὸ δαμασκί σπαθί του,
 κουλουριασμένο καὶ ἀγγυτνο κρυμμένο στὴ φλοκάτη.
 Ὡχ ! νάμουνα μὲς τὴν καρδιά τοῦ Κίτζου τοῦ Σουλιώτη,
 νὰ μέτραγα τοὺς κτύπους της, νάνουωθα τὴ λαχτάρα !

Τὰ μάτια του κατᾶμαυρα στὴν Κιάφα καρφωμένα,
 βράζουνε μὲς στὸ δάκρυ τους καὶ στάζουνε φαρμάκι.
 Ἐκοίταζε καὶ ἐκοίταζε. Τὸ αἷμ' ἀπ' τὴν καρδιά του
 σὰν ἄγριο κῦμα χύνεται, τὰ στήθια του πλακᾶνει.

Ἐφούσκιωσαν οἱ φλέβες του σὰν φίδια στὸ λαίμω του
καὶ λὲς θὰ τόνε πνίζονε. Μειμᾶς ἀναστενάξει...
Τὶ στεναγμὸς ἦταν ἐκεῖός, ζυπνᾶ καὶ πεθαμένους!

Ἐνα γεράκι διάβαινε ψηλὰ ψηλὰ στ' ἀγέρι
καὶ σταματάει τὸ φτερὸ καὶ κάθεται μπροστά του.

—Κίτσο Σουλιώτη, ἐδιάβαινα, ἐπήγαινα στὴ Δύση,
καὶ σ' ἄκουσα ποὺ στέναζες κι ἦλθα νὰ σὲ ρωτήσω.
Πές μου καὶ σὺ τὸν πόνο σου, πές μου τὴ δυστυχιά σου·
πουλὶ δὲν εἶμαι τῆς χαρᾶς, εἶμαι πουλὶ θανάτου.

—Πέτα, γεράκι, διάβαινε. Ἐσὺ ψηλὰ στὰ γνέφι
ἔχεις φιερά τὴν ἀστραπή, φωλιὰ τ' ἀστροπελέκι
καὶ δὲ γνωρίζεις σύγγεφα καὶ δὲ φοβᾶσαι ἀφέντη,
Πέτα, γεράκι, διάβαινε, κι ἂν πᾶς πέρα στὴ Δύση,
καὶ δὲ σοῦ κάψουν τὰ φτερά καὶ κόψουνε τὰ νύχια,
Πές τους πὼς μ' ἤρρες μοναχὸ ποὺ κοίταζα τὸ Σούλι,
ποὺ κοίταζα τὴ στάχη του κι ἔκλαιγα τὴν ἐρμιά του.

—Οἱ πεθαμένοι θὰ σκωθοῦν στὴν ἄλλη παρουσία,
τώρα γυρεύω ζωντανούς. Τρέχα, Σουλιώτη, τρέχα,
Ἡ μάνα μας ἐξύπνησεν ἀπ' τὸ βαθὺ τὸν ὕπνο
καὶ μέσ' ἀπὸ τὸ μνημᾶ της φωνάζει στὰ παιδιά της
τὸ χέρι νὰ τῆς δώσουνε τὴν πλάκα νὰ σηκώση.
Πέταξε, ἀνέβα στὰ βουνά, ν' ἀκουρμαστῆς, ν' ἀκούσης,
νὰ ἰδῆς τὴ νεκρανάσταση, νὰ ζεσταθῆ ἡ καρδιά σου.

— Ἐχεις ἀνθρώπινη λαλιὰ καὶ δὲ μοῦ λὲς ποιὸς εἶσαι;

— Κίτσο Σουλιώτη, πίστεψε, εἶμ' ἡ ψυχὴ τοῦ Ρήγα.

— Ἡ Δύση σὲ παραδῶκε καὶ σὺ στὴ Δύση τρέχεις;

— Σὰν δὴ πὼς μὲ σταυρώσανε κι ἡ Δύση θὰ πιστέψῃ,
Χτυπάει, ἀνοίγει τὰ φτερά, γάνειαι τὸ γεράκι.

Ἐμβῆκε μὲς στὰ σύγγεφα, διαβαίνει ἀπὸ τὴν Πάργα
καὶ χαμηλώνει τὸ φτερὸ νὰ ἰδῆ τὴ σταύρωσή της.

Τὴν εἶδε κι ἀνατρίχιασε, ἐσπάρᾳξ' ἡ καρδιά του!

Τὸ φονικὸ τ' ἀνέλπιστο τοῦ τῶχαν μαρτυρήσει

κι ἐκεῖνο δὲν τὸ πίστεψε κι ἦλθε νὰ ἰδῇ τὸ μνημα.
 Ἄρπάξει μὲς στὰ νύχια του τῆς κιτριᾶς τὰ φύλλα,
 τὰγκάλιασε σὰν ὄρφανά, σὰν τὰ παιδιὰ τῆς Πάργας.
 κι ἐπήγανε στὴν ξενιτιά νὰ κλάψουν τὸν καημὸ τους.

Σουλιώτη, μὴ τοὺς καρτερῆς. Ποιὸς ξέρει ἂν γυρίσουν.
 Σῦρε στὴ μαύρη μάνα σου, σῦρε καὶ σὺ νὰ δώσης
 τ' ἀνδρεῖά σου γεράματα, τὸ ἔρμο σου κουφάρι
 καὶ πέσε ν' ἀποκοιμηθῆς, θ' ἀναστηθῇ τὸ Σοῦλι.

Ἄριστοτέλης Βαλαωρίτης

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΟΔΥΣΣΕΑ ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΝ

Γιὰ τῆς Ἑλλάδος ἀγαπητέ, καὶ γενναε τῆς
 Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας ὑπέρμαχε, Ὀδυσσεῦ!

Ἡ ἐπιστολή σου, τὴν ὁποῖαν ἔλαβα τὴν 7 Ἰουνίου τοῦ παρόν-
 τος ἔτους, ἐκατάδρεξε τοὺς γηραλέους ὀφθαλμούς μου μὲ δάκρυα
 λύπης καὶ χαρᾶς. Χαρᾶς, ὅτι βλέπω τὰ τέκνα τῆς Ἑλλάδος ἀγω-

νιζόμενα προθύμως ν' ἀναστήσωσι τὴν νεκρω-
 μένην ἀπὸ τὸν τύραννον μητέρα των. Λύπης,
 ὅτι ἔλα τῆς τὰ τέκνα δὲν ὁμοιάζουσι τὸν Ὀ-
 δυσσεά, ἀλλ εὐρίσκονται τινὲς μεταξὺ σας, μὴ
 δυνάμενοι νὰ καταλάβωσιν, ὅτι αἱ διχόνοιαι,
 ἂν δὲν φέρωσι πάλιν ὀπίσω τοὺς Τούρκους,
 δὲν θέλουν ἔμως φέρειν ποτὲ τὴν αὐτόνομον
 ἐλευθερίαν ἐκείνην, ἣτις χρεωστεῖται εἰς τὰ

ἐκχυθέντα τίμιά σας αἷματα, καὶ τὴν ὁποῖαν ἐπιθυμεῖ ὅλη ἡ Ἑλ-
 λάς. Τὸ μέγα τοῦτο κακὸν ἐγνώρισες καὶ σὺ, φίλε, ὅτι πηγάζει
 ἀπὸ τὰ φαρμακερὰ μαθήματα, τὰ ὁποῖα ἔλοι κοινῶς ἐδιδάχθημεν
 εἰς σχολεῖον ἄνομον, ἀπὸ διδασκάλους ἀνόμους, τοὺς Τούρκους.
 Ἄν δὲν μᾶς ἐφθειραν ἔλους ἰσομέτρως, ἔλους ἔμως σχεδὸν μᾶς
 ἐμπόδισαν νὰ μάθωμεν τὸ μόνον σωστικὸν τῆς ἐλευθερίας μάθημα,
 τὴν δικαιοσύνην.

Ποία λοιπὸν ἰατρεία τοσοῦτου κακοῦ; Ν' ἀποθάνῃ μέγα μέρος τῆς παρούσης γενεᾶς, ὅσοι δὲν ἐμποροῦμεν πλέον νὰ ἀπομάθωμεν τὰ κακὰ μαθήματα, διὰ νὰ ἐλευθερώσωμεν κἀν τὴν ταλαίπωρον Ἑλλάδα ἀπὸ τοῦ ἐλέθριόν μας βάρους· ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἀρκεῖ. Ἄν ἀφήσωμεν τοὺς ἐξοπίσω μας νέους χωρὶς παιδείαν, μέλλουσι καὶ αὐτοὶ νὰ λάθωσιν ἡμᾶς τοὺς ἀνοήτους πατέρας των παράδειγμα τῆς διαγωγῆς των. Εἶναι λοιπὸν χρεῖα, ὡς καὶ σύ, φίλε, τὸ λέγεις, νὰ παιδευθῇ τὸ γένος τὰ μαθήματα τῆς ἐλευθερίας, τὰ ὅποια δὲν εἶν' ἄλλο παρὰ τὰ μαθήματα τῆς δικαιοσύνης.

Διὰ τοῦτο ἐπιθυμοῦμε διδασκάλους τοιοῦτων μαθημάτων τοὺς διεσπαρμένους εἰς τὴν φωτισμένην Εὐρώπην ὁμογενεῖς λογίους, καὶ τοὺς προσκαλεῖς νὰ πληρώσωσι· καὶ αὐτοὶ τὸ εἰς τὴν πατρίδα ἀπαραίτητον αὐτῶν χρέος, καθὼς ἐσεῖς καθημέραν τὸ πληρώνετε μὲ τοὺς ἱεροὺς ἀγῶνάς σας. Οὐδ' αὐτοὶ τὸ ἠμέλησαν, τινὲς ἐξ αὐτῶν εὐρίσκονται ἤδη μεταξὺ σας· ἄλλοι δὲ ἐκίνησαν, διὰ νὰ ἐνωθῶσιν ἐντὸς ὀλίγου μὲ τοὺς ἀδελφούς των. Ὅσοι ἔμειναν ἀκόμη, ἐμποδίσθησαν ἀπὸ διαφόρους εὐλόγους αἰτίας, καὶ ἐξαιρέτως ἀπὸ τὴν ἀδελότητά τῆς αὐτοῦ μελλούσης αὐτῶν καταστάσεως· ἀδελότητά, τὴν ὅποιαν ἠϋξήσαν μάλιστα τῶν Ἑλλήνων οἱ διχόνοιοι. Τώρα ἀκούοντες, ὅτι ἐπιθυμοῦτε καὶ τὴν ὁμόνοιαν καὶ τὴν παρουσίαν αὐτῶν ὡς διδασκάλων ὁμονομίας, δὲν ἀμφιβάλλω περὶ τῆς προθυμίας νὰ δεῖξωσι καὶ αὐτοὶ, ὅτι εἶναι τέκνα τῆς Ἑλλάδος. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν δὲν ζητοῦν ἄλλο ἀπὸ σᾶς, πλὴν ὅ,τι ἤθελε ζητήσῃ καὶ ὁ ὀλιγαρχέστατος Σωκράτης, τὴν ἀναγκαίαν αὐτῶν τροφήν, καὶ τὴν βεβαιότητα, ὅτι μέλλετε νὰ τῶν εὐκολύνετε τὰ μέσα νὰ διασπείρωσι τὴν παιδείαν, διὰ νὰ μὴ κατασταθῇ ἡ διδασχὴ των «Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ».

Ναί! φίλε Ὀδυσσεῦ, τὰ κατορθώματα καὶ σοῦ καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίων σου κατέστησαν τὴν νέαν Ἑλλάδα ὄχι ὀλιγώτερον θυμαστὴν τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος· σᾶς ἔμεινε τώρα νὰ τὴν καταστήσετε καὶ σεβαστὴν, στολιζοντές τὴν μὲ τὴν παιδείαν, ἣτις ἔχει νὰ φέρῃ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀκόλουθον τῆς δικαιοσύνης ὁμόνοιαν, καὶ νὰ ἀναγκάσῃ τὰ ἄλλα ἔθνη νὰ σᾶς ἀφήσωσιν ἀνενοχλήτους καὶ κυρίους νὰ ὀργανίσετε τὴν πολιτείαν σας, ὡς εἶναι δίκαιον, ἐσεῖς μόνοι, ἐπειδὴ καὶ σεῖς μόνοι ἐχύσετε αἱμάτα δι' αὐτήν.

Χωρίς τήν ἱερὰν ταύτην ὁμίνοιαν, πίστευσε τὸν γηραιὸν πατέρα σου, οὐδ' ἀγαπητὴ (ἐπειδὴ μ' ἔκαμες τήν τιμὴν νὰ δομασθῆς υἱὸς μου), ὅτι καὶ ἐὰν παρὰ τὰ ἕως τώρα ἡρωικὰ σὰς ἀνδραγαθήματα δείξετε ἀκόμη ἡρωικώτερα εἰς τὸ εἶξῆς ἄλλα, ἐὰν καὶ ἕως εἰς αὐτὴν τοῦ τυράννου τήν καθέδραν προχωρήσωσι τὰ ἀνίκητὰ σὰς ὄπλα, μὴν ἐλπίζετε τήν ὅποιαν ἐπιθυμεῖτε, καὶ διὰ τήν ὅποιαν ἀγωνίζεσθε, ἀνεξάρτησίαν. Ὡ θεέ ! τρέμει καὶ τὸ σῶμά μου καὶ ἡ ψυχὴ συλλογιζομένη τὰ ἐκ τῆς διγνοσίας ἐνδεχόμενα παθήματα. Καὶ ποῖαν χάριν ἔχει νὰ σὰς χρεωσθῆ, ὅτι τήν ἐλευθερώσατε ἀπὸ τοῦς Τούρκους, ἐὰν δὲν καταστήσετε καὶ τήν ἐλευθερίαν τῆς αὐτονομίως ἀνεξάρτητον μὲ τὸν ἱερὸν δεσμὸν τῆς ὁμονοίας : « Ἀδελφὸς ὑπὸ ἀδελφοῦ βοηθούμενος, ὡς πόλις ἐχυρὰ καὶ ὑψηλὴ, ἰσχύει δέ, ὡσπερ τεθεμελιωμένον βασιλεῖον » εἶναι λόγια τοῦ σοφοῦ Σολομώντος, βεβαιωμένα ἀπὸ τήν καθημερινὴν πείραν.

Ὅσα λέγω, φίλε Ὀδυσσεῦ, περὶ ὁμονοίας, δὲν ἀποβλέπουσι κατευθεῖαν ἐσέ' εἰδείξαι μὲ τήν ἕως τώρα διαγωγὴν σου, ὅτι δὲν ἔχεις χρεῖαν ἀπὸ τοιαύτας παραγγελίας. Ἐνδέχεται ὅμως νὰ εὐρίσκωνται μεταξὺ σὰς τινές, ὅχι κακοὶ στρατηγοί, ὅχι κακοὶ πολῖται, ἀλλ' ἄνθρωποι ἀπατημένοι ἀπὸ ἐγθρῶν τῆς Ἑλλάδος ἀνθρωπίσκων φαρμακερῶς συμβουλῶν ἀνθρωποὶ νομίζοντες, ὅτι ὅστις κρατεῖ ὄπλα εἶναι καὶ ἐλεύθερος, εἶναι καὶ δυνατός, εἶναι καὶ ἀσφαλής, διὰ τοῦτο μόνον, ὅτι κρατεῖ ὄπλα. Πλάνην μεγάλην πλανῶνται οἱ ταλαίπωροι. Μόνον ἡ δικαιοσύνη φέρει τήν ἐλευθερίαν, τήν δύναμιν καὶ τήν ἀσφάλειαν ὄπλα χωρὶς δικαιοσύνην γίνονται ὄπλα ληστῶν, ζώντων εἰς καθημερινὸν κίνδυνον νὰ στερηθῶσι τήν δύναμιν ἀπὸ ἄλλους ληστὰς, ἢ καὶ νὰ κολασθῶσιν ὡς λησταὶ ἀπὸ νόμιμον ἐξουσίαν. Ἡ ἀνδρεία χωρὶς τήν δικαιοσύνην εἶναι εὐτελὲς προτέρημα ἢ δικαιοσύνη, ἂν ἐφυλάσσετε ἀπὸ ἄλλου, οὐδὲ χρεῖαν ἄλλως εἶχε τῆς ἀνδρείας, ὡς ἔλεγεν ὁ ἑνδοξος καὶ μέγας στρατηγὸς Ἀγησίλαος. « Οὐδὲν ἀνδρείας χρῆζομεν, ἐὰν πάντες ὦμεν δίκαιοι ». Καὶ αὐτὴ τοῦ Θεοῦ ἡ παντοδυναμία ἦθελ' εἶσθαι χωρὶς ὄφελος διὰ τοῦς ἀνθρώπους, ἂν δὲν ἦτον ἐνωμένη μὲ τήν ἀπειρον δικαιοσύνην του.

Λαμβάνουσαι, φίλε Ὀδυσσεῦ, ἐπὶ κρίνεως ἀναγκασίαν καὶ τήν

αυτοῦ παρουσίαν μου. Τί ζητεῖς καὶ τί ἐλπίζεις ἀπ' ἐμέ; Ἐάν
 ζητῆς συμβουλὰς, παρ' ὅσας ἔγραψα πολλάκις πρὸς ἄλλους, καὶ
 γράψω πρὸς σέ σήμερον, συμβουλὰς ἔχει τῆς κεφαλῆς μου, ἀλλὰ
 τῶν σοφῶν προγόνων μας, ἄλλας δὲν ἔχω νὰ δώσω· αὐτὰς καὶ οἱ
 αὐτοῦ διατρίβοντες λόγιοι ὁμογενεῖς εἶναι ἱκανώτεροί μου νὰ σὰς
 τὰς ἐνθυμίζωσιν. Ἐάν ζητῆς πράξεις, ζητεῖς ν' ἀυξήσῃς τὴν λυ-
 πην μου. Ἄν εἶχα στρατιωτικὴν ἡλικίαν, χωρὶς ἀναβολὴν ἤθε-
 λα τρέξειν νὰ γραψθῶ στρατιώτης τῆς πατρίδος, στρατηγούμενος
 ἀπὸ τὸν Ὀδυσέα. Ἀλλὰ μάθε στρατηγέ μου, ἂν ἀκόμη δὲν τὸ
 ἔμαθες, ὅτι ἀπὸ τὴν 27 τοῦ περασμένου Ἀπριλίου ἤρχισα νὰ
 τρέχω μὲ ποδαγρικούς πόδας τὸ 77 ἔτος τῆς ἡλικίας μου· ἀπὸ
 τοιούτους στρατιώτας εἶμαι βέβαιος ὅτι δὲν ἔχεις χρεῖαν. Τὰ πρὸς
 τὴν πατρίδα χρέη μου εἶναι τόσον βαρύτερα, ὅσον ἡ πατρίς μ' ἐπλή-
 ρωσε πολὺ πλείοτερον ἀπ' ὅ,τι ἤξειζαν οἱ μικροὶ μου κόποι μὲ τὴν
 εὐνοίαν τῆς, τὴν ὁποίαν δὲν ἀλλάσω μὲ τοὺς θησαυροὺς ἕλης
 τῆς γῆς· ἀλλὰ δὲν ἔχω πλέον ὁ ταλαίπωρος ἄλλο τι νὰ προσφέρω
 εἰς αὐτὴν παρὰ εὐχὰς ὑπὲρ τῆς εὐδαιμονίας τῆς, καὶ δεήσεις εἰς
 ἕλα τῆς τὰ τέκνα, τοὺς ἀδελφούς μου, νὰ σέβωνται τὴν πατρίδα
 πλέον παρὰ τοὺς ἰδίους τῶν γονεῖς. Ἡ δεήσις μου εἶναι αὐτοῦ τοῦ
 φιλοπατρίδος Σωκράτους παραγγελία, τοῦ ὁποίου τοὺς λόγους
 γράφω μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐπιστολῆς ὁλοκλήρους, διὰ νὰ τοὺς κοι-
 νωνήσῃς καὶ εἰς στρατηγούς καὶ εἰς στρατιώτας καὶ πάσης ἄλλης
 τάξεως πολίτας, καὶ νὰ τοὺς μεταχειρίζεσθε ὡς ὁμονοίας σάλ-
 πιγγα, ἔχει μόνον πολεμοῦντες Τούρκους, ἀλλὰ καὶ ὁσάκις ἔρ-
 χεσθε εἰς ἀνάγκην νὰ πολεμήτε τὰ τυραννικώτερα παρὰ τοὺς
 Τούρκους ἀνθρώπινα πάθη.

Ἐκ Παρισίων, 17 Ἰουνίου 1824.

Ὁ φίλος καὶ σοῦ καὶ τῆς
 κοινῆς πατρίδος

Ἀδαμάντιος Κοραῆς

Ἴδου τί ἔλεγεν εἰς τὴν φυλακὴν εὐρισκόμενος ὁ σεβάσμιος
 Σωκράτης.

«Μητρὸς τε καὶ πατρὸς καὶ τῶν ἄλλων προγόνων ἀπάντων τι-
 μιώτερον ἔστιν ἡ πατρίς, καὶ σεμνότερον, καὶ ἀγιώτερον, καὶ ἐν

«μείζονι μοίρα, καὶ παρὰ θεοῖς καὶ παρ' ἀνθρώποις τοῖς νοῦν
 «ἔχουσι. Καὶ σέδεσθαι· δεῖ καὶ μᾶλλον ὑπεῖκειν καὶ θωπεύειν πα-
 «τρίδα γαλεπαίνουσαν ἢ πατέρα· καὶ ἢ πείθειν ἢ ποιεῖν, ἂ ἂν κε-
 «λεύῃ, καὶ πάσχειν ἂν τι προστάτη παθεῖν, ἢ συχίαν ἄγοντα· ἂν
 «τε τύπτεσθαι, ἂν τε δεῖσθαι, ἂν τε εἰς πόλεμον ἄγῃ τρωθησόμε-
 «νον ἢ ἀποθανοῦμενον, ποιητέον ταῦτα, καὶ τὸ δίκαιον οὕτως
 «ἔχει. Καὶ οὐχ ὑπεικτέον, οὐδ' ἀναχωρητέον, οὐδὲ λειπτέον τὴν
 «τάξιν· ἀλλὰ καὶ ἐν πολέμῳ καὶ ἐν δικαστηρίῳ καὶ πανταχοῦ
 «ποιητέον ἂ ἂν κελεύῃ ἢ πόλις τε καὶ ἡ ΠΑΤΡΙΣ, ἢ πείθειν αὐ-
 «τὴν ἢ τὸ δίκαιον πέφυκε. Βιάζεσθαι δὲ οὐχ ὅσιον οὔτε μητέρα
 «οὔτε πατέρα, πολὺ δὲ τούτων ἔτι ἤττον τὴν ΠΑΤΡΙΔΑ».

ΦΩΝΕΣ ΤΗΣ ΝΥΚΤΟΣ

Κύματ' ἀνεμοδαρμένα,
 μὲ μουγκρίσματα βαριά,
 σὰ λιοντάρια δαμασμένα
 σκύφτουν, γλύφουν τὴ στεριά.

Καὶ τ' ἀπόγειο, ποῦ μᾶς φέρνει
 τὴ δροσιὰ τῆς ρεματιᾶς,
 σὰ βροχὴ τὴ λεύκα δέρνει
 καὶ τοὺς κλώνους τῆς ἰτιᾶς.

Τὶς φτεροῦγές τους τινάζουν
 καὶ λαλοῦν οἱ πετεινοί,
 καρσαύλια ποῦ φωνάζουν
 σὲ παγᾶνα σκοτεινὴ.

Μὲς στὴ φτέρῃ νανουρίζουν
 τὰ τριζόνια θλιβερά,
 καὶ τῶν νυχτερίδων τρίζουν
 ν' ἀργοκίνητα φτερά.

Κλαίει, οὐρλιάζει ἀπὸ τὴν πείνα
 τ' ἀλυσόδετο σκυλί,
 καὶ βογγᾷ ἢ τρομπαιμάρια,
 σὰ θαλασσινὸ πουλί.

Καὶ στῆς λαγκαδιᾶς τὰ πλάγια
—ταιριασμένη γειτονιά—
κουβεντιάζει ἡ κουκουβάγια
μὲ τὸ γκιώνη τὸ φονιά.

Ἄντηχάει στὸ μονοπάτι
καὶ στὸ δρόμο τοῦ χωριοῦ
τὸ περπάτημ' ἀγωγιάτη,
τὸ κουνούνι μουλαριοῦ.

Καὶ στὰ λυγροφωτισμένα
τῶν ψαράδων καπηλιὰ
σμίγουν, παίζουν ταιριασμένα
ταμπουράδες καὶ βιολιά.

Γεώργιος Δροσίνης

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

(Ἐκ τῶν «Ἀπομνημονευμάτων»)

Δὲν θεωρῶ ἄσκοπον νὰ ἀφηγηθῶ τὰ τῆς καταστροφῆς τῆς
Χίου ὅπως οἱ γονεῖς μου πολλάκις
μοὶ τὰ διηγήθησαν.

Ἦτο, ἂν καλῶς ἐνθυμούμαι, ἡ
πέμπτη ἡμέρα τῆς ἐβδομάδος τῶν
Παθῶν τοῦ Κυρίου καὶ «εἶχαν
βάλει εἰς τὴν φωτιὰν τὰ ἀγκινα-
ροκούκια μὲ τὸ λάδι», ὁπότε ἐκη-
ρύχθη, ὅτι ἐφάνη ἡ Τουρκικὴ ἀρ-
μάδα διευθυνομένη εἰς Χίον ὅπως
τιμωρήσῃ ἐπαναστατικὰ κινήματα
συμβάντα τότε ἐκεῖ τῇ ὑποκινήσει
Σαμίων τινῶν. Τὰς περαιτέρω λε-
πτομερείας ἔγραψαν πολλοί, ἐγὼ
περιορίζομαι εἰς ἀπομνημονεύσει

τῶν συμβάντων εἰς τοὺς γονεῖς καὶ τινὰς τῶν συγγενῶν μου.

"Αμα τούτου άκουσθέντος, άπόγνωστις κατέλαθε πάντας και όδουμοί και κοπετοί ήκούσθησαν ανά πάσαν τήν πόλιν άνδρών, γυναικῶν και παιδίων. Έκαστος εσκέπτετο περι σωτηρίας δια τής φυγής. Άδίκως άκόμη και νυν μέφρονται του Χίους επί τή φυγή, εκείνη. Ουδέν ήδύναντο άοπλοι και ειρηνικοί πολίται άλλο να πράξωσιν ή σωτηρίαν όπως όπως ούτω να ζητήσωσι, και τὸ «κόψε με, Άγά μου, ν' άγιάσω» είναι ειρωνεία ασύγγνωτος.

"Η μάμμη μου, ο πατήρ μου και ή μήτηρ μου, συνοδευόμενοι από τους δύο όμοπατριούς αδελφούς τής μητρός μου, έφορτίθησαν έκαστος κατά τής δυνάμεις του μόνον τὰ χρύσματα εις χρυρόν και άργυρον και τὰ πολύτιμα είδη, τὰ «διαμνητικά» τὰ εν τῷ αίκῳ εύρεθέντα, και με μόνην τήν στολήν, ήν εύρέθησαν φέροντες, εκλείδωσαν τήν οικίαν (ένομίζετο ότι τὰ πράγματα ήθελον συμβιδασθῆ και ταχέως έκαστος θέλει επιστρέψει εις τήν έστίαν του) και απήλθον φεύγοντες εις τὰ χωρία, όπως κρυπτόμενοι περιμένωσι τήν τύχην τής νήσου και τήν ιδιικήν των.

"Οδοιπορούντες κακήν κακώς έφθασαν τὸ έσπέρας εις χωρίον τι των Μαστιχοχωρίων και εκεί έπερίμεναν είδήσεις δι' όλης τής νυκτός. άλλ' άντι είδήσεων είδον τον καπνόν τής πυρπολουμένης πόλεως και ένόησαν, ότι ή μόνη αυτών σωτηρία ενέκειτο εις τήν περαιτέρω φυγήν. Άλλά πώς ;

"Απεφασίσθη ο μὲν πατήρ μου να μεταδῆ εις παρόλιον χωρίον και εκεί να ζητήσῃ και εύρη πλοιάριόν τι. οι δε λοιποί να κρυώσιν εν τῷ χωρίῳ και να περιμένωσι τήν επιστροφήν του και τὸ αποτέλεσμα τής εκδρομής του. Έκρύβθησαν όθεν ύλοι εντός άχυρώνος, του όποιου ή θύρα και ο ήμισος χώρος έφράχθησαν δια άχύρων, έφωτίζοντο από όπως τινος τής στεγής και εκεί διήμερου, τήν δε νύκτα εξήρχοντο και έλάμβανον ολίγην τροφήν και άνέπνεον εν ύπαιθρῳ έναγωνίως περιμένοντες.

Σημειωτέον, ότι ο άποδιδασθεὶς Τουρκικός στρατός, συγκεείμενος από «Ταγκαλάκια» τής Μικράς Ασίας μετα τήν συμπλήρωσιν τής καταστροφής τής πόλεως εισήλασεν εις τὰ χωρία θύων, σφάζων και αιχμαλωτίζων. Άλλ ή σφαγή και ο αιχμαλωτισμός περιωρίζετο εις τους κατοίκους τής πόλεως, οχι δε και εις τους χωρικούς.

Τούτων ἐφείδοντο καὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς περιουσίας καθ' ἣν εἶχον ἀνωτέραν διαταγὴν. Οἱ δὲ χωρικοὶ μὲ κίνδυνον τῆς ἰδίας αὐτῶν ζωῆς ἔσωζον ἑσούς καὶ ὅπως ἂν ἰθύναντο καὶ μετῆμφισμένους εἰς χωρικοὺς τοὺς ἐφυγάδευον νύκτωρ.

Πολλάκις μοι διηγήθη ἡ μήτηρ μου, ὅτι ἤκουσε, διαρκούσης τῆς ἡμέρας, Τούρκους λέγοντας εἰς τὸν κρύπτοντα αὐτὴν καὶ τοὺς περὶ αὐτὴν :

— Πρόσεξε, ἂν ἔχῃς κανένα κρυμμένον, νὰ τὸ εἰπῆς, διότι θὰ φῆς τὸ κεφάλι σου.

Οὗτος ὅμως ἠρνεῖτο ἐπιμόνως. Ἄλλ' αἱ ἡμέραι ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην παρήρχοντο καὶ ὁ πατήρ μου δὲν ἐφάνετο ἐπιστρέφων καὶ ἡ ἀπελπισία τοὺς καταλάμβανεν. Ὁ δὲ χωρικός, μολονότι, ἐννοεῖται, ἠμείβετο ἀδρῶς, ἤρχισε ν' ἀνυπομονῆ καὶ νὰ φοβῆται μὴ προδοθῆ, ἐδήλωσε δέ, ὅτι ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δύναται νὰ τοὺς κρύψῃ περαιτέρω, διότι μάλιστα ἤκουσεν ἐν τῷ χωρίῳ ψιθύρους προδοτῶν καὶ βεβαίως θὰ ἀνακαλυφθῶσι καὶ θὰ γαθῶσι καὶ οἱ κρυπτόμενοι καὶ αὐτός. Ἀπεφασίσθη λοιπὸν τὴν προσεχῆ νύκτα νὰ μεταμφιεσθῶσιν ὅλοι εἰς χωρικοὺς καὶ χωρικός καὶ νὰ φύγωσιν ἄλλαχθ' εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ.

Διὰ νὰ ἀπαλλαγῶσι δὲ τοῦ βάρους ὄργυρων νομισμάτων ἔσκαψαν διὰ ξυλαρίου μικρὸν λάκον καὶ ἔθαψαν δύο σάκκους ταλίων, περὶ τὰ 50—θέλωμεν ἰδεῖ περαιτέρω πόσον τὰ τάλια αὐτὰ ἐφάνησαν σωτήρια—καὶ ἐκάλυψαν τὸν λάκον μὲ γῶμα. Δὲν ἐνθυμούμαι διατί, ἀντὶ νὰ φύγωσι νύκτωρ, ἐξήλθον τῆς κρύπτῃς περὶ τὰ ἐξημερώματα, ἀλλ' ὀλίγα βήματα εἶχον προθῆ καὶ συνήντησαν «μπουλούκια» Τούρκων στρατιωτῶν, οἵτινες ἀμέσως τοὺς ἀνεγνώρισαν, καὶ ἐκ τῆς ἀκαλόγητος τοῦ δερμάτος χειρῶν καὶ προσώπου καὶ ὅπωςδῆποτε ἐκ τῶν κινήσεων, ὅτι δὲν ἦσαν χωρικοί, καὶ τοὺς συνέλαβον καὶ τοὺς «ἔψαξαν» καί, ἀνακαλύψαντες ὅτι ἔφερον θησαυρούς, τοὺς μὲν δύο θεῖους μου ἐσύλησαν καὶ ἀπεκεφάλισαν αὐθωροί, τὴν δὲ μάμμην μου μόνον ἐσύλησαν. Ἀλλὰ τοσοῦτον, φαίνεται, ἐπλήσθησαν ἐκ τῆς πλουσίας λείας των, ὥστε τὴν ἀπέπεμψαν ἐλευθέρην εἰπόντες αὐτῇ: «Ἄλλ'αχ μπὴν μπὴν μπερεκιέτ βερσίν». Τὴν δὲ μητέρα μου ἐκράτησαν δούλην μὲ σκοπόν, εἶπον νὰ τὴν μετα-

φέρωσιν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὴν δώσωσι δῶρον εἰς τινὰ ἐκεῖ ἄρχοντα κατὰ τὴν τότε τουρκικὴν συνήθειαν νὰ πέμπωσιν οἱ κατώτεροι πρὸς τοὺς ἀνωτέρους ὡς δῶρον κορασίδας δούλας.

Ἡ δυστυχὴς μάμμη μου ἐθρήνηει, ἰκέτευε τοῦλάχιστον νὰ τῇ ἐπιτραπῇ νὰ συνοδεύσῃ εἰς τὴν δουλείαν τὴν κόρην τῆς, ἀλλ' εἰς μάτην. «Δὲν ἀξίζεις», ἀπεκρίνοντο «οὔτε ἐνὸς λουλέ καπνόν», καὶ ἔσυραν τὴν μητέρα μου, ἥτις ἠναγκάσθη νὰ βαδίσῃ κυριολεκτικῶς ἐπὶ τοῦ πτώματος ἐνὸς τῶν ἀδελφῶν τῆς. Οὕτως ἀπηλπισμένη ἡ μάμμη μου ἐνεθυμήθη, ὅτι εἶχε στενὴν φιλίαν μετὰ τινος ὀνομαζομένου Μπουλιάγκου Προξενίσκου Ἕλληνα, καὶ συνάμα ἤκουσεν, ὅτι οἱ Τούρκοι ἐσεδάσθησαν τὰ Προξενεῖα καὶ ὅτι εἰς αὐτὰ εὔρον ἄσυλον τινὲς τῶν Χίων. Ἐδραμῆν ὄθεν ὁδοιποροῦσα ἐπὶ πολλὰς ὥρας εἰς τὴν πόλιν τῆς Χίου καὶ μετέβη εἰς τὸ ρηθὲν Προξενεῖον καὶ διηγήθη τὰ δυστυχήματά τῆς. Ὁ Πρόξενος ἐκάμφθη καὶ ὄχι μόνον ἐχορήγησεν ἄσυλον ἐν τῇ οἰκίᾳ του, ἀλλ' ὑπεσχέθη νὰ ἐξετάσῃ καὶ εἰ δυνατόν, ἀνεύρη καὶ ἐξαγοράσῃ τὴν μητέρα μου, προσέθηκεν ὁμοίως ὅτι χρειάζονται χρήματα. Ἡ μάμμη μου τῇ εἶπεν ὅτι οὐδὲν τῇ ἀφῆκον. Ἄλλ' ἐνεθυμήθη τὰ δύο κρυβέντα σακίδια πλήρη ταλίων καὶ τῇ ἐπρότεινε νὰ τῇ δώσῃ καθάσῃ συνοδόν, ὅπως μεταβῇ καὶ τὰ ζητήσῃ. Ὁ Πρόξενος τότε ἐπέστη, νὰ ζητήσῃ καὶ εὔρη καὶ ἐξ ἰδίων ἐξαγοράσῃ τὴν μητέρα μου, ἦν οἱ Τούρκοι εἶχον μεταφέρει ἐκ τοῦ χωρίου εἰς τὴν πόλιν πρὸς ἐπιβίβασιν εἰς πλοῖον, εὐτυχῶς δὲ κάποιος ἐπρόλαβε καὶ εἰδοποίησε τὸν Πρόξενον περὶ τῆς ἀφίξεώς τῆς μετὰ πολλῶν ἄλλων σκλάβων. Ὁ Πρόξενος, μετὰ πολλὰς δυσκολίας ἐκ μέρους τοῦ κυρίου τῆς, μὴ θέλωντας ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ τὴν πωλήσῃ, τὴν ἐξηγόρασεν ἀντὶ 500 γροσίων!!! Σημειωτέον, ὅτι τοιοῦτο τίμημα κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν ἦτο ἕκτακτον διὰ μίαν δούλην. Εἶναι ἱστορικὸν ὅτι Χία δούλη τότε ἐπωλήθη διὰ μίαν «λουλαδιὰν καπνοῦ». Ἄμα τῇ ἀποδόσει εἰς τοὺς κόλπους τῆς μάμμης μου τῆς ἀγαπητῆς αὐτῆς θυγατρὸς καὶ μητρὸς μου καὶ μετὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν, ἐννοεῖται, γαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν ἐπήλθεν ἡ σκληρὰ ἀνάγκη θεραπείας ἀπάντων τῶν χρηζόντων πρὸς συντήρησιν καὶ ἀπότισιν τοῦ πρὸς τὸν Μπουλιάγκου χρέους αὐτῶν. Πᾶσαν ἔλπις ἐστηρίξατο εἰς τὰ παραχωθέντα ἐν τῇ κρύπτῃ τάλτρᾳ. Ἐδέησεν ὄθεν ἡ μάμμη μου συνοδευομένη ὑπὸ καθάσῃ τοῦ Προξενεῖου

ἐκείνου νὰ μεταβῆ εἰς τὸ ἀπαίσιον δι' αὐτὴν χωρίον, ἐν ᾧ καὶ ἡ κρύπτη, πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ παραχωθέντος χρήματος.

"Ὅταν ἔφθασαν εἰς τὸν πρὸς ὄν ὕρον καὶ εἶπον εἰς τὸν ξενίσαντα αὐτοῦς χωρικὸν τὸν σκοπὸν αὐτῶν, ἐκίνησεν οὗτος τὴν κεφαλὴν μετὰ δισταγμοῦ, λέγων, ὅτι οἱ Τοῦρκοι καὶ τὰ προσκεφάλαια αὐτά, ἐφ' ὧν ἀνεπαύοντο, ἔψαξαν κατασχίσαντες αὐτὰ καὶ τὰ ἄχυρα ἐπίσης λεπτομερέστατα καὶ ἐν γένει πᾶσαν γωνίαν, ὥστε ματαιοπονίαν καὶ ἄνευ ἐλαχίστης ἐλπίδος ἐθεώρει τὴν εὑρεσιν τῶν περὶ ὧν πρόκειται χρημάτων.

Μολοντοῦτο ἡ θεία πρόνοια ἄλλως εἶχε βουλευθῆ. Τὰ σακίδια ἀθικτα ἀνευρέθησαν καὶ ἐθεράπευσαν τοῦλάχιστον προσωρινῶς τὰς πρωτίστας ἀνάγκας.

Εἶπον ἔτι ὁ πατήρ μου εἶχε χωρισθῆ τῆς μητρός μου καὶ τῆς μάμμης μου πρὸς ζήτησιν πλοιαρίου καὶ ὅτι αὐταί, ἀπελπισθεῖσαι νὰ περιμένωσιν ἢ μᾶλλον κταναγκασθεῖσαι, ἐξῆλθον πρὸς φυγὴν καὶ ἔπαθον ὅσα ἔπαθον.

"Ὅποταν ἡ μάμμη μου ἐπανήλθεν εἰς τὸ χωρίον πρὸς ζήτησιν τῶν χρημάτων, ἔμαθεν ὅτι ὁ πατήρ μου, δύο ἡμέρας μετὰ τὴν ἀιχμαλωσίαν των, νύκτωρ, μετημφισπένος εἰς χωρικὸν εἶχε μεταβῆ πρὸς ἀναζήτησίν των, διότι, ἔλεγεν, εἶχεν εὑρεῖ πλοιαρίον δεχθῆν νὰ τοὺς μεταφέρῃ εἰς νῆσόν τινα νοῦ Αἰγαίου, εἰς Ἄνδρον ἢ εἰς Τήνον τὰς πλησιεστέρας. Μαθὼν δὲ τὴν ἐπελθοῦσαν συμφορὰν ἔφυγε. Καὶ ὁ χωρικός ὑπέθετεν, ὅτι, μὴ ἀναφανεῖς πλέον, κατώρθωσεν αὐτὸς νὰ ἐπιβῆ καὶ νὰ σωθῆ εἰς τὸ εἰρημένον πλοιαρίον. Οὕτως ἀμυδρῶς ἤρχισαν νὰ γνωρίζουν τὴν τύχην καὶ τὰ ἔχγη τοῦ πατρὸς μου.

Εἰς τὸ Προξενεῖον ἐντούτοις συνηθροίσθη πλῆθος προφύγων καὶ ἡ βίωσις ἐν αὐτῷ ἀπέβαινεν ἀδύνατος, ἀναπτυχθεῖσας πρὸς τοὺς ἄλλοις ἐν αὐτῷ καὶ ἐπιδημικῆς νόσου, «λοιμικῆς» τότε καλουμένης. Σκέψεως δὲ γενομένης ἀτεφασίσθη διὰ τῶν μέσων τοῦ Προξένου νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς γαλλικὸν βασιλικὸν πλοῖον μέλλον νὰ μεταβῆ εἰς Σμύρνην, ἐκαίθεν δὲ νὰ εὔρωσιν εὐκολώτερον εὐκαιρίαν μεταβάσεως εἰς τὰς νήσους Ἄνδρον ἢ Τήνον πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ πατρὸς μου.

Εἶχον δὲ τὴν τύχην νὰ ἐλκύσωσι τὴν συμπάθειαν τοῦ πλοιαρχοῦ, ὅστις τὰς ἐσύστησεν εἰς τὸν ἐν Σμύρνη Γάλλον Πρόξενον (δὲν ἐνθυμοῦμαι τὸ ὄνομά του δυστυχῶς), ἄνθρωπον, φαίνεται λίαν

καλοκάγαθον, ὅστις τὰς ἐξένισε δωρεάν ἐπὶ 40 ἡμέρας καὶ διὰ τῶν μέσων ὅσα διέθετεν, ἤτοι τῶν γαλλικῶν πλοίων, ἅτινα ἐπιγαυνοῦρχοντο κατ' ἀνωτέραν διαταγὴν μεταξὺ Νίου, Σιῶννης καὶ τοῦ Αἰγαίου πρὸς διάσωσιν τῶν θυμάτων, ἐπέτυχε νὰ μάθῃ καὶ νὰ δώσῃ εἰς τὰς ξενιζομένας του τὴν χροποιδὸν εἰδησίην, ὅτι ὁ πατήρ μου ζῆ ἐν Τήνῳ καὶ ὅτι ἐδόθη ἡ ὑπόσχεσις ὑπὸ Γάλλου πλοιάρχου ὅτι θὰ μεταφέρῃ πρὸς αὐτὸν τὴν σύζυγον καὶ τὴν πενθεράν του. Τοῦτο καὶ ἐγένετο, καὶ οὕτω τέλος ἐν Τήνῳ συνήνθησαν τὰ σωθέντα ἐκ τῆς σφαγῆς μέλη τῆς οικογενείας μου, πατήρ, μήτηρ καὶ μάμμη μου.

Καὶ σήμερον ἀκόμη μελαγχολία μὲ κυριεύει ἐνθυμούμενος τὰς ἀφηγήσεις τῶν γονέων μου περὶ τῆς ἐν Τήνῳ βιώσεως. Ἄνθρωποι εἰθισμένοι εἰς πᾶσαν ἀνεσίαν, εἰς κατοικίαν μεγαλοπραπή, οἱ αἱ τῶν τότε εὐπόρων τῆς Χίου ἐφοδιασμένην μὲ ἐπιπλα καὶ σκεύη καὶ πᾶσαν χλιδὴν, ἔχοντες ὑπηρετάς, — οἱ ὅποιοι ἱστορικοί, οὕτως εἶπεῖν, ἦσαν τότε ἐν Χίῳ ἕνεκα τῆς ἐπιτιμειότητος καὶ ἀφροσύνης αὐτῶν πρὸς τοὺς κυρίους των — εἶχον περιέλθει εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ κατοικῶσι τρώγλας στενοχώρους καὶ ἐκτεθειμένας εἰς ὅλας τὰς μεταβολὰς τῶν ὥρων τοῦ ἔτους, εἰς τὸ ψῦχος τοῦ χειμῶνος καὶ εἰς τὸν καύσωνα τοῦ ἡέρου, ἕστεροῦντο πάσης ὑπηρεσίας, ὡς μὴ ἔχοντες καὶ τὰ πρὸς τοῦτο ἄλλως τε μέσα, ἀκόμη καὶ τροφῆς καὶ ἄρτου «ἀνθρωπίνου» (λέξις τῆς μητρὸς μου). Ἐν συντόμῳ ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ζῶσιν ὡς χωρικοί καὶ δὴ πτωχοί.

Ὁ πατήρ μου ἤρchiσε νὰ ἐπαγγέλλεται τὸ βασιρικὸν ἐπάγγελμα του καὶ ἐργασία δὲν ἔλειπε βεβαίως, ἀλλὰ τί ἦτο τὸ προϊόν τῆς ἐργασίας του; Μερικὰ λουκάνικα ἢ αὐγά, ἢ ὄρνις, ἢ ἔστιν ὅτε καὶ κριθίνος ἄρτος; ποῦ χρήματα! Ἐντούτοις τὰ ὀλίγα ἀπομένοντα ἀπὸ τὰ «μακαρίτικα» ἐκεῖνα τάληρα τῆς Χίου εὐρίσκοντο ἐν τῷ ἐξαντλεῖσθαι, ἢ δὲ δυστυχίῃς μάμμη μου, ἐκ τῆς κκοζῶιας, τῶν στερήσεων καὶ τῆς δυσθυμίας ἐν γένει. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων θυμάτων τῆς εἰς τὴν νῆσον ἐφορμητάτης «λοικμικῆς» καὶ οὕτως ἐτελείωσεν τὰ δεινά της.

Ἐσυλλογίσθη τότε ὁ πατήρ μου τὴν τρόπον ἡδύνατο νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Ρωσσίαν διὰ πλοίου ξένης σημαίας καὶ εἶχεν ἤδη ὑπ' ὄψει του τοιαύτην εὐκαιρίαν, ὅτε Ἡσσανοὶ ἐκ τῶν πρωτευόντων παρου-

αιάσθησαν καὶ τὸν ἔπεισαν μὲ τὸ καλὸν καὶ μὲ ἀπειλὰς νὰ μεταβῇ εἰς τὴν νῆσον τῶν Ἰαρίων καὶ νὰ σωθῇ μετὰ τῆς μητρὸς μου ἐντὸς πλοίου Ἰαριανοῦ ἀποπλευσάντος ἐκεῖθεν ἄνευ πηδάλιου· διότι ἀπὸ τὰ πλοῖα εἶχον ἀφαιρεθῆ τὰ πηδάλια κατ' ἀπόφασιν τῆς κοινότητος, ὅπως οὕτω μὴ δύναται οὐδεὶς τῶν πλοιαρχῶν ν' ἀναχωρήσῃ, ἀλλὰ νὰ ἐμμείνῃ καὶ ὑπερασπίσῃ τὴν πατρίδα μέχρις ἐσχάτων.

Τὸ πλοῖον τοῦτο κατάφορτον γυναικοπαίδων καὶ ὀλίγων ἀνδρῶν μετὰ πολλὰς περιπετείας, ἠδυνήθη νὰ προσορμισθῇ εἰς τὴν νῆσον Μύκονον. Καὶ ἰδοὺ πάλιν τὸ ἀτυχὲς ζεύγος τῶν γονέων μου, πτωχόν, γυμνόν καὶ ἀπελπί, δὲν ἐνθυμοῦμαι εἰς ποίου εὐσπλαγχνικοῦ κατοίκου τῆς Μυκόνου τὴν κατοικίαν εὔρε σκέπην καὶ τροφήν. Ἐκεῖ ὅμως ἐπέπρωτο νὰ φανῇ δι' αὐτὸ λιμὴν σωτηρίας. Δὲν ἤξεύρω ποῖος Προξενίσκος ἐπρομήθευσεν εἰς τὸν πατέρα μου ἐν ἀγγλικόν ψευδοδιαβατήριον, ὡς δῆθεν ὑπήκοον τῆς Ἰονίου Πολιτείας, καὶ μὲ αὐτὸ ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν, προτιμῶν, μοι ἔλεγε, καὶ νὰ σφαγῇ ἢ ν' ἀποθάνῃ τῆς πείνης αὐτὸς καὶ ἡ σύζυγός του.

Κωμικοτραγικὰ ἦσαν, κατὰ τὰς διηγήσεις τῶν γονέων μου, τὰ τῆς ἀφίξεως καὶ τῆς πρώτης ἐγκαταστάσεώς των εἰς Κωνσταντινούπολιν. Τὸ ὄλον τῆς ἀποσκευῆς των συνέκειτο ἀπὸ ἐν κιβωτίδιον περιέχον ὀλίγα ἀσπρόρουχα καὶ τίποτε περιπλέον. Ὁ πλοίαρχος ἔχων μὲ ἐμπόρους Γραικοὺς σχέσεις ἀνήγγειλεν εἰς ἕνα ἐξ αὐτῶν, ὅτι εἶχεν ἐπιθάτας ζεύγος Χίων, τὸν ἱατρὸν Συγγρὸν δηλαδή μετὰ τῆς συζύγου του, μὴ ἔχοντας ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνειαι, καὶ εἰζῆτε: ὑπὲρ αὐτῶν τὴν προστασίαν των.

Ὅστος διὰ τινος ὑπαλλήλου του ὠδήγησεν αὐτοὺς εἰς τὰ Ταταῦλα, ὅπου κατῆκει, ὡς καὶ πλεῖστοι Χῖοι μεγαλέμποροι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καὶ ἐφρόντισε νὰ τοῖς ἐνοικιάσῃ οἰκίαν πρὸς ἐγκατάστασιν.

Ὁ ἰδιοκτήτης τῆς οἰκίας τοὺς ἠρώτησε:

— Ποῦ εἶναι τὰ «καλαμπάλικια» σας; (τὰ ἐπιπλα δηλ. καὶ οἰκιακὰ σκεύη).

Ἐκείνοι δὲ συσταλλόμενοι ἀπήντησαν, ὅτι εὕρισκοντα εἰς πλοῖον καὶ προσεχῶς θέλουσι τὰ μεταφέρει, ἐν τούτοις παρακάλου τὸν εὐκοδωσπότην προσωρινῶς νὰ τοῖς χορηγήσῃ κλίνην καὶ τρο-

φήν, ἐπὶ πληρωμῇ. Εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, ὅτι καὶ τὰ μέσα πληρωμῆς δὲν εἶχον.

Τὴν ἐπιούσαν ὁ πατήρ μου μετέδωκε ἀπὸ πρώτης εἰς ἓν φαρμακεῖον τοῦ Σταυροδρομίου καὶ ἀνήγγειλεν ἑαυτὸν ἀπλούστατα ἀνεῦ ἐλαχίστης προλαβούσης διατυπώσεως, διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὸ μετέρχεσθαι τὸν ἱατρὸν ἐν Τουρκίᾳ εἰς οὐδεμίαν διατύπωσιν ὑπεβάλλετο καὶ οἱ ἐπιστήμονες ἱατροὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἤριθμοῦντο ἐπὶ τῶν δακτύλων (ἂν καλῶς ἐνθυμοῦμαι τρεῖς ἢ τέσσαρες) ἔλοι δὲ οἱ φαρμακοποιοὶ καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ ἐμπειρικοὶ μετῆρχοντο τὸν ἱατρὸν. Ὁ φαρμακοποιὸς φαίνεται ὅτι ἦτο ἀγαθὸς ἄνθρωπος καὶ, ἀφοῦ ἤκουσε τὰς ἀτυχίας τοῦ πατρὸς μου καὶ ἔμαθεν, ὅτι ἐσπούδασεν εἰς Πίζαν, — κατὰ τύχην ἦτο Ἰταλὸς τὴν καταγωγὴν ὀνομαζόμενος Κοτσίζι· κατὰ παράδοξον μάλιστα σύμπτωσιν μετὰ παρέλευσιν εἴκοσι ἐτῶν περίπου ἔκτοτε ἐγνωρίσθη ἐν Κωνσταντινουπόλει μετὰ τῶν υἱῶν του καὶ στενήν μετ' αὐτῶν φιλίαν συνῆψα. — τὸν συνέστησεν εἰς διαφόρους προσελθόντας ἀσθενεῖς ὡς καὶ εἰς οἰκίας εὐπόρων. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τότε καὶ νῦν κατὰ τὸ πλεῖστον οἱ ἱατροὶ ἀμείβονται ἀμέσως, τὰ ἐκ τῆς ἐργασίας του εἰσπραχθέντα ἦσαν σχετικῶς ἄφθονα. Ἀγοράσας λοιπὸν «σκουλάκι» ἐγένετο σχεδὸν αὐτὸ χρυσῶν νομισμάτων (ρουμπιέδων τότε καλουμένων) καὶ μετὰ πολλῆς χαρᾶς ἐπεδείκνυε τὸν θησαυρὸν του εἰς τὴν μητέρα μου ἐπιστρέψας εἰς τὸν οἶκόν του. Οὕτως αἱ ἐλπίδες τῆς ἐπανάδου ἀρχαίων ἡμερῶν ἐπανήλθον καὶ ἀπὸ τῆς ἐπιούσης ἤρχισαν αἱ ἀγοραὶ ἐνδυμάτων καὶ τῶν ἀπολύτως κατ' ἀρχὰς ἀναγκαίων ἐπιπλῶν καὶ σκευῶν. Ἡ συγκαμιδὴ τῶν ρουμπιέδων ἐπανελήφθη καὶ ἐν συντόμῳ ἢ ἀνεσις τοῦ βίου ἐπανήλθε καθ' ὅλα.

Αὕτη εἶναι ἡ ἱστορία τῶν περιπετειῶν τῶν γονέων μου. Ὅταν δὲ ἀναπολῶ ταῦτα εἰς τὴν μνήμη μου καὶ σκέπτομαι τί ὑπέφεραν οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι, πόσον, λέγω, ἄδικοι εἶναι κάποτε πρὸς τὴν μνήμην τῶν Χίων ἔτσι, τρόπον τινά, θεωροῦν αὐτοὺς ἑτερόχθονας καὶ δῆθεν μηδὲν παθόντας ἢ μᾶλλον μηδὲν εἰσενεγκόντας εἰς τὸν ἔθνικόν ἀγῶνα, ἐνῶ κατ' ἐμὲ ἡ καταστροφὴ τῆς Χίου κατὰ πολὺ συνέτεινεν εἰς τὴν γένεσιν συμπαθείας ἐκ μέρους τῶν ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ ἀκόμη Χριστιανῶν καὶ εἰς ἔκρηξιν ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερώσεως μέρους τῆς Ἑλλάδος.

Ἀνδρέας Συγγρός.

ΠΗΛΟΣ ΚΑΙ ΠΗΛΟΣ

Ἐπὸ τὸν ἴδιο τὸν πηλό, τὰ ζύμη του τὴν ἴδια
ἔπηρ' ἓνας κεραμιδᾶς κι ἔπλασε κεραμίδια,
ἔπηρε κι ἓνας ξακουστός κι ἀλάθευτος τεχνίτης
κι ἔπλασε στ' ἀργαστήρι του μιὰ προτομὴ Ἀφροδίτης.

Τὰ κεραμίδια ἀπανωτὰ ψηλὰ στὴ στέγη τώρα
τὰ δένει τ' ἀστραπόβροντο, τὸ ξεροβόρι, ἢ μπόρα·
κάτω ἀπ' τὴ στέγη ἢ προτομὴ σ' ὀλόφωτο σαλόνι
ἀκούει γλυκὰ παινέματα κι ὕμορφη καμαρώνει.

Κι ἐξήλεψαν κι ἐθύμωσαν καὶ παραπονεμένα
τὰ κεραμίδια ἐρώτησαν : — Ἐπὸ τὴν ἴδια γέννα
δὲν εἴμαστε κι ἐμεῖς καὶ σύ ; γιατί γὰρ σένα δείχνουν
τόση λαχτάρα καὶ στοργὴ κι ἐμᾶς μᾶς ἀπορρίχνουν ;

Κι ἡ προτομὴ ἀποκρίθηκε : — Βλέπω τὰ βράσινά σας
καὶ συμπονῶ σὰν ἀδερφή· μὰ τὰ παράπονά σας,
δίχως νὰ χάσετε καιρὸ καὶ δίχως νὰ ντραπήτε,
στὰ χέρια ποῦ σᾶς ἔπλασαν σύρετε νὰ τὰ πῆτε.

Ἰωάννης Πολέμης

Ο ΚΑΒΑΛΑΡΗΣ

Ἄκουω γλιμντρίσμα. Εἰς' ἐσὺ, σὲ νοιάθω, καβαλάρη
μοῦ συνεπαίρνει τὴν ψυχὴ τὸ ποδοβολητό.

Νεοελληνικά Ἀναγνώσματα γ'.

Ποῦ πῆς γοργά μὲ τάτι σου μονόκορμο ζευγάρι ;
Δὲ σὲ θωροῦν τὰ μάτια μου μέσα στὸν κορνιαχτὸ.

— Πηγαίνω ἐκεῖ ποῦ ὁ θάνατος ἀκούραστα δουλεύει,
πηγαίνω ἐκεῖ ποῦ ἡ λησμονιά γλυκὸ κρασί κερνᾷ·
ἐκεῖ ποῦ ἀθάνατη ζωὴ σὰν ἥλιος βασιλεύει
μὲς στοῦ καπνοῦ τὰ σύνεφα τὰ μισοσκοτεινά.

— Κι ἂν εὖρη βόλι τ' ἄτι σου καὶ τὸ ξαπλώση χάμω,
ποῦ θαῦρης ἄτι δεύτερο, συντρόφι σου γοργό ;

— Κι ἂν εὖρη βόλι τ' ἄτι μου μονάχος μου θὰ δράμω,
κι ἂν εὖρη βόλι τ' ἄτι μου, ἄτι θὰ γένω ἔγώ.

— Κι ἂν εὖρη βόλι ἐσένανε, πῶς θὰ γυρίσης πίσω
σ' αὐτοὺς ποῦ σὲ προσμένοντε, σ' αὐτοὺς ποῦ σ' ἀγαποῦν ;
— Ἄν εὖρη βόλι ἐμένανε, τὰ μάτια μου θὰ κλείσω
καὶ θάρθουν οἱ συντρόφοι μου τῇ νίκῃ τὰ τοὺς ποῦν.

Ἰωάννης Πολέμης

ΕΠΙ Τῷ ΘΑΝΑΤῷ

ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΒΑΛΑΩΡΙΤΟΥ

Ὁ Βαλαωρίτης ἔπασχεν ἀπὸ πολλοῦ βαρῦ καρδιακὸν νόσημα, οὗτινος οὐδ' αὐτὸν τὸν ἴδιον διέφευγεν ἡ σπουδαιότης. Ἀπὸ καιροῦ ἤδη δὲν κατεκλίνετο πλέον, καὶ μόλις ποῦ κατώρθωνε νὰ κλείη τὰ βεβαρημένα του βλέφαρα ἀνακύπτων ἐπὶ βραχείας ὥρας εἰς τὸ ἀνάκλιτρόν του. Ἡ σωματικὴ αὐτῆ βράσανος εἶχεν ἐμπνεύσει ἀναγκαιῶς εἰς τὸν ταλαιπωρούμενον ποιητὴν

τῆς Κυρα-Φροσύνης βαρῦθμόν τινα μισοκοσμίαν· διὰ τοῦτο δὲ φεύγων πάσαν κοινωνικὴν ἀναστροφήν εἶχεν ἀποσυρθῆ εἰς τὴν παρὰ τὰ γαλανὰ τῆς Λευκάδος ὕδατα ἐκτεινομένην ὠραίαν ἐξοχικὴν του ἑπαυλὴν καὶ ἐμόναζεν εἰς τὴν Μαδου-

φίην του. Ἐκεῖ, θεώμενος ἀπὸ τῶν παραθύρων του τὰ μελανὰ τῆς Ἀκαρνανίας ὄρη καὶ βαθύτερον τὰς κυανὰς κορυφὰς τοῦ Ζυγοῦ, ἀναπνέων τὴν βαλσαμιώδη αὐραν, ἣτις προσέπνεεν ἀπὸ τὰς ἐλάτας τῶν ἡπειρωτικῶν βουνῶν καὶ ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, ἀναπολῶν τὴν αἱματηρὰν ἱστορίαν τοῦ Ἄλη-Πασᾶ καὶ τὰ καριοφίλια τῶν ἀρματωλῶν, ἀνέπλευτεν ἐν ἐκστάσει τῆς Φροσύνης τὸν ἔσχατον στεναγμὸν, πνιγόμενον ὑπὸ τὰ κύματα τῆς Λιμνῆς, καὶ τοὺς ἀθλοὺς τῶν Σουλιωτῶν ἐπὶ τῶν βράχων τῆς Κιάφας ἔβλεπε τὸ οὐκ ἐκ τῶν φάσμα τοῦ Θανάση Βάγια καὶ τὴν σεμνὴν μορφὴν τοῦ Σαμουήλ, ἀνατινάσσοντος τὸ Κούγκι εἰς τὸν ἀέρα, καὶ ἔτεινεν ἀπληστον τὸ οὖς, οἰονεὶ πρὸς μακρινὴν τινα καὶ μυστηριώδη μελωδίαν, πρὸς τὴν ἁρμονικὴν λαλίαν τῶν κλεφτῶν, τὴν ὁποίαν μετὰ τσαούτης θρησκευτικῆς εὐλαθείας ἀπεπαμίειυσεν εἰς τὰ ποιήματά του. Ἐνίοτε ἡ ἔκστασις ἐκεῖνη μετέπιπτεν εἰς ἔμπνευσιν, ἡ ρέμβη μετεβάλλετο εἰς ἐνθουσιασμόν, ἡ ἄφρονος ποιητικὴ θεωρία ἐξεχόνετο εἰς ἄσμα, καὶ ὁ ἀπὸ τῆς Λευκάδος ἄνεμος μᾶς ἔφερεν εἰς Ἀθήνας νέαν μελωδίαν τοῦ πάσχοντος ποιητοῦ. Ἄλλ' ἦσαν σπάνια δυστυχῶς τὰ ἐνεργὰ ἐκεῖνα διαλείμματα. Ὁ Βαλαωρίτης ἔβλεπε μόνον, ἀνεπτόλει καὶ ὠνειρεύετο. Ὠνειρεύετο, φεῦ! ὅ,τι δὲν τοῦ ἐχάρισεν ἡ μοῖρα νὰ ἴδῃ πραγματοποιούμενον. Ὠνειρεύετο τὰ Γιάννενά του ἐλεύθερα ὠνειρεύετο νέον προσκύνημα εἰς τὴν ἡρωϊκὴν ἐκεῖνην γῆν, τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ὁ ψάλτης ὠνειρεύετο ἄσμα καινὸν ὡς τέρμα τῶν παλαιῶν του ἀσμάτων. Ὠνειρεύετο νὰ ἐορτάσῃ τὸ Πάσχα ἐκεῖ, ὅπου ἐνηστεύθη τεσσάρων αἰῶνων τεσσαρακοστή. Ἄλλ' ὁ θάνατος ἔκοψε τὰ ὄνειρα τοῦ ποιητοῦ καὶ τὸ ἄρρωστον του ἄσμα δὲν θὰ πανηγυρίσῃ τῆς Ἠπείρου τὴν ἐλευθερίαν. Ὅταν ἐκεῖ ποτε τὴν αἵμοσταγὴν σημαίαν ἀντικαταστήσῃ ἡ κυανόλευκος καὶ ὁ σταυρὸς τὴν ἡμισέληνον, ὅταν τείνῃ ἐνθους ἡ Ἠπειρος τὸ οὖς πρὸς τὴν Λευκάδα, ἵνα ἀκούσῃ τὴν γνώριμον φωνὴν πανηγυρίζουσιν τὴν χαρὰν τῆς, ἡ Λευκάς θὰ μείνῃ βωδὴ καὶ τὰ κυματὰ τῆς μόνον, ἐκπνέοντα εἰς τῆς Πρεβέζης τὸν αἰγιαλόν, θὰ γλοισβίσωσι πενθίμως, ὅτι... ὁ Βαλαωρίτης δὲν ζῆ πλέον.

Ἄγγελος Βλάχος

Ο ΔΙΓΕΝΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ

Καβάλα πάει ὁ Χάροντας
 τὸ Διγενὴ στὸν Ἴδην
 κι ἄλλους μαζί. . . . Κλαίει, δέρνεται
 τ' ἀνθρώπινο κοπάδι.

Καὶ τοὺς κρατεῖ στοῦ ἀλόγου του
 δεμένους τὰ καπούλια,
 τῆς λεβεντιάς τὸν ἄνεμο,
 τῆς ὁμορφιάς τὴν πούλια.

Καὶ σὰ νὰ μὴν τὸν πάτησε
 τοῦ Χάρου τὸ ποδάρι,
 ὁ Ἄκριτας μόνο ἀτάραχα
 κοιτάει τὸν καβαλάρη !

Ὁ Ἄκριτας εἶμαι, Χάροντα,
 δὲν περνῶ, μὲ τὰ χρόνια.
 Μ' ἄγγιξες καὶ δὲ μ' ἔνοιωσες
 στὰ μαρμαρένια ἀλώνια !

Εἶμ' ἐγὼ ἡ ἀκατάλυτη
 ψυχὴ τῶν Σαλαμίνων
 στὴν Ἐφτάλοφην ἔφερα
 τὸ σπαθὶ τῶν Ἑλλήνων.

Δὲν χάνομαι στὰ Τάρταρα,
 μονάχα ξαποσταίνω
 στὴ ζωὴ ξαναφαίνομαι
 καὶ λαοὺς ἀνασταίνω !

Κωστῆς Παλαμάς.

Η ΞΕΝΟΥΛΑ

Ἐλένη προξενολογοῦν, Ἐλένη κάνουν νύφη,
 μῆνες τῆς τάζουν τὰ προικιά καὶ χρόνους τ' ἀντιπροΐκια,
 τῆς τάζει καὶ ὁ πατέρας της κάτεργ' ἀρματωμένα,
 τῆς τάζουν καὶ τ' ἀδέρφια της καράβια φορτωμένα,
 τῆς τάζει καὶ ἡ μανοῦλα της κρυφὰ δέκα χιλιάδες,
 χρυσὸ θρόνι νὰ κάθεται, χρυσὸ μῆλο νὰ παίξει·
 μᾶρθαν οἱ χρόνοι δίσεχτοι καὶ οἱ μῆνες ὠργισμένοι
 καὶ ἔφαγε ὁ νιὸς τὰ πλούτη του καὶ ἡ κόρη τὰ προικιά της,
 ἡ πεθερὰ ξενόπλενε καὶ ἡ νύφη ξεναλέθει,
 ὁ πεθερὸς ξενόσκαφτε καὶ ὁ νιὸς ξενοκλαδεύει.

Μιά Κυριακὴ καὶ μιὰ Λαμπρὴ, μιὰ πίσσημην ἡμέρα,
 τὴν πῆρε τὸ παράπονο, πίκρα πολὺ μεγάλη.

- «Θέλω νὰ πάω στὴ μάνα μου, νὰ πάω στὰ γονικά μου».
- «Ἐλένη, πλούσια σ' ἔφερα, φτώχῃ ποῦ νὰ σὲ πάω,
 ποῦ ντρέπομαι τ' ἀδέρφια σου, φοβοῦμαι τοὺς δικούς σου ; »
 Καὶ ἐκείνη δὲν τὸν ἄκουσε, μονάχῃ της κινάει,
 παίρνει πουρνὸ στρατι στρατι καὶ τ' ὄριο μονοπάτι,
 στὴ στρατάν ὅπου πῆγαινε τὸ Θεὸν ἐπαρακάλει :
 «Χριστέ, νὰ βρῶ τίς δοῦλές μου στὴ βρύση νὰ λευκαίνουν ! »
 Καὶ ὁ Θεὸς τὴν ἐσυνάκουσε καὶ ἡ χάρη τῆς Παρθένας,
 καὶ ἦρθε τίς δοῦλες τοῦ σπιτιοῦ στὴ βρύση ποῦ λευκαΐναν.
- «Καλόστην τὴν ξενούλα μας ! τί θέλεις, τί γυρεύεις ; »
- «Νὰ πιῶ νερὸ γιατί διψῶ καὶ ἀπὲ σᾶς κουβεντιάζω·
 νὰ πῆτε τῆς Κυρούλας μου δούλα της νὰ μὲ πάρῃ».
- «Ξένη μ', κοπέλες ἔχομε, κοπέλες καὶ κοπέλια,
 καὶ σένα τί σὲ θέλομε ; σὰν τί δουλειὰ νὰ κάνῃς ; »
 Σαράντα δοῦλες ἦτανε, σαράντα σικλιὰ φέρουν,
 φέρουν καὶ τῆς καλῆς κυρᾶς τ' ὀλόχρυσο σικλάκι.
- «Δοῦλες, ποιὸς ἔπιε στὸ σικλί ; χνότα καλά μυρίζουν».
- «Κυρά, μιὰ ξένην ἠύραμε στὴ βρύσην ἀποκάτου,
 μιὰ ξένη ποῦ μᾶς ἔλεγε δούλα σου νὰ τὴν πάρῃς».
- «Δοῦλες, δὲν τὴν ρωτούσατε μὴν ἦταν ἡ Ἐλένη ; ».

- «Ξωθιό, ξωθιό, κυρούλα μου, πῶς θάναι τὸ παιδί σου ;»
 — «Σύρτε ρωτήσετέ τηνε, τὸ τί νῦν' ἢ δουλειά της».
 — «Ξένη, ἢ κυράτσα μας ρωτᾷ τί ξέρεις νὰ δουλέψης».
 — «Ξέρω καὶ φαίνω στὸ βλατί καὶ φαίνω στὸ βελουδο.
 — «Σύρτε νὰ τήνε βάλετε στὸν ἀργαλειὸ τ'ς Ἑλένης»
 Ἐπῆγαν καὶ τὴν ἔβαλαν στὸν ἀργαλειὸ τ'ς Ἑλένης,
 καὶ ἐκείνη φαίνοντας βλατί, βλατίν ἐμοιριολόγα'
 — «Γιάγιο μου, χρυσογιάγιο μου, πάλε χρυσὸ μου γιάγιο,
 βλατί μου, ὅταν σ' ἀνάσταينا, μ' ἐπροξενολογοῦσαν,
 μῆνες μοῦ τάξαν τὰ προικιά καὶ χρόνους τ' ἀντιπροικία,
 μοῦταξαν ὁ πατέρας μου κάτεργ' ἀρματωμένα,
 μοῦταξαν καὶ τ' ἀδέρφια μου καράβια φορτωμένα,
 μοῦ τᾶξει καὶ ἡ μανούλα μου κρυφὰ δέκα χιλιάδες,
 χρυσὸ θρονὶ νὰ κάθωμαι, χρυσὸ μῆλο νὰ παίζω'
 μῆρθαν οἱ χρόνοι δίσεχτοι καὶ οἱ μῆνες ὄργισμένοι,
 τρώει ἄντρας μου τὴν προικιά μου καὶ ἐγὼ τὸ μερτικό του,
 ἡ πεθερὰ ξενόπλενε καὶ ἐγὼ ἐξεναλέδα,
 ὁ πεθερὸς ξενόσκαφτε καὶ ὁ νιὸς ξενοκλαδεύει».
 Καὶ ἡ μάνα ἐπαρამόνευε, στὸν κόρφο της τὴ βῆνει.
 — «Ἐσ' εἶσαι, μάτια μου Λενιώ ; καλόστο τὸ παιδί μου !
 (Δημῶδες)

ΛΑΖΑΡΟΣ ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ

Θὰ ἤρκει διὰ τὴν ἀφθαστον δόξαν του καὶ εἰς ἀπεικόνισιν τοῦ
 ὑπερόχου πατριωτισμοῦ του νὰ λεχθῆ, ὅτι ἄνευ αὐτοῦ δὲν θὰ ὑφί-
 στατο ἄγων τῶν Ἑλλήνων κατὰ θάλασσαν.
 Καὶ πρέπει πάλιν νὰ ἐρευνησῆ κανεὶς πολὺ εἰς
 τὴν ἱστορίαν διὰ νὰ εὕρῃ δημοσίας ἐκδηλώσεις
 πατριωτικοῦ αἰσθήματος εἰς θυσίας μέχρις τε-
 λείας αὐταπαρνήσεως. Ὅλα, ἕως τοῦ τελευ-
 ταίου ὄδοιου, διὰ τὴν πατρίδα! Οἱ στέρνες τοῦ
 σπιτιοῦ του, τὰ περίφημα τριμιά του, ἦσαν
 γεμάτα ἕως στεφάνης πρωτοῦ ἐκτραγῆ ἢ ἐπι-
 νάστιας καὶ μετ' αὐτὴν εὐρέθησαν κενὰ ἕως
 πυθμένος. Ὅλα διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος! Καὶ μετὰ τοῦτο

σιγή ως να μὴ συνέδη τίποτε. Ἀπαξιοὶ νὰ καταστήσῃ τὸ ἄτομόν του ἀντικείμενον κοινοῦ θαυμασμοῦ, ἀποφεύγει ἐπιμόνως πάντα τοιοῦτον θόρυβον, ὁ ὅποιος ἀντέκειτο εἰς τὴν μετριοφροσύνην του, καὶ παραμένει: μέχρι τῶν τελευταίων στιγμῶν τοῦ βίου του εἰς τὸ ἀγαπημένο του νησί ἀφανῆς ἀπὸ τὰ βλέμματα τοῦ πλήθους. Ἐκεῖ τὸν ἐπεσκέφθησαν ὁ Καποδίστριας καὶ κατ' ἐπανάληψιν ὁ βασιλεὺς Ὅθων. Καὶ εἶναι βέβαιον ὅτι περὶ ἑαυτοῦ δὲν ἠθέλησε νὰ κάμῃ ποτὲ λόγον πρὸς τὰ ὑψηλὰ ταῦτα πρόσωπα. Κατὰ τὴν τελευταίαν ἐπίσκεψιν τοῦ Ὅθωνος ἡ γυναῖκά του τὸν ἐστενοχώρει: νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν βασιλέα στάδιον διὰ τὰ παιδιὰ του καὶ ἐκεῖνος ἐπιμόνως ἠρνῆθη. Μόνον περὶ τὰς δυσμὰς τοῦ βίου του συγκατετέθη νὰ παρακαλέσῃ τοῦτο τὸ ἀνάξιον λόγου, νὰ τὸν διαδεχθῇ ὁ μεγαλύτερος υἱὸς του εἰς τὴν Γερουσίαν.

Ὀλόκληρος ἡ ζωὴ τοῦ Λαζάρου Κουντουριώτου εἶναι φαινόμενον ἀδιαλείπτου ἀρετῆς καὶ σπανίας μεγαλοψυχίας. Δεκαεττάροντων ἐτῶν παιδί ἀναλαμβάνει τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐμπορικῶν ὑποθέσεων τοῦ πατρὸς του διαμένοντος εἰς Γένουαν καὶ αὐξάνει καταπληκτικῶς τὴν πατρικὴν του περιουσίαν. Ἀλλὰ δὲν πλουτίζει διὰ τὸν ἑαυτὸν του μόνον. Ἀφειδῶς δίδει εἰς τοὺς μὴ ἔχοντας, ἐλεεῖ τοὺς πτωχοὺς. Ἐκ τούτου ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀνεπίληπτον ἐντιμότητα τοῦ χαρακτήρος του κατακτᾷ τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην ὅλου τοῦ Ἰθραήκου λαοῦ. Μία του πράξις ἰδεώδους μεγαλοψυχίας, ἡ ὁποία αὐτὴ καὶ μόνη θά ἔφθανε νὰ τὸν ἀπαθανάτισῃ, ἐξαίρει ἀκόμη παρὰ τῆ λαῶ τὸ προσωπικόν του γόητρον. Ἐτέλει τοὺς γάμους του παρισταμένου καὶ τοῦ πατρὸς του, ὅστις εἶχεν ἐπιστρέψει ἀπὸ τὴν Γένουαν, ὅτε εἰσῆλθε κάποιος εἰς τὸ σπίτι: θέλων νὰ σκοτώσῃ ἕνα ἀπὸ τοὺς μουσικοὺς. Ὁ γέρον Κουντουριώτης τὸν ἐπέπληξε καὶ αὐτὸ ἤρκεσε διὰ νὰ πέσῃ αὐτὸς θύμα τοῦ δολοφόνου. Ὁρμησαν οἱ υἱοὶ του, ὁ Λάζαρος καὶ ὁ Γεώργης, εἰς καταδίωξιν τοῦ φονέως, ἀλλ' οὗτος ἠδυνήθη νὰ διαφύγῃ. Μετὰ τινα ἔτη ὁ Λάζαρος μανθάνει τὴν ἀφίξιν τοῦ δολοφόνου εἰς Ἰδραν. Ὁ κακοῦργος διὰ τινος ἱερέως ζητεῖ συγγνώμην καὶ ἔλεος. Καὶ ὁ Λάζαρος ἔχ: μόνον τὸν ἐσυγχώρησεν, ἀλλὰ καὶ χρηματικῶς τὸν ἐδοθήθησε καὶ σύνταξιν τοῦ διώρισεν ὑπὸ ἕνα μόνον ὄρον, νὰ μὴ παρυσιασθῇ ποτὲ ἐνώπιόν του. Τοῦτο πράγματι ἔγινεν. Ὅταν δὲ βραδύτερον ὁ δολο-

φόνος απέθανε, τὰ ἔξοδα τῆς κηδείας κατέβαλεν ὁ Λάζαρος Κουντουριώτης.

Κατὰ τὸν Ἄγωνα αὐτὸς ὑπὲρ πάντα εἰσηκούετο, εἰς αὐτοῦ μόνον τὰ κελεύσματα ἐπειθάρχει ὁ λαός. Κυρίως δὲν διέτασεν οὔτε ἐξήγει: νὰ ἐπιβάλῃ τὰς γνώμας του. Εἶχε τὴν μεγαλόφρονα συνείδησιν, ὅτι δὲν ἐθυσίαζε τὴν παρουσίαν του διὰ νὰ ἐξαγοράσῃ τοιοῦτον δικαίωμα ἐπιβολῆς. Δι' αὐτὸ καὶ ἠρνήθη νὰ δεχθῆ ἕλα τὰ προσφερθέντα εἰς αὐτὸν ἀξιώματα. Ἄλλὰ παρενόβαινε μόνον, ὡσάν τις ἐπρόκειτο νὰ δώσῃ τὸ ποράδειγμα τῆς ὑποταγῆς καὶ τῆς ἐθελουσίας εἰς τὸν ἀνυπότακτον λαόν. Καὶ τότε ὁ λόγος αὐτοῦ ἔσωζεν. Οὕτω, ὅταν τὸ πλῆθος ἠρνεῖτο νὰ καταταχθῆ εἰς τὰ πληρώματα διὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Σάμου καὶ οὐδενὸς ἐκ τῶν προυχόντων ὁ λόγος εἰσηκούετο, αὐτὸς ἠγέρθη καὶ εἶπεν: «Ὅποιος δὲν θέλει ἄς μὴ πάῃ. Ἐγὼ ὅμως θὰ πηγαίνω πρῶτος καὶ ὅσοι νομίζουσι: δὲν ἐξώφλησαν ἀκόμη μὲ τὸ πρὸς τὴν πατρίδα χρέος αὐτοὶ ἄς μὲ ἀκολουθήσουν». Οἱ λόγοι οὗτοι μετέπεισαν παρευθὺς τὴν λαϊκὴν συνέλευσιν καὶ ὅλοι ἐφιλοτιμοῦντο ποῖος πρῶτος νὰ καταταχθῆ εἰς τὸν στόλον. Ἄλλοτε πάλιν, ἄγνωστον διατί, ἀπεπειράθη, νὰ τὸν δολοφονήσῃ. Ἡ ἀπόπειρα ἀπέτυχε καὶ ὁ δολοφόνος κατόρθωσε νὰ διαφύγῃ. Κατεξάνεστη σύμπας ὁ λαὸς καὶ εἰς ἐνδειξιν τιμῆς πρὸς τὸν σεβαστὸν ἄρχοντά του ἐξέλεξε τιμητικὴν φρουρὰν διὰ νὰ τὸν συνοδεύσῃ. Ἄλλ' οὗτος ἀπεποιήθη καὶ μετὰ τινα χρόνον, ὅτε ἐκ τύψεων συνειδήσεως ἐλαυνόμενος ὁ κακοῦργος ἐξήγησε νὰ παρυσιασθῆ εἰς αὐτόν, τὸν ἐδέχθη, χωρὶς ὅμως νὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ κάμῃ τὸν παραμικρὸν λόγον περὶ τῆς πράξεώς του.

Ὁ Εὐστάθιος Σίμος, διατελέσας γραμματεὺς τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Γεωργίου Κουντουριώτου καὶ ἐκ τοῦ σύνεγγου γνωρίσας τὸν μέγαν τῆς Ἑλλάδος πολίτην, ἀριστοτεχνικῶς ἀπεικονίζει αὐτόν: «Καὶ ἄλλοι» λέγει, «ὅσοι ἔτυχεν ἐκ τοῦ πλῆθους νὰ γνωρίσωσι τὸν ἐξάριστον τοῦτον ἄνδρα καὶ νὰ τὸν ἴδωσιν ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ τῆς Ὑδρας, ἐφύλαξαν ἐξάπαντος τὴν βαυυτέραν ἐντύπωσιν τοῦ ἀπεριόριστου ἐκείνου σεβασμοῦ, ὅστις πανταχοῦ τὸν ὑπεδέχετο. Ὁ κύριος Λάζαρος ἦτο φωνὴ μαγικὴ διεγείρουσα πανταχοῦ τὴν νεολάδειαν. Ὅτε μὲ τὸ κομπολόγιον εἰς τὰς χεῖρας τὸν ἔδλεπον σεμνῶς καὶ ὀπωσοῦν κυρτῶς προσερχόμενον, κανεὶς δὲν ἔμενε καθήμενος καὶ βαυυτάτῃ σιωπῇ

προηγήτο και εΐπετο αὐτοῦ. Καί ἦτο ἀξίος κατὰ πάντα τῶν ἐκτάκτων τούτων τιμῶν. Ἦτο ἀνὴρ ἐνάρετος καὶ θεοσεβῆς εἰς τὸ ἄκρον, πρᾶος καὶ ἠπιος τὴν καρδίαν, ἤσυχος καὶ ἀτάραχος τὸ ἦθος, γλυκύς καὶ λιτός τὴν συμπεριφορὰν, βραχύς καὶ ἐμβριθῆς τοὺς λόγους, ἀπτόητος μέχρι στωικῆς ἀπαθείας εἰς ὅλα τὰ εἶδη τῶν κινδύνων, οὐδόλως ἐπιδεικτικὸς. Καὶ περαιτέρω: «Εἶχε γλυκεῖαν καὶ ἰλαρὰν τὴν μορφήν· αὐτὴ τοῦ ἤ σωματικῆ ἔλλειψις, ἢ στέρησις τοῦ ὀφθαλμοῦ του, ἂν ἐδλαπτεν ἀφ' ἑνὸς τὴν ἁρμονίαν τοῦ προσώπου του, ἐδίδεν ἀφ' ἑτέρου χροιάν τινα θελκτικῆς μελαγχολίας καί, οὕτως εἰπεῖν, ταπεινοφροσύνης εἰς τὴν φυσιογνωμίαν του, ἐλκούσαν ἐτι μᾶλλον τὴν συμπάθειαν καὶ τὸ σέβας τῶν ἀνθρώπων»... Ἦτο φίλος καὶ λάτρης τῆς ἀληθείας τόσον ἔνθερμος, ὥστε κανὲν ἐλάττωμα δὲν ἐτύστανε τόσον κακῶς ἀνθρωπὸν τινα πλησίον του ὅσον τὸ ψεῦδος. Ἡ περὶ τῆς ἰδικῆς του τιμιότητος ὑπόληψις ἦτο γενικὴ καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος. Ὅτε οἱ μοναχοὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Ἐπαναστάσεως, μετέφεραν τὰ πολυτιμότερα κειμήλια τῶν ἐκεῖ ἱερῶν Μοναστηρίων εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ νὰ τὰ σώσωσιν ἐκ τῶν κινδύνων τῆς τουρκικῆς εἰσβολῆς, εἰς τὸν Λαζάρου Κουντουριώτην ἐλθόντες τὰ παρέδωκαν εἰς φύλαξιν.

Τὰς τελευταίας ἡμέρας καὶ τὸν θάνατον τοῦ Λαζάρου Κουντουριώτου περιγράφει ὡς ἐξῆς ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς: «Ἡσυχῶς καὶ καρτερικῶς διάγων, ζῶν μὲ μόνας τὰς ἀναμνήσεις τοῦ παρελθόντος καὶ ὑποφέρων ἀγογγύστως τὴν στέρησιν τῆς περιουσίας, θυσιασθείσης ὀλοκλήρου σχεδὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος, καθὼς ὑπέφερεν ἄλλοτε τὸν θάνατον τῶν προσφιλῶν του τέκνων, διατήρει ὑγείαν μέχρι τινὸς ἀγαθὴν. Ἐνόσησε κατὰ τὸ 1839 τὴν δεινὴν νόσον τῆς δυσουρίας, ἀλλ' ἴαθη τότε μετ' ὀλίγον ἐντελῶς. Νοσήσας δὲ πάλιν κατὰ τὸ 1849 εἶδεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐλαττωμένας τὰς δυνάμεις του· αἱ αἰσθήσεις του ἐξησθένουν, ἐκυρτώθη ὀλοτελῶς, καὶ ἔν ἔτος πρὸ τοῦ θανάτου του δὲν ἐγνώριζε πλέον. Ἀφιερώσας δὲ τὰς τελευταίας του φροντίδας πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἐκπληρώσας τὰ χριστιανικὰ του καθήκοντα ἀπέθανεν ἐν εὐσεβεῖα κατὰ τὴν 6 Ἰουνίου 1852, ἀφῆσας μνήμην χρῆστοῦ ἀνδρός καὶ μεγάλου πολιτοῦ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις διέταξε πενθημερίαν ἐπὶ πέντε ἡμέρας διὰ τὸν θάνατόν του...» **Γεράσιμος Βῶκος.**

Σ Α Λ Α Μ Ι Σ

Σ' αὐτά, σ' αὐτά τὰ κύματα τὰ ἡλιοφωτισμένα
 σ' αὐτά τ' ἀδύνατα νερά, ἐδῶ, τὰ μυρωμένα,
 ἐβόρτισ' ἢ Ἐλευθεριά τὸν κόσμο μοναγὴ της
 καὶ τ' ὄνομά της τοῦδ' ὠκε μαζί με τὸ σπαθὶ της!
 Θεμιστοκλῆ, Θρασύβουλο, ἐδῶ τὸν ἔχει βγάλει,
 κι εἶν' ἰδική της ἐκκλησιά ἐτοῦτο τ' ἀκρογιάλι !

᾽Ω Ἐκκλησιά χωρὶς σταυρὸ καὶ κυματοχτισμένη,
 ἀπὸ Περσιάνικα κορμιά καὶ κόκαλα στρωμένη
 Σταυρὸ σου ἔχεις τὸ ψηλὸ τῆς Λευτεριάς κοντάρι,
 γιὰ στήλες κύματα βουνά, βοριάς ὁπτόταν πάρη·
 βωμὸ σου τοῦ Θεμιστοκλῆ τὸ κράνος, κοινωνία
 τὰ κύματα τὰ γαλανά, τ' ἀγέρι ψαλμωδία. . .

Ποιά ἐκκλησιά σ' ὄλη τῆ γῆ, στήν οἰκουμένην ὄλη,
 ὡσάν ἐσένα τ' εὐδρανοῦ σκεπαζοῦνε οἱ θόλοιο ;
 Ποιά ἔχει πολυέλαιο τὸν ἥλιο ἀναμμένο,
 καντήλια τ' ἄστρα τὰ χρυσά με φῶς διαμαντωμένο :
 Καὶ σὲ ποιὰν ἄλλη ὁ Θεὸς ὄλος χωρεῖ καὶ μπαίνει,
 παρὰ σ' αὐτὴ τῆ θάλασσα, ἐδῶ, τὴν ἀγιασμένη ; . .

Θαρρῶ πὼς τὴν ἐξακουστὴ ἐκείνη βλέπω μάχη.
 Ποιὸς θρονασμένους κάθεται στὸ τρίκορφο, στὴ ράχη ;
 Ὁ Ξέρξης ! τὰ καράβια του περήφανος ξανοίγει·
 θὰ ἔξη ἐν' ἀπ' ὅλα αὐτὰ τὸ βράδυ γιὰ νὰ φύγη. . . .
 Στὸ πλάγι του γραμματικοὶ σταυρὸ τὰ χέρια δένουν
 καὶ τῆ μεγάλῃ νίκη του νὰ γράψουν περιμένουν !

Ἄ, δὲν κοιτᾷ καὶ τὰ μικρὰ καράβια μας γεμάτα
 ἀπὸ τῆς Σπάρτης τὰ παιδιὰ, ἀπὸ Ἀθήνας νιάτα !
 Φουχτώνει ὁ Θεμιστοκλῆς στὸ χέρι τὸ τιμόνι
 καὶ σὰ σημαία τὴν πλατιά χλαμύδα του ξυπλώνει. . .
 Κ' ἰδοῦ, ἀρχίζει ὁ πόλεμος, ἀρχίζ' ἡ ναυμαχία
 χέρια με χέρια πιάσθηκαν Σκλαβιά κι Ἐλευθερία !

Χτύπα, περήφανη θεά, Ἑλληνοπούλα χτύπα
 Πέρα και πέρα τῆς σκλαβιάς τὸ μαῦρο στήθος τρύπα.
 Ἄς καταλάβῃ μιὰ φορά, γιὰ πάντ' ὡς καταλάβῃ,
 πὼς τὰ παιδιά σου πολεμοῦν και πὼς χτυποῦν οἱ σκλάβοι.
 Διῶξε, θεά, τὸ μόλυσμα, ὁ κόσμος ν' ἀνασάνῃ,
 και ὅποιον ἐλάβωσ' ἢ σκλαβιά νὰ βρίσκῃ ἐδῶ βοτάνι !

Ὅσάν λιοντάρ ἢ θάλασσα σηκώθη και βογγάει
 Σπάρτη και Ἀθήνα πολεμοῦν ἀντάμα πλάι πλάι,
 ἀστροπελέκια δίδυμα σὲ σύνεφα θαμμένα,
 και ἐμπρός τους ἢ Ἐλευθεριὰ καράβια πνίγει ξένα.
 Θαρρεῖς θεριὰ πὼς πολεμοῦν και ἡ θάλασσα στενάζει,
 σὰν ἀνυψῶνῃ τὸ σπαθὶ και σὰν τὸ κατεβάζῃ !

Τὸ μάτι τοῦ Θεμιστοκλῆ τὸ δρόμο τῆς φωτίζει
 και κόπου κάπου ἢ θεὰ τὸ πρόσωπο γυρίζει
 και τὸν κοιτάει δλόχαρη . . . Σὲ κάθε γύρισμά τῆς
 ἀκούω δυνατώτερα και τὰ χτυπήματά τῆς . . .
 Ἄπ' τὸ τιμόνι ἀτάραχος ἐκεῖνος τὴν κοιτάζει
 και μὲ τὸ μάτι του θαρρεῖς τὴ νίκη πὼς προστάζει !

«Ὁ Ἑλληγόπουλα ἐμπρός, λυτρῶστε τὴν πατρίδα»
 —κράξ ὁ Αἰσχύλος—, «σώσετε μὲ τὴν καλὴ λεπίδα
 »παιδιά, γυναῖκες, πατρικοὺς ναοὺς αὐτὴ τὴν ὥρα,
 »τοὺς τάφους τῶν πατέρων σας ἀγὼν γιὰ ὅλα τώρα !»
 Καὶ ἀνάβ' ἢ μάχη στὴ φωνή, σαρκῶνετ' ἢ Ἑλπίδα
 τί κάν' ὁ ψάλτης, στὴν καρδιά σὰν ἔχῃ τὴν πατρίδα !

Μαυρίζει γῆ και οὐρανός, δὲν φαίνεν' ἢ ἡμέρα . . . .
 Μὰ τί ἀντάρ' ἀκούεται ἀπ' τὰ πελάγη πέρα ;
 Ποιὰ εἶν' ἐκεῖνῃ ἢ σκιά, πὸν σὰ βουνοὶ μεγάλῃ
 πατεῖ τὸ κῦμα και ἔρχεται μὲ τὴν ἀνεμοζάλη ; . . .
 Γιὰ δέξ' ὀπίσω ἀπ' αὐτὴν και ἄλλες σκιές ὀρμάνε,
 μὲ κόπο τὰ μεγάλα τῆς τὰ βήματα ἀκλουθάνε !

Ὁ Αἴας εἶναι ! και ἔρχεται μὲ τὸ νεκρὸ στρατό του
 ἀπ' τῆς Τρωάδος τὰ νερά στοὶ κῦμα τὸ δικό του.

Κατάρτι μέτ' στο χέρι του φουχτώνει για κοντάρι
 κι έχει τὸν Τεῦκρό του μαζί, ἀγένιο παλικάρι...
 "Α! τί μεγάλη ταραχή τὸ χτύπημά του κάνει,
 πῶς τὰ κατάρτια τρίζουνε στὸ χέρι σὰν τὰ πιάνη!

Κι ἀνταμωμένα τὰ νερά και ζωντανά λιοντάρια
 κάνουν τὴ θάλασσα στεριά, πατοῦνε σὲ κουφάρια...
 Φεύγουν οἱ ξένοι, φεύγουνε μὲ τὰ πανιά σχισμένα!
 Βλέπω καράβια σὰ βουνὰ στοὺς βράχους τσακισμένα!
 ἀκούω τρόμου προσευχές, τραγούδια και κατάρια,
 και φροκαλίς' ἡ θάλασσα τοῦ Ξέρξη τὴν τιάρα!...

Σπρῶξε τὸ κῦμά σου μακριὰ στὴ γῆ τὴ διψασμένη,
 λιμάνι τῆς Ἐλευθερίας, νὰ πιοῦν οἱ σκλαβωμένοι.
 Στὴ Θεσσαλία, στὰ Νησιά, στὴν Ἡπειρο, στὴν Πόλη,
 στοὺς Μακεδόνας κύλα το, στὴν οἰκουμένη ὅλη.
 Ἐνα μονάχα κῦμά σου τὸ κῦμά τους ἂν σμίξῃ,
 ἡ θάλασσά του θ' ἀνοιχθῇ και τὴ σκλαβιά θὰ πνίξῃ!

Ἀχιλλεὺς Παράσχος

ἩΡΩΪΣΜΟΣ ΜΙΑΣ ΓΥΝΑΙΚΟΣ

Ὁ ἀρχηγός, τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου ἀνεμίμησε τόσας νίκαις, ἡ
 δὲ ἀνδρεία ἐγέννη τόσας ἐλπίδας, ἐκάθητο σύνουος καὶ καθηγῆς
 πρὸ οἰκίσκου, ὃν εἶχε μεταβάλει εἰς ἀρχηγέ-
 γειτον, περικυκλούμενος ὑπὸ τῶν παλικαρίων
 του. Ἡ σκυθρωπότης του ἀντεκατοπτρίζετο
 ἐπὶ τῶν προσώπων των καὶ ἡ σιωπὴ του ὀμι-
 λει καὶ ἔλεγε λόγους θλιβεροὺς εἰς τὴν καρ-
 δίαν ἐκάστου. Δὲν εἶχον πλέον τροφάς, δὲν
 εἶχον πλέον πολέμεφόδια. Ὁ ἐχθρὸς νέας προσ-
 λαβῶν ἐπικουρίας, ἀφοῦ ἐκλείσε πᾶσαν ὁδὸν

σωτηρίας, ἠπεύλει ἤδη και τὸ χωρίον οὐτινος ἐτάχθησαν φρουραί.
 — Ἐναν ἄνθρωπο νὰ εἶχα γιὰ πέταμα...εἶπε τέλος ὁ ἀρχηγ-

γός συνεχίζων σκέψιν ἦν πρὸ πολλοῦ ἐνεκυμόνει ἡ κεφαλή του.

— "Ἐναν ἄνθρωπο; καὶ τί εἶμαστε;

— Καὶ δὲν εἶναι κανεὶς ἀπὸ μᾶς ἄξιος; ἠρώτησαν τὰ παλικάρια.

— Γιὰ πέταμα; ὄχι! ἀπήντησε διὰ βαρείας φωνῆς ὁ ἀρχηγός περιβάλλον ὅλους ὁμοῦ δι' ἠδέως καὶ φιλοστόργου βλέμματος. Μετὰ μικρὰν δὲ σιωπὴν:

— Ἀφήστε νὰ συλλογισθῶ ἀκόμη, προσέθηκε.

Θρησκευτικὴ σιγὴ ἐπηκολούθησε, διακοπτομένη πότε καὶ πότε ὑπὸ θορυβώδους φυσήματος, δι' οὗ ὁ ἀρχηγός ἐξέπεμπεν ἐκ τοῦ στόματός του τὸν καπνὸν τοῦ βραχέος τσιμπουκίου του καὶ τὴν ἐντὸς τοῦ στήθους του κοχλάζουσαν βαρυθυμίαν.

— "Ἄς περάσῃ καὶ ἀπόψε, εἶπε τέλος ἐγειρόμενος· ἔχει ὁ Θεός ἄς πάῃ καθένας εἰς τὴν θέσιν του." Ὅλοι ὄλοι ἀπομείναμε εἰκοσιδύο. Ὅποιος κάμῃ τίποτε χωρὶς τῆς διαταγῆς μου, εἶναι σὰν νὰ σκοτώσῃ δέκα χριστιανούς. Συλλογισθῆτε πόσοι κρέμονται ἀπὸ μᾶς.

Καὶ στραφείς ἐπροχώρησε μὲ βῆμα βραδύ πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ οἰκίσκου.

Ἐξαιρετικὸν οὐδέποτε ἐξετείνετο τὸ χωρίον, ἦτο δυσπρόρητος. Οἱ ἐχθροὶ τὸ ἐγνώριζον καλῶς καὶ δὲν ἐτόλμων νὰ ποιήσωσι τρίτην ἔφοδον, ἀφοῦ τόσο ἀκριδὰ εἶχον πληρώσει τὰς δύο προγενεστέρας. Ἐκριναν φρονιμώτερον νὰ καταβάλλωσι τοὺς χριστιανούς διὰ τῆς πείνης καὶ ὀχυρωθέντες εἰς τὰς πέριξ διόδους ἀνέμενον τὸ ἀποτέλεσμα. Ὁ ἀρχηγός, ἐννοήσας τὸ σχέδιον ἐμαίνετο ὡς λέων ἐν κλωθῆ. Νὰ ἀποτολμήσῃ ταχεῖαν κάθοδον, θὰ ἦτο τὸ αὐτὸ ὡς νὰ ὠδήγει τοὺς ὀπλίτας του εἰς θεβαίαν παγίδα. Νὰ περιμένῃ; Ἀπὸ δύο ἡμερῶν εἰς ἐκείνους μὲν εἶχε διανείμει τέταρτον σιτηρεσίου, αὐτὸς δὲ δὲν ἔφαγε καθόλου.

Καὶ τί θὰ ἔλεγον οἱ καλοθεληταὶ του, ὅταν θὰ ἐμάνθανον ὅτι ἐκ τῆς ἀδεξιότητός του βέβαια καὶ αὐτὸς ἔπεσε καὶ τοὺς ἀνθρώπους του κατέστρεψε, χωρὶς νὰ παρεμποδίσῃ τὴν πρόοδον τοῦ ἐχθροῦ;

— Βέβαια, τὰ λόγια εἶναι εὐκόλα!... ἐμονολόγει χαμηλοφώνως. Αὐτὸ θὰ ποῦνε, ἄς εἶμαι καὶ σκοτωμένος.

Ἐκείνη ἡ μαῖμού, ὁ Κοτονικόλας, ποῦ δὲν εἶναι γιὰ τίποτε ἄξιος, θὰ κάνῃ τῆς φωνῆς μου — θαρρῶ πῶς τὸν βλέπω — καὶ θὰ λέῃ

ὅ,τι τοὺς εἶπα σὰν τοὺς ἀποχαιρετοῦσα: «Ἐννοια σας! ἐγὼ θὰ εἶμαι». Νὰ τώρα... καὶ ἀνοίξας τοὺς δακτύλους τῆς δεξιᾶς χειρός κατέφερε βαρέως τὴν παλάμη ἐπὶ τοῦ προσώπου του.

— Γιατί βαρυβογγᾶς ἔτσι, κερα-Χρυσή; ἤρώτησε πλησιάζουσα γραῖα ἐξηκοντοῦτις περίπου, βραχύσωμος καὶ ἱσχνή· σὲ βλέπω καὶ ραγίζεται ἡ καρδιά μου.

— Ἄ! ἐσὺ εἶσαι, κερα-Χρυσή;

— Ἐγώ, γυιέ μου.

— Ἄμ' τί νὰ ἔχω; δὲν τὰ βλέπεις καὶ τοῦ λόγου σου; Ἐγκαθήκαμα, κερα-Χρυσή!

— Ἐχει ὁ Θεός, παιδί μου...

— Τὸ ξέρω, μὰ... πρέπει νάχομε καὶ μεῖς.

Καὶ ἐκτόπησε διὰ τῆς χειρὸς τὴν κεφαλὴν του.

— Καὶ μήγαρις εἶναι δικό σου τὸ φταίξιμο;

— Μὴν κοιτάζης τί εἶναι· τί θὰ ποῦνε...

— Μπορῶ νὰ σὲ ρωτήσω ἓνα λόγο, σὰν μάνα σου ποὺ εἶμαι: στὰ χρόνια;

— Στοὺς ὅρισμούς σου, κερα-Χρυσή, ρώτα.

— Εἶπες πρωτότερα στὰ παλικάρια... ἤμιονα στὴν πόρτα καὶ τ' ἄκουσα... εἶπες, πὼς ἂν εἶχες ἓναν ἄνθρωπο γιὰ πέταμα...

— Ἄ! τί; ξέρεις κανένα, ἀνέκραξεν ἀνορθούμενος ὁ ἀρχηγός.

— Παιδί μου... μὴ θυμώσης... δὲν κάνω ἐγὼ... ἤρώτησε, μετὰ δειλίας ἐκφέρουσα ἐκάστην συλλαβὴν, ἡ γραῖα.

Ὁ ἀρχηγὸς κατέπεσεν ἐπὶ τῆς στρωμνῆς, ἐφ' ἧς ἐκάθητο, μετὰ προφανοῦς ἀπογοητεύσεως.

— ὦ, ἀδελφή, εἶπα ἄνθρωπο, δὲν εἶπα γυναίκα. Ἄσε με στὸ χάλι μου, κερα-Χρυσή, δὲν εἶναι δική σου δουλειά...

Καὶ περιτυλιχθεὶς ἐντὸς τῆς κάπας τοῦ ἐστράφη ἀντιθέτως, ἔπως κοιμηθῆ ἄθθεν. Ἄλλὰ ποῦ νὰ κοιμηθῆ; Τὸν ἔβλεπε συστρεφόμενον ἐπὶ ὄραν ὀλόκληρον ἢ κερα-Χρυσή, τὸν ἤκουε φυσῶντα καὶ στενάζοντα καὶ ἔρραγιζετο πράγματι ἡ συμπαθὴς τῆς καρδιά.

Αἶφνης ἡ βραεῖα φωνὴ τοῦ ἠκούσθη εὐκρινῶς λέγουσα.

— Ἐπίγαινα ἐγώ, μὰ ὕστερα; θὰ τοὺς κατάκοβαν ὅλους.

Ν' ἀφήσω χωρὶς σκύλο τὸ μανδρὶ;

Τὸ σῶμά του ἐντούτοις δὲν ἐκινεῖτο.

— Ἡ ἀ παραμιλᾷ, ἐσκέψθη ἡ γραῖα, καὶ ἐπλησίασεν ἡρέμα.

— ... Νὰ τότε στείλω, ἐξηκολούθησε λέγων ὁ ἀρχηγός, ν' ἀνεθῆ εἰς τὸν γκρεμισμένο Πύργον καὶ νὰ σηκώσῃ ἐπάνω μιὰ ση-
μακία μὲ σταυρόν. Βέβαια δὲν θὰ γύριζε, μὰ οἱ Τούρκοι τὸ πρῶν,
γιαὶ νὰ μὴ βρεθοῦν ἀνάμεσα σὲ δυὸ φωτιᾶς θ' ἢ μ' ἄδειαζαν τῆ ρε-
ματικῶ καὶ θὰ γλίτωναν...

— "Α! αὐτὸ ἦταν... εἶπε καθ' ἑαυτὴν ἡ κερα-Χρυσὴ καὶ ἀνέ-
μεινε ν' ἀκούσῃ ἀκόμη. Ἄλλ' ἤδη ὁ ἀρχηγός ἐκοιμήτο καὶ δὲν πα-
ρελήγει πλέον.

Ἡ κερα-Χρυσὴ ἦτο ὁ μόνος θήλυς κάτοικος τοῦ χωρίου, ἀρνη-
θεῖσα νὰ ἀκολουθήσῃ τὰ λοιπὰ γυναικόπαιδα καὶ παραμεινάσα
ἵνα περιποιητῆται τὸν καπενάνιον, πρὸς ὃν μητρικὴν ἀληθῶς ἔτρεφε
στοργήν. Ἀπὸ δύο ἡμερῶν συνεμερίζετο ἀγογγύστως τὴν ἀσιτίαν
του, ἄπνους δὲ ἐφρούρει αὐτόν, ὡς ὁ ἀριστος τῶν ὑπασπιστῶν.

Ἦδη ὑφικράσασα τὸ σχέδιον, ἕπερ ἡδύναται ἐκεῖνος νὰ ἐκτε-
λέσῃ, ὑπὸ παραδόξου κατείχετο ταραχῆς.

Ἐνόμιζεν ὅτι ὁ Θεὸς τῇ τὸ ἀπεκάλυψεν ἵνα αὐτὴ τὸ ἐκτελέσῃ.
Ἐνόμιζεν ὅτι εἰς τὰς χεῖράς της ἦτο ἡδὴ ἡ ζωὴ ὄλων, ὅτι πᾶσα
στιγμὴ βραδύτητος θὰ κατέστρεφε τὸ σχέδιον.

— Ἡ γαθῶ, ἐσκέπτετο, μὰ θὰ σώσω εἴκοσι παλικάρια καὶ
τὸν ἀρχηγόν. Εἶδες τί εἶπε : καθέννας τοὺς ἀξίζει γιὰ δέκα. Θεέ
μου, δῶσέ μου φώτιση καὶ δύναμη.

Ἦνοιξε μικρὸν σακίδιον, ἕπερ περιεῖχεν ὅλας τὰς ἀποσκευὰς
τοῦ ἀρχηγοῦ, ἀνέσυρεν ἐξ αὐτοῦ μικρὰν λευκὴν σημαίαν, φέρου-
σαν ἐρυθρὸν σταυρόν, καὶ ἠσπάσθη αὐτόν.

— Θεέ μου, δῶσέ μου φώτιση καὶ δύναμη, ἐπανέλαβε καθ'
ἑαυτὴν, νὰ καλὸ πού μῆτε τὸ νειρεύτηκα ποτέ μου. Καὶ ἐξήλθεν
ἀκροποδοτὶ ἐκ τῆς ἐτέρας θύρας τοῦ οἰκίσκου.

Ἡ Θεὸς τὴν περιέβαλε διὰ νέφους, ὥστε νὰ διέλθῃ ἀπαρατή-
ρητος διὰ μέσου τῶν ἐχθρῶν, ὁ Θεὸς ἐνίσχυσε τοὺς τρέμοντας πόδας
τῆς πρεσβύτιδος καὶ τῆς ἔδωκε πτερὰ νὰ τὴν φέρωσι μακράν, εἰς
τὴν κορυφὴν τοῦ παρακειμένου λόφου; Ὁ Θεὸς τὴν ἐδοῦθησε ν'
ἀνέλθῃ ἐπὶ τῶν βρειπίων τοῦ γκρεμισμένου Πύργου καὶ νὰ ὑψώσῃ
ἐπὶ κλάδου τὴν σημαίαν τοῦ σταυροῦ καὶ τῆς σωτηρίας; Ὁ Θεὸς
ἐπεμψε τοὺς ἀγγέλους του νὰ τὴν παραλάβωσιν ὡς ψυχὴν δικαίου

καὶ τὴν ἐπαναφέρωσι διὰ μέσου τῶν ἐχθρῶν πάλιν, ζῶσαν, μετὰ δῖωρον κοπιώδη ὁδοπορίαν ἐν τῷ χωρίῳ, ἐν τῷ οἰκίσκῳ, ἐν ᾧ ὑπνωττεν ἔτι ὁ ἀρχηγός;

Ὁ Θεὸς βέβαια, ὁ ἀρωγὸς πάσης ἀγαθῆς πράξεως τῶν μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης ἐπικαλουμένων τὸ ὄνομά του. Τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου προηγγήθη ἡ ἔγερσις τοῦ ἀρχηγοῦ. Με βραδείαν τὴν κεφαλὴν ἐξῆλθεν οὗτος εἰς τὴν ὁδὸν καί, ὡς ἔδλεπε καθ' ἕλην τὴν νύκτα τὸν γκρεμισμένον Πύργον, πρὸς αὐτὸν ἐστράφη πάλιν τὸ πρῶτόν του βλέμμα.

— Ὀνειρεύομαι! εἶπε, μὴ δυνάμενος νὰ πιστεύσῃ εἰς ἃ, τι ἔδλεπεν. Ὀνειρεύομαι ἀκόμη; Κύριε, ἐλέησον! Καὶ ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, διευθύνων ἕλην τὴν δύναμιν τῆς ὁράσεώς του ἐπὶ τοῦ ἐρυθρολεύκου ὑφάσματος, ὑπερ σειόμενον ὑπὸ τῆς πρωϊνῆς αὔρας διεγράφετο ἤδη εὐκρινῶς ἐπὶ τοῦ ροδόχρου οὐρανοῦ.

— Κῶστα! Φραγγιό! Μιχάλη! ἀνέκραξε.

Μετ' ὀλίγα λεπτά οἱ πλείστοι περιεκύκλουν τὸν ἀρχηγόν των.

— Λέτε, εἶπε δεικνύων τὴν σημάϊαν ὁ Θεὸς μᾶς ἔσωσε!.....

Ὅτε κατόπιν ἐζήτησαν νὰ ἐξηγήσωσι τὸ θαῦμα, οὐδεὶς ἀπέδωκε τοῦτο εἰς τὴν κερα-Χρυστῆν. Ἐκεῖνη δέ: Ἐκεῖνη ἐντράπη νὰ ὁμιλήσῃ. Δὲν τῇ εἶπεν ὁ ἀρχηγός, ὅτε τῷ προσεφέρετο: «Δὲν εἶναι δική σου δουλειά»; Δὲν εἶπε μετέπειτα εἰς τοὺς ἄλλους: «Ὁ Θεὸς μᾶς ἔσωσε»!;

Ἰωάννης Δαμβέργης.

Η ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ

Εἰς τοσοῦτα ἐπιζῶσα χρονοβρόχθιστα μνημεῖα

ἡ Ἁγία καὶ μεγάλη με κατέπληξε Σοφία.

Ἐλαμψαν ἐνώπιόν μου πρῶται Πύλαι τῆς ἐννέα,

ὄρειχάλκινος ἐκάστη, παμμεγέθης καὶ ὠραία.

Τύπος δὲ εἰς μίαν τούτων σταυρῶν δύο αἰωρεῖται

καὶ τὸ τοῦ Κουροπαλάτου ὄνομα διατηρεῖται.

Τὴν ὀκτάστυλον Στοάν τῆς ἐνθουσιωδῶς περιάσεως

καὶ εἰς τὸν Πυλῶνα βῆμα εὐλαβείας πλησιάσεως

Κατησπάσθη τὴν γῆν ὅθεν τόσαι δόξαι προπατόρων
προεπέρασαν καὶ τόσοι θρίαμβοι Αὐτοκρατόρων.

Πλὴν τὰ σάνδαλά μου νεῦσις ἀφαιρέσασα Ἰμάμου
συναφίρεσε τὸ ζέον εἰς τὰ στήθη αἰσθημά μου.

Ἐμεινε νεκρά ἡ χεὶρ μου εἰς τὸ μέτωπον ἐντουτοῖς,
πρὶν τὸ ἅγιον σημεῖον ἀποσώσῃ τοῦ σταυροῦ της . . .

Εἰς τὸν Πρόναον εἰσέβην ὅπου, θαῦμα τῶν αἰώνων,
διασώζεται τὸ κάλλος τεσσαράκοντα κίωνων.

Καὶ προβὰς ἀπὸ ψηφίων χρυσοποικιλμένην εἶδα
τὴν ἐκπλήττουσαν τὸ βλέμμα ἐναέριον ἀψίδα.

Τέσσαρα εἰκονισμένα Χερουβιμ τὴν συγκρατοῦσι
καὶ νομίζεις ὅτι μέχρις οὐρανοῦ τὴν ἀνεψοῦσι.

Φθάσας εἰς τῆς ἀναβάθρας τὴν ἀπόγειον βαθμίδα
τὰς ἐξήκοντα κολόνας τῶν κατηχομένων εἶδα.

Πλὴν ἡ ὄρασίς μου κάτω ἔκυψε . . . καὶ ἀπεστράφη . . .

Πρηνεῖς Τοῦρκοι ἐπροσκύνουν βεβηλοῦντες τὰ ἐδάφη,
ἄλλοι δ' ἐνιπτον τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας εἰς ὑδρίας
ἀπὸ τὴν Σιχάρ ἐλθούσας τῆς ἀρχαίας Σαμαρείας . . .

Ἄλλὰ ποῖα δόξης, θάμβους καὶ κοινῆς χαρᾶς ἡμέρα
ὅτε τὰ ἐγκαϊνὰ του εἶδεν ὑπὸ τὸν αἰθέρα

ἐξελθὼν ἀπὸ τὴν χεῖρα καὶ τὸν νοῦν τοῦ Ἀνθεμίου,
στίλβων ἔξω, στίλβων ἔνδον, ὁ λαὸς τῆς ὑψηλίου !

Ὡς πῦρ καιὸν κατὰ πρῶτον ἤστραψε μακρόθεν ὄλος
ὁ ὑψῶν τὴν φαντασίαν μέχρι τοῦ ἀπείρου θόλος.

Εἰς εἰκόνα κολοσσαίαν τὴν θεότητά του σώζων
ἐλαμψεγ ὁ Παντοκράτωρ, ἀνωθεν τὴν γῆν δεσποζών.

Ἄργυροστρωτον τὸ μέγα Ἱερὸν ἠκτινοβόλει

ἐπὶ ἔξ χρυσῶν κίωνων ἀνεψοῦτο χρυσὴ ὄλη

ἢ Ἁγία Τράπεζά του, κοσμουμένη ἔξ ἀπείρων

καὶ σμαράγδων καὶ ἀνθράκων καὶ τοπάζων καὶ σαπφείρων.

Ὁ ἐξειργασμένος Ἄμβων ἀπὸ τῶν αὐτῶν μεταλλῶν

στιλπνὴν εἶχε τὴν καλύπτραν ἐκ τιμίων λίθων ἄλλων,

καὶ Σταυρὸς χρυσοῦς εἰς ταύτην ἐκατόλιτρος ὑποῦτο,

ὅστις ἀπὸ μαργαρίτας ἀτιμήτους ἐκυκλοῦτο.

Χιλιάδα λαμπαδούχων ἱερέων, διακόνων

ὁ Μονάρχης ἔθεάτο ἀπὸ τὸν σεπτὸν τοῦ θρόνον,
καὶ τὰς ὄψεις τοῦ ἐθάμβουν δάδες κάτω καὶ μυρίαί
ἄνω του ἀπληρημέναι μυριόφωτοι λυχνίαι
καὶ ἀνέκραζεν ἐν μέθῃ αὐτὸς πνεύματος ἁγίου·
«Αἰνετὸν εἰς τοὺς αἰῶνας εἶη τ' ὄνομα Κυρίου
»ἐπιτρέψαντος τοιοῦτον ἔργον εἰς θνητοῦ παλάμας ! . .
»Σολομών, νικῶ σε ! λάμπει ὁ Ναός μου ὡς ἀδάμας ! . . . »
Ἐντ' αὐτῶν τί βλέπεις ἤδη; βλέπεις μόνον πρὸς τοὺς τοίχους
εἰς Ἀραβικὰ στοιχεῖα τοῦ Μωάμεθ τινὰς στίχους,
καὶ ἄντι τοῦ δικεφάλου ἀετοῦ τῶν Ὁρθοδόξων
ἀπὸ δύο του σημαίας θριαμβευτικόν του τόξον . .

Ἄλέξανδρος Σούτσος.

ΤΟ ΔΙΣΚΟΠΟΤΗΡΟ ΤΗΣ ΑΓΙΑ - ΣΟΦΙΑΣ

Ἦταν μιὰ φορὰ κι ἓναν καιρὸ
μὲς στὴν ἐκκλησιὰ τὴν τρισυπόστατη,
ἦταν τὸ χρυσὸ καὶ τ' ἄργυρὸ
τ' ἀχνυνοδεμένο δισκοπότηρο·
ἦταν μιὰ φορὰ, κι ἓναν καιρό.

Κι ὅταν λειτουργοῦσεν ὁ παπάς,
τὴ στιγμὴ ποὺ μόνος ἐπροσκόμιζε,
κάποιος τοῦ τὸ πῆρε.

— Ποῦ τὸ πᾶς

τ' ἀχνυνοδεμένο δισκοπότηρο ;
στράφηκε καὶ ρώτησε ὁ παπάς.

Ποῦ τὸ πᾶς μ' ἀρθάνοιχτα φτερά ;
Μόνο ὁ Βασιλιάς μας ἐκοινώνησε·
κοίταξε τί πλῆθος καρτερῶ
τ' ἀχνυνοδεμένο δισκοπότηρο !
Ποῦ τὸ πᾶς μ' ἀρθάνοιχτα φτερά,

— Ἄχ! ἡ Ὁραία Πύλη θὰ κλειστῆ
καὶ θὰ γκρεμιστῆ κι ἡ Ἁγία Τράπεζα,
καὶ θὰ λαχταρήσουν οἱ πιστοὶ
τ' ἀχτινοδεμένο δισκοπότηρο,
ἡ Ὁραία Πύλη ὅταν κλειστῆ.

Ἔτσι, μὲ τὴ θεία κοινωνιά
θὰ τὸ κρύψω μέσα στὸν Παράδεισο
καὶ στὴν πιὸ κρινόσπαρτη γωνιά
τ' ἀχτινοδεμένο δισκοπότηρο·
ἔτσι, μὲ τὴ θεία κοινωνιά.

Θὰ μεταλαβαίνουν οἱ ψυχές
τῶν μαρτύρων, ποὺ ἔχυσαν τὸ αἷμά των,
καὶ θ' ἀκούη ἀνήκουστες εὐχές
τ' ἀχτινοδεμένο δισκοπότηρο
ἀπὸ τῶν μαρτύρων τὶς ψυχές.

Ὡς ποὺ νᾶρθη ἡ ὥρα κι ἡ στιγμή
ποὺ θὲ ν' ἀκουστοῦν οἱ εὐχές οἱ ἀνήκουστες
νὰ τὸ ξαναφέρω μὲ τιμὴ
τ' ἀχτινοδεμένο δισκοπότηρο . . .

« Πότε θᾶρθη ἡ ὥρα κι ἡ στιγμή ; »

Βιαστικὸς στὰ σύνεφα πετᾶ
κι οὔτε στρέφει κἄν κι οὔτ' ἀποκρίνεται.
Μὲ τὰ δυὸ τὰ χέρια του βαστᾶ
τ' ἀχτινοδεμένο δισκοπότηρο
κι ἄφωνος στὰ σύνεφα πετᾶ.

Ἰωάννης Πολέμης.

Ο ΧΑΛΑΣΜΟΣ

Ἐφέρναμε γύρω τὰ Βάτικα τότε. Μία ἡμέρα ἐφθάσαμε ἀποσπερὸν εἰς τὸ Φαρακλὸ κι ἐκονέψαμε στοῦ παπᾶ τὸ σπίτι. Λόγο πρὸς λόγο ἐπάνω στὸ φαγὶ ἀκούει ὁ σύντροφός μου πὼς οἱ παλιόκλησιές ποῦ τρέχει καὶ ζητεῖ δὲν ἦσαν παρὰ στὴν Καστανιά.. μιάμιση ὥρα μακρὰν ἀπ' τὸ χωριό.

— Καὶ εἶναι παλιές; ἐρώτησεν ἀμέσως μὲ σπουδὴ καὶ ἀνυπομονησία σὰν τὸν πεινασμένο ποῦ ἀκούει: ἔξαφνα πὼς πλάκωσε καὶ τὸ φαγί.

— Πολὺ παλιές· εἶπεν ὁ παπάς, γέροντας σεβαστὸς καὶ πολυκάτοχος.

— Κι ἔχους μέσα τίποτα ζωγραφιές;

— Οὐ, βέβαια, ἔχουν ἱστορίες· ἔλα τὰ τειχιὰ εἶναι ἱστορημένα..

— Οὐμ! . . . ἔκαμεν ὁ σύντροφός μου ὡσὰν λεοντάρι μὲ τριπλὴ εὐχαρίστηση γιὰ τὸ νόστιμο φαγί, τὸ ξεδιαλεγμένο κρασί καὶ τὸ πλούσιο εὐρεμά του.

Καὶ ὅλη τὴ νύχτα τὸν ἄκουα νὰ κυλιέται ἀπάνω στὸ στρώμα του ἀνυπόμονος ἕως νὰ ξημερώσῃ. Καὶ σὰν ἐπὶρ' ἡμέρα μ' ἔλο τὸ πυκνὸ πούσι ποῦ ἐσκέπαζε τὸ χωριὸ καὶ ἀφάνιζε κάθε ἀντικείμενο γύρω, ἐσφίξαμε τὰ λουριὰ καὶ μ' ἓνα ὀδηγὸ ἐτραβήξαμε ἴσα στὴν Καστανιά.

Ἄχ! ἐκείνη τὴν αὐγὴ ποτὲ δὲν θὰ τὴν ξεχάσω! Ἐκεῖνο τὸν ἀνθοσπαρμένο τόπο μὲ τὶς θροσές καὶ τὸ χαμολόγι του ποτὲ δὲν θὰ τὸν ἀφήσω νὰ φύγῃ ἀπὸ κοντά μου· τὼν πουλιῶν ἐκεῖνο τὸ λάλημα μέσα εἰς τὸ ἀγνὸ φῶς τῆς ἡμέρας ποτὲ δὲν θὰ τ' ἀλλάξω οὔτε μὲ ἀγγελικὴ ψαλμωδία. Τί! Ἐδῆμ καὶ τί Παράδεισος! Ἐκεῖ ἦσαν ὅλα, ὅλα σκορπισμένα ἀπὸ τὸ πλούσιο χέρι τοῦ Δημιουργοῦ καὶ τὰ χρώματα καὶ τὸ φῶς καὶ ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἁρμονία μὲ τὴν τάξην του καὶ μὲ τὸ ρυθμὸ του καθένα. Καὶ ἐνῶ ὁ σύντροφός μου ἔτρεχε σὰν παλαθὸς ἀπὸ τὴν χαρὰ του ἐδῶ κι ἐκεῖ μὲ τὰ στουππόχαρτα καὶ τοὺς φακούς καὶ τὰ μέτρα του κι ἐσκάλωνε ὡσὰν γατὶ ἀπὸ τὸν Ἅι-Νικόλα στὸν Ἅι-Γιάννη κι ἀπὸ τὸν Ἄγιο Διὰ στὸν Ἄγιο Κωσταντῖνο

και στην Παναγία, ἐγὼ ἔμενα ἄφωνος, ἀλαλος, μὲ μάτια ἐλάνοισχα νὰ βλέπω γύρω τὴν οὐρανοκατέβατη ἐκείνη σκηνογραφία.

— Σ' ἐκείνες τὶς κοντοραχοῦλες ἦταν ἀπλωμένη ἡ Χώρα· εἶπεν ἐξαφνα ὁ τσοπάνης πῶθοσκε ἐκεῖ τὸ κοπάδι· του.

— Ποιὰ Χώρα; ἐρώτησα ἐγὼ μὲ ἀπορία.

— Ἡ Μεγαχώρα, ἂν ἔχῃς ἀκουστά.

— Ἄ! ἐδῶ ἦταν· ἕκαμα μ' ἀπορίαν τάχα γιὰ νὰ τοῦ κεντήσω τὸ λόγο.

— Ἐδῶ, κι ἐκείνες ἦσαν οἱ ἐκκλησιές της. Εἶχε κι' ἄλλες ἀκόμη πολλές, μὰ γκρέμισαν.

— Πότε γκρέμισαν;

— Ἐέρω κι ἐγὼ! στὸ χαλασμό βέβαια. Ἐχεις ἀγρικητὰ γιὰ τὸ χαλασμό;

Καὶ μὲ τὸ λόγο καὶ μὲ τὸ τσιγαράκι ὅπ᾿ ἀπὸ τὶς δροσοῦλες καὶ τὰ λούλουδα κὰτ' ἀπὸ τὸν γλυκὸν ἥλιο τοῦ Ἀπριλῆ, μέσθ εἰς τὸ μοσχοδόλημα τῶν βοτανιῶν καὶ τῶν πουλιῶν τὰ λαλήματα, ἄκουσα ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ βοσκοῦ τὸ χαλασμό τῆς Μεγαχώρας καθὼς τὸν ἔλεγε.

Ἦταν τρανὸς βασιλιάς ὁ βασιλιάς τῆς Μεγαχώρας. Εἶχε λιθὸ πολὺ καὶ ἄρματα περὶσσα καὶ ἑκαουστούς ἀφεντάδες καὶ τὴ σοφὴ Δωδεκάδα του. Εἶχε καὶ βασίλισσα ἀφέντρα καὶ κυρὰ μὲς στὸ πλάτι· εἶχε καὶ μιὰ βασιλοπούλα τὸ παίνεμα καὶ τὸ καμάρι τῆς Χώρας.

Φρόνιμοι ἦσαν οἱ ἀφεντάδες, φρόνιμη κι ἡ βασίλισσα· κι ὁ βασιλιάς ἦταν φρόνιμος καὶ ἡ Δωδεκάδα του. Μὰ πιὸ φρόνιμη καὶ πιὸ πλούσια σ' ἔλες τὶς χάρες ἦταν ἡ βασιλοπούλα. Ἐδιναν γνώμη οἱ ἀφεντάδες, ἔδινεν ἡ Δωδεκάδα, ἔδινεν ἡ βασίλισσα, μὰ ὁ βασιλιάς θὰ ἔπαιρνε τὴ γνώμη τῆς βασιλοπούλας εἰς τὸ κάθε τι, γιατί ἐκείνης ἦτον ἡ πιὸ σοφώτερη γνώμη. Γιὰ τοῦτο καὶ ὁ βασιλιάς τὴν ἀγαποῦσε πολὺ. Ὅλο τὸ βασιλείο του τῷδινε γιὰ ἐαυτῆ. Τίποτε δὲν εἶχε στὸ νοῦ παρὰ πῶς νὰ τὴν ξεφαντώνῃ, πῶς νὰ τὴν κρατῆ πάντα χαρούμενη καὶ καλόκαρδη.

Σ' ἓναν καιρὸ ἦρθε πείνα γερὴ στὸ βασιλείο· πείνα πού λίγων ἔλειψε ἓνας νὰ φάῃ τὸν ἄλλον· ἡ πείνα μάτια δὲν ἔχει, λέει ὁ λόγος. Ὁ βασιλιάς δὲν ἤξερε τί νὰ κάνῃ· ἡ βασίλισσα ἐγύριζε

μὲς στὰ παλάτια τῆς, οἱ ἀφεντάδες ἔμεναν ἀχοῖ καὶ ἀνίδεοι· ἢ Δωδεκάδα ἐσυναζότουσαν κάθε μέρα· μὰ τοῦ κάκου ἔσπανε τὰ γεροντικά τῆς κεφάλια. Ἄλλες γνώμες ἔδωγαιναν ὅσες ἤθελες· μὰ γιὰ τὸ κακὸ δὲν ἐσοφίζότουσαν τίποτε· ἐφίρναναν κι ἐκεῖνα σὰν τ' ἀδιανὸ βαγένη· στὸν ἥλιο τοῦ καλοκαιριοῦ.

Στὸ τέλος εἶπαν πὼς κάτι ἔβαλε τὸ καύκαλό τους. Τραβοῦν καὶ πᾶν στὸ βασιλιά καὶ τὸν προσκυνοῦνε.

—Στοὺς ὀρισμούς σου, ἀφέντη βασιλιά, καὶ κάτι νὰ σοῦ εἶποῦμε. Ἄλλη γιαιτρεία δὲν βρίσκουμε παρὰ νὰ δώσης διαταγή νὰ σφάξουν ἄλους τοὺς γερόντους. Οἱ γερόντοι ἀδικα τὸ τρῶν τὸ ψωμί· οὔτε γιὰ πόλεμο κάνουν οὔτε γιὰ δουλειά. Ὅσο ψωμί θὰ φᾶν αὐτοὶ τὸ τρῶν οἱ νέοι καὶ ζοῦν διπλὸ καιρὸ ὡς πού νὰ περάσῃ τὸ κακὸ.

Ὁ βασιλιάς σὰν τ' ἄκουσε δὲν ἔδωγαλε μιλιὰ· Δὲν τοῦ φαίνονταν δίκαιη ἡ γνώμη τῆς Δωδεκάδας. Καλὰ, γερόντοι ἦσαν κι ἐτρωγαν χαράμι τὸ ψωμί· μὰ ἦσαν ἄνθρωποι κι ἐκεῖνοι, Τραβάει καὶ πάει ἴσα στῆ βασίλισσα.

—Τὸς καὶ τὸς, κυρά μου καὶ βασίλισσα· τῆς λέει. Ἡ Δωδεκάδα λέει νὰ σφάξουμε τοὺς γερόντους. Οἱ γερόντοι ἀδικα τὸ τρῶνε τὸ ψωμί· οὔτε γιὰ πόλεμο κάνουν οὔδὲ γιὰ τίποτε. Ὅσο ψωμί θὰ φᾶν αὐτοὶ τὸ τρῶν οἱ νέοι καὶ ζοῦν διπλὸ καιρὸ, ὡς πού νὰ περάσῃ τὸ κακὸ!

—Τί νὰ γένη· εἶπεν ἡ βασίλισσα. Ἄς χαθοῦν ἐκεῖνοὶ νὰ σωθοῦμ' ἡμεῖς οἱ ἄλλοι. . . .

Μὰ ὁ βασιλιάς ἦταν δίκιος, φαίνεται. Δὲν κοίταζε σώνει καὶ καλὰ νὰ σωθῆ ἑλόγου του μὰ πὼς νὰ σώσῃ τὸ λαό του, τὸ ἤφερον ἀπὸ δῶ, τὸ ἤφερον ἀπ' ἐκεῖ, μὰ πάντα δίβουλος ἔμενε. Καλὰ, γερόντοι ἦσαν κι ἐτρωγαν χαράμι τὸ ψωμί· μὰ ἦσαν ἄνθρωποι κι ἐκεῖνοι.

Κινάει νὰ πάη καὶ φιλεῖ τῆ βασιλοπούλα.

—Τὸς καὶ τὸς, βασιλοπούλα καὶ κόρη μου, τῆς λέει. Ἡ Δωδεκάδα, λέει, νὰ σφάξουμε τοὺς γερόντους· οἱ γερόντοι ἀδικα τὸ τρῶν τὸ ψωμί· οὔτε γιὰ πόλεμο κάνουν οὔτε γιὰ τίποτε. Ὅσο ψωμί θὰ φᾶν αὐτοὶ τὸ τρῶν οἱ νέοι καὶ ζοῦν διπλὸ καιρὸ ὡς πού νὰ περάσῃ τὸ κακὸ.

—Ἄχ, βασιλιά μου καὶ πατέρα μου! λέει ἡ βασιλοπούλα δακρυσμένη, τί εἶναι τὸ κακὸ πού μελετᾶς νὰ κάνης!

Τί νά κάνω ; λέει· ὁ βασιλιάς· δὲν κοιτᾷς ποῦ πάμε νά γα-
θοῦμε ἔλοι ;

— Καί γιατί νά μὴν κάνης τ' ἄλλο ; λέει· ἡ βασιλοπούλα.
Νά δώσης τὸ σίδηρο καί τ' ἀτσάλι· στοὺς χαλκιᾶδες νά κάνουν
λισγάρια καί ἀξίνες καί σαπιά, νά τὰ μοιράσης στὸν κόσμιο, νά
δουλέψουν τῆ γῆ κι ἡ γῆ νά τοὺς δώσῃ νά φᾶν ἔλος ὁ λαός.

Τ' ἄκουσε ὁ βασιλιάς καί τῶκανε. Σὲ λίγο ἔλη ἡ γῆ περι-
γυρα ἐδουλεύτηκε ἀπὸ τίς ρηματιές καί τὰ κορφοδούνια ψηλά κι
ἔθρεψε περὶσσα τὸν κόσμιο κι ἐπλούτισε τὸ βασιλιά καί τς ἀφεν-
τάδες καί τῆ Δωδεκάδα.

Τότες πάει πιά· πασίχαρο τὸ βασίλειο· θεός ἡ βασιλοπούλα. Ὁ
βασιλιάς δὲν ἤξερε τί νά τῆς πρωτοκάνῃ καί πῶς νά τὴν ξανταμείψῃ
γιὰ τὸ καλὸ ποῦ ἔφερε στή Χώρα μετ' τὴ συμβουλή της. Τὴν ἔντυνε,
τὴν ἐφούμιζε στὰ χρυσὰ καί στὰ ὑφαντὰ σὰν νεράιδα· τῆς ἔκανε
χρυσὸ ἀργαστήρι· νά φαίνη τὰ προικιά της, χρυσὴ ἀνέμη ν' ἀνεμί-
ξῃ, χρυσὴ ρόκα μ' ἐλαφαντένιο ἀδράχτι· νά γνέθῃ τίς ὀλόχρυσες
βοντάκιες τῶν ὀλόχρυσων μαλλιῶν καί μιὰ κλωσού, χρυσὴ κλωσού
μετ' τὰ πουλιά της ὀλόχρυσα, γιὰ νά ξεφαντώνῃ. Κι ἔλαμπε τ' ἀρ-
γαστήρι· κι ἔλαμπεν ἡ ἀνέμη καί ἡ ρόκα μετ' τὰ μαλλιά καί ἡ
κλωσού μετ' τὰ πουλιά της γύρα στή χρυσοφορεμένη νεράιδα πῶ-
λαμπε κι ἐκείνη στήν ἔμορφιά καί στήν νοστιμιὰ καί στήν καλω-
σύνη σὰν τὸν αὐγερινὸ μὲς' ἀπὸ τ' ἄλλ' ἀστέρια.

"Ἄς ἔρθουμε τώρα καί στὸ γαλασμό. Ἦταν πεθαμένος τότε ὁ
βασιλιάς κι ἡ κυρά του ἡ βασίλισσα κι ἐθαπίευσεν μετ' ἀξιοτή καί δι-
καισύνη τώρα ἡ βασιλοπούλα. Ἡ Μεγαχώρα ἐδούλιαξεν ἀπὸ τὰ
πλούτη· ἔλοι, ἀφεντάδες καί λαὸς καί Δωδεκάδα, ἔπλεγαν στὸ μά-
λαμα καί στ' ἀσίμμι." Ὁλος ὁ τόπος περίγυρα ἦταν καλλιεργημέ-
νος καί ἀπὸ τότε βρίσκονται ἀκόμη τὰ διαμάντια, ἀπὸ τίς ρημα-
τιές κάτω ὡς τὰ κορφοδούνια ψηλά. Τί σιτάρι, τί κριθάρι, τί κα-
λαμπόκι, τί ἀμπελοχώραφα· ὅ,τι ἤθελες εὔρισκες στή Μεγαχώ-
ρα. "Ὅλα ἄφθονα, ἔλα πλούσια, ἔλα μεγάλα ! . . .

Μὰ νά ποῦ τ' ἄφθονα καί τὰ πλούσια καί τὰ μεγάλα βγγήκαν σὲ
κακὸ κι ἐρήμαξαν τὸν ἄμοιρο τὸν τόπο. Βέβαια, ἂν ἦταν φτωχός,
ποιὸς θὰ τὸν κοίταξε· μὰ νά ποῦ ἦταν πλούσιος καί οἱ κουρσάροι,

ποῦ πλοῦτος πάντα ζήτησαν κι ἐρήμαξαν ἔλα τὰ Βάτικα τὸν παλιὸ καιρὸ, ἤρθαν κι ἐγάλασαν κι αὐτὴ τὴ Χώρα.

Ἦταν, μολογάνε, γιορτὴ στὴ Χώρα κι ἔλος ὀντουινιάς, ἄντρες καὶ γυναῖκες καὶ παιδιὰ, ἦσαν μαζωμένοι κι ἐχόρευαν στὴν ἀλώνα τ' Ἄι- Νικόλα. Ψυχὴ μονάχη δὲν ἔμεινε σὲ σπίτι μέσα. Ἦσαν καὶ δυὸ προδότες ἀκουσμένοι μὲ τοὺς κουρσάρους. Μὰ ὁ ἓνας πιὸ χριστιανὸς ἦταν, φαίνεται: ἐσυλλογίστηκε τὸ ντουινιά ποῦ θὰ χανόταν καὶ στὴν τελευταία ὥρα εἶπε νὰ τὸ πῆ στὸν κόσμον, νὰ σκορπίσουν στὰ βουνά. Μὰ καὶ πῶς νὰ τὸ πῆ; Ὁ ἄλλος θὰ τ' ἀκούε καὶ θὰ τὸ ἔλεγε στοὺς κουρσάρους κι ἀλίμονό του τοῦ ἄμοιρου. Στοχάσθηκε λοιπὸν νὰ τοὺς τὸ πῆ μὲ τρόπο κι ὅσοι τὸν νοιώσουν νὰ φυλαχθοῦν καὶ νὰ μὴ τὸν νοιώσῃ ὁ ἄλλος καὶ τὸ πῆ στοὺς κουρσάρους κι ἀλίμονό του τοῦ ἄμοιρου! Πιάνεται λοιπὸν στὸ χορὸ καὶ φέρνοντας γύρα ἄρχισε νὰ τραγουδῇ:

Λαιμομαντιλα καὶ πέτσες,
δὲν ἀκοῦτε τίς τρουμπέτες;
Ἔστερ' ἀπὸ καμιὰ ὥρα
νὰ εἴσατε στὴν πέρα Χώρα! . . .

Κι ἐχόρευσε καὶ ξανάλεγε ὅλο τὸ ἴδιο τραγοῦδι :

Λαιμομάντιλα καὶ πέτσες,
δὲν ἀκοῦτε τίς τρουμπέτες;
Ἔστερ' ἀπὸ καμιὰ ὥρα,
νὰ εἴσατε στὴν πέρα Χώρα! . . .

Μὰ ποῦ ἀγρίκαε κανένας! Κι ἂν ἀγρίκαε ποῦ καταλάβαινε! Τραγοῦδι, σοῦ λέει, εἶναι.

Μόνον δυὸ γριεὲς τὸ νοιώσαν τὸ τραγοῦδι: κι ἐπῆρε ἢ μιὰ τὰ δυὸ τῆς κορίτσια καὶ ἐπιασε τὸ βουνὸ κι ἡ ἄλλη κρύφθηκε ἀπὸ ἓνα σπαρτό. Γιατὶ πλάκωσαν μεμιὰς οἱ κουρσάροι, ἄλλοι ἀπ' ἐδῶ κι ἄλλοι ἀπ' ἐκεῖ μὲ τίς τρουμπέτες καὶ τίς φωνές τους, ἐσφαξαν, ἀρπαξαν, ἐσκότωσαν, πήραν καὶ τὴ βασιλοπούλα, πάν στ' ἀνάθεμα!

Μὰ κι ἡ κλωσού, ἡ χρυσὴ κλωσού τῆς βασιλοπούλας, μὲ τὰ χρυσὰ πουλιά τῆς, ἐκεῖ στὴν ἀλώνα τοῦ Ἄι- Νικόλα εἶναι θαμμένη ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ χαλασμοῦ. Μὰ ποιὸς μπορεῖ νὰ τὴνεῦργῃ νὰ κἀνῃ τὴν τύχη του! . . .

Ἄνδρας Καραζίτσας

Τ Ο Ρ Ο Δ Ο Φ Υ Λ Λ Ο

Τ' ἀηδονάκι ξεφτερούγισε
 σὲ τριανταφυλλιᾶς κλωνάρι
 κι ἡ τριανταφυλλι' ἀνεσείστηκεν
 ἀπ' τ' ἀνάλαφρο φτερό.

Τ' ἀνοιχτά της ρόδα μάδησαν
 στ' ἀπριλιάτικο χοριάρι
 κι ἔπεσ' ἓνα ἀχνό ροδόφυλλο
 σὲ τρεχούμενο νερό.

Ταξιδιάρικο ροδόφυλλο,
 τῶχε ἡ μοιρά σου γραμμένο
 σὲ μιὰ μαύρη, ἀχόρταγη ἄβυσσο
 σὰ βαρκούλα νὰ πιγιῆς.

Γιὰ νὰ φέρης ἡλιογέννητο,
 δροσερό κι εὐωδιασμένο,
 κάποιο μήνυμ' ἀπ' τὴν ἀνοιξη
 σὰ κατὰβαθα τῆς γῆς.

Γεώργιος Δροσίνης.

Π Ο Λ Υ Λ Α Λ Ο Σ

Ὅχι, δὲ σὲ κολακεύω
 μὴ παντέχνης' χωρατεύω.
 Σ' εἶδος ποῦ δὲν ἀπεικάζω
 ἔχω δίκιο νὰ θαυμάζω.

Ἡ ἀσίγητή σου γλῶσσα
 πῶς μπορεῖ νὰ κόφτη τόσα,

καί μὲ τέτοια γλιγοράδα,
 ποὺ ποτὲ σχεδὸν ἀράδα
 σὲ κανέναν δὲν ἀφήνει,
 ἄντα βάνεται νὰ κρίνη!

Κι ὅσο ὀμπρὸς αὐτὴ πηγαίνει,
 ὄχι μόνον ἀποσταίνει,
 μόνε σὰ νὰ σοῦ τροχιάται,
 ὅσο πλιότερο κινιέται.
 Ἔχει πάντα νιὸν ἀθέρα,
 νὰ μὴ παύη ὀλημέρα,
 προξενάει σωστὴν αἰτία,
 νὰ μποῦν ὄλοι σ' ἀπορία.
 Κι ἂν σοῦ λέγη ὁ νοῦς σου σφάλλει
 ὅμοια γλῶσσα νᾶχουν κι ἄλλοι.
 Σὺ εὐτὺς ὀποῦ ζυπνήσης
 καὶ τὰ λόγια σου ἀρχινήσης,
 σύνορα σ' αὐτὰ δὲ βάνεις,
 μήτε θέλεις ν' ἀνασάνης·
 κι ὅσο νὰ ἀποπλαγιώση,
 μετὰ βιᾶς θελὰ τελειώσης.
 Ἄντα εἶσαι σ' ὀμιλία
 δὲ θυμᾶσαι ἄλλη χρεία.
 Κι ἂν μ' ἀέρα ἠμποροῦσες,
 σὰν ὁ τζίντζιρας νὰ ζοῦσες,
 ἠ δουλειὰ ἠ ἐδικὴ σου
 νὰ λαλῆς ἐπὶ ζωῆς σου.
 Πόσο ἐλάθεψεν ἠ φύση
 ἀργοπόδη νὰ σ' ἀφήση!
 Τὶ ἀνίσως τίς πατοῦσες
 σὰν τὴ γλῶσσά σου κινούσες,
 δὲ θὰ ἦταν, βεβαιώσου,
 πεξοδρόμος δευτέρός σου.

Ἰωάννης Βηλαράς

Ο ΑΝΔΡΙΑΣ ΤΟΥ ΠΡΩΟΣ

Α΄.

Πόσες χιλιάδες χρόνους ἤμην ὡς κομμάτι μάρμαρον μέσα εἰς τὸ Πεντελικόν δὲν ἤμπορῶ νὰ σᾶς τὸ εἰπῶ, διότι δὲν εἶχα καλὰ καλὰ ἴδεαν ἂν ἐξοῦσα ἢ δὲν ἐξοῦσα· μοῦ ἐφαίνετο ὅτι βαθιὰ βαθιὰ καὶ βαριὰ ἐκοιμώμην εἰς τὰ σπλάγγνα τοῦ βουνοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου· τὸ μόνον ποῦ ἐνθυμοῦμαι ὡσὺν ὄνειρον εἶναι ὅτι μίαν ἡμέραν ἐνοιώσα κάτι· νὰ μὲ ξεχωρίζῃ, νὰ μὲ κόπτη ἀπὸ τὰ γειτονικά μου μάρμαρα καὶ νὰ μὲ τραντάξῃ δυνατὰ· κατόπιν ἔμαθα ὅτι ἦτο φουρνέλο παραγεμισμένον μὲ μπαροῦτι· ἔπειτα πάλιν ἔπεσα εἰς τὸν βαθὺν μου ὕπνον καὶ δὲν ἤξεύρω κατόπιν τί ἔγινε, ἀλλ' ὅταν ἤρχισα σιγὰ σιγὰ νὰ ἐξυπνῶ εὐρέθηκα εἰς τὸ ἐργαστήριον ἐνὸς γλύπτου.

Μίαν ἡμέραν ἀκούω ἐν σιγανὸν τσίχ τσάκ, τσίχ τσάκ! ἐν σιδηροῦν ἐργαλεῖον ἢ σμίλη, μοῦ ἀφαιροῦσεν ἀπὸ πάνω μου κομματάκια μαρμάρου· ἀμυδρῶς πως ἤρχισα νὰ ἐνοῶ ὅτι εἶχα κεφαλήν, σῶμα, χεῖρας, πόδας, ἀλλὰ ἔλα αὐτὰ τὰ ἡσθανόμην βαριὰ, πολὺ βαριὰ, ναρκωμένα.

Ἐν τούτοις τσίχ τσάκ, τσίχ τσάκ! ἢ σμίλη τὴν δουλειάν τῆς· ὡσὺν λέπια τὰ ἐπετοῦσεν ἀπὸ πάνω μου τὰ κομματάκια· ἀπὸ τὴν στιγμὴν ὅπου ἐνόησα τὸ σῶμά μου μοῦ ἐφαίνετο ὅτι εἶχα ὡσὺν ἓνα τοῖχον ἐμπρὸς μου καὶ μ' ἐξουλοῦσε· ἢ σμίλη μοῦ τὸν ἐκρήμνισε καὶ ἤλευθερώθη τὸ στήθος μου· τὸ στόμα μου ἦτο ὡσὺν στουμπωμένον μὲ μάρμαρον, ἢ σμίλη μοῦ τὸ ἦνοιξε καὶ ἀνέπνευσα ἀνέπνευσα μὲ τὴν δίσαν ἐνὸς ὄντος τὸ ὁποῖον δὲν ἀνέπνευσεν ἀπὸ κτίσεως κόσμου· τὰ βλέφαρά μου τὰ ἐνοιώθη βαριὰ βαριὰ, ἀλλ' ἢ σμίλη τσίχ τσάκ, τσίχ τσάκ! ἔδγαλεν ἀπὸ τὰ ὀμμάτιά μου τὸ μαρμάρινον σκέπασμα.

Ἐσπαρτάρησα ἀπὸ ζωὴν τὴν ἡμέραν ἐκείνην· κάθε κτύπημα τῆς σμίλης μ' ἐξυπνοῦσε, νομίζεις, ἀπὸ τὸν λήθαργόν μου, καί, ὦ χαρά μου, εἶχα ἐξυπνήσει· πλέον ἔλως διόλου, ἐξοῦσα πλέον!

Ἄ! τί εὐτυχῆς ὁποῦ ἤμην! τί ὥραία ποῦ εἶναι ἡ ζωή! καί τί ὥραϊον πράγμα νά ἔμοιάζῃ κανεῖς ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον μὲ ἀνθρώπων. Ἄλλ' ἀκόμη δὲν τὸ ἐπίστευα· ἐγὼ, ἐγὼ ἤμην μέσα εἰς τὸ ἀμορφον καὶ ὀγκῶδες ἐκεῖνο μάρμαρον, ἀπ' ἐκεῖ μ' ἔδραλεν ὁ γλύπτης μου; . . .

Τί μάγος γλύπτης ἦτο ἐκεῖνος! θά ἦτο μόνις εἰκοσιπέντε χρόνων· ὅταν μ' ἔγλυφεν ἐνόμιζες ὅτι εἶχε πυρατόν· τὰ ὀμμάτιά του ἔλαμπαν· τὸ πρόσωπόν του ἦτο φλογισμένον· τὰ μακριὰ μαλλιά του ἀνετριχιάζαν· ἡ κεφαλὴ του . . . ὦ! μέσα εἰς τὴν κεφαλὴν του ἐνόμιζες ὅτι ἔδραζε κάτι· τί· αἱ ἰδέαι ἀπὸ τὸ πλατὺ τοῦ μέτωπον κατέβαιναν ἕως εἰς τὰ δάκτυλά του, ἐπερνοῦσαν ἀπὸ τὴν σμίλην, ἤρχοντο εἰς ἐμέ καὶ ἐσκορπίζοντο εἰς ὅλον τὸ σῶμά μου· μοῦ ἔχει βάλει ἐπάνω εἰς τὸ πρόσωπόν μου, εἰς τὸ σῶμά μου τὴν γενναϊότητα, τὸ θάρρος, τὴν τόλμην, τὴν ἀποφασιστικότητα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν εὐαισθησίαν.

Μίαν ἡμέραν, ἐνῶ μ' ἔστρεφεν ἀπ' ἐδῶ καὶ ἀπ' ἐκεῖ καὶ μ' ἐπαρητηροῦσε, μοῦ ἐφάνη ὅτι ἡ φλόγα ἐκείνη τῶν βλαμμάτων του, αἱ τελευταῖαι θωπεῖται τῆς σμίλης τοῦ μοῦ ἔδωκαν περισσότεραν ἀκόμη ζωήν, μοῦ ἔκαμαν πλέον μαλακά, πλέον ἀνθρώπινα τὰ μαρμάρωνά μου μέλη καὶ ὅτι εἰς τὸ στήθος μου, πρὸς τ' ἀριστερά, ἔνοιωσα κάτι· τί ζωντανόν, ὡσάν μὲ τὴν μορφὴν τοῦ ἀνθρώπου ποῦ ἤθελε νά παριστάνω νά μοῦ ἔδωκε καὶ τὴν καρδίαν του.

Κι ἐγέμισε τὸ στήθος μου ἀπὸ αἰσθήματα· καὶ ἤρχισα ν' ἀγαπῶ τὴν Ἑλλάδα πολὺ πολὺ, καὶ τὴν ἤθελα μεγάλην, καὶ διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἤθελα ν' ἀποθάνω· καὶ ἐφανταζόμην πολέμους καὶ καριοφίλια, βρονὰ καὶ μονοπάτια, μάχας καὶ νίκας, σημαίας ἐχθρικός κερδισμένας καὶ Σουλιώτας καὶ καρπούλια.

Ἐκείνην τὴν ἡμέραν ὁ γλύπτης μου, ἀφοῦ μὲ παρετήρησε πολλήν ὥραν μὲ συγκίνησιν, ἐψιθύρισε:

— Εἶναι ἀληθινὸς Μάρκος Βότσαρης!

Μάρκος Βότσαρης!... Τοῦ Μάρκου Βότσαρη λοιπὸν τὴν ὥραϊαν μορφὴν μὲ τὰ μακριὰ μαλλιά, τὴν φέρμελν, καὶ τὰ τσαπράζια καὶ τὴν φουστανέλα μοῦ ἔδωκεν ὁ γλύπτης μου· τοῦ Μάρκου Βότσαρη τὰ αἰσθήματα μοῦ ἔβαλε μέσα εἰς τὸ στήθος μου;

“Ω! σ’ εὐχαριστῶ. σ’ εὐχαριστῶ διὰ τὴν τιμὴν ὅπου ἔκαμες εἰς τὸ ταπεινὸν μάρμαρον, γλύπτα μου!

Β’.

Τώρα δὲν εἶμαι πλέον εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ γλύπτου μου. εἶμαι εἰς μίαν μεγάλην βιβλιοθήκην, τῆς ὁποίας καὶ οἱ τέσσαρες τοῖχοι εἶναι γεμάτοι ἀπὸ βιβλία μεγάλα καὶ χρυσοδεμένα, καὶ τὸ πάτωμα εἶναι στρωμένον μὲ ὠραῖον τάπητα.

Τὴν ἰδίαν ἡμέραν ὅπου μ’ ἔφεραν ἐκεῖ μ’ ἔστησαν κοντὰ εἰς ἕν παράθυρον, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος μὲ ἠγόρασεν ἐπροσκάλεσε τὰ δύο του παιδία εἰς τὴν βιβλιοθήκην, μὲ ἔδειξε μὲ σεβασμὸν καὶ εἶπε :

— Εἶναι ὁ ἀνδριᾶς τοῦ Μάρκου Βότσαρη καὶ εἶναι ἀριστούργημα γλυπτικῆς.

Τὰ δύο παιδία μ’ ἐπλησίασαν.

Κοιτάξατε καὶ θαυμάσατε ! εἶπεν ὁ πατέρας μὲ κάποιαν συγκίνησιν, ὁ ἀνδριᾶς αὐτὸς εἶναι τὸ πρῶτον καὶ τελευταῖον ἔργον ἑνὸς γλύπτου, νέου ἀκόμη, εἰκοσιπέντε ἐτῶν, ἀλλὰ μεγαλοφυοῦς. ὁ ὁποῖος θὰ ἔκαμνεν ἀριστουργήματα ἂν δὲν τοῦ συνέβαινε τὸ πλέον ἀδίκον, τὸ πλέον τρομερὸν δυστύχημα. . .

— Τί ἐπαθεν; ἠρώτησε τὸ μεγαλύτερον παιδίον μὲ ἀνησυχίαν.

— Εἶχε πάγει εἰς τὸ κυνήγι καὶ τὸ τουφέκι του ἐπῆρε φωτιὰ καὶ ἤρπασε τὰ πέντε δεξιὰ του δάκτυλα. Ἀλλὰ δὲν τοῦ ἤρπασε μόνον τὰ δάκτυλά του, εἶπε μὲ λύπην ὁ πατέρας, μ’ αὐτὰ τοῦ ἤρπασε τὸ μέλλον του, τὴν δόξαν του, ἐστέρησε τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν καλλιτεχνίαν ἀπὸ ἑνα ἔσοχον καλλιτέχνην.

— Τί κρίμα ! εἶπε τὸ μεγαλύτερον παιδίον.

— Ναί, κρίμα ! εἶπε μὲ λύπην καὶ ἐνθουσιασμὸν συγχρόνως ὁ πατέρας, κρίμα ! διότι ἦτο μέγας καλλιτέχνης, ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι δίδουν ζωὴν εἰς τὸ μάρμαρον, ζωὴν ὅχι ὡσάν τὴν ἀνθρωπίνην ἢ ὁποία βαστᾷ ἐξήντα καὶ ἑβδομήντα χρόνους, ἀλλὰ ζωὴν ἢ ὁποία βαστᾷ χιλιάδας χρόνους ὡσάν τὴν ζωὴν τοῦ Ἑρμοῦ τοῦ Πραξιτέλους καὶ τῆς Ἀφροδίτης τῆς Μήλου καὶ τώρα λιώνει ὁ δυστυχῆς ὡς νὰ τὸν πνίγουν αἱ ἰδέαι τὰς ὁποίας ἔχει μέσα του καὶ δὲν ἔμπορεῖ νὰ τὰς ἐβγάλη πλέον καὶ νὰ τὰς βάλῃ ἐπάνω εἰς

τὸ μάρμαρον· ἀλλὰ δὲν θὰ βαστάξῃ, ὄχι! ὕστερα ἀπὸ ὀλίγον θ' ἀποθάνῃ ἀπὸ φθίσειν. Τί δυστύχημα!

Τὰ παιδία εἶχαν συγκινηθῆ πολὺ· τὸ μεγαλύτερον μάλιστα ἐδάκρυσεν ὀλίγον.

— Παρατηρήσατε, εἶπε πλησιάζων ἀκόμη περισσότερο πρὸς ἐμέ· δὲν νομίζετε ὅτι ἔβαλε κίνησιν εἰς τὸ μάρμαρον; ὅποιος ἰδῆ αὐτὸ τὸ στάσιμον, αὐτὴν τὴν ἔκφρασιν τοῦ προσώπου δὲν ἔννοεῖ ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς περιφρονεῖ τὸν θάνατον καὶ εἶναι πρόθυμος ν' ἀποθάνῃ διὰ τὴν Πατρίδα ὡς ἥρωας;

— Naί, naί, εἶπε τὸ μικρότερον παιδίον μὲ ἐνθουσιασμόν· ὁμοιάζει ὡσάν ἀληθῆς ἥρωας!

— Εἰς τὸν ἀνδριάντα λοιπὸν αὐτόν, ἐξηκολούθησεν ὁ πατέρας, συναπαντήθησαν τὰ δύο πλέον ἑλληνικὰ πράγματα, τὰ ὅποια εἶχαν οἱ ἀρχαῖοι· Ἕλληνας περισσότερο ἀπὸ κάθε ἔθνος· ἡ καλλιτεχνία καὶ ὁ ἥρωισμός· Ἐκεῖνοι ἐνικούσαν εἰς τὸν Μαραθῶνα, ἀλλ' ἔκαμναν καὶ τὸν Παρθενῶνα· ἡμεῖς ὁμῶς οἱ νέοι· Ἕλληνας μόνον εἰς τὸ ἐν τοὺς ἐφθάσαμεν· εἰς τὸν ἥρωισμόν, ἀλλ' ὄχι· καὶ εἰς τὴν καλλιτεχνίαν, καὶ διὰ τοῦτο δὲν εἴμεθα σωστοί· Ἕλληνας ἀκόμη.

Ὁ πατέρας ἀνεχώρησε μετ' ὀλίγον, ἀλλὰ τὰ δύο παιδία ἔμειναν ἐμπρὸς μου καὶ μ' ἐπαρατηροῦσαν· καὶ ἀφοῦ μὲ παρετήρησαν ἀκόμη πολὺ πολὺ, ἀνεχώρησαν καὶ αὐτὰ σκεπτικὰ καὶ μ' ἀφήκων μόνον.

Τώρα ποῦ εἶμαι μόνος ἢ μπορῶ νὰ λυπηθῶ ἐλεύθερα διὰ τὸ φρικτὸν δυστύχημα τοῦ καλλιτέχνου μου, ὁ ὅποιος μ' ἔκαμεν ὅ, τι εἶμαι ἀπὸ τὸ τίποτε σχεδόν, τοῦ εὐεργέτου μου, ὁ ὅποιος μ' ἐτίμησε διπλᾶ διότι, ἐκτὸς τῶν αἰσθημάτων τοῦ Μάρκου Βότσαρη, ἔβαλεν ἐπάνω μου καὶ τῆς ἰδικῆς του μεγάλης ἰδέας καὶ μ' ἔκαμεν ἀριστοῦργημα.

Ὁ δυστυχῆς μου καλλιτέχνης!

Εἶμαι πολὺ λυπημένος, ἀλλὰ τὰ δύο παιδία ἔρχονται καθ' ἡμέραν καὶ μὲ βλέπουν καὶ παρηγοροῦμαι· καὶ ὅσον μὲ βλέπουν τόσον παρατηρῶ ὅτι· τὸ βλέμμα τοῦ μεγαλύτερου παιδίου ὁμοιάζει μὲ τὸ φλογερὸν βλέμμα τοῦ γλύπτου μου, καὶ ὅτι ἡ καρδιά τοῦ μικροτέρου ἔχει μέσα τῆς αἰσθήματα διὰ τὴν Πατρίδα ὡσάν ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἔκαμναν νὰ κτυπᾷ ἡ καρδιά τοῦ Μάρκου Βότσαρη· καὶ ὅταν φεύγουν, τὸ μεγαλύτερον νομίζε· ὅτι· βλέπει· νὰ τοῦ χαμογελοῦν ἀπὸ μακρὰν αἱ ὠραῖαι μορφαὶ αἱ ὅποιαί θ' ἀδοῦν μίαν

ἡμέραν ἀπὸ τὴν σμίλην του, τὸ δὲ ἄλλο νομίζει ὅτι ἀκούει του-
φεκιὰς καὶ ὅτι ὄρμῃ εἰς τὸ μέσον τῶν ἐχθρῶν, καὶ πολεμεῖ, πο-
λεμεῖ ὡς ἥρωα, καὶ ἀποθνήσκει γενναίως διὰ τὴν Πατρίδα.

Γ.

ὦ! Κατόπιν ἀπὸ τόσων τιμῶν μοῦ ἦτο γραφτὴ καὶ αὐτὴ
ἀκόμη! Νὰ ἐμπνεύσω τὴν καλλιτεχνίαν καὶ τὸν ἥρωισμόν εἰς
δύο παιδία, νὰ κάμω ἓνα μεγάλον γλύπτῃν καὶ ἓνα μεγάλον ἥρωα
τῆς Ἑλλάδος, ἐγὼ, τὸ πτωχὸν μάρμαρον τοῦ Βουνοῦ;

Η ΦΩΤΙΑ

Ἀπ' τὸ δάσος βαθιὰ φλόγες χύθηκαν
καὶ ὄλα φεύγουν, γοργά, δειλιασμένα,
φτερωτά, σερπετά στὸ συνάρπαγμα
μιᾶς ἀκράτητης καὶ ἄγριας οὐμῆς.

Καὶ τὰ δέντρα εἶπαν: «Μόνα στὸν ὄλεθρο
θ' ἀπομείνωμ' ἐμεῖς σκλαβωμένα;».

Κι οἱ φωλιές τῶν πουλιῶν ἀποκοίθησαν:

«Ὅχι μόνα· μαζί σας καὶ ἐμεῖς!».

Γεώργιος Δροσίνης

Η ΛΙΟΒΑΣΙΛΕΜΑ

Τοῦ Γενάρη ἡλιοβασίλεμα
γαλανό, καθάριο λάμπει,
στολισμένο μὲ τὰ χρώματα
μιᾶς μαγιάτικης αὐγῆς.

Πρώμη Ἄνοιξη γιορτάζουνε
σ' ἄλλους κόσμους ἄλλοι κάμποι·
τ' οὐρανοῦ τὰ ρόδα ἀνθίσανε
πρὶν ἀνθίσουνε τῆς γῆς.

Γεώργιος Δροσίνης.

Η ΚΑΜΠΑΝΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Χτυπῆς, καὶ τῶν περιστεριῶν τὸ κάτασπρο κοπάδι
 ζαλαγιασμένο ἀψήλωσε στὸ γαλανὸ τὸ βράδυ.
 Ἡ σιδερένια σου φωνὴ ἀπ' τὸ καμπαναριὸ
 ὤλη τὴν ἱστορία του τὴν εἶπε στὸ χωριό.
 Μὲ σὲ οἱ ζευγάδες τὴν αὐγὴ τὰ βόδια τους κεντροῦν
 καὶ σὲ θὰ πρωτακούσουνε τὸ βράδυ σὰν γυρνοῦν.
 Μὲ τὴ φωνὴ σου σταματᾷ ἡ κόρη τὸ ἀργαλιὸ
 καὶ τὸ παιδάκι γελαστὸ γυρίζει ἀπ' τὸ σχολειό.
 Ὁ δουλευτῆς τ' ἀλέτρι του στὸ χῶμα παρατᾷ
 καὶ τὸ σταυρὸ του κἀνοντας ἀπάνω σου κοιτᾷ !
 Ἐσὺ σαι τοῦ μικροῦ χωριοῦ τὸ στόμα τὸ τρανὸ
 ποὺ τίς κρυφῆς λαχτάρεις του τίς λῆς στὸν οὐρανό·
 ἔσὺ παντρεύεις τὸ φτωχὸ καὶ σὺ τότε βαπτίζεις
 καὶ σὺ τὸν τελευταῖό του τὸν ὕπνο νανορίζεις.

Ἄλέκος Φωτιάδης.

Σ Κ Ο Υ Ρ Α

Πρὸ δέκα ἡμερῶν εἶχεν ἔλθει στὴ Σούγια ἡ «Ἐνωσις» φορτω-
 μένη πολεμοφόδια καὶ ὀλίγα τουφέκια. Μὲς
 στὰ ὀλίγα τουφέκια ἦτο κι ἓνα δερμάτι κον-
 τὰ σισανεδάκια κι ἔπесαν ὄλοι πάνω σὰν
 γεράκια. Ἐγὼ εἶχα μιὰ παλιοκαραμπίνα
 τοῦ Βερναρδάκη, ποὺ δὲν ἔκανε δουλειὰ
 στὰ ἑκατὸ μέτρα. Ἐχύθηκα λοιπὸν νὰ πά-
 ρω ἓνα σισανέ, ποὺ ἔθεωροῦντο τότε τὰ
 καλύτερα ἔπλα, ἀλλὰ τὸ ἴδιο τουφέκι τὸ
 κρατοῦσε ἀπὸ τὴ μπούκα ὁ Γαλανοσήφης.

— Πάρε ἄλλο, κουμπάρε Σήφης, τοῦ εἶπα.

— Ἐσὺ νὰ πάρης ἄλλο.

Ἄλλὰ ποῦ ἄλλο ; Τᾶχανε διαγουμίσει. Ὁ Σήφης ἔσυρε δυνατῶς.

τό σισανεδάκι καὶ μοῦ τὸ πήρε. Ἐγὼ ἀνάψα καὶ δὲν ἐσυλλογιζόμην κομπάρια καὶ κρὰκ κρὰκ ! τοῦ γόρισα τὴν καρραμπίνα.

» Ἄσε τὸ τουφέκι, τοῦ φώναξε, «γιατὶ μὰ τὸν οὐρανὸ θὰ σε σκοτώσω».

Ἄλλὰ κι αὐτὸς μ' ἔνα πήλο ἐπήρε μιτιρίζι μιὰ ἐλιά κι ἀμασελιάσε τὸ τουφέκι του.

— Ἐ μορὲ νιοί ! ἐφώναξε ὁ Χατζήμυχάλης κι ἐμπήκε στὴ μέση. Νὰ σκοτωθῆτε θέτε, μορὲ ;

Καὶ ἀφοῦ μὲ τὸ φηλὸ του ἀνάστημα μὰς ἐχώρισε, μὰς εἶπε :

— Δὲν ντρέπεστε, μορὲ : Για νὰ σκοτώνεστε ἀναμεταξὺ σας τὰ πέψανε τὰ τουφέκια ἢ γιὰ νὰ σκοτώνετε Τούρκους ;

Ἦρθε κι ὁ μακαρίτης ὁ Κριάρης καὶ οἱ δύο ἀρχηγοὶ ἀποφασίσανε νὰ δώσουν ἐμένα τὸ σισανέ, γιατί τὸ τουφέκι μου ἦτονε χειρότερο ἀπὸ τὸ τουφέκι τοῦ Σήφη.

Ἀπὸ κείνη τὴν ἡμέρα δὲν ἐξαναμιλήσαμε μὲ τὸν κομπάρο τοῦ Σήφη καὶ μοῦ φαίνότανε πὼς μοῦ βραστοῦσε μεγάλο ἀμάχι. Μα εἶχε καὶ λιγάκι δικιο, διότι ἐγὼ, ὡς μικρότερος πού ἦμου, ἐπρεπε νὰ ὑποχωρήσω ἄλλ' ἔλα πάλι πού τὸ δικὸ μου τὸ τουφέκι δὲν ἄξιζε τίποτε :

Ἦστερ' ἀπ' αὐτὰ ἀποφασίσθηκε νὰ κτυπήσωμε τοὺς Τούρκους στὸν κάμπο τῶν Χανιώ. Ἦσανε ξενοὶ στόλοι, στὰ Χανιά κι ἐπρεπε νὰ δώσουμε μιὰ μάχη δυνατὴ μπρὸς στὰ μάτια τῶς γιὰ νὰ δοῦν ὅτι ἢ Κρήτη ἐδάστα ἀκόμη. Ἄλλ' ἐπειρῶ εἶναι πολὺ κοντὰ τὰ Χανιά καὶ οἱ Τούρκοι θὰ ἐλάβαναν γέλορα ἐπικουρίες καὶ θὰ μὰς ἐπορεύαν, ὁ Ζυμβρακάκης καὶ οἱ καπετανοὶ ἀποφασίσανε νὰ κτυπήσωμε τοὺς Τούρκους ἀπομεσήμερα, πού, ὅτο νὰ τῶν ἔρθη μεγάλη βοήθεια, νὰ πλακώσ' ἢ νόκτα καὶ νὰ μείνη τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης ἀρβίβολο.

Ὁ Ζυμβρακάκης μὰς διαίρεσε εἰς δύο μεγάλα σώματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ ἓνα θὰ ἐχρησίμευε ὡς ἐφεδρεία καὶ θὰ ἐπαινε ὅλα τὰ ἐπικαιρα σιμεῖα ὡς πέρα στὴ Μαλαζή· τὸ ἄλλο θὰ κατέβαινε νὰ κτυπήσῃ τοὺς Τούρκους πούσαν στὰ Μπεουτσουάρια. Ἄλλ' αὐτὴ ἡ διαίρεσις μὰς ἐξασθένισε.

Δὲν ἐφθανε δὲ αὐτὰ, ἀλλὰ ἐχάλασε καὶ τὸ σχέδιο ἓνας ἀπὸ τοὺς καπετάνιους, ὁ ὁποῖος δὲν ἐννόει ν' ἀκούσῃ τίποτε. Βρὲ χριστιανέ,

περίμενε . . . Τιποτα. Ἐδῶ θὰ πάω ! Καί ἔσπρωξε πρὸς τὰ κάτω τὸν σιμακοφόρον του. «Ὀμπρός, μωρέ !». Εἶχε τὴ φιλοτιμία νὰ ἀρχίξῃ πρῶτος τὴν μάχην, ἀλλὰ καὶ νὰ φεύγῃ τελευταίος. Καὶ τὴν κεφαλή του δὲν ἐγύριζε οὔτε μποτζαργάτης.

Ὀμπρός : Ὀμπρός λοιπόν. Τί νὰ γίνῃ :

Ὡὰ ἦτανε δεκα ἢ ὦρα ὅταν ἀρχίτε ἡ μάχη. Ἐγὼ ἤμουνε μὲ τὸ Σπουριδάκι, ἓνα καπετάνιο τοῦ κάμπου· ἀλλ' ὅταν εἶδα ὅτι μὲ τὴ σημαία μας ἦτο καὶ ὁ κουμπάρος ὁ Γαλανοσύρτης, γρινιασμένος ἀκόμη, ἐξέκοψα καὶ ἐπήγα μὲ τὴ σημαία τοῦ Τυρτίρη. Πάντα μου ὑποφύλαζονε εὐκολα ἔπειτα ἐγὼ ἤμουνε παιδί, σὴν βράση μου πάνω, καὶ ἤθελα νὰ πάω μπρός, πλεὶς μπρός ἀπὸ κάθε ἄλλο.

Ἀπὸ μιτιριζὶ σὲ μιτιριζὶ ἔφθανε στὴν πρώτη γραμμῇ, ἐκεῖ κατὰ τὸ Πουρὶ καὶ στὰ πλευρὰ τῶν Τούρκων. Ἡμεῖθα καμπόσοι ἐκεῖ, ὅλο νεοί. Παραπερὶ ἦτο ὁ ἐθελοντής Ἀναγνωστόπουλος ἀπὸ τὸν Ἀχλαδόκαμπο τῆς Κορίνθου, ἀνθρωπαπιστής, νομιζῶ, ὁ ὁποῖος ὅλη τὴν ὦρα ἐγέλα καὶ ἔλεγε ἄστεία.

— Βρὲ παλιόσκυλα, ἐφώνάζε στῶν Τούρκους, ἓνα καπετάνιο ἐόργαλε καὶ ὁ μαυρός ὁ Ἀχλαδόκαμπος καὶ κοιτάξετε νὰ τόνε σκοτώσετε καὶ αὐτόν :

Τοὺς Τούρκους τοὺς ἐστενοχωρήσαμε δυνατὰ καὶ ἀρχίζαν νὰ τσακίζον καὶ νὰ τοὺς παίρνουν οἱ ἰδικοὶ μας μὲ τὰ γιοῦχα. Ἀλλὰ πάνω σ' αὐτὰ ἔρχεται μιὰ παταρία κάτω ἀπὸ τὸν κάμπο. Κοιτάζω καὶ τί βλέπω : Τὰ λιθάδα καὶ τὰ λιόφυρα κάτω ἐμαύριζαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους ποὺ ἐρχόντανε ἀπὸ τὰ Χανιά. Χιλιάδες εἶχαν ξεκινήσει ἀπὸ τὴν πόλιν, ὅλος ὁ στρατός, ὅλοι οἱ ντόπιοι. Καὶ μετὰ κάμποση ὦρα ἀρχίζαν ν' ἀνεβαίνουν πρὸς τὰ ὄρηματα τῶν Μπουτσουναριῶν καὶ τῶν Παρβόλιων. Ἐ! νάχαμε τότε τουφέκια ὀπισθοφημῆ τί θὰ γινότανε ! Ἀλλὰ καὶ τὸ τσιανεδάκι ἐδόουλεφε περίφημα. Πολλὰ μωροῦσια κάναμε, ἀλλὰ τοὺς δίδαμε σπαλιόρα καὶ γύριζαν πίσω.

Ἀλλ' οἱ τούρκικες ἐπικουρίες ἐφθάναν ἀδιάκοπα ἀπὸ τὰ Χανιά. Καὶ ἀφοῦ ἐδαστάξαμε κάμποση ὦρα ἀκόμη ἀκόσω του Τυρτίρη καὶ λέει :

— Παιδιά, δὲν εἴμεστα καλά ἐπαε. Θὰ μᾶςε τολίζουνα. Νὰ

συρθούμε λίγο παραπάνω. Έσείς τὰ κοπέλια, π' οὐχεται πόδια γερὰ, σταθήτε, ριζέτε κάμποσες τουφεκιές, νὰ μᾶς ἀβαρῆρετε.

Κεῖνη τῇ στιγμῇ ἐσκοτώθη ὁ κακομοῖρος ὁ Ἀναγνωστόπουλος. Τὴν ἴδια ὥρα κι ἓνα Σελινιωτάκι, Πηλιοδοβαρδάκι, θαρρῶ, ἔφραε μιὰ σφαῖρα στὸ στόμα κι ἐκλίναε στὸ μιτιρίζι, ἀλλὰ σὲ λιγάκι ἀνασηκώθηκε κι ἔφτυξε μιὰ λαρουγγιὰ αἷμα.

— Ἐβαρίστηκες, μωρέ; τὸν ἐρωτῶ.

— Δὲν κατέω, μοῦ λέει: τσεῦδᾶ. Μόνο τὰ μπροστινὰ μου δόντια πέσανε.

Καὶ δὲς του αἷμα ἀπὸ τὸ στόμα. Ἐκεῖ δὲ ποῦ ἐσκυφτε, βλέπει τὴ σφαῖρα μὲς τὸ αἷμα.

— Νὰ ἦ μπάλα, ἔπεσε, μοῦ λέει: ἐκεῖ ποῦ γερμίζα.

Ἄλλὰ καθὼς ἀνασηκώθηκε, τρώει μιὰ στὸ μῆλιγγα κι ἐτινάχθηκαν οἱ ὀμυαλοὶ του ἀπάνω μου. Πᾶσι: τώρα γὰ καλὰ!

Ἐγὼ ἤμουνε σὰ μεθυσμένος, εἶχα ἓνα εἶδος ζᾶλης καὶ ἀνασηκίαις. Μ' εἶχαν ξεκουράνει κι οἱ τουφεκιές. Δέκα δεκαπέντε γυλιὰδες τουφεκιές διαμιάς φαντάσου τί κακὸ γινότανε! Δὲν ἔδλεπα παρὰ μόνο τοὺς Τούρκους ποῦ ἀνέβαιναν ἀπὸ κάτω σὰν μεγάλα κοπάδια ἀπὸ λόκους. Κι ὅσο ἔδλεπα πὼς ἐκτυποῦσα στὸ κρέας, δὲν μπορούσα νὰ ξεκολήσω ἀπὸ τῇ θέτῃ μου. Ἄλλὰ μέσα στῇ ζᾶλῃ ἐκείνη ἀκούω μιὰ φωνή:

— Σκόλε Στεφανή, πάμε! Θὰ μᾶςε πιᾶσουνε ζωντανούς.

Ἦσαν ἓνα Γαλιτσιανάκι. Κανεῖς ἄλλος χριστιανὸς δὲν ἔμεινε κοντὰ μου. Κοιτάζω δεξιὰ Τούρκοι, ἀριστερὰ Τούρκοι ὀπίσω Τούρκοι. Τότε ἐφοβήθηκα: ἀλλὰ εἶχα πεποιθήσει τὰ πόδια μου.

Ἐπήραμε ἴσια πάνω τὸ ριζίωμα μὲ ὅλη μας τῇ δύναμη. Ἄλλὰ μετὰ πέντε δεκά βήματα ὁ σύντροφός μου πέφτει: κάτω μὲ μιὰ φωνή: «Παναγὰ μου!» Ἐσκοτώθηκε, ἐλαδίσθηκε δὲν ξερω. Τὴ μπορούσα νὰ τοῦ κάμω: Μὲ μιὰ ματιὰ μόνον τὸν εἶδα ποῦ κολίστηκε στὸν κατήφορο.

Οἱ Χριστιανοὶ ἐπροβόλοῦσαν ἀκόμη ἀπὸ ψηλὰ κι ἐκινδύνευαν κι ἀπ' αὐτούς: ἤμουνε μετὰδὸ δύο πορῶν.

— «Ἄς προβολοῦν», ἔλεγα δυνατὰ ἀπὸ τὴν ταραχὴ μου: «καλλιά νὰ μὲ σκοτώσουν οἱ δικοὶ μου παρὰ οἱ Τούρκοι».

Τότε άκούω από τὸ ἀριστερὸ μέρος μιὰ φωνή τῶν βοδιῶν ποῦ τὸ τραζούν. Τὴ φρικτὴ φωνή! Ἐπάγωσε τὸ αἷμα μου.

Οἱ σφαίρες ἐσφύριζαν στ' αὐτιά μου ζιτ καὶ ζιτ! ἐκτοποῦσαν στὶς πέτρες, ἐσθίκωναν τὰ χῶματα. «Παναγία μου! Παναγία μου!» ἔλεγα καὶ ἤθελα νὰ κάμω ἓνα τάξιμα, ἀλλὰ ὁ νοῦς μου δὲν ἐδοῦλενα.

Κανείς χριστιανὸς δὲν ἐφαίνετο πιά πάνω στὴν κορφή. Ἦμουν μόνος μου ἀπὸ κεινὴ τὴ μεριά. Ἐσκέφθηκα νὰ στραφῶ πίσω νὰ δω ἂν ἦσαν κοντὰ οἱ Τούρκοι· ἀλλ' ἐφοβήθηκα καὶ μόνον νὰ γυρίσω νὰ δω ἐφοβήθηκα μήπως χάσω ἐντελῶς τὸ θάρρος μου. Πῶς κυριεύει τὸν ἄνθρωπο ὁ φόβος! Δὲν ἤθελα νὰ χάνω καιρό. Μιὰ στιγμή μπορούσε νὰ μὲ σώσῃ ἢ νὰ μὲ κατατρέψῃ. Καὶ ὅμως τὸ λιγάκι ἐγύρισα καὶ εἶδα.

Τρεῖς Τούρκοι εἶχαν προχωρήσει ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ μὲ ἐκονηγοῦσαν.

— Στάτου, ὄρε! στάτου ὄρε! μοῦ φώναζαν.

Τότε ἀλήθεια ἐκόπησαν τὰ γόνατά μου καὶ ἀναγκάσθηκα νὰ σταματήσω· ἐγύρισα τὸ τουφεκι πρὸς τοὺς Ἀλβανούς, ἀλλὰ δὲν ἐποροδόλητα, διότι ἔτραμαν τὰ χέρια μου ἀπὸ τὴν κόουραση καὶ τὴν ταρχή. Ἐπειτα ἂν ἐποροδολοῦσα τί θὰ γινόμουν; Ἐπειτα πῶς νὰ ἐναγεμίτω;

Οἱ Ἀρβανίτες ἐκόλωσαν λιγάκι, κι ἐγὼ ἐπῆρα νέο θάρρος κι ἐτραξά. Ἀπάνω δὲ στὴν τραγάλα μὲ ἐποροδόληταν· καὶ τῶν εἶδαν ὅτι ἔπεσα, μὲ ἐπῆραν ἀπὸ κοντὰ μὲ φωνὲς γιὰ νὰ μὲ ταπτίσουν: «Ὁῦουου!»

Δὲν εἶχα πιά πνοή, ἐπνεγόμενον ἢ γλωσσά μου ἦτον ἔξω πεταμένη. «Ἄς γίνῃ ὅ,τι γίνῃ», ἐσκέφθηκα· κι ἐστάθηκα, ἐσκόπευσα κι ἐποροδόλητα. Ὁ ἓνας Τούρκοιανὸς ἔπεσαν· ἀλλ' οἱ δύο ἄλλοι ὤρμησαν κατ' ἐπάνω μου μὲ τὰ ματαγάνια.

Ἐγὼ ἐτραβήξα τὴν πιστόλα κι ἐπήγγαινα διπλά διπλά καὶ σιγὰ γιὰτὶ δύναμη πιά δὲν εἶχα. Οἱ Ἀλβανοὶ ἐκοίταζαν νὰ μὲ βάλουν στὴ μέση. Ἄν μὲ ἐρωτήσετε πῶς ἦσαν τὰ μουτρά των, δὲν θυμοῦμαι παρὰ μόνον δύο ἀφρισμένα στόματα θηρίων, τὰ ὅποια ἦσαν ἔτοιμα νὰ μὲ φάνε ζωντανό. Ἦμουν σὲ μιὰ ψυχικὴ κατάσταση ἀπερίγραπτη.

Ἄλλὰ τὴν στιγμήν ποῦ δὲν ἀπείχαν πιά τρία βήματα, ἔρχεται ἀπὸ πάνω μιὰ φωνὴ δυνατὴ, μιὰ γοῦδῃ :

— Κορμπάρε, κορμπάρε Στεφανή.

Καὶ ἀμέσως ἓνας ποροβολισμὸς ἐξάπλωσε τὸν ἕνα Τοῦρκον.

Ἡ φωνὴ ἐκείνη καὶ ὁ ποροβολισμὸς μοῦ ἔδωκαν ζωὴν, ὥς νὰ ἤρχοντο ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Εἰς τὰ μάτια μου ἐκάθητο ἓνα σύννεφο καὶ ἀμέσως ἐσχίσθηκε καὶ εἶδα τὸν κόσμον.

— Μπέσα, ὄρέ, μπέσα! μοῦ ἔλεγε τὸ τρίτος Ἀλέξανδρος καὶ ἐκώλωνε· ἀλλὰ ἡ πιστόλα δὲν ἔδεχθη τὸ μπέσα του.

Ἐπειτα, σὰν νὰ μὴν εἶχα κορρασθῆ καθόλου, ἔτραξα μὲ ἓνα βίτσιμα στὴν κορφή. Ὅπου μὲ ἀπερίμενε ὁ κορμπάρε ὁ Γαλιανοσύνης.

— Κορμπάρε μου, τοῦ εἶπα, ἀπὸ σήμερα εἶσαι ἀδελφός μου.

— Καὶ πρώτα καὶ πάντα, κορμπάρε. Δὲν εἶμεστα Χριστιανοί :

Ἰωάννης Κονδυλάκης

ΠΑΤΡΙΔΑ

Πατρίδα, ποῦ στῶν τέκνο σου τὸ νοῦ ριζώνεις
 καὶ ἀνθίζεις καὶ μοσχοβολᾷς στὰ πρόσωπά τους·
 ποῦ καὶ ἀνζητοῦν νὰ σ' ἀρνηθοῦν, τοὺς φανερώνεις
 μ' ἓνα ἄτους λόγῳ μοναχό, μὲ μιὰ ματιὰ τους·
 ποῦ ἀστροπελέκι γίνεσαι γοργό, καὶ μπαίνεις
 στὰ ναρκωμένα στήθια τους ὅταν πλανιοῦνται,
 καὶ σωπασμένο κρύβεσαι, καὶ περιμένεις
 τὴν ὥρα ποῦ καὶ οἱ τύραννοι γλυκοκοιμοῦνται·

καὶ τότες ἄξαφνα ξεσπάει τ' ἀστροπελέκι
καὶ τὸ παιδί σου ἀπ' ἄρνι μεμιᾶς θεριεύει
καὶ σὰ λιοντάρ. ἀδάμαστο μπροστά σου στέκει,
καὶ μὲ φωτιά καὶ μὲ σπαθὶ σὲ διαφεντεύει·
ἔσύ, ποῦ καὶ τὸ θάνατο γλυκὸ μᾶς κάνεις,
Πατρίδα, ζῦπνησέ μας, πρὶν ἔσὸ πεθάνης !

Ἀργύριος Ἑφταλιώτης.

ΔΙΑΒΑΤΑΡΙΚΟ ΤΡΥΓΟΝΙ

Στ' αὐγουστιάτικα περάσματα
διαβατάρικο τρυγόνι
κυνηγοῦ ματιὰ σημάδεψε
καὶ τὸ πληγώνει.

Ἡ πληγὴ ἀλαφρὴ· γιαιτρεύτηκε—
κι ἀπ' τὰ δάση κι ἀπ' τὴ χλόη
σὲ κλουβὶ στενὸ τὸ σφάλησαν,
ὄ' ἓνα κατῶι.

Καπηλιοῦ στολίδι ἐγίνηκε·
στὴ ζωὴ τὴ σκλαβωμένη
τὸ χειμῶνα ὄλο ὄνειρεύεται
κι ὄλο προσμένει.

Κι ἀνθισαν τὰ δένδρα, κι ἔλιωσαν
στὶς βουνοκορφὲς τὰ χιόνια·
τὸν Ἀπρίλη πάλι ἐπέρυσαν.
τ' ἄλλα τρυγόνια. . .

Ἀπὸ ποῦ τοῦ ἦρθε τὸ μήνυμα ;
Σ' ἑνὸς καπηλιοῦ τὰ βάρθη
τ' ἀπριλιάτικα περάσματα
πῶς τᾶχει μάθει ;

Καὶ μεμῶς ξυπνᾷ ἀπὸ τ' ὄνοира
καὶ τινάζει τὰ φτερά του
καὶ ξειψύχησε ματώνοντας
τὰ σίδερά του.

Γεώργιος Δροσίνης

Η ΔΙΑΝΑ

Κοιμήσου, λεβεντόκορμο, τὰ ὄνειρατα τὰ πλάνα
ποῦ μάγευαν τὴ νιότη σου στὸν ταπεινὸ καιρὸ,
σὰν τὸν καπνὸ στὸν ἄνεμο τὰ σκόρπισεν ἡ διὰνα,
ὅταν σὲ πρωτοξύπνησε μὲ τ' ὄπλο στὸ πλευρό.

Μάχης μονάχα ὄνειρατα σοῦ φέρνει ἢ ὕπνος τώρα,
κι ἡ διὰνα, ποῦ τὸ χάραμα μὲ γέλιο σὲ ξυπνᾷ,
κράζει καὶ λέει χαλκόφωνη: «Κοντοζυγώνει ἡ ὥρα
ποῦ τ' ἄψυχα τὰ ὄνειρατα θὰ γίνουν ζωντανά.

»Κι ἂν σ' εὔρη βόλι ἀλύπητο στὴ μάχη καὶ σοῦ φέρη
τὸν ὕπνο τὸν ἀξύπνητο, μὴν παραπονεθῆς·
ἢ Δόξα ἡ δαψνοστέφανη μὲ σάλπιγγα στὸ χέρι
τὴ διὰνα τὴν ἀσίγητη θεὴ νὰ σημάνη εὐθύς».

Ἰωάννης Πολέμης

ΤΟΥ ΓΚΟΥΓΚΑ Ο ΑΘΛΟΣ

Καθ' ἣν ἐποχὴν εὐρίσκειτο ἐν Τριπόλει ὁ Βαλκί-πασάς ἔτοχε ν' ἀπολοθῆ ὁ ἐν τῷ θηριοτροφείῳ τοῦ παρακίτου τρεφόμενος λέων. Οἱ φύλακες ἐκλείσαν εὐθὺς τὰς σιδηρὰς πόλκας ὅλας καὶ ὁ λέων περιωρίσθη ἐν τῇ αὐλῇ, περιερχόμενος ἐλευθέρως. Ἐπειδὴ ὁμως οὐδαίς

εβρίσκατο νὰ τὸν συλλάβῃ, ὁ Βελήπατας διέταξε νὰ γνωστοποιηθῇ εἰς τοὺς ἐν τοῖς φυλακαῖς καταδικασθεὶς ὅτι ὅστις τούτων ἤθελεν ἰδόναιτο νὰ ἐξαγοράσῃ τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἐλευθερίαν του, δεσμεύσων πάλιν ἐν τῇ διαμονῇ του τὸ θηρίον. Ἐπέσχετο δὲ συγχρόνως καὶ ἄλλην πλουσίαν ἀμοιβήν.

Μεταξὺ τῶν καταδικῶν εβρίσκατο καὶ ὁ Χριστὸς Γκούγκας, κατηγορούμενος ὅτι διὰ μιᾶς καὶ μόνης πυγμῆς ἐφάνησεν ἐπίσημόν τινα Τούρκον ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Γαττοῦνης. Ὁ Γκούγκας μόλις ἤκουσε τὴν προκήρυξίν τοῦ πατᾶ προταφερθεῖ νὰ συλλάβῃ αὐτὸς τὸ θηρίον καὶ ἐξήγγιζε νὰ τῷ ἐτοιμάσῃσι δύο κρισὶς. Ἀφοῦ δὲ ἐφρασαν αὐτοῦς, ἀνῆλθεν οὗτος ἐπὶ τῆς μάνδρας καὶ κόπτων κατὰ διαλείμματα ἐρριπτεν ἐν τῇ αὐτῇ μεγάλῃ τεμάχια κρεάτος, ἅπανα ὁ λαὸς καταδρόγχιζεν εὐθὺς, βουλιμῶν.

Ἐφ' ὅταν ὅμως τὸ θηρίον ἐτροφε τοσοῦτον καὶ ἐξημερούτο. Ἡ ἐργίμως ἀνορθρωμένη χαιτή του μικρὸν κατὰ μικρὸν κατέπιπτεν ἤρμενος ἐπὶ τῶν νότων· οἱ μικτῆρες του δὲν ἀνεκινούνοτο πλέον οὐδ' ἐφύσων ἵνα μαρτυρήσωσι τὴν ἀδύναμίαν του, οἱ μεγάλοι ὀφθαλμοὶ του εἶχον χάσει τὴν αἰματώδη ἐκείνην χροιάν ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀντανατοπερίζετο πρὶν τῆς φυγῆς του τὸ μενος. Περιεφέρετο ἐδῶ κι ἐκεῖ μετ' ἀγερώχου μεγαλοπρεπείας, ἀργὰ βηματίζων, ἐρριπτε πρὸς τοὺς περὶ θεατὰς, οἵτινες εἶχον συρῆσαι πολυάριθμοι ἐκεῖ, βλεμματα ἀδιάφορα ὡσεὶ οὐδὲ συλλογιζόμενον αὐτοῦς καὶ ἀπὸ κайροῦ εἰς κайρὸν ἐξέφερε τὸν βαρὸν καὶ τρομώδη μωχθμὸν του.

Εἶχε καταράξει καὶ τοὺς δύο κρισὶς κι ἐτανύετο μηχανόμενον ἐπὶ τῶν ποδῶν του, ὡσεὶ ἵνα εὐρόνη περισσότερον τὸν στόμαχόν του, ἦνοιγε δὲ χαιτικὸν τὸ στόμα καὶ προστεινεν ἐκτὸς τὴν γλώσσαν, χορτασθῆν. Καὶ ἐνῶ ἤδη ὄφινε τὸν πόδα, ραθύμως πλέον, ἵνα θραύσῃ τὴν ἑτέραν κεφαλὴν τοῦ κρισὸς, ὁ Γκούγκας ἐπήδησεν αἴφνης εἰς τὴν αὐτὴν, ἐδραξεν ἰσχυρῶς τὴν χαιτὴν τοῦ θηρίου καὶ ἐκείθεισεν ἐπὶ τῶν εὐρέων νότων του ἵπασσι.

— Τὸν ἄλλοτε, μωρὲ παιδιά! τὸν ἄλλοτε! ἐφώνησε πρὸς τοὺς θεατὰς ζητῶν τὴν ἄλλοτε ἵνα δεσμεύσῃ αὐτό.

Οἱ θεατὰι, καταγόμενοι ὑπὸ τρομῶν καὶ συγκινήσεως ἐπὶ τῷ θεάματι, ἤτεινον αὐτὸν ἀκίνητοι, μὲ ὀφθαλμοὺς ἄπλανεις, ὡσεὶ ἀποκαρυσταλλωμένους, οὐδαμίαν ἄλλην αἰσθησιν ἔχοντες ἐν ἐνεργ-

γαίᾳ εἰμὴ τὴν ὄρατιν. Διότι τὸ θηρίον, ἐκμανὲν ἐκ τοῦ βάρους τὸ ὅποιον διὰ πρώτην φοράν τώρα ἠσθάνετο ἐπὶ τῶν νότων του, ἐβρούχάτο στενωραίως ὥστε νὰ σείωνται τὰ περὶ κέρινα καὶ ἡ γῆ ὡς ὑπὸ ἰσχυροῦ σεισμοῦ ἐκάλπαζε δὲ ὀρηκτικῶς, ὡς ἵππος ἐν ἵπποδρομίᾳ, περιτρέχων τὴν αὐλήν, περιστέρφετε τὴν οὐρανὸν τόπτου παταχῶδως τὸν ἀέρα, ἀνίστασε πρὸς τὰ πλευρὰ τὴν κεφαλὴν, ἐκλινεν ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν καὶ ἀνατινάξτετο ἐμπρὸς καὶ ὀπίσω αἴφνης, προσπαθῶν νὰ ριψή τὸ βῆρος ἀπ' ἐπάνω του. Ἀλλ' ὁ Γκούγκας ἔμεινεν ἐπὶ τῶν νότων αὐτοῦ ἀκλόνητος, συσφίγγων τοὺς πόδας περὶ τὰ πλευρὰ καὶ κρατῶν διὰ τῶν στιβάδων βραχιόνων του τὴν πλουσίαν χαίτην τοῦ θηρίου. Οἱ θεαταί, οἵτινες μὲ τὸ πρῶτον ἄλλα τοῦ Γκούγκας ἐν τῇ αὐλῇ τὸν ἐθεώρησαν καὶ ἀπολασθέντα, ἤδη ἐκ τῆς παρατανομένης πάλης συνερχόμενοι ὀλίγον, παρηκολούθηον τὸ φέρον ὅσον καὶ μεγαλοπρεπὲς σύμπλεγμα καὶ ἐθαύμαζον ἐν τῇ ὑπερόλικῃ φρίκῃ τῶν τὴν ἀνυπότακτον τοῦ Ἑλλήνος ρώμην καὶ τὴν ἡρεμίαν μεθ' ἧς ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ θηρίου, ὡς νὰ ἐκάθητο ἐπὶ ἐνὸς ἵππου.

Τὸ θηρίον ἤδη, ἐξητλημένον ἐκ τοῦ μακροῦ καλπατισμοῦ καὶ τῆς πάλης, ἐστάθη αἴφνης ἀθμαινὸν θυροῦδῶδως. Ἦρχετο δὲ ἐν τῇ λύτῃ του νὰ περιστρέφεται περὶ ἑαυτό, ὡς ροδάνι, μετὰ ταχύτητος ἀνεμοστρόβιλου, ἐλπίζον οὕτω νὰ ἀπαλλαγῇ τοῦ βάρους του. Ὁ Γκούγκας ἔδλεπεν ἤδη τὸ ἔδαφος φεύγον κάτωθεν του καὶ τὰ λιθάρια, τοὺς γάλλιας, τὰ τεμάχια τοῦ ἀγρίου καὶ τῶν ἐύλων, πᾶν ὅ,τι ὤπηρχεν ἐν τῇ αὐλῇ, συγχόμενα εἰς κύκλον ἕνα περιδινόμενον ἀδικόπως, ἤρχετο νὰ αἰσθάνεται ζάλην ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ προσέδλεπεν ὅτι ὀλίγον ἀκόμη ἂν ἐξηκολούθει τὸ θηρίον τὴν περιστροφὴν του θὰ ἐπιπτεν ἀναίσθητος χαμαί.

— Ραχτέ μου, μορέ, τὸν ἄλυτο ! ἐφώναξε πάλιν διὰ βροντώδους κραυγῆς.

Εἰς τῶν θεατῶν ἕρριψε τότε τὴν ἄλυτον ἄνωθεν τῆς μάνδρας. Ὁ Γκούγκας ἔλαβεν αὐτὴν καὶ περιέβαλε διὰ τοῦ χονδροῦ καὶ ἰσχυροῦ κλειοῦ τὸν λαμπρὸν τοῦ θηρίου, ἔδεσε δὲ τὸ ἄλλο ἄκρον εἰς στιβιδροῦν τινα πάλιν, ὑψόμενον ἐν τῇ αὐλῇ. Εἶτα ἀναγκάσας αὐτὸ νὰ στραφῇ περὶ τὸν πάλιν ἀρεκτά, μέχρις οὗ ἡ κεφαλὴ του ἀρμολῆ ἰσχυρῶς πρὸς αὐτόν, ἐπήδησεν αἴφνης πρὸς τὰ ὀπίσω. Καὶ με-

χριστού τὸ θηρίον, ἀντιθέτως περιτρεφόμενον θυνήθη νὰ ἐκτυλιξῆ τὴν ἄλυστον ὁ Γκούγκας ἦτο μακρὰν, ἐπευφημούμενος ὑπὸ τοῦ πλῆθους ὁλοκλήρως.

— Ἐστὶ σαι τὸ ἀγάλνι, ὄρε Γκούγκας, σήμερον εἶπεν ὁ Βελγί-
παστὰς ὅτε τὸν ἔφεραν πρὸς αὐτόν, θαυμάζων τὴν λεοντωδῆ τωόντι
κεφαλήν του μὲ τὸ χονδρὸς ἐρρυτιδωμένον μέτωπον, τοὺς αἵματώ-
δεις ὀφθαλμούς, τὴν ὑπερτραφῆ ρίνα, τὰς ψαράς καὶ ἀνυποτάκτους
τρίχας τῆς κόμης του καὶ ἐκπληρτόμενος πρὸ τῶν προσχόντων μύθ-
ων τῶν βραχιόνων του, τοῦ ἰσχυροῦ καὶ πλατέος αὐχένου, τῶν στιβα-
ρῶν καὶ καταστρωγῶλων κνημῶν καὶ τοῦ ὑπερφουῦς παραστήματός του
ὄλου, ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν—τί θέλεις νὰ σοῦ χαρίσω, ὄρε :

— Τὴ λευτεριά, πατὰ μου, ἀπήντησεν οὕτως, ταπεινοφρόνως.

— Αὐτῆνε τὴν ἔχεις ὄρε; μὰ τί ἄλλοι . . . θέλεις χρυσάφι :

— Μπᾶ . . . ἀπήντησε ὁ Γκούγκας κάπως περυσνητικῶς ἐγὼ
πρωγὸς ἐγενήθηκα, πρωγὸς θὰ πεθάνω...

— Μὰ γύρεψε κατὰ !... ἐκραύγασεν ἐντόνως ὁ Βελγίς, στεναχω-
ρούμενος διὰ τὴν ἀδιαφορίαν ἐκείνην τοῦ ὑπάρχου του, λέγε καὶ θὰ
τένη ὅ,τι πῆς.

— Πατὰ μου, σὰν θέλεις, θὰ σοῦ γυρέψω νὰ δώσης λευτεριά
στοὺς Χριστιανούς ποῦχεις στὶς φυλακὰς.

Ὁ Βελγί-παστὰς ἠναγκάσθη ἔκων ἄκων νὰ τηρήσῃ τὸν λόγον
του Ἐκατὸ καὶ πλέον Ἕλληνας ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν στεναζόντες ἐν
ταῖς ὑπογειαῖς τρώγλαις τοῦ σερραίου τῆς Τριπόλεως, ἀφέθησαν
ἐλευθεροὶ τὴν ἐπομένην ἡμέραν καὶ ὁ Γκούγκας ἐπέστρεψεν εἰς
Γαστούνην, λίαν εὐχαριστημένος διὰ τὸ ἀθλόν του.

Ἄνδρέας Καρακίτσιος

ΤΟ ΣΤΑΦΥΛΙ

Πολλὰ εἶναι τ' ἄνθη τοῦ Ἀπριλιοῦ, μὰ σὰν τὸ ρόδο οὔτ' ἓνα·
πολλοὶ τοῦ χρόνου εἰν οἱ καρποί, σὰν τὸ σταφύλι οὔτ' ἓνα.

Στ' ἄνθη τὸ ρόδο βασιλιάς καὶ στοὺς καρποὺς ἐστὶ σαι,
σταφύλι, τρισευγενικὸ τῆς γῆς βασιλοπαίδι,

Ἄλλοι καρποὶ ἔχουν μιὰ θωριά καὶ σὺ πολυθωριάξεις :
 ἀπ' τὴ μαυροῖα τῆς ἐλιάς στὴν κρυσταλλένια ἀσπράδα,
 καὶ ἀπ' τὴ γλομάδα τοῦ κερικοῦ στοῦ κερασιοῦ τὴ φλόγα.
 Μικρὸ εἶτε μεγαλόρωγο καὶ τραγανὸ ἢ ἀφράτο,
 σὰν ἀκροδάχτυλο μακρὸν καὶ στρογγυλὸ σὰ μάτι
 καὶ καρπερὸ ἀπ' τὸν Ἄϊλιά καὶ ὡς τοῦ Χριστοῦ τὴ Γέννα,
 — τὸ μοσχοστάφυλο ἢ ἀρχὴ καὶ τὸ σιρίκι τέλος.
 Πότε στ' ἀμπέλι κρύβεσαι καὶ προσκυνᾷς τὸ χῶμα,
 πότε ψηλὰ στὴν κρεβατιὰ κρέμεσαι σὰν καντήλι.
 Ἐσὺ σαι ὁ πόθος τῶν πουλιῶν, τῶν ἀγριμιῶν λαχτάρα.
 Νυχτοπατοῦσα ἢ ἀλεποῦ γιὰ σὲ τὰ ὀρνίθια ἀφήνει
 καὶ ἡ σφήκα ἀπ' τὴ γλυκάδα σου κυλιέται λιγωμένη.
 Δίνεις τὴ σάρκα ζωντανὸ καὶ ὅταν πεθάνῃς τὸ αἶμα
 καὶ εἶναι γιὰ σένα μακελιοῦ σφαγὴ τὸ πατητήρι.

Γεώργιος Δροσίνης.

Ο ΤΥΦΛΟΣ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ

Ἐἶπεν Ἐκεῖνος, πού ζωὴ καὶ φῶς αἰώνιον εἶναι :
 — «Στὴν Κολυμβήθρα τοῦ Σιλῳὰμ σῦρε, τυφλέ, καὶ πλύνε.
 τ' ἄφωτα μάτια σου».

Καὶ νά, πρὶν κἄν προφθάσῃ ἀκόμα
 νὰ πλύνῃ ἀπὸ τὴν ὄψη του τὸ λασπωμένον χῶμα,
 ζωῆς ποτάμι ἀνάβρυσσε, φωτὸς πλημμύρα ἐχύθη
 στὴ διψασμένη του ψυχῇ, στὰ σκοτεινὰ του στήθη
 καὶ ἔκραξ' ὀλόχαρος, ψηλὰ σηκώνοντας τὰ χέρια :
 — "Ὁ ! πόσο ὠραῖο εἶναι τὸ φῶς ! πῶς ἀγκαλιάζει ἀκέρια
 τὴν πλάση ! πῶς χωρίζονται τὰ χρώματα μπροστά του !
 Αὐτὴ εἶν' ἡ γῆ πού ξέφευγε τὰ βήματά μου κάτω ;
 αὐτοὶ εἶν οἱ κάμποι, τὰ βουνά, τὰ δέντρα ; αὐτὴ εἶν ἡ μέρα
 πού μὲς στὴ νύχτα τὴ βαθιὰ τὴν ἄκουγα ; ὦ μητέρα,
 ἔσὺ σαι πού μ' ἐγέννησες καὶ μ' ἔκανες νὰ νοιώσω
 πόσο γλυκιὰ θῶν ἢ ζωὴ γιὰ ὄσους τὴν βλέπουν, πόσο

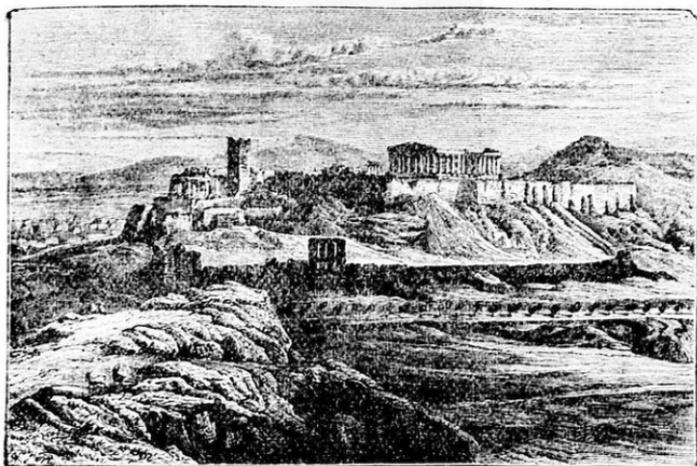
πικρή γι' αὐτοὺς ποὺ τὴν ἀκοῦν βαθιὰ φυλακισμένοι
 στὰ κάταργα τῆς σκοτεινιάς, ξένοι στον κόσμον, ξένοι,
 πίσω ἀπ' ἀδιάβατο βουνὸ μὲ δίχως μονοπάτια !
 ὦ μάτια, ποὺ μὲ βλέπετε καὶ ποὺ σᾶς βλέπω, ὦ μάτια,
 ἠρόνοι, ποὺ κάθεται ἡ ψυχὴ στὰ δυὸ σας μοιρασμένη
 κι ἀναγαλιάζει λαμπερὴ κι ἀθανασία· προσμένει·
 ὦ μάτια, ποὺ μὲ τῆ ζωὴ μὲ δένετε μὲ τόσα,
 μὲ τόσα νήματα χρυσά, μ' ὅσες ματιές, ποιά γλῶσσα
 μᾶς λέει ὅσα μᾶς λέτε σεῖς δίχως φωνὴ καὶ λέξη ;
 ποιὸ στόμα, ροδοστέφανα χαμόγελα κι ἄν πλέξη,
 μᾶς δείχνει τὴ χαρὰ ὅσο σεῖς σὲ μιὰ σας λάμψη μόνο ;
 ποιὸς στεναγμὸς καὶ ποιὰ κραυγὴ θὰ δείξουν τόσον πόνο
 ὅσο ἓνα δάκρυ σας βουβό ; ποιὸ βελουδένιο χέρι
 ξέρει τὰ χάρδια τῆς ψυχῆς, ποὺ μιὰ ματιὰ σας ξέρει ;
 ὦ μάτια, ποὺ ἐφωτίσατε τὰ μαῦρα ὄνειράτά μου,
 ὦ μάτια, ποὺ ἐστυλώσατε τ' ἄβουλα βήματά μου,
 ὦ μάτια, ἐσεῖς ποὺ φέρνετε τὰ χέρια μου μὲ τάξη
 ὅπου ἡ ψυχὴ μου ὀρέγεται κι ὁ νοῦς μου ὅπου προστάζει !
 ὦ μάτια, ποὺ μὲ βλέπετε, κι ὦ μάτια, ποὺ σᾶς εἶδα
 ζωὴ κι ἀγάπη καὶ χαρὰ κι ἀπαντοχὴ κι ἐλπίδα
 ὅλα εἶν ὡραῖα καὶ ποθητὰ κι εἶν ὅλα ἀγαπημένα,
 ὅλα εἶν ὡραῖα μαζὶ μὲ σᾶς, χωρὶς ἐσᾶς κανένα ! . . .
 Τέτοια ὁ τυφλὸς, ὁ πρὶν τυφλὸς, βαδίζοντας ἐλάλει
 ὡς τὴ στιγμὴ ποὺ ἀπήντησε τὸ Ναζωραῖο καὶ πάλι.
 Κι εἶπεν Ἐκεῖνος, ποὺ ζωὴ καὶ φῶς αἰώνιον εἶναι :
 — Ἐγὼ σοῦ χάρισα τὸ φῶς, τυφλέ, σκέψου καὶ κρίνε
 ποιὸς εἶμαι.

Κι εἶπεν ὁ τυφλὸς : Καὶ θέλει σκέψη τάχα ;
 ποιὸς ἄλλος κυβερνάει τὸ φῶς παρὰ ὁ Θεὸς μονάχα ;

Ἰωάννης Πολέμης

Ο ΙΕΡΟΣ ΒΡΑΧΟΣ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ

Τὰ μαρμαρένια σκέλεθρα τοῦ Βράχου τοῦ ἱεροῦ,
 τῆς Μνημοσύνης φύλακες, μήτε ἀποσταίνουν, μήτε
 κωφεύουν στὴ βαριά φωνή τοῦ ἀκοίμητου φρουροῦ
 ποῦ νυκτοκράζει ἀθώρητος: — Φύλακες, γρηγορεῖτε!
 Καὶ ὑψώνοντας τοὺς ὄμους των ὀλόρθοις ἀμφορεῖς
 οἱ ξωτικῆς ἐνθύμησες, πανώριες ὑδροφόρες,
 περνοῦν, ξαναπερνοῦν, περνοῦν ἀτέλειωτα, θαρρεῖς,
 ὕπως περνοῦν ἀτέλειωτες τῶν ἀθανάτων οἱ Ὁρεε.

Ἡ Ἀκρόπολις

Καὶ τὸ φεγγάρι ὀλόφεργο κι ἡ νύχτα ἐκστατικὴ
 μ' ἀχνάδα ὄνειρου ἀγκάλιασε τοὺς κοιμισμένους μύθους,
 κι ἀνώφελα διαβύοντις ὁ Χρόνος ἀπ' ἐκεῖ
 χύνει τῆς Λήθης τὸ νερὸ σὲ Δαναΐδων πίθοις.
 Καὶ τὸ πουλὶ τῆς Ἀθηῆς, ποῦ μέσ στα σκοτεινὰ
 κάποιος σπηλιᾷ, ἔρημο ζῆ ζωὴ ταπεινωμένη,
 νοιώθοντας πὼς ἀπόστασεν αἰῶνες ν' ἀγρυπνᾷ,
 μιᾶς νύχτας ἀξημέρωτης τὴ χαραυγὴ προσμένει

Ἰωάννης Πολέμης

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑΛΛΙΟΛΟΓΟΥ

(Ἐκ τοῦ ποιήματος «Τὸ σπαθί καὶ ἡ κορόνα»)

Δὲ μντροιοῦνται οἱ ἀρματοῦμένοι
οὐδὲ τ' ἄλογα ἐκεῖ κάτω·
ὁ Μεχμέτης ποῦ προβαίνει
καὶ τὴν Πόλῃ τριγυρνᾷ
στέλνει μήνυμα θανάτου,
«Ἡ τῆ μάχῃ ἢ τὰ κλειδιά».

Εἰς τὴν ὥρα τοῦ κινδύνου
σᾶς προσμένω, Τοῦρκοι, ἐλάτε,
βροντερῇ τοῦ Κωνσταντίνου
ἀποκρίνεται ἡ φωνή,
τὲς φοβέρες δὲ φοβᾶται
ὅποιος ζώνεται σπαθί.

Τότε οἱ Τοῦρκοι ἀγριωμένοι
τρεῖς φορὲς χυμᾶν κι ἀφρίζουν,
καὶ τὲς τρεῖς ξεσπαθωμένοι
βγαίνουν ἔξω οἱ χριστιανοί,
καὶ τὰ χάντακα γεμίζουν
τῶν ἀπίστων οἱ νεκροί.

Πᾶσα μέρα οἱ γενιτσάρου
πολεμοῦν ὡσάν οἱ λύκοι,
καί γυρνοῦν μὲ τὸ φεγγάρι
ματωμένο, ντροπιαστό·
πάντα ἢ δόξα, πάντα ἢ νίκη
χύνουν λάμψη στὸ σταυρό,

Τὸ Βυζάντιο τοῦ τυράννου
ταπεινώνει τὴ μαγία,
ἦτον ὅμως ἐκεῖ πάνου
πικρὴ ἀπόφαση γραφτὴ,
στὴν Ἁγία μας Σοφία
μιναρὲς νὰ σηκωθῆ.

Μίσος καίει τὸ κολασμένο
σιῆθος κάθε Μουσουλμάνου.
ζωντανὸς τὸν πεθαμένο
κάνει τοῖχο καὶ πατά,
κι ἀνεβαίνει ἐκεῖθε πάνου
καὶ χτυπιέται καὶ χτυπᾷ.

Καὶ κάθε ἄρμα βγάνει ἀχτίδες,
εἰς τὴ μιὰ μεριά στὴν ἄλλη,
τὸ κοντάρι στὲς ἀσπίδες,
στὲς ἀσπίδες τὸ σπαθί,
καὶ κανεὶς μέσα στὴ ζάλη
δὲν ἀκούει τὴν προσαιγή.

Ἕνας μόνος σπᾶ τὰ πλήθη,
τ' ἀνεμίξει καὶ διαβαίνει·
ἔχει ὀλόχρυσα τὰ στήθη,
ἔχει ὠραῖαν ἀρματωσιά,
μὲ διαμάντια στολισμένη
καὶ σημεῖα βασιλεικά.

Δέτε καὶ στήν πρώτη θύρα,
 τὴ μορφὴ αὐτοῦ τοῦ ἀπίστου·
 ἓνα βλέμμα οἴχγει γύρα
 καὶ πετιέται σὰν θεριὸ
 ὅπου βλέπει τῆς ὀρμῆς του
 μεγαλύτερο φραγμό.

ὦ! τί χέρι νῶν ἐκεῖνο,
 τί δαιμονισμένο χέρι,
 ποῦ ὅπου πέφτει κάνει θρῆνο,
 ὅπου φθάνει πελεκῆ,
 ποῦ χτυπᾷ σ' ὅλα τὰ μέρη,
 καὶ δὲν εἶναι πουθενά;

Φοβερὴ σκηνὴ καὶ κάτου,
 βοή, χτύποι, θρῆνοι... ἀνάφτουν
 σπιθοβόλα τ' ἄρματά του,
 τὸ σπαθὶ του εἶναι παντοῦ,
 καὶ πολλὰ θαρρεῖς π' ἀστράφτουν
 σὴν παλάμη τοῦ σκυλιοῦ.

Στὴν Ἀνατολὴ καὶ πέρα,
 στ' ἄγρια γένη τῶν Τατάρων,
 ἐβασίλευε μιὰ μέρα·
 τὸν ξεθρόλισαν ἐχθροί,
 τώρα, Ἄγας τῶν Γενισάρων,
 στὸ Βαζάντιο πολεμεῖ.

Ὁ Χασάνης εἶν ἐκεῖνος,
 τῆς φρουρᾶς του θερισμένο
 τ' ἄνθος εἶδ' ὁ Κωνσταντῖνος
 καὶ τινάζεται μεμιά,
 μὲ κορμὶ γιγαντωμένο,
 μ' ἀνοιχτὴ τὴ δρασκειλιά.

Συναντιούνται βῆμα βῆμα
 στήν παλαίστρα τοῦ θανάτου·
 ἔχουν φοβερό τὸ σχῆμα,
 φρενιασμένες τὲς ματιές·
 λές κι οἱ δυὸ θὰ πέσουν κάτω
 μὲ τὲς πρώτες χτυπησιές.

Πολλοὶ ἐχθροὶ καὶ φίλοι, ποὺ ἦσαν
 μὲ τὰ χέρια σηκωμένα,
 ὅλοι ἀντάμα παραιτήσαν
 τὸν ἀγῶνα τὸ σκληρό,
 γιὰ νὰ ἴδουν χεροπιασμένα
 τὰ λιοντάρια αὐτὰ τὰ δυό.

Φοβερός ὁ Τοῦρκος εἶναι
 εἰς τὴ λύσσα του τὴν πρώτη,
 ἢ ψυχὴ σου, Κωνσταντίνε,
 ἔχει ἀνδρείαν ἀληθινή,
 ἔχει μέσα μιὰ θεότη
 ποὺ σοῦ λάμπει στὴ μορφῇ.

Ἐναν κρότο ἀκούς αἰώνιο,
 παντοῦ σίδερο ποὺ τρίζει,
 ὡσὰν νᾶν ἐκεῖ δαιμόνιο
 ποὺ γουρλιάζει φοβερά,
 ποὺ θερμαίνει καὶ μανίζει
 τῶν ἀνδρείων τὰ σωθικά.

Ἐ Χασάνη! ἡ λάμψη ἐμάθη,
 τὸ λαμπρό σου ἐσβέσθη ἀστέρι·
 τοῦ Παλαιολόγου ἡ σπάθη,
 μ' ἓνα χτύπο συριχτιό,
 τὸ κεφάλι μὲ τὴν περι-
 κεφαλαία σου σχίζει εἰς δυό.

Μὲ τὸ μάτι φιλογοισμένο
οἱ Γενίτσαροι κοιτᾶνε
τὸν Ἄγά τους σκοτωμένο
κι ὄλοι σέρνον μιά κραυγή
καὶ τινάζονται, πετᾶνε
πικνωμένοι σὴ σφαγή.

Τὸ λιοντάρι, ποῦ ἀντικρούζει
κατὰ γῆς αἱματομένα
τὰ παιδιά του, δὲ χροῖζει
τὲς ματιές πλιὸ φοβερά,
δὲ χυμάει πλιὸ λυσοισμένα
νὰ ξεσχίσῃ τὸ φονιά.

Ἄναμέτρητοι εἶν οἱ σκύλοι
ἦσαν λίγοι οἱ ἀνδρειωμένοι
τοῦ Παλαιολόγου φίλοι,
κι ἀπομείναμε μισοί,
ναί, μισοὶ καὶ κουρασμένοι
ἀπ' τῆ μάχη τῆ διπλή.

Εἰς τὰ τέτρα ἀντιβοῖζει
ἡ φωνὴ τοῦ Κωνσταντίνου·
συμβουλευεῖ, φοβερίζει,
παρασταίνει ζωντανή,
μὲ τῆ γλῶσσα τοῦ κινδύνου,
τῆς φυγῆς τὴν ἐντροπή.

Κι οἱ στενώτεροι δικοὶ του
ἐσκορπάσαν μὲ τὰ πλήθη,
ἡ βασιλικὴ φωνὴ του
δὲν ἀκούγεται ἀπ' αὐτούς.
Εἶν ὁ φόβος εἰς τὰ στήθη,
εἶναι στὰ ποδάρια ὁ νοῦς.

Μόνος τότε, τὸ λιοντάρι,
 ρίχνει μάτι βουρκωμένο
 στὸ ἱερὸ Προσκυνητάρι
 πῶδειχεν ἀπὸ μακριὰ
 τὸ σταυρὸ του ἀνυψωμένο
 γιὰ τὴν ὕστερη φορὰ.

— Μισοφέγγαρο ἐκεῖ πάνω,
 ὄχι, ἐγὼ δὲ θ' ἀντικρίσω!
 Σκῆπτρο, θρόν', ὄλα σᾶς χάνω,
 μόνη μ' ἔμεινε ἡ τιμὴ,
 πλὴν τὸ αἷμα ποῦ θὰ χύσω
 θὰν ἀδιάκοπη βοή.

Στὴν κατόπι μου δουλεῖα
 τὲς ψυχὲς μὲ ἀνδρῶν θὰ βάφη,
 κα εἰς τὰ στήθη ἡ ἐλευθερία
 θὰ σκορπίζη μυστικά,
 ὡς σκορπίζει τὸ χωράφι,
 ὡς ψωμίζουν τὰ σπαρτά.

Κι ἀκούει θόρυβο . . . ἐκεῖ πέρα
 ἐμυρμήγκιασεν ὁ δρόμος . . .
 Ἀκούει γύρω του φοβέρα,
 ποδοβολητό, κραυγὴ . . .
 Στ' ἀργασμένο χέρι του ὅμως
 ἐβαστοῦσ' ἓνα σπαθί.

Καὶ μὲ μάτι σπιθοβόλο
 τ' ἀπιστα μετρώντας πλήθη
 μοναχὸς ὄρμαῖ πρὸς ὄλο
 ἓνα στράτευμα ἐχθρικό,
 ποῦ στὸ φρούριο μέσα χύθη
 μὲ μεγάλο ἀλαλαγμό.

Φθάνει, ἀνοίγει, σφάζει, ρίχνει,
 ἀνεμίξει ἀρματωμένους,
 παντοῦ φαίνεται, ἄλλοῦ δείχνει,
 καὶ χτυπᾷ τὸ χέρι ἄλλοῦ.
 Λάμψη στερινὴ τοῦ Γένους,
 ὕστερος φραγμὸς τοῦ ἔχθρου!

Στερινή, ποιὸς εἶπε ; .., λάμψη
 χύνει αἰώνια τὸ σπαθί του,
 ποὺ κατόπι θ' ἀναλάμψη
 στῆς Ἑλλάδος τὰ παιδιὰ·
 κληρονόμοι ἡμεῖς δικοί του
 θὰ βαροῦμε τὴν Τουρκιά.

Στὴν ἀρχὴ τοῦ κάθε ἀπίστου
 παραλύεται ὁ νοῦς κι ἡ κρίση·
 θαρροῦν ἄγγελο τοῦ Ὑψίστου
 τὸν ὠραῖο πολεμιστή,
 ποὺ κατέβη ν' ἀφανίση
 ὅ,τι ἐκέρδισαν αὐτοί.

Στὴν ψυχὴ τῶν Τούρκων ὁμως
 ἢ κατάπληξις μουλώνει,
 ὀλιγώστευσεν ὁ τρόμος,
 ἐπερίσσευσ' ὁ θυμὸς,
 καὶ τὸν Κωνσταντινο ζώνει
 ἀναμέτρητος ἔχθρος.

Βάρβαροι, ποὺ προσκυνᾶτε
 ἕναν ψεύτη κι ἕν' ἀστῆρι,
 ὅσο θέλετε χτυπᾶτε,
 χίλιοι ἐσεῖς, τὸ μοναχό.
 Δὲν τὸ πιάνει Τούρκου χέρι
 τὸ λοντάρι ζωντανό.

Πληγές δέχεται καὶ δίνει
 ὅσο ποῦ στή γῆ πεσμένος
 τό πολύτιμο αἷμα χύνει...
 Ὅπου τῶφυγε ἡ ψυχῆ,
 εἶν ὁ τόπος ἁγιασμένος,
 εἶν ἐπίσημ' ἡ σκηνή.

Προσκυνῶ σάν Ἁγιαστήριο
 τῆ σκηνῆ τῆ δοξασμένη,
 ὅπου τὸ αἷμα του εἶν μυστήριο
 ὡς τὴν ὕστερη σταξιά.
 προσκυνῶ τὴν τιμημένη
 τῆς δοιλείας ξαγορά.

Γεώργιος Ζαλοκώστας

Ο ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ ΜΑΧΟΜΕΝΟΣ

(Ἐκ παλαιῆς λιθογραφίας)

ΤΟ ΚΡΥΦΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Ἄπ' ἔξω μαυροφόρ' ἀπελεισιά,
 πικρῆς σκλαβιάς χειροπιαστό σκοτάδι·
 καὶ μέσα στὴ θολόκτιστη ἐκκλησιά,
 στὴν ἐκκλησιά ποὺ παίρνει κάθε βράδυ
 τὴν ὕψη τοῦ σχολειοῦ,

τὸ φοβισμένο φῶς τοῦ κανδιλιοῦ
 τρεμάμενο τὰ ὄνειρατα ἀναδεύει
 καὶ γύρω τὰ σκλαβόπουλα μαζεύει.

Ἐκεὶ καταδιωγμένη κατοικεῖ
 τοῦ σκλάβου ἡ ἀλυσόδετη πατρίδα·
 βραχνὰ ὁ παπᾶς ὁ δάσκαλος ἐκεῖ
 θερμεύει τὴν ἀποσταμένη ἐλπίδα
 μὲ λόγια μαγικά.

ἐκεῖ ἡ ψυχὴ πικρότερο ἀγρικιᾶ
 τὸν πόνο τῆς σκλαβιάς της, ἐκεῖ βλέπει
 τί ἔχασε, τί ἔχει, τί τῆς πρέπει.

Κι ἄπ' τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ψηλά,
 ποὺ ἐβούβανε τὰ στόματα τῶν πλάνων
 καὶ ρίχνει καὶ συντριβεῖ καὶ κυλᾶ
 στὴν ἄβυσσο τοὺς θρόνους τῶν τυράννων·
 κι ἀπὸ τὴ σιγαλιά,

ποὺ δένει στὸ λαιμὸ πνιγμοῦ θηλιά,
 κι ἀπ' τῶν προγόνων τ' ἄφθαρτα βιβλία,
 ποὺ δείχνουν τὰ πανάρχαια μεγαλεῖα,

Ἕνας ψαλμὸς ἀκούγεται βαθὺς
 σὲ μελωδίες ἑνὸς κόσμου ἄλλου
 κι ἀνατριχιάζει ἀκούοντας καθεὶς
 προφητικὰ τὰ λόγια τοῦ δασκάλου
 μὲ μιὰ φωνὴ βαριά :

« Μὴ σκιαζεσθε στὰ σκότη ! Ἡ ἐλευθερία
 σὰν τῆς αὐγῆς τὸ φεγγοβόλο ἀστέρι
 τῆς νύκτας τὸ ξημέρωμα θὰ φέρη ! »

Ἰωάννης Πολέμης

ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΛΗ

(*Τούλιος 1822*)

Φύσα, μαίτρο δροσερὲ κι ἀέρα τοῦ πελάγου,
 νὰ πῆς τὰ χαιρετίσματα στοῦ Δράμαλη τῆ μάνα.
 Τῆς Ρούμελης οἱ μπέηδες, τοῦ Δράμαλη οἱ ἀγάδες
 στὸ Δερβενάκι κοίτονται, στὸ γῶμα ξαπλωμένοι.
 Στρῶμά χουνε τὴ μαύρη γῆς, προσκέφαλο λιθάρια
 καὶ γι' ἀπανωσκεπάσματα τοῦ φεγγαριοῦ τὴ λάμψη.

Κι ἓνα πουλάκι πέρασε καὶ τὸ συγορωτᾶνε :

« Πουλί, πῶς πάει ὁ πόλεμος, τὸ κλέφτικο ντουφέκι ; »

— « Μπροστὰ πάει ὁ Νικηταράς, πίσω ὁ Κολοκοτρώνης,
 καὶ παραπίσω οἱ Ἕλληγες μὲ τὰ σπαθιά στὰ χέρια ».

Γράμματα πάνε κι ἔρχονται στῶν μπέηδων τὰ σπίτια.
 Κλαίνε τ' ἀχούρια γι' ἄλογα καὶ τὰ τζαμιὰ γιὰ Τούρκους,
 κλαίνε μανούλες γιὰ παιδιὰ, γυναῖκες γιὰ τοὺς ἄντρες.

(*Δημῶδες*)

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΒΑΛΛΩΡΙΤΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Λευκάδα 1824· ἀπέθανεν ἐκεῖ 1876. Ἔργα ποιητικά: Στιχοурγήματα, Μνημόσυνα, Κυρὰ Φροσύνη, Ἀθανάσιος Διάκος, Φωτεινός.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΗΛΑΡΑΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰ Ἰωάννινα 1771· ἀπέθανεν εἰς Τσισέλοβα τοῦ Ζαγορίου 1823. Ἔργα ποιητικά: Μῦθοι καὶ διάφορα ποιήματα, ἔμμετρος μετάφρασις τῆς Βατραχομουμαχίας τοῦ Ὅμηρου· πεζά: μετάφρασις τοῦ Κρίτωνος τοῦ Πλάτωνος, ἡ Ροιμέγκη γλῶσσα, ἦτοι γλωσσικὴ μελέτη.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΙΖΥΗΝΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Βιζύην τῆς Θράκης 1852· ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας 1896. Ἔργα ποιητικά: Κόδρος, Βοσπορίδες αὔραι, Ἀτθίδες αὔραι· πεζά: διηγήματα, καλογολικαὶ μελέται.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΒΙΚΕΛΑΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σῦρον 1835· ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας 1908. Ἔργα ποιητικά: Στίχοι· πεζά: Λουκῆς Λάρας, Διηγήματα, Ἀναμνήσεις, Διαλέξεις, ἡ Ζωὴ μου, ἔμμετροι μεταφράσεις δραμάτων Σαιξπήρον.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΑΛΧΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας 1838. Ἔργα ποιητικά: Ἠῶς, Ὁραὶ, Φειδίας καὶ Περικλῆς, Στίχοι, Ἐκ τῶν ἐνότων, Ποιητικαὶ Μελέται τοῦ Λαμαρτίνου καὶ Τραγούδια τοῦ Χάινε ἔμμετρος μεταφρασθέντα· δραματικά: κωμῳδαὶ καὶ ἔμμετροι μεταφράσεις: Οἰδίπους Τύραννος καὶ Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῶ τοῦ Σοφοκλέους, Νάθαν ὁ σο-

φὸς τοῦ Λέσιγκ, ὁ Πετεινός, Κλαβίγιος τοῦ Γκαϊτε καὶ πλείστα ἄλλα εἰς πεζὸν λόγον· διάφοροι κριτικαὶ μελέται. μετὰφρασις τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος τοῦ Βαρθόλδη καὶ Μαθημάτων Δραματουργίας τοῦ Γραφίνου καὶ Ἑλληνογαλλικὸν Λεξικόν.

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΒΩΚΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας 1868. Ἔργα πεζά: Ὁ κύριος Πρόεδρος, Ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν, Φιορίνα καὶ πλείστα ἄλλα διηγήματα καὶ τεχνοκριτικὰ ἄρθρα δημοσιευθέντα εἰς περιοδικὰ καὶ ἔφημερίδας.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΑΜΒΕΡΓΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ἡράκλειον τῆς Κρήτης 1862. Ἔργα πεζά: Οἱ Κρήτες μου καὶ ἄλλα διηγήματα· ποιητικά: Τραγούδια τῆς φυλακῆς.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας 1859. Ἔργα ποιητικά: Ἴστοι Ἀράχνης, Σταλακτῖται, Εἰδύλλια, Ἀμάραντα, Γαλήνη, Φωτερὰ Σκοτάδια, Κλειστὰ Βλέφαρα· πεζά: Διηγήματα καὶ Ἀναμνήσεις, Ἀγροτικαὶ Ἐπιστολαί, τὸ Βοτάνι τῆς Ἀγάπης, Διηγήματα τῶν Ἀγρῶν καὶ τῆς Πύλεως, Ἀμαρυλλίς, ὁ Μπαρμπαδημος, ἦτοι διηγήσεις ἀγωνιστοῦ, Παραμύθια, διάφορα ἐγχειρίδια ποικίλου περιεχομένου εἰς τὴν σειρὰν τῶν Ὀφελίμων Βιβλίων.

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ

(Κλεάνθης Μιχαηλίδης)

Ἐγεννήθη εἰς Μόλιβο τῆς Λέσβου 1849. Ἔργα πεζά: Νησιώτικες Ἱστορίες, Φυλλάδες τοῦ Γεροδήμου, Μαζώχτρα, Ἱστορία τῆς Ρωμοσύνης· δράμα ὁ Βουρκόλακας καὶ διάφορα ποιήματα πρωτότυπα καὶ ἐκ μεταφράσεως μεγάλων Ἀγγλων ποιητῶν.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΖΑΛΟΚΩΣΤΑΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Συρράκιον τῆς Ἡπείρου 1805· ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας 1858. Ἔργα ποιητικά: ἡ Μάχη τοῦ Σοβολάκου, αἱ

Σκιαί τοῦ Φαλήρου, τὸ Χάνι τῆς Γραβιάς, Μάρκος Βότσαρης, Μεσολόγγιον, Φῶτος καὶ Φρόσω, Σπαθὶ καὶ Κορόνα, Γεώργιος Σίνας καὶ διάφορα ἄλλα ἐκδοθέντα μετὰ θάνατον ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν τὰ Ἄπαντα.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΖΑΜΠΕΛΙΟΣ

Ἔργα πεζά: Βυζαντιναὶ μελέται, Ἱστορικὰ σκηνογραφήματα, Κρητικοὶ γάμοι, Πόθεν ἢ κοινὴ λέξις τραγουδῶ.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰ Λεχαινᾶ 1866. Ἔργα πεζά: Διηγήματα, ἢ Λυγερή, ὁ Ζητιάνος, Λόγια τῆς Πλώρης, Παλιὰς Ἀγάπης, ὁ -Αρχαιολόγος.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κρήτην 1861. Ἔργα πεζά: Πατούχας, Ὅταν ἴμουν δάσκαλος, οἱ Ἄθλιοι τῶν Ἀθηνῶν, Τὸ 62, Ἐνφ. διέβαινά, μετάφρασις τοῦ Λουκιανοῦ.

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΚΟΡΑΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σμύρνην 1748· ἀπέθανεν εἰς τοὺς Παρισίους 1833. Ὁ κορυφαῖος καὶ πολυγραφώτατος τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων συγγραφέων· Τὰ παντοειδῆ ἔργα αὐτοῦ ἀποτελοῦν ὀλόκληρον βιβλιοθήκην.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Μυριόφυτον τῆς Θράκης 1858. Ἔργα πεζά: Παιδικὰ διηγήματα, Παιδικοὶ διάλογοι, διάφορα διαγήματα, ἄρθρα, μελέται παιδαγωγικαί, πρωτότυποι καὶ ἐκ μεταφράσεως.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Συρράκον τῆς Ἠλείρου 1873· ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας 1894. Ἔργα ποιητικά; Αἱ σκιαὶ τοῦ Ἄδου, ὁ Καλόγερος, Ἀγροτικά, ὁ Τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης. Πεζά: Πεζογραφήματα.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰς Πάτρας 1859. Ἔργα ποιητικά: Τραγούδια τῆς Πατρίδος μου, Τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου, Ὑμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν, Ἰαμβοὶ καὶ Ἀνάπαιστοι, Τάφος, ἡ Φλογέρα τοῦ Βασιλιᾶ, ὁ Δωδεκάλογος τοῦ γύφτου, Ἀσάλευτη ζωή, Πολιτεία καὶ μοναξιά, Βωμοί, τὰ Παράκαιρα πεζά: Γράμματα· δρᾶμα: Τρισεύγην.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σκιάθον. Ἔργα: Πολυάρθιμα διηγήματα ἀναφερόμενα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὸν βίον καὶ τὰ ἦθη τῆς ιδιαιτέρας πατρίδος του.

ΑΧΙΛΛΕΥΣ ΠΑΡΑΣΧΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ναύπλιον 1836· ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας 1895. Ἔργα ποιητικά: Ἀπαντα, περιλαμβανόμενα εἰς τρεῖς τόμους, Νέα Ποιήματα, ἐκδοθέντα μετὰ θάνατον.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΛΕΜΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας 1862. Ἔργα ποιητικά: Ποιήματα Χειμῶνανθοι, Ἀλάβαστρα, Κεμήλια, Ἐξωτερικά, τὸ Παλιὸ Βιολί, Πρῶτα βήματα, Σπασμένα μάρμαρα, μετάφρασις ἔμμετρος τῶν Εἰδυλλίων τοῦ Θεοκρίτου· δραματικά: Ὁ Βασιλιάς Ἀιήλιανος, ἡ Γυναίκα.

ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σίφνον 1850. Ἔργα ποιητικά: Θησεύς, τὸ Μῆλον τῆς Ἐριδος, Ἀδὰμ καὶ Εὔα, διάφορα ἄλλα ποιήματα εἰς δύο τόμους ἐκδοθέντα· δραματικά: ἡ Κόρη τῆς Λήμνου, ὁ Ρήγας Φεραῖος, ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς, Ἐπιστροφή τοῦ ἄστυ, Ἰόλη, ἔμμετρος μετάφρασις τοῦ Φάουστ τοῦ Γκαίτε· πεζά: μετάφρασις τοῦ Λαοκρόντος τοῦ Λέσιγκ.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΡΑΓΚΑΒΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν 1809· ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας 1892. Ἔργα δραματικά: οἱ Τριάκοντα, Δούκας, Φροσύνη,

ἢ Παραμονή τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ὁ Ὑάμος τοῦ Κουτρούλη, μεταφράσεις ἀρχαίων ἑλληνικῶν δραμάτων καὶ ξένων ποιητικά: διάφορα ποιήματα πρωτότυπα καὶ εἰς μεταφράσεις, μεταφράσεις τῆς Κολάσεως τοῦ Λάντη καὶ τῆς ἐλευθερωθείσης Ἱερουσαλήμ τοῦ Τάσσου· πεζά: ὁ Αὐθέντης του Μορέως, ὁ Συμβολαιογράφος Τάπας καὶ ἄλλα διηγήματα, Ἀπομνημονεύματα εἰς δύο τόμους, παντοειδεῖς μελέται καὶ ἄρθρα λογοτεχνικά, ἀρχαιολογικά κλπ.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον κατὰ τὰ 1789 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὴν Κέρκυραν 1857. Ἔργα ποιητικά: Ὕμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν, Ὡδὴ εἰς τὸν θάνατον τοῦ Λόρδου Μπάιρον, οἱ Ἐλεύθεροι πολιορκημένοι, ὁ Λάμπρος καὶ διάφορα ἄλλα πλήρη καὶ ἀτελῆ καὶ ὀλίγιστα πεζὰ περιληφθέντα εἰς τὰ Ἄπαντα.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΣΟΥΤΣΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν 1803· ἀπέθανεν εἰς τὴν Σμύρνην 1863. Ἔργα ποιητικά. Τὸ πανόραμα τῆς Ἑλλάδος, ἡ Τουρκομάχος Ἑλλάς, Ὁ περιπλανώμενος, Ἄσωτος Πρωθυπουργός, Ἀτίθασος ποιητής, Συνταγματικὸν σχολεῖον· ἔργα πεζά: Ὁ ἐξόριστος.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΥΓΓΡΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Σταυροδρόμιον τῆς Κωνσταντινουπόλεως 1830· ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας 1899. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξεδόθησαν τὰ ἀπομνημονεύματά του εἰς τρεῖς τόμους.

ΙΟΥΛΙΟΣ ΤΥΠΙΑΔΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ληξούριον τῆς Κεφαλληνίας 1814· ἀπέθανεν εἰς τὴν Φλωρεντίαν 1883. Ἔργα ποιητικά: διάφορα ποιήματα ἐκδοθέντα μετὰ τὸν θάνατόν του εἰς ἓνα τόμον καὶ ἀποσπάσματα ἑμμέτρου μεταφράσεως τῆς ἀπελευθερωθείσης Ἱερουσαλήμ τοῦ Τορκουάτου Τάσσου.

ΑΛΕΚΟΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν 1870. Ἔργα ποιητικά: Ἄνοικτὰ μυστικά.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου	
Ὁ ἑράγγος καὶ τὸ κῦμα (ποίημα)	28
Ὁ Κίτζος καὶ τὸ γεράκι (ποίημα)	82
Ἰωάννου Βηλαρᾶ †	
Πολύλαλος (ποίημα)	121
Γεωργίου Βιζυηνοῦ X	
Ἡ ἐπαίτις τῆς Βιζύης (ποίημα)	40
Ἀγγέλου Βλάχου	
Ἐπὶ τῶ θανάτῳ τοῦ Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου	98
Δημητρίου Βικέλα	
Ὁ λυσσασμένος	62
Γερασίμου Βώκου †	
Ἀλέκτος Κουντουριώτης	102
Ἰωάννου Δαμβέργη	
Ἡρωισμὸς μιᾶς γυναικὸς	108
Δημῶδη ἄσματα	
Ἡ ξενούλα	101
Γεωργίου Δροσίνη	
Φωνὴς τῆς νύχτας (ποίημα)	88
Τὸ ροδόφυλλο (ποίημα)	121
Ἡ φωτιά (ποίημα)	127
Ἡλιοδασίλευμα (ποίημα)	127
Διαβάταρικο τρυγόνι (ποίημα)	134
Τὸ σταφύλι (ποίημα)	138
Ἀργύρη Ἐφταλιώτη	
Πατρίδα (ποίημα)	133
Γεωργίου Ζαλοκώστα X	
Ὁ θάνατος τοῦ Παλαιολόγου	141
Σπυριδῶνος Ζαμπελίου X	
Ἡ τελευταία λειτουργία τῆς Ἁγίας Σοφίας	9
Ἀνδρέα Καρκαβίτσα	
Ἡ πατρίς τοῦ Ρήγα †	32

	Σελίς
'Ο χαλασμός	116
Τοῦ Γκούγκα ὁ ἄθλος	125
Ἰωάννου Κονδυλάκη †	
Σκούρα	128
Ἀδαμαντίου Κοραῆ	
Ἐπιστολή πρὸς τὸν Ὀδυσσεύα Ἀνδρουῖταν	84
Ἀριστοτέλους Κουρτίδου	
'Ο ἀνδρίας τοῦ Ἡρώου	123
Κώστα Κρυστάλλη †	
Στὸ σταυραῖτό (ποίημα)	21
Τὰ μάρμαρα	78
Κωστή Παλαμᾶ X	
'Ο ἀνεμόμυλος τοῦ Μεσολογγίου	12
Διγενὴς Ἀκρίτας (ποίημα)	100
Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη	
Ἡ τελευταία βαπτιστικὴ	22
Ἀχιλλέως Παράσχου	
Αἱ δύο λειτουργίαι (ποίημα)	73
Σαλαμίς (ποίημα)	106
Ἰωάννου Πολέμη	
Πηλὸς καὶ πηλὸς (ποίημα)	97
'Ο καθαλάρης (ποίημα)	97
Τὸ δισκοπότηρον τῆς Ἁγίας Σοφίας (ποίημα)	114
Ἡ θιάνα (ποίημα)	135
'Ο τυφλὸς τοῦ Εὐαγγελίου (ποίημα)	139
'Ο ἱέρὸς βράχος (ποίημα)	140
Ἀριστομένους Προβελεγγίου	
'Ο στρατὸς μας (ποίημα)	60
Ἀλεξάνδρου Ραγκαβῆ	
Ἐρέχθειον	44
Διονυσίου Σολωμοῦ	
Ἕμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν	1
Ἡ ψυχούλα (ποίημα)	30
'Ο τάφος τοῦ πατέρα	31

	Σελίς
Ἀλεξάνδρου Σούτσου	
Ἡ Ἁγία Σοφία (ποίημα)	112
Ἀνδρέα Συγγροῦ	
Ἡ καταστροφή τῆς Χίου	89
Ἰουλίου Τυπάλδου	
Τὸ λείψανο τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου (ποίημα)	18
Ἀλέκου Φωτιάδου	
Ἡ καρπύνα τοῦ χωριοῦ (ποίημα)	128

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΕΙΚΟΝΕΣ

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

Διονύσιος Σελωμός	Σελ.	1
Κωστής Παλαμάς	»	12
Ίούλιος Τυπάλδος	»	18
Κώστας Κρυστάλλης	»	21
Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης	»	22
Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης	»	28
Ἀνδρέας Καρκαβίτσας	»	32
Γεώργιος Βιζυηνός	»	40
Ἀλέξανδρος Ρ. Ραγκαβῆς	»	44
Δημήτριος Βικέλας	»	63
Ἀχιλλεύς Παράσχος	»	73
Ἀδαμάντιος Κοραῖς	»	84
Γεώργιος Δροσίνης	»	88
Ἀνδρέας Συγγρός	»	89
Ἰωάννης Πελέμης	»	97
Ἄγγελος Βλάχος	»	98
Γεράσιμος Βώκος	»	102
Ἰωάννης Μ. Δαμβέργης	»	108
Ἀριστοτέλης Κουρτίδης	»	123
Ἰωάννης Κονδυλάκης	»	128
Ἀργύριος Ἐρταλιώτης	»	133
Γεώργιος Ζαλοκώστας	»	142

ΣΧΕΤΙΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Ἡ Ἁγία Σοφία	Σελ.	2
Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας	»	9
Τὸ κείμενον τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου	»	19
Τὸ Ἐρέχθειον	»	48
Ἡ Ἁγία Λαύρα	»	77
Ἡ Ἀκρόπολις	»	141

11930
M 8
M 11
M 12
M 13
M 14
M 15
M 16
M 17
M 18
M 19
M 20
M 21
M 22
M 23
M 24
M 25
M 26
M 27
M 28
M 29
M 30
M 31
M 32
M 33
M 34
M 35
M 36
M 37
M 38
M 39
M 40
M 41
M 42
M 43
M 44
M 45
M 46
M 47
M 48
M 49
M 50
M 51
M 52
M 53
M 54
M 55
M 56
M 57
M 58
M 59
M 60
M 61
M 62
M 63
M 64
M 65
M 66
M 67
M 68
M 69
M 70
M 71
M 72
M 73
M 74
M 75
M 76
M 77
M 78
M 79
M 80
M 81
M 82
M 83
M 84
M 85
M 86
M 87
M 88
M 89
M 90
M 91
M 92
M 93
M 94
M 95
M 96
M 97
M 98
M 99
M 100